

Mariusz Chamarczuk SDB

Problematyka integracji
imigrantów
w Kościele katolickim
w Szwecji

Studia i rozprawy

Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego

Mariusz Chamarczuk SDB

Problematyka integracji imigrantów
w Kościele katolickim w Szwecji

The Integration of Immigrants Within
the Catholic Church in Sweden

Invandrarintegration
i Katolska kyrkan i Sverige

Studia i rozprawy

Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego

Seria: *Studia i rozprawy*

Rada Naukowa:

bp prof. dr hab. Andrzej Dziuba

prof. dr hab. Jadwiga Kuczyńska-Kwapisz

prof. dr Carlo Nanni SDB

ks. prof. dr hab. Ryszard Rumianek

prof. dr hab. Michał Seweryński

prof. dr hab. Henryk Skorowski SDB (przewodniczący)

prof. dr hab. Marian Śnieżyński

prof. dr hab. Stanisław Wilk SDB

Ukazały się:

Kazimierz Misiaszek, *Koncepcja nauczania religii katolickiej w publicznej szkole polskiej* (2010)

Dariusz Stępkowski, *Pedagogika ogólna i religia. (Re)konstrukcja zapomnianego wątku na podstawie teorii Johanna F. Herbarta i Friedricha D.E. Schleiermachera* (2010)

Mirosław Wierzbicki, *Nauczyciel w szkole salezjańskiej* (2011)

Jan Niewęglowski, *Wychowawczo-społeczna działalność salezjanów w Polsce w latach 1898-1989* (2011)

**Okladka: wnętrze katolickiej katedry sztokholmskiej pw. św. Eryka.
Zdjęcie: Bogusław Rawiński.**

Mariusz Chamarczuk SDB

**Problematyka
integracji imigrantów
w Kościele katolickim
w Szwecji**

Studia i rozprawy

www.tnfs.pl

Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego

Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego
Warszawa 2013

Recenzenci

Ks. prof. dr. hab. Henryk Skorowski

(Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)

Prof. Ewa Teodorowicz-Hellman

(Stockholm University)

Nihil obstat

Ks. Marek Chmielewski SDB – Inspektor

18. 04. 2013 r. Piła

L.dz. 11/04/13

Projekt serii i okładki

Magdalena Joanna Chudzicka

Korekta

Joanna Wójcik

© Copyright by Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego, Warszawa 2013.

ISBN 978 – 83 – 61451 – 16 – 7

Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego

Sekretariat

Ul. Baczyńskiego 1A

skr. poczt. 26, 05-092 Łomianki

<http://www.tnfs.pl>, E-mail: tnfs@tnfs.pl

tel. 22 732 73 80, fax 22 732 73 99

Łamanie, druk i oprawa

Zakład Poligraficzny H. Górowski

Al. Wojska Polskiego 66, 64-920 Piła

Tel. 67 212 25 60, E-mail: typooffset@post.pl

Spis treści

Wykaz skrótów.....	9
--------------------	---

Wprowadzenie	13
--------------------	----

Rozdział I

Strukturalno-historyczna prezentacja Kościoła katolickiego w Szwecji.....	24
---	----

1.1 Zarys historii Kościoła katolickiego w Szwecji	24
1.2 Struktury administracyjne diecezji sztokholmskiej	29
1.2.1 Struktura kurii i instytucje centralne	29
1.2.2 Dykasteria, rady i komisje diecezjalne	33
1.3 Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego.....	44
1.3.1 Męskie zgromadzenia i wspólnoty zakonne	44
1.3.2 Żeńskie zgromadzenia i instytuty zakonne	64
1.4 Prałatura Personalna Krzyża Świętego <i>Opus Dei</i>	76
1.5 Szkolnictwo i edukacja katolicka w Szwecji	78
1.5.1 Katolickie szkoły wyższe i ludowe	79
1.5.2 Szkoły średnie i podstawowe.....	82
1.5.3 Przedszkola i żłobki katolickie	87
1.6 Duszpasterstwa specjalistyczne.....	88
1.7 Misje etniczno-językowe i narodowe	92
1.8 Katolickie Kościoły Wschodnie.....	103

Rozdział II

Założenia teoretyczno-formalne integracji imigrantów

w Kościele katolickim w Szwecji.....	110
--------------------------------------	-----

2.1 Stanowisko Konferencji Episkopatu Skandynawii	110
2.1.1 Proces konstytuowania się Konferencji Biskupów Skandynawskich	110
2.1.2 Ewolucja poglądów wobec problematyki migracyjnej	117

2.2	Kwestia imigracji w nauczaniu społecznym biskupów katolickich w Szwecji	125
2.2.1	Jakob Studach (1833-1873).....	126
2.2.2	Albert Bitter (1886-1922)	128
2.2.3	Johannes Erik Müller (1923-1957)	132
2.2.4	Ansgar Nelson OSB (1957-1962).....	138
2.2.5	John Taylor OMI (1962-1976).....	139
2.2.6	Hubertus Brandenburg (1978-1998)	143
2.2.7	Anders Arborelius OCD (1998 –)	148
2.3	Regulacje dotyczące imigrantów z Kościołów Wschodnich	153
2.4	Zasady funkcjonowania misji narodowych, etnicznych i językowych.....	156

Rozdział III

Integracja społeczności katolickiej poprzez struktury diecezjalne..... 168

3.1	Metody i inicjatywy integracji kulturowo-religijnej na poziomie centralnym	169
3.2	Parafialne praktyki oraz formy przyjmowania i angażowania imigrantów	174
3.3	Rola obrządków i rytów wschodnich w procesie integracji imigrantów kultury orientalnej i zachodniej	181
3.4	Funkcja organizacji <i>Sveriges Unga Katoliker</i> w międzykulturowej socjalizacji dzieci i młodzieży	186

Rozdział IV

Integracja imigrantów w przestrzeni religijno-kulturowo-socjalnej..... 196

4.1	Dialog ekumeniczny i międzyreligijny drogą tworzenia „kultury przyjęcia”	196
4.2	Działalność organizacji <i>Caritas</i> i opieka charytatywno-socjalna nad imigrantami.....	205
4.3	Ruchy i stowarzyszenia katolickie miejscem spotkania kultur i tradycji.....	215
4.3.1	Ruch Apostolstwa Modlitwy (<i>Böneapostolatet</i>)	216
4.3.2	Stowarzyszenie <i>Concordia Catholica</i>	218

4.3.3 Ruch Focolari (<i>Focolarerörelse</i>).....	220
4.3.4 Odnowa Charyzmatyczna (<i>Katolsk karismatisk förnyelse</i>)	222
4.3.5 Inne lokalne stowarzyszenia i organizacje.....	225

Rozdział V

Zaangażowanie imigrantów katolików oraz szwedzkich katolików w działalność katolickich form duszpasterskich w Szwecji w świetle wyników badań własnych (2004-2010)	232
---	-----

5.1 Cel badań, problemy i hipotezy badawcze, zasady doboru próby oraz charakterystyka badanych grup	232
5.2 Metoda, technika i narzędzie wykorzystane w badaniach.....	233
5.3 Wyniki badań własnych i interpretacja najważniejszych korelacji między wyselekcjonowanymi zmiennymi.....	235
5.4 Wnioski końcowe	246

Zakończenie	249
-------------------	-----

Summary	255
---------------	-----

Sammanfattning	261
----------------------	-----

Bibliografia.....	265
-------------------	-----

Aneksy:

I Mapa miejsc działalności prowadzonej przez Kościół katolicki w Szwecji.....	297
II Spis miejsc działalności prowadzonej przez Kościół katolicki w Szwecji.....	298
III Spis 43 parafii katolickich w Szwecji	299
IV Spis duszpasterstw narodowo-językowych i obrządkowych w Szwecji.....	300

- V Spis biskupów katolickich w Szwecji od ostatniego katolickiego biskupa-Szweda przez okres Reformacji do współczesności..... 301
- VI Spis duchowieństwa, sióstr zakonnych i osób świeckich różnych narodowości pracujących w strukturach diecezji sztokholmskiej 303
- VII Nekrolog zmarłych duchownych i sióstr zakonnych różnych narodowości, którzy pracowali w diecezji sztokholmskiej 308

Wykaz skrótów

AAS	Acta Apostolica Sedis
APU	Arbetsgruppen för Prästernas Utbildning (Komisja ds. Podnoszenia Kwalifikacji Duchowieństwa)
arkim.	archimandryta
ASIP	Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej
CES	Conferentia Episcopalis Scandiae
CMBB	Congregatio Sororum Beatæ Mariæ Addoloratæ (Zgromadzenie Córek Matki Bożej Bolesnej – pot. siostry serafitki)
CSST	Hermanas Carmelitas de Santa Teresa (Instytut Sióstr Karmelitanek św. Teresy – pot. siostry karmelitanki)
CODE	Centralny Ośrodek Duszpasterstwa Emigracji Polskiej w Rzymie
CP	Congregatio Passionis Iesu Christi (Zgromadzenie Męki Jezusa Chrystusa – pot. pasjoniści)
CRSD	Svenska Viceprovincen av Den Helige Dominikus Romerska Kongregation (Szwedzka Wiceprowincja Sióstr Dominikanek Kongregacji Rzymskiej)
CSSE	Congregatio Sororum a Sancta Elisabeth (Zgromadzenie Sióstr św. Elżbiety)
CSSJC	La Congregation des Soeurs de Saint-Joseph de Chambéry (Zgromadzenie Sióstr św. Józefa z Chambéry – pot. siostry józefitki)
DE	Sobór Watykański II, <i>Dekret o ekumenizmie</i> <i>„Unitatis redintegratio”</i> (21 listopada 1964)
DKW	Sobór Watykański II, <i>Dekret o Kościołach wschodnich katolickich</i> <i>„Orientalium Ecclesiarum”</i> (21 listopada 1964)
DPMC	Kongregacja ds. Biskupów, <i>Instrukcja „De pastoralis migratorum cura”</i> (22 sierpnia 1969)
EMCC	Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących, <i>Instrukcja „Erga migrantes caritas Christi”</i> (3 maja 2004)

f.	fader (ksiądz)
FGCA	Filippino Global Charity Association (Filipińskie Ogólnoświatowe Stowarzyszenie Charytatywne)
JRS	Jesuit Refugee Service (Jezuicka Pomoc Uchodźcom)
KBK	Katolsk Biskopskonferens (Konferencja Biskupów Skandynawii)
KDK	Sobór Watykański II, <i>Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”</i> (7 grudnia 1965)
KEN	Katolska Ekumeniska Nämnden (Wydział ds. Dialogu Ekumenicznego)
KID	Kommisionen för Interreligiös Dialog (Komisja ds. Dialogu Międzyreligijnego)
KK	Sobór Watykański II, <i>Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”</i> (21 listopada 1964)
KKK	<i>Katechizm Kościoła Katolickiego</i> , Poznań 1998
KLN	Katolska Liturgiska Nämnden (Wydział Liturgiczny)
KPK	<i>Kodeks Prawa Kanonicznego</i> , Poznań 1984
KPN	Katolska Pedagogiska Nämnden (Wydział Pedagogiczno-Katechetyczny)
ks.	ksiądz
KUE	Katolska Utskottet för Evangelisation (Komitet ds. Ewangelizacji)
KUÄF	Katolska Utskottet för Äktenskap och Familj (Komitet ds. Małżeńskich i Rodzinnych)
MC	Congregatio Sororum Missionarium Caritatis (Zgromadzenie Sióstr Misjonarek Miłości, Matki Teresy z Kalkuty – pot. misjonarki miłości)
msg	monsignore
MST	Missionary Society of st Tomas the Apostle (Zgromadzenie Misjonarzy św. Tomasza Apostoła)
NBK	Nordic Bishopsconference
OCD	Ordo Fratrum Discalceatorum Beatissimae Mariae Virginis de Monte Carmelo (Zakon Braci Bosych Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel – pot. karmelici bos)
OCSO	Ordo Cisterciensis Strictioris Observantiae (Zakon Ojców Cystersów)
OFM	Ordo Fratrum Minorum (Zakon Braci Mniejszych – pot. franciszkanie)
OFMCap	Ordo Fratrum Minorum Capuccinorum (Zakon Braci Mniejszych Kapucynów)

OFMConv	Ordo Fratrum Minorum Conventualium (Zakon Braci Mniejszych – pot. franciszkanie konwentualni)
OMI	Oblati Mariae Immaculatae (Oblaci Maryi Niepokalanej)
OP	Ordo Fratrum Praedicatorum (Zakon Kaznodziejski – pot. dominikanie)
OSB	Ordo Sancti Benedicti (Zakon św. Benedykta – pot. benedyktyni)
OSPPE	Ordo Sancti Pauli Primi Eremitae (Zakon św. Pawła Pierwszego Pustelnika – pot. paulini)
OSsS	Ordo Sanctissimi Salvatoris Sancte Birgittae (Zakon Najświętszego Zbawiciela św. Brygidy – pot. brygidki)
P.	Pater (ojciec)
PMK	Polska Misja Katolicka
PSJ	Little Sisters of Jesus (Zgromadzenie Małych Sióstr od Jezusa – Karola de Foucauld)
RNSSKS	<i>Riktlinjer för den nationella själavården i Stockholms katolska stift</i> (Zasady dla duszpasterstw grup narodowych w katolickiej diecezji sztokholmskiej), Stockholm 1988
ROKVS	<i>Riktlinjer för det Orientaliska-katolska vikariatet inom Stockholms katolska stift</i> (Zasady funkcjonowania Kościołów Wschodnich w diecezji sztokholmskiej), Stockholm 2009
SDB	Societas Sancti Francisci Salesii (Towarzystwo św. Franciszka Salezego – pot. salezianie)
SJ	Societas Iesu (Towarzystwo Jezusowe – pot. jezuici)
SKS	Stockholms Katolska Stift (Kuria Diecezji Sztokholmskiej)
SM	Mariasyster från Lubon (Zgromadzenie Sióstr Służebniczek Maryi)
SMR	La Congrégation des Soeurs de Marie Réparatrice (Zgromadzenie Sióstr Maryi Odkupicielki)
SODD	Salezjański Ośrodek Dokumentacji Duszpasterstwa Emigracji Polskiej w Szwecji
SSND	Congregatio Pauperum Sororum Scholasticarum Dominae Nostrae (Zgromadzenie Sióstr Szkolnych z Notre Dame)
TOR	Tertius Ordo Regularis Sancti Francisci (Trzeci Zakon Regularny św. Franciszka – pot. tercjarze)
vol.	volumin

Wprowadzenie

Zjawisko migracji w ponowoczesnym świecie poddanym procesom globalizacyjnym jest zjawiskiem powszechnym i nie dziwi już chyba nikogo. Możliwość i popularność przemieszczania się ludności stała się zarówno sposobem na korzystanie z możliwości, jakie daje współczesna cywilizacja w zakresie dostępu do dóbr ekonomicznych, elektronicznych, korzystania z rynku pracy, godnego życia, poczucia bezpieczeństwa, jak i stylem odnajdywania oraz wyboru właściwego dla siebie i najbliższych miejsca egzystencji. To podstawowe i niezbywalne prawo człowieka w dobie współczesnej jest powszechnie dostrzegane, analizowane, opisywane i komentowane w zależności od kontekstu i przedmiotu badań oraz dyscypliny, w ramach której refleksja ta jest podjęta¹. Nie jest w tym kontekście bez znaczenia informacja ONZ na temat migracji ludności, iż w 2012 roku 214 mln osób na świecie migrowało z różnych przyczyn, a wśród nich na 70 mln osób migrujących w Europie, 37 mln to Europejczycy zmieniający kraj pobytu w granicach kontynentu. Fakty te niezaprzeczalnie ukazują skalę zjawiska, które powoduje ogromne, nieodwracalne zmiany w życiu społeczno-kulturowym, religijnym, oraz ekonomiczno-gospodarczym świata i Europy, a także wyciska znaczące znamię na sposobie funkcjonowania konkretnych osób – podmiotów i głównych aktorów życia społecznego².

Jednym z krajów europejskich o dużym procencie przepływu migrantów jest Szwecja. Według Centralnego Biura Statystycznego w 2012 roku liczba obywateli tego kraju wynosiła 9 555 893 osoby³, w tym liczba obcokrajowców, określana różnie w zależności od przyjętej metodologii i kryteriów, waha się między 1,6-1,8 mln (czyli między 16,8% -18,9%). Badania rządowe prowadzone w 2010 roku wykazały, iż 24% obywateli Szwecji ma pochodzenie zagraniczne⁴ (jedno lub oboje rodziców to obcokrajowcy). Wśród najbardziej licznych narodowości obecnych w Szwecji⁵ są: Finowie, Irakijczycy, Polacy, Irańczycy, Bośniacy, Serbowie, Chorwaci, Niemcy,

¹ Por. T. Paleczny, *Migracje*, [w:] *Słownik społeczny*, red. B. Szlachta, Wydawnictwo WAM, Kraków 2004, s. 660-671.

² Por. *Problemy integracji imigrantów. Koncepcje, badania, polityki*, red. A. Grzymała-Kazłowska, S. Łodziński, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008, s. 12-14.

³ Por. *Statistiska Centralbyrån*, <<http://www.scb.se/>>, (data dostępu: 15.02.2012).

⁴ Por. *Etniska grupper i Sverige – ett bakgrund*, <<http://www.regeringen.se/content/1/c4/14/15/ee35efdf.pdf>>, (data dostępu: 2.02.2013).

⁵ Grupy narodowe podano w kolejności od najliczniejszych do najmniejszych.

Duńczycy, Norwegowie, Turcy, Somalijscy, Tajlandzcy, Chilijscy, Li-bańscy, Chińscy, Anglicy, Syryjczy, Rumuni, Amerykanie, Hindusi, Węgrzy, Koreańscy, Grecy, Rosjanie, Wietnamczycy, Etiopczycy, Afgań-czycy, aczkolwiek statyki podają, iż wszystkie narodowości i grupy etniczne w Szwecji reprezentują 206 krajów globu ziemskiego⁶. Struktura społeczna tworzona przez imigrantów z tak wielu krajów i kultur wymaga przemysłanej, a także konsekwentnej polityki integracyjnej (amalgamacyjnej⁷), jeśli kraj przyjmujący tzw. *obcych* planuje sprawne włączenie i wykorzystanie ich potencjału intelektualnego, zawodowego, kulturowego oraz demograficznego, a nie doprowadzenie do izolacji i marginalizacji – współczesnych zjawisk degradujących życie społeczne w wielu krajach, w różnym stopniu.

Szwecja prowadzi od wielu lat (zwłaszcza od przystąpienia do struktur Unii Europejskiej w 1995 roku) systemowo przemyślaną politykę ludnościowo-integracyjną, sprawnie i pragmatycznie kontrolując oraz regulując strumienie migracyjne, dzięki czemu osiągnęła wysoki poziom polityki integracyjnej (w badaniach *Migrant Integration Policy Index*⁸ zajmującej od 2007 roku najwyższe pozycje). Celem szwedzkiej polityki w tym względzie jest przede wszystkim tworzenie takich warunków życia społecznego, aby każdy miał równe prawa, obowiązki i możliwości⁹. Główne obszary rozwijanej integracji, to dostęp do rynku pracy (określany jako 100%, czyli bez ograniczeń, po spełnieniu określonych warunków), łączenie rodzin (praktyka oceniana jako skuteczna w 92%), udział w życiu politycznym poprzez gwarancję praw wyborczych, swobód politycznych i polityki wdrożeniowej (oceniana na 93% skuteczności) oraz polityka równości i antydystryminacji (pośredniej i bezpośredniej w sektorze państwowym i prywatnym) z powodu rasy, pochodzenia etnicznego, religii, przekonań i obywatelstwa. W ten sposób Królestwo Szwecji podejmuje próbę tworzenia społeczeństwa otwartego, tolerancyjnego, zintegrowanego, umożliwiającego pokojowe współistnienie osób zamieszkujących jego terytorium.

W dobie współczesnej, wśród ogromnej liczby osób migrujących znajduje się rzesza chrześcijan, dla których wędrowanie przez świat i przez ży-

⁶ *Statistik om invandring och utvandring*, <<http://www.immi.se/migration/statistik/>>, (data dostępu: 07.01.2013).

⁷ Termin określający zmieszanie i przenikanie się dwóch lub więcej kultur w następstwie ich kontaktu. P. Sorokin w koncepcji rasowo-anropologicznej podejmował problem amalgamacji różnych ras w kontekście rozpatrywania warunków utrzymania „czystości rasy”. Por. *Amalgamacja*, [w:] *Słownik pojęć socjologicznych*, red. M. Pacholski, A. Słaboń, Wydanie II, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2001, s. 13. Por. także, P. Sorokin, *Contemporary Sociological Theories*, Harper and Brothers, New York-London 1928, s. 323. Cyt. za: tamże.

⁸ Por. *Migrant Integration Policy Index*, <<http://www.mipex.eu/>>, (data dostępu: 10.01.2013).

⁹ Por. *Statistiska Centralbyrån*, <<http://www.scb.se/integration/>>, (data dostępu: 12.01.2013).

cie (w sensie biblijnym jako wypełnianie życiowego powołania lub religijno-teologicznym jako analogia do wędrówki przez życie ku celowi ostatecznemu i spotkaniu ze Stwórcą) może być traktowane jako naturalna forma wypełniania życiowych planów i osobowego spełnienia w miejscu, które jednostka uzna za właściwe. Niezależnie od przyczyn i powodów skłaniających ich do zmiany miejsca i kraju pobytu, wielu z nich pragnie kontynuować praktykowanie wyznawanej wiary w płaszczyźnie duchowej, moralnej, kulturalnej, społecznej, uznając aksjologię życia chrześcijańskiego za podstawę swej tożsamości i fundament egzystencji¹⁰.

Mimo postępującej sekularyzacji życia społecznego w Europie oraz daleko posuniętego pluralizmu kulturowo-religijnego i pomimo przejawów lekceważenia, a także kwestionowania znaczenia wartości chrześcijańskich dla budowania nowoczesnego, zintegrowanego, tolerancyjnego, przyjaznego społeczeństwa, chrześcijanie w krajach kontynentu europejskiego mają zapewnione możliwości indywidualnego i wspólnotowego praktykowania życia religijnego w różnej postaci, zarówno liturgiczno-sakramentalnej, jak i społeczno-kulturalnej. Dzieje się tak dlatego, iż Kościoły chrześcijańskie w Europie potrafiły zadbać o struktury zapewniające opiekę duchową i charytatywno-socjalną, obejmując nią chrześcijan-migrantów. Ważne, jeśli nie podstawowe miejsce przypada Kościołowi katolickiemu wnikliwie analizującemu zmiany cywilizacyjne, a także wciąż na nowo odczytującemu *znaki czasu*, będące przejawem i swoistą etykietą współczesności, w których jak w zwierciadle odbijają się najważniejsze zjawiska i procesy przemian społecznych. Kościół w swej refleksji od bardzo dawna dostrzegał problematykę ludzi w drodze, migrantów, aczkolwiek od Soboru Watykańskiego II zajęcie się zjawiskiem migracji nabrało nowej intensywności¹¹ i podlega ciągłej dyskusji, analizie i rozwojowi, proporcjonalnie do powiększania się skali zjawiska. Obecne, najnowsze stanowisko i nauczanie społeczne Kościoła w tej kwestii zawarte jest w instrukcji Papieskiej Rady ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących *Erga migrantes caritas Christi*¹², zaaprobowanej przez papieża Jana Pawła II w dniu 3 maja 2004 roku. Dokument ten jest kwintesencją dotychczasowych ustaleń i opinii Kościoła nt. migracji, zawartych w wielu oficjalnych dokumentach, zwłaszcza w konstytucji *Exsul Familia* z 1952 roku, instrukcji Kongregacji Biskupów *De*

¹⁰ Por. T. Borutka, *Społeczne nauczanie Kościoła. Teoria i zastosowanie*, Wydawnictwo Czuwajmy, Kraków 2004, s. 311-312.

¹¹ Por. H. Stawniak, *Problematyka migracji ludności w świetle zasad i niektórych działań Stolicy Apostolskiej*, „Seminare. Poszukiwania naukowe” 26 (2009), s. 143-157.

¹² Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących, „Instrukcja *Erga migrantes caritas Christi*”, (3 maja 2004), wersja polska, red. L. Adamowicz, Lublin 2008 [dalej: EMCC].

pastorali migratorum cura z dnia 22 sierpnia 1969 roku oraz normach prawnych zawartych w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku i Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 roku. Instrukcja ta zawiera bardzo jasno sprecyzowane stanowisko co do kulturowo-religijnej integracji katolickich imigrantów, biorące pod uwagę uwarunkowania religijno-teologiczne, filozoficzno-antropologiczne oraz społeczno-kulturowe, którego elementy znajdujemy w Orędziach na Światowe Dni Migranta i Uchodźcy papieży Jana Pawła II i Benedykta XVI. Stanowisko to, biorąc pod uwagę koncepcje integracyjne obecne na gruncie nauk społecznych, obejmujące zarówno wymiar społeczno-ekonomiczny, prawno-polityczny, jak i kulturowy¹³, prezentuje własny, personalistyczno-chrześcijański model integracji, którego centralną ideą jest pogłębianie świadomości wspólnych wartości i zaangażowanie na rzecz dobra wspólnego, jakim jest wspólnota Kościoła. Tak więc *integracja* rozumiana jest tutaj nie, jak to często się zdarza, jako asymilacja do kultury większości¹⁴, ale tak, jak interpretuje ją Kościół katolicki – jako „poszukiwanie jedności w wielości, która nie jest jednolitością, ale harmonią, w której wszystkie słuszne różnice są przyjęte we wspólnym napięciu jednoczącym”¹⁵ – czyli jako włączanie w społeczeństwo pobytu z poszanowaniem kulturowej tożsamości osoby ludzkiej.

Wielu katolików, poszukując właściwego sobie miejsca lub zmuszonych różnymi okolicznościami do opuszczenia dotychczasowego kraju zamieszkania, wybiera Szwecję jako kraj docelowy, pozostając w nim na jakiś okres lub na stałe. Jest to kraj historycznie od ponad tysiąca lat chrześcijański, a od ponad czterystu pięćdziesięciu pozostający pod wpływem idei reformacyjnych, w którym tzw. ponowoczesne państwo liberalno-socjalne sprowadziło chrześcijaństwo do roli pomnika przeszłości. Nie znaczy to jednak, że zakazano istnienia, wyznawania czy też praktykowania zasad religijnych. Wśród różnych grup chrześcijan istnieje w Szwecji także Kościół katolicki nawiązujący swymi tradycjami do początków chrześcijaństwa w tym kraju (czyli do IX wieku i do okresu przedreformacyjnego trwającego ponad sześćset lat). Imigranci, po przybyciu do tego kraju, spotykając nowy (różny od dotychczasowego) system społeczny, odmienną kulturą, tradycje, zwyczaje i obyczaje, czasami diametralnie różne zachowania i reakcje, odnajdują psychiczno-duchową stabilizację i kulturową spójność w świadomości przynależności do uniwersalnej

¹³ Por. H. Entzinger, R. Biezeveld, *Zasady integracji imigrantów*, tłum. O. Adamczyk i inni, [w:] *Integracja kulturowa imigrantów. Wyzwania i dylematy*, red. J. Balicki, Instytut Politologii UKSW, Fundacja Konrada Adenauera, Warszawa 2007, s. 26-36.

¹⁴ Por. A. Grzymała-Kazłowska, „Integracja” – próba rekonstrukcji pojęcia, [w:] *Problemy integracji imigrantów. Koncepcje, badania, polityki*, s. 29-50.

¹⁵ EMCC, nr. 89.

wspólnoty wartości obecnej w większości krajów świata, jaką tworzy Kościół katolicki. Posiada on w Szwecji od sześćdziesięciu lat strukturę administracyjną w postaci diecezji sztokholmskiej (od 1953 r.), tworzonej przez wielokulturową społeczność imigrantów pochodzących z większości krajów katolickich w Europie i poza nią. Pracuje w niej 156 kapłanów (w tym 77 diecezjalnych i 79 zakonnych), 173 siostry zakonne, 7 braci zakonnych i 28 diakonów stałych¹⁶. W tym „poprotestanckim kraju”, wśród różnych tendencji i trendów kulturowo-społecznych, katolicyzm rozwija się, uczestnicząc czynnie w życiu społeczno-kulturalnym i współtworząc szwedzką współczesną kulturę.

Statystyki kościelne podają, iż przed rokiem 2000 (czyli przed utworzeniem rejestru katolików i opodatkowaniem na podstawie złożonej deklaracji przynależności do Kościoła katolickiego) liczbę katolików w Szwecji szacowano na ok. 140 tys. wiernych, a po wprowadzeniu podatku liczba ta na początku spadła do ok. 90 tys., aby następnie od kilku lat systematycznie, znacznie się powiększać (w 2009-93.642; w 2010 roku – 96.950, w 2011 roku – 100.599, w 2012-103.804)¹⁷. Najnowsza podana liczba stanowi 1,086% ludności w Szwecji, choć przyjmuje się, że faktyczny stan liczebny katolików jest o wiele wyższy (w wielu opracowaniach można uzyskać informację, że wynosi ona od 2 do 3% w stosunku do populacji szwedzkiej). Różnica pochodzi prawdopodobnie z przekonania graniczącego z pewnością, że nie wszyscy katolicy, zwłaszcza imigranci przebywający tymczasowo (termin ten jest bardzo szeroki i obejmuje zarówno przebywających kilka miesięcy, jak i kilka lat) nie dokonują rejestracji, choć dane statystyczne Kościoła jednoznacznie wskazują na tendencję uszczelniania systemu rejestracji i wzrostu świadomości oraz zaangażowania poprzez zadeklarowaną przynależność do konkretnej religii i właściwego sobie wyznania oraz solidarności finansowej. Zarejestrowane osoby figurują w rejestrach 44 parafii katolickich, a w całej Szwecji w 170 miejscach prowadzone są różne aktywności liturgiczne i społeczno-kulturalne organizowane przez parafie, misje (językowe, etniczne i obrządkowe) oraz ruchy, organizacje i stowarzyszenia.

Stan dotychczasowych badań nad Kościołem rzymskokatolickim w Szwecji ma charakter głównie historyczny, autorzy często koncentrują się na dziejach Kościoła katolickiego po okresie Reformacji¹⁸. Istnieją także

¹⁶ Por. *Stockholms Katolska Stift*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/24/1/>>, (data dostępu: 20.03.2013).

¹⁷ Por. tamże, (data dostępu: 25.03.2013).

¹⁸ Por. *Katolska Kyrkan i Sverige*, red. J. S. Granlund, Förlagsaktiebolaget Religion & Kultur – Göteborg, Halmstad 1953; *Bygga kyrka – Katolska kyrkan i Sverige 1783-1983*, red. A. Åberg, B. Lindquist, L. Cavallin, Katolska Bokförlaget, Uppsala 1983; Y. M. Werner, *Världsvid men främmande. Den Katolska kyrkan i Sverige 1873-1929*, Katolska Bokförlaget, Uppsala 1996; M. Nyman, *Förlorarnas historia – Katolsk liv i Sverige från Gustav Vasa till drottning Kristina*, „Veritas Förlag”, Edyt. II, Malmö 2002; K. Wand, *Gustav II Adolf och Jesuitdolken – Kamp och försoning med den katolska kyrkan i Sverige*, Förlag SMI, Stockholm 2003.

publikacje zajmujące się problemami wiary katolickiej, poszukujące w niej odpowiedzi na pytania egzystencjalne, nurtujące współczesnego człowieka¹⁹. Opracowania mówiące o imigracji i o mniejszościach narodowych w Szwecji zwracają natomiast uwagę na politykę państwa szwedzkiego odnośnie do problemu wzmożonej imigracji oraz na modele integracyjne stosowane w społeczeństwie szwedzkim w latach 70. i 90., nie zajmując się działalnością Kościołów na tym polu.

Wyjątkiem jest w tym względzie szeroko prowadzona dyskusja na temat islamu, co spowodowane jest ogromnymi różnicami kulturowymi, jakie istnieją między społecznością szwedzką a mniejszościami przybyłymi z różnych krajów muzułmańskich, głównie z Azji i Afryki. W szwedzkim dyskursie medialnym i naukowym na temat islamu zwraca się uwagę na takie zagadnienia, jak pozycja kobiety w społeczeństwie i rodzinie, zabójstwa honorowe (w ostatnich latach miały one miejsce także w Szwecji), prowadzenie muzułmańskich szkół wyznaniowych oraz kształcenie imamów w celu głębszego zapoznania ich z wartościami i normami kultury zachodnio-europejskiej. W 1995 roku w Szwecji zorganizowano konferencję pt. *Euro-Islam*, gdzie problemy te były szeroko dyskutowane²⁰.

Zagadnienie roli Kościoła katolickiego w procesie integracji cudzoziemców w Szwecji nie jest także zbyt często poruszane w szeroko pojętych mediach. Wynika to z ogólnie przyjętej w Szwecji zasady, że integracja społeczna i kulturowa cudzoziemców leży w gestii specjalnie do tego celu powołanych urzędów i instytucji (*Invandrarverket*, *Migrationsverket*, także *Invandrarföreningar*) oraz związana jest z funkcją opiekuńczą państwa szwedzkiego. Taki punkt widzenia sprawia, że Kościół katolicki (podobnie zresztą jak Kościół Szwedzki i inne mniejsze społeczności wyznaniowe i religijne), nie jest uważany za instytucję, której celem może być ułatwianie imigrantom integracji w ich nowym kraju zamieszkania. Poszukując opracowań i wypowiedzi na temat integracyjnej pracy Kościoła katolickiego w Szwecji, znajdujemy niektóre z nich w piśmie katolickim pt. „Signum”, wydawanym od 1975 roku, obecnie redagowanym przy Newmaninstitutet (Wyższa Szkoła podejmująca zagadnienia teologiczne, filozoficzne i z zakresu badań nad kulturą, z siedzibą w Uppsali). Szwedzki socjolog Lennart Ejerfeldt krytykuje tam w swoich artykułach państwo szwedzkie i szwedzkie media, za niepodejmowanie współpracy z Kościołem katolickim (i innymi kościołami w kraju) w obsza-

¹⁹ Por. C. Broomé, *Katolicismen*, Katolska Bokförlaget, Stockholm 1975. Por. tenże, *Katolicismen – kyrkan läran, missionen*, Katolska Bokförlag, Stockholm 1993; tenże, *Svenskarna behöver sin egen katekes*, „Katolsk kyrkotidning” 3 (1994).

²⁰ Por. *Euro-Islam, A conference on relations between European and Islamic Cultures and the position of Muslims in Europe*, Svenska Institutet, Stockholm 1995.

rze integracji cudzoziemców. O Kościele katolickim w Szwecji pisze w „Signum” również Magnus Nyman w artykule pt. *Kyrkan som integrationsfaktor*²¹ (Kościół jako miejsce integracji – tłum. własne). Twierdzi on, podobnie jak Ejderfeldt, że państwo szwedzkie zdaje się nie dostrzegać faktu, jak ważną rolę odgrywają wspólnoty katolickie w Szwecji w przyjmowaniu imigrantów z różnych części świata. Nyman zauważa, że Kościół katolicki jest w Szwecji przykładem Kościoła wielokulturowego, wielonarodowego i wielojęzycznego, przez co już sam w sobie może być wzorem integracji w wielkiej, międzynarodowej wspólnocie katolików. Podkreśla on również, że stworzenie biskupstwa w Szwecji oraz przejęcie roli biskupa przez Szweda Andersa Arbo-reliusa dowodzi, iż następuje coraz większa integracja katolicyzmu ze społeczeństwem szwedzkim, i że Kościół katolicki przestaje być jedynie społecznością imigrantów. Natomiast Johan Gärde w książce pt. *Från invandrarkyrka till mångkulturellt samfund* (Od Kościoła imigrantów do wspólnoty wielokulturowej – tłum. własne) analizuje politykę państwa szwedzkiego wobec imigracji i stwierdza, że Kościół katolicki w Szwecji w latach 1960-1999 zmienił swój charakter i z Kościoła zrzeszającego głównie cudzoziemców przekształcił się w Kościół wielokulturowy (jego członkami są także Szwedzi), w którym problemy narodowe i polityczne nie odgrywają znaczącej roli, co miało miejsce wcześniej, np. w odniesieniu do Europy Środkowej²². Göran Gustafsson jako jeden z wielu autorów zajmujących się badaniem religijności w społeczeństwie szwedzkim stwierdza w dziele pt. *Tro, samfund och samhälle: sociologiska perspektiv* (Wiara, wspólnota i społeczeństwo w perspektywie socjologicznej – tłum. własne), że mimo zmieniających się czynników zewnętrznych i form wyznawania wiary i wbrew silnym trendom laicyzującym oraz utrudniającym jej istnienie, wprawdzie osłabiona (co potwierdzają współczesne badania socjologiczne wśród grup religijnych w Szwecji²³), wiara nadal jest ważnym punktem odniesienia.

Praca pt. *Problematyka integracji imigrantów w Kościele katolickim w Szwecji* nie jest więc pierwszym opracowaniem na temat Kościoła katolickiego w zsekularyzowanym, laickim, materialistycznym i pragmatycznie usposobionym społeczeństwie szwedzkim. Proponuje ona jednak inne spojrzenie na miejsce i rolę Kościoła katolickiego w procesach integracyjnych imigrantów przybywających do Szwecji. Solidaryzując się z wypowiedziami

²¹ M. Nyman, *Kyrkan som integrationsfaktor*, „Signum” (1992) 2, <<http://signum.se/artikelarkivet/>>, (data dostępu: 18.02.2013).

²² Por. J. Gärde, *Från invandrarkyrka till mångkulturellt samfund. En kyrkosociologisk analys av katolska kyrkan i Sverige från 1970-tal till 1990-tal*, Uppsala Universitet, Uppsala 1999, s. 98-105.

²³ Por. *Fyra perspektiv på religion i Sverige*, red. L. Weibull, J. Strid, SOM Institutet i Göteborg, <http://www.som.gu.se/digitalAssets/1351/1351274_331-348-weibull-o-strid.pdf>, (data dostępu: 20.03.2013).

Ejerfelta, Gärda i Nymana o niedostrzeganym przez państwo szwedzkie potencjale Kościoła katolickiego w procesach integracyjnych przybyszów z różnych krańców świata, proponuje przeanalizowanie tego problemu w odniesieniu do ustaleń teoretycznych oraz roli struktur kościelnych (począwszy od poziomu centralnej jednostki administracyjnej, jaką jest diecezja, poprzez jej urzędy i dykasteria, aż do obszarów lokalnych), jakie wytworzył Kościół katolicki w Szwecji na przestrzeni wieków i jakie w integracji imigrantów w Kościele, wspólnocie i w konsekwencji także w społeczeństwie szwedzkim spełniają istotną rolę. Prezentowane studium stara się w związku z tym odpowiedzieć na konkretne pytania badawcze. Po pierwsze, jak doszło do odrodzenia katolicyzmu i jego struktury administracyjnej w Szwecji i dlaczego jest on uznawany za „Kościół w miniaturze”? Po wtóre, jakie jest stanowisko Kościoła katolickiego w Skandynawii i Szwecji wobec zjawiska migracji? Następnie, czy i w jaki sposób nowi imigranci katolicy integrują się ze społecznością katolicką będącą „mozaiką kulturową”? Czy i w jakich wymiarach oraz w jakim stopniu dokonuje się integracja na poziomie świadomości, autoanalizy i konkretnego zaangażowania?²⁴ Czy imigranci odnajdują właściwe dla siebie miejsce w społeczności katolickiej, a poprzez to czy następuje umocnienie, konsolidacja i rozwój społeczności katolickiej? Czy proces integracyjny wewnątrz społeczności kościelnej przekłada się na integrację imigrantów w społeczeństwie szwedzkim?

Powyższe zagadnienia dotyczą z jednej strony bardzo popularnego obszaru w obecnej dyskusji o migracji i problemie integracji migrantów w społeczeństwie pobytu, z drugiej są próbą zmierzenia się z problematyką mało znaną, dotyczącą imigracji katolików do jednego z krajów skandynawskich – Szwecji i ich wewnętrznej spójności w ramach społeczności budowanej w oparciu o wspólne wartości religijne. Metodologicznie, w celu doprecyzowania obszaru badań, praca została ograniczona do Kościoła Rzymskokatolickiego, wyłączając tym samym z pola badań inne społeczności religijne obecne w Szwecji mające w swej nazwie termin „katolicki”, takie jak: *Nordiskt katolsk kyrka i Sverige* (Nordycki Kościół Katolicki w Szwecji), *Gammalkatolsk kyrka* (Kościół Starokatolicki), *Liberal katolsk kyrka* (Liberalny Kościół Katolicki) i inne podobne społeczności nie będące w łączności ze Stolicą Apostolską. W zakresie badań znalazły się natomiast Kościoły Wschodnie różnych rytów i tradycji, które stanowią integralną część Kościoła katolickiego. Z uwagi na złożoność przedstawianego problemu konieczne okazało się zastosowanie w pracy metod badawczych zaczerp-

²⁴ Por. P. Scheffer, *Druga ojczyzna. Imigranci w społeczeństwie otwartym*, tłum. E. Jusewicz-Kalter, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2010, s. 52-59.

niętych przede wszystkim z katolickiej nauki społecznej, socjologii religii, z historii, kulturoznawstwa oraz socjologii empirycznej.

W celu przedstawienia form integracji imigrantów dokonującej się poprzez różne struktury kościelne trzeba było sięgnąć do historii, aby przynajmniej w zarysie zaprezentować dzieje Kościoła katolickiego w Szwecji od wprowadzenia chrześcijaństwa aż po czasy współczesne. Zwrócono przy tym szczególną uwagę na zmiany zachodzące w samym katolicyzmie szwedzkim, które miały znaczny wpływ na formowanie się i udoskonalanie tamtejszych struktur kościelnych. Przywołano również prawa regulujące status, zakres i charakter działalności Kościoła katolickiego w szwedzkim państwie i społeczeństwie, co pozwala na lepsze zrozumienie dzisiejszych form prowadzonej przezeń działalności. Następnie w oparciu o spisy diecezjalne, artykuły prasowe, wywiady i doświadczenia własne przedstawiono przegląd oraz opis istniejących i odradzających się form życia zakonnego, zarówno żeńskiego, jak i męskiego, ukazując ich międzynarodową, wielokulturową strukturę, nie pomijając w tym miejscu roli prałatury *Opus Dei*, cenionej za wprowadzanie nowej jakości i ortodoksyjności w życie społeczności katolickiej, realizującej w swej pracy integrację imigrantów w oparciu o podkreślanie uniwersalnego charakteru społeczności katolickiej. W celu ukazania zaangażowania Kościoła w dzieło integracji młodego pokolenia imigrantów na płaszczyźnie wychowania i edukacji zajęto się dziełami szkolno-wychowawczymi na poziomie szkół wyższych, średnich, podstawowych oraz przedszkoli i żłobków. W końcowej części opisu struktury kościelnej zajęto się prezentacją duszpasterstw specjalistycznych, takich jak praca wśród więźniów, upośledzonych i głuchoniemych oraz zaprezentowano możliwość funkcjonowania specjalnych środowisk migracyjnych skupionych w misjach narodowo-językowych oraz w społecznościach różnych rytów wschodnich Kościołów katolickich.

W kolejnej części opracowania, posługując się metodą analityczno-syntetyczną, zajęto się teoretyczno-formalnymi założeniami integracji imigrantów w Kościele katolickim w Szwecji, analizując najpierw stanowisko Konferencji Biskupów Skandynawskich w tej kwestii. W tym celu, w oparciu o dostępne oficjalne dokumenty kościelne przeanalizowano proces konstytuowania się tego gremium równoległe do narastania problemu migracji do Skandynawii, ukazując także ewolucję poglądów i stanowiska Konferencji w podejściu do problematyki migracyjnej. Następnie, w oparciu o materiały archiwalne przeprowadzono analizę treści społecznego nauczania administratorów apostołskich oraz ordynariuszy diecezji sztokholmskiej pod kątem stosunku do obcokrajowców, imigrantów i integracji kulturowo-

-religijnej, a także dialogu ekumenicznego i międzyreligijnego. Dopelnieniem tej części jest analiza współcześnie obowiązujących zasad formalnych regulujących pracę duszpastersko-społeczną w misjach katolickich Kościołów Wschodnich oraz w ramach misji językowo-narodowych. Syntetyczne przedstawienie efektów prowadzonych analiz badanych materiałów ukazuje proces i kierunek dokonywanej refleksji przez osoby odpowiedzialne za Kościół katolicki w Szwecji w sytuacji intensywnie postępujących zmian społecznych spowodowanych napływem imigrantów. Stanowi to teoretyczną podstawę oraz fundament wysiłków i inicjatyw integracyjnych w ramach społeczności katolickiej.

Konsekwencją teoretyczno-formalnych regulacji co do prowadzenia działalności powinno być ich zastosowanie w praktyce. Rozwijając tę tematykę, zajęto się zbadaniem pragmatyki działalności, mającej na celu wielopłaszczyznową integrację imigrantów we wspólnocie katolickiej poprzez posiadające taką możliwość podstawowe narzędzie, jakim są struktury diecezjalne. Biorąc to pod uwagę, przebadano metody i podejmowane inicjatywy integracji kulturowo-religijnej na poziomie centralnym, poszukiwano odpowiedzi na pytanie, jak przebiega integracja poprzez parafialne praktyki oraz formy przyjmowania i angażowania imigrantów, przeprowadzono refleksję nad rolą społeczności obrządków i rytów wschodnich w procesie integracji imigrantów kultury orientalnej i zachodniej, a także przeanalizowano funkcję organizacji *Sveriges Unga Katoliker* w międzykulturowej socjalizacji dzieci i młodzieży.

Przenosząc poszukiwania i refleksje prowadzone nad inicjatywami integracyjnymi w przestrzeń religijno-kulturowo-socjalną, sprawdzono, jak przebiega ona w prowadzonym dialogu ekumenicznym i międzyreligijnym będącym okazją i laboratorium tworzenia „kultury przyjęcia” wobec imigrantów, o którym nauczali i do czego zachęcali papieże Jan Paweł II i Benedykt XVI. Poszukiwano także przejawów i oznak działalności organizacji *Caritas* na rzecz migrantów oraz opieki charytatywno-socjalnej nad nimi. Starano się także odpowiedzieć na pytanie, jaką rolę i znaczenie w procesie integracji imigrantów odgrywają wybrane ruchy i stowarzyszenia katolickie, takie jak *Böneapostolatet*, *Concordia Catholica*, *Focolarerörelse*, *Katolsk karismatisk förnyelse* (jako naturalne miejsca spotkania kultur i tradycji), nie pomijając innych lokalnych stowarzyszeń i organizacji, zwłaszcza prowadzących działalność przy wspólnotach zakonnych cieszących się w Szwecji dużą dozą zaufania społecznego. W tej części studium zastanawiano się także nad znaczeniem środków komunikacji społecznej (takich jak prasa katolicka, wydawnictwa, internetowe portale społecznościowe oraz katolickie

witryny internetowe) w przybliżaniu imigrantom nowej rzeczywistości i wprowadzania ich w nową społeczność.

Rozprawa ma charakter pracy socjologicznej, postanowiono więc zaprezentować w niej wyniki kilkuletnich badań empirycznych nad stanem integracji imigrantów w środowiskach katolickich w Szwecji, przeprowadzonych w latach 2004-2010, w kulturowo zróżnicowanych środowiskach parafialnych i stowarzyszeniowych. Dokonano prezentacji celu, metod, hipotez oraz środowisk objętych badaniami ilościowymi i jakościowymi oraz omówienia efektów badań, przedstawiono interpretację najważniejszych korelacji zachodzących między zmiennymi, zwłaszcza między stosunkiem imigrantów z krajów europejskich do proponowanych form zaangażowania w działalność parafii i misji, a także opinie na temat integracyjno-społecznego znaczenia działalności parafii i misji w ośrodkach małych i wielkomiejских. Wnioski końcowe wyprowadzone w oparciu o próby empiryczne i badania diagnostyczne ukazują przestrzeń wstępnego opisu rzeczywistości trudnej do uchwycenia, bardzo mało stabilnej i zmiennej, aczkolwiek prezentują społeczność katolicką w Szwecji w procesie trudnej lecz postępującej integracji, zależnej jednak od mozolnej pracy i wysiłku tworzenia klimatu otwartości, akceptacji oraz proponowania konkretnej, wymiernej pomocy niesionej imigrantom, co przekłada się bardzo wyraźnie w dalszej perspektywie na wrastanie, zakorzenianie się kultury katolickiej w szwedzką rzeczywistość społeczną dzięki aktywnej obecności w niej katolickich imigrantów.

Rozdział I

Strukturalno-historyczna prezentacja Kościoła katolickiego w Szwecji

Spółeczność katolicka w Szwecji to bardzo zróżnicowana wspólnota składająca się w większości z imigrantów lub ich potomków. Ogniskuje się w niej przekrój społeczno-kulturowy całego Kościoła katolickiego, z całą swą różnorodnością i wielowymiarowością. Podejmując analizę problematyki integracyjnej dokonującej się wewnątrz tej społeczności w jednym geograficznym miejscu, należy najpierw dokonać przeglądu poszczególnych wydarzeń składających się na historyczny proces tworzenia się takiej właśnie wspólnoty, aby badany przedmiot osadzić w konkretnej rzeczywistości, właściwie odczytać kontekst i zrozumieć analizowane w niniejszym opracowaniu zjawisko.

1.1 Zarys historii Kościoła katolickiego w Szwecji

Bogata historia chrześcijaństwa w Szwecji dzieli się na kilka zasadniczych etapów związanych z dziejami chrześcijaństwa w Europie oraz przenikaniem prądów cywilizacyjnych z różnych stron świata do Skandynawii. Chrześcijaństwo zachodnie jako dojrzała doktryna i silny nurt myślowo-kulturowy na przełomie VIII i IX w. prowadziło ożywioną działalność misyjną m.in. skierowaną na Północ¹. Pierwsi misjonarze dotarli do Szwecji na początku IX w. Wśród nich św. Ansgar (Oskar) zdobył sobie zaufanie i przyjaźń srogich Wikingów i w latach 829-831 przebywał w jednej z największych osad Svensonów o nazwie Birka, tam nauczał, katechizował i chrzczył pierwsze grupy miejscowych ludów. Po opuszczeniu przez niego tych ziem osada powróciła do wcześniejszych zwyczajów, czcąc ponownie skandynawskie bóstwa i siły natury². Chrześcijaństwo zachowało się i nawet utrzymywało w niektórych miejscach, ale jego rzeczywisty rozwój został zahamowany na ok. 150 lat. Dopiero w końcowych latach X wieku, ówczesny król Szwecji Eryk przyjął chrzest i energicznie wprowadzał chrześcijaństwo³. Napotkał

¹ Por. M. D. Knowles, D. Obolensky, *Historia Kościoła 600-1500*, tłum. R. Turzyński, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 1988, t. 2, s. 165-166.

² Por. tamże, s. 166.

³ Por. *Kyrkans liv – introduktions till kyrkovetenskapen*, red. S. Borgehammar, „Verbum” Förlag AB, Göteborg 1993, s. 98.

jednak bardzo silny opór i wrócił w niedługim czasie do wierzeń przodków. Bezsprzecznie chrześcijaństwo i struktury kościelne rozwinęły⁴ (syna Eryka Zwycięskiego i Świętosławy – córki Mieszka I i Dobrawy⁵, siostry Bolesława Chrobrego), a umocnione przez jego synów okrzepło na dobre dzięki rozbudowie struktury kościelnej. Opracowania historyczne podają, iż ok. 1100 roku istniało już sześć stolic biskupich w Szwecji (Skara, Sigtuna, Linköping, Eskilstuna, Strängnäs, Västerås, Uppsala)⁶. Chrześcijaństwo rozwijało się pomyślnie, a czas poprzedzający ruchy reformacyjne jest uznawany za epokę świętych, którzy umocnili obecność Kościoła oraz nieśli Ewangelię innym, ponosili męczeńską śmierć, dając świadectwo głębokiego przywiązania do wiary chrześcijańskiej. Najczęściej wymieniani spośród nich, to św. Dawid (mnich z klasztoru w Cluny), św. Ansgar av Birka, św. Henrik, św. Botvid, św. Sigfrid av Våxjö, Katarina av Vadstena oraz najbardziej znana, zasłużona i czczona św. Brygida Szwedzka (1303-1373)⁷.

Kolejny etap szwedzkiego chrześcijaństwa to burzliwe czasy pojawienia się nowinek reformatorskich, zdobywających coraz większe poparcie wśród możnowładców i coraz częstsze wykorzystywanie ich jako wyraz sprzeciwu wobec Watykanu, papieża oraz hierarchii kościelnej. Trudno znaleźć dokładne ramy czasowe tego okresu, gdyż to „mocowanie się” trwało około pół wieku, ale można przyjąć jako czasoprzestrzeń tych wydarzeń lata od 1527 roku (kiedy król Gustaw Waza podczas obrad Riksdagu w Västerås otrzymał zgodę na przeprowadzenie „reform” kościelnych), przy znacznym sprzeciwie biskupów, zwłaszcza biskupa Linköping Hansa Braska⁸. Okres ten charakteryzuje się najpierw rekwizycją dóbr kościelnych, wypędzaniem zakonników, plądrowaniem klasztorów, niszczeniem bibliotek i dzieł sztuki, a następnie przetapianiem naczyń liturgicznych i dzwonów kościelnych – oraz krwawo tłumionymi buntami chłopskimi⁹. Sytuacja uległa wprawdzie złagodzeniu po objęciu tronu przez Jana III Wazę (1568-1592),

⁴ Jest to data umowna wymieniana w niektórych opracowaniach oparta na pisemnym przekazie z 1220 r. cytowanym w 15-tomowej *Den Svenska Historien*, Stockholm 1993, t. 1.

⁵ Por. F. Koneczny, *Dzieje Polski*, Wyd. „Antyk”, Reprint wydania z 1922 r., Warszawa 1999, s. 8; Por. także J. Próchniewicz, *Współczesny katolicyzm szwedzki – duszpasterstwo w diasporze*, Poznań 1999, s. 28–29; A. Bereza-Jarociński, *Zarys dziejów Norwegii*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1991, s. 9; O. Müller, *Święty Olaf – Król Norwegii*, Wyd. „Verbinum”, Warszawa 2000, s. 12.

⁶ Por. B. Kumor, *Historia Kościoła. Wczesne średniowiecze chrześcijańskie*, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 1973, t. 2, s. 110. Por. także, W. Maciejewski, *Religia w Szwecji*, Katedra Skandynawistyki Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, Filologia Szwedzka, Poznań 1985, s. 6.

⁷ Por. K. Johansson, *Tolv svenska helgon*, Sankt Eriks Bokförlag, Jönköping 1999, s. 8-24. Por. także J. Iwaszkiewicz, *Macierzyński patronat dla Europy – rzecz o św. Brygidzie Szwedzkiej*, Wyd. „Apostolicum”, Ząbki 2003.

⁸ Por. H. Tüchle, C. A. Bouman, *Historia Kościoła 1500-1715*, tłum. J. Piesiewicz, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 1986, t. 3, s. 61.

⁹ Por. W. Maciejewski, *Religia w Szwecji*, s. 13-14.

którego władanie nosi znamiona prób powrotu do katolicyzmu, zwłaszcza poprzez ślub z polską księżniczką Katarzyną Jagiellonką. Jednak po jego śmierci w 1592 roku okazało się, że dla części wpływowych i ortodoksyjnych protestantów skupionych wokół Karola Sudermańskiego nie do zaakceptowania było przyjęcie na tron Szwecji prawowitego spadkobiercy władzy królewskiej, syna Jana III Wazy – *Sigismunda*, katolika, wychowanka jezuitów, króla Polski. Oznaczałoby to niewątpliwą rekatalizację Szwecji¹⁰. Dlatego niedługo po śmierci króla Jana III, w 1593 roku podczas synodu w Uppsali, po trzech tygodniach obrad, wydano dekret stwierdzający, iż Królestwo Szwecji przyjmuje Konfesję Augsburską jako obowiązującą zasadę wiary w całym królestwie). Następnie sejm krajowy w Söderköping w 1595 roku, nakazał opuszczenie kraju wszystkim, którzy nie przyjmą nowego wyznania jako obowiązującego oraz zniósł ostatni katolicki klasztor w Vadstena, a w 1604 roku sejm powołał na tron luteranina Karola IX (1604-1611) detronizując tym samym króla Zygmunta III Wazę¹¹. Mimo sprzeciwów i butów zdecydowanie nie dopuszczono do zablokowania wprowadzanych reform, zbrojnie przejmując władzę. W ten sposób siłą umacniano Reformację, a tendencyjne prawo miało pomóc w jej utrzymaniu i rozwoju. Wybuchające systematycznie bunt i sprzeciwy prostej ludności były krwawo i bezlitośnie tłumione. Moźnowładcy narzucili nowe zasady religijne swoim poddanym, a struktury kościelne wykorzystali do utworzenia struktur królestwa, a następnie nowożytnego państwa, zdobywającego coraz większe wpływy gospodarcze i polityczne w ówczesnej Europie¹².

Kolejny, bardzo długi etap, obejmuje lata 1593–1952. Był to okres umacniania i skutecznego funkcjonowania luteranckiego Kościoła Szwedzkiego, jego hegemonii w życiu religijnym, społecznym i kulturalnym w pierwszym okresie, przez słabnący wpływ za sprawą dokonujących się procesów laicyzacyjnych wskutek rozwoju idei socjalistycznych i socjaldemokratycznych pod koniec XIX wieku, aż do wydania dekretu o wolności religijnej po II wojnie światowej w 1951 roku¹³. Charakterystyczne dla tego okresu sytuacje sympatyzowania z uniwersalnym katolicyzmem jako postawą sprzeciwu wobec restrykcyjnego i zamkniętego protestantyzmu, owocowały w początkowym etapie spektakularnymi konwersjami – nawet jeśli groziły banicją.

¹⁰ Por. tamże, s. 15-17.

¹¹ Por. także, B. Kumor, *Historia Kościoła. Czasy nowożytne. Rozłam w chrześcijaństwie zachodnim*, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 1984, t. 5, s. 110.

¹² Por. Z. Wójcik, *Historia Powszechna XVI-XVII wieku*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1973, s. 187-192.

¹³ Prawo do wolności religijnej w Szwecji (*Religionsfrihetslag i Sverige*) zostało uchwalone w 1951 roku, natomiast weszło w życie w 1952 roku.

Głównym przykładem takiej postawy było przejście na katolicyzm królowej szwedzkiej Krystyny w 1654 roku (nawróconej za sprawą dyskusji i bogatej korespondencji z Kartezjuszem, żywego zainteresowania literaturą jezuicką, kontaktami z ambasadorami Francji i Hiszpanii oraz zachwytem nad dziedzictwem kultury włoskiej¹⁴). Docierające do Watykanu sygnały o konwersjach oraz stopniowym umacnianiu się jezuitów doprowadziły do powołania w 1688 roku Wikariatu Apostolskiego dla Północy (*Norden*) z siedzibą w Hildensheim, w Niemczech. Jednak dopiero w 1781 roku król szwedzki Gustaw III wydał edykt zezwalający katolikom innych narodowości przebywającym w Szwecji na spełnianie praktyk religijnych i ceremonii w obrządku katolickim¹⁵, a w 1783 roku utworzono wikariat apostolski w Szwecji¹⁶. Ważną postacią tego okresu była także księżniczka austriacka Józefina, która w 1823 roku poślubiła króla Karola XIV Jana, w 1844 roku została królową Szwecji i pozostawała na tronie przez 53 lata, wspierając¹⁷. Znany z historii epizod o towarzyszeniu królowej szwedzkim katolikom w drodze na wygnanie (skazanym na banicję za przynależność do Kościoła katolickiego) wywołał tak wielki skandal w Europie, że Szwecja była zmuszona znieść karę banicji w 1860 roku – jedną z podstawowych kar państwowych za przejście na katolicyzm. Również dzięki wstawiennictwu królowej Józefiny, w 1862 roku, jej spowiednik Jakob Studach został pierwszym od czasów Reformacji katolickim biskupem w tym kraju. Od tego momentu coraz częściej pojawiały się informacje o działalności papistów¹⁸ w Szwecji oraz pogłębiała się i umacniała świadomość obecności katolików w życiu społecznym.

Po II wojnie światowej, z powodu niejednoznacznej postawy Szwecji wobec nazistowskiego hitleryzmu oraz zasłaniania się polityką neutralności, Szwecja, chcąc odbudować swą reputację i uchodzić za kraj opiekuńczy, przyjęła na rekonwalescencję bardzo wielu więźniów niemieckich obozów koncentracyjnych. Większość z nich była katolikami z krajów Europy Środkowej, a wśród nich byli także kapłani i siostry zakonne. W naturalny sposób wśród przybyłych odzywały się potrzeby i oczekiwania opieki religijnej, co ożywiło

---

¹⁴ Por. K. Wand, *Gustav II Adolf och Jesuitdolken – Kamp och försoning med den katolska kyrkan i Sverige*, Förlag SMI, Stockholm 2003, s. 114-124; Por. także M. Nyman, *Förlorarnas historia*, s. 263-271.

¹⁵ Por. K. Wand, *Gustav II Adolf och Jesuitdolken – Kamp och försoning med den katolska kyrkan i Sverige*, s. 138.

¹⁶ Por. M. Nyman, *Stiftet 50 år*, [w:] *Stockholms katolska stift 50 år*, red. H. Hellström, Veritas förlag, Värnamo 2003, s. 14.

¹⁷ Por. G. Beckel., G. Enby, *Josefina – Drottning av Sverige och Norge*, Veritas Förlag, Stockholm 2007, s. 33-48.

¹⁸ Określenie to było powszechne w tamtym czasie i oznaczało zwolenników i sympatyków Kościoła katolickiego.

i wzmocniło funkcjonowanie Administratury Apostolskiej. Rząd Szwedzki wprowadzając ustalenia konwencji ONZ z 1951 roku o prawach do azylu i pomocy dla uchodźców rozszerzył ją na liberalizację prawa do wyznawania w Szwecji religii innej niż obowiązująca. W 1951 roku wydano więc dekret o wolności religijnej robiąc miłowy krok w podejściu do spraw kulturowo-religijnych¹⁹. Korzystając z pomyślnego klimatu, papież Pius XII umocnił Kościół katolicki w Szwecji, wydając w 1953 roku bullę *Profecit in Suecia*, za sprawą której erygował diecezję sztokholmską dla katolików w całej Szwecji²⁰ (których liczba wzrastała wraz z falami imigracyjnymi głównie w latach 1945-70: z Ameryki Łacińskiej, Czechosłowacji, Hiszpanii, Jugosławii, Niemiec, Polski, Węgier Włoch; w latach 1970- 96: z Afryki, Austrii, Bośni-Hercegowiny, Francji, Holandii, Horwacji, Niemiec, Węgier, Wielkiej Brytanii, Włoch, Polski, Portugalii, Rumunii, Szwajcarii, USA. Efektem tego był następujący stan ilościowy: w 1945 roku katolików urodzonych w Szwecji było 3.155, a imigrantów 2.340; w 1975-15.873, 58.218; 1985-18.266, 100.380; 1995-20.935, 143.397; w 2012 – razem: 103.804)²¹.

Państwo szwedzkie, wydając dekret o wolności religijnej otwierało nowe możliwości, kreowało nowoczesną politykę wyznaniową wobec uchodźców, nie dając jednak w polityce wewnętrznej pełnych praw katolikom, asekurując się przed rozwojem Kościoła katolickiego. W niedługim czasie okazało się bowiem, iż normy prawne zawarte w dekrecie, mające porządkować sprawy religijne, nie traktują wszystkich według tej samej zasady²², a Kościół katolicki owszem, może prowadzić działalność jako fundacja skupiająca imigrantów (*invandrarsamfund*), lecz nie jako wspólnota wyznaniowa (*trossamfund*) mająca szersze uprawnienia²³. Aby uzyskać taki status w prawie państwowym, Kościół katolicki musiał czekać aż do 2000 roku, kiedy nastąpił formalny rozdział Kościoła Szwedzkiego od państwa, rozdział, który w dużej mierze spowodował znaczne zmniejszenie finansowa-

¹⁹ Por. także J. Próchniewicz, *Współczesny katolicyzm szwedzki – duszpasterstwo w diasporze*, s. 35. Por. także, J. Gärde, *Från invandrarkyrka till mångkulturellt samfund*, s. 76.

²⁰ Por. M. Nyman, *Stiftet 50 år*, 15-16.

²¹ Por. J. Gärde, *Från invandrarkyrka till mångkulturellt samfund*, s. 76-77. Por. także, K. Sundberg, *Femtio år av integration*, „Signum” (2003) 7, <<http://www.signum.se/archive/read.php?id=1039>>, (data dostępu: 24.03.2013).

²² Prawie wszystkie wspólnoty religijne obecne wówczas w Szwecji, ze świadkami Jehowy włącznie, otrzymały szersze uprawnienia niż Kościół katolicki, który mógł istnieć jedynie jako stowarzyszenie (*förening*) lub fundacja (*stiftet*). Sytuacja ta oddaje ówczesną mentalność szwedzką zawartą w popularnym powiedzeniu, że „trzy najgorsze rzeczy jakie mogą się przytrafić to: przeciąg w pokoju, letnia wódka i katolik”. Por. J. Próchniewicz, *Współczesny katolicyzm szwedzki – duszpasterstwo w diasporze*, s. 35.

²³ Kształtowanie się polityki imigracyjnej w Szwecji w latach 1860-1995 analizował J. Gärde konstatując, że ewoluowała ona od restrykcyjnej do liberalnej. Por. J. *Från invandrarkyrka till mångkulturellt samfund*, s. 76-89.

nia Kościoła Luterńskiego przez państwo szwedzkie – zapewniając mu jednak uprzywilejowaną pozycję oraz status pierwszeństwa wobec innych wyznań.

1.2 Struktury administracyjne diecezji sztokholmskiej (szwedz. *Stockholms Katolska Stift*²⁴)

Następnym etapem refleksji nad obecnością Kościoła katolickiego w Szwecji będzie przeanalizowanie fundamentu, na którym powinna opierać się działalność każdej poważnej instytucji, chcącej z powodzeniem funkcjonować w ponowoczesnym społeczeństwie demokratycznym. Taką podstawą jest sprawnie funkcjonująca administracja. Kościół katolicki będący wspólnotą religijną musi posiadać pewną widzialną, materialną formę, strukturę umożliwiającą realizację duchowych celów, takich jak m. in. prowadzenie ludzi do zbawienia poprzez ewangelizację ludów oraz nauczanie moralne wprowadzające ład we wzajemne lokalne i międzynarodowe stosunki społeczne. Dokonując analizy struktury administracyjnej Kościoła katolickiego w Szwecji, należy zaznaczyć, iż pozostaje ona jako całość w ciągłym procesie rozwoju i przemian, tak jak sama wspólnota katolicka w Szwecji²⁵.

1.2.1 Struktura kurii i instytucje centralne

Główna instytucja struktury kościelnej, będąca symbolem i figurą jedności, a także gwarantem harmonii wewnętrznej działalności i zewnętrznej misyjności wspólnoty Kościoła, to instytucja biskupa diecezjalnego, ordynariusza miejsca. Według *Kodeksu Prawa Kanonicznego* Kościoła Powszechnego jest on w hierarchii kościelnej najważniejszym przedstawicielem Stolicy Apostolskiej w miejscu sprawowania urzędu. Wiązą się z tym ściśle określone zadania, powinności, obowiązki i prawa²⁶. W Szwecji, od czasu wprowadzenia Reformacji, funkcję wikariuszy apostolskich pełnili: Nicolaus Oster (1783-1790, Francuz), Rafael d'Ossery (1790-1795, Niemiec), Paolo Moretti

---

²⁴ Por. *Katolska Biskopsämbetet*, [w:] *Matrikel 2010 – Stockholms Katolska Stifts*, red. E. Kazinczy, Stockholm 2010, s. 9.

²⁵ Osoby wymienione w niniejszej części opracowania pełniły określone funkcje w administracji Kościoła katolickiego w Szwecji w czasie powstawania niniejszego opracowania. Ich prezentacja ma przede wszystkim na celu ukazanie różnorodności kulturowej i pochodzeniowej pracowników każdego szczebla tej instytucji.

²⁶ Por. *Kodeks Prawa Kanonicznego*, Wydawnictwo „Pallotinum”, Poznań 1984 [dalej: KPK], kan. 375-430.

(1795-1804, Włoch), Jean Baptiste Gridain (1805-1833, Francuz), bp Jacob Laurentius Studach (1833-1873, Szwajcar), Johan Georg Huber (1874-1886, Niemiec), bp Albert Bitter (1886-1922, Niemiec). Od powstania diecezji sztokholmskiej w 1953 roku, jej ordynariuszami byli: bp Johannes Eryk Müller (1923-1957, Niemiec), bp Ansgar Knut Nelson OSB (1957-1962, Duńczyk), bp John Taylor OMI (1962-1976, USA), bp Hubertus Brandenburg (1978-1998, Niemiec), a obecnie bp Anders Arborelius OCD (1998 -, Szwed)²⁷. Zgodnie z nauczaniem Soboru Watykańskiego II²⁸ będącego zarówno kontynuacją dotychczasowej myśli Kościoła, jak i momentem wielu zmian w świecie chrześcijańskim, wymienieni pasterze wspólnoty katolickiej w Szwecji (jako reprezentanci przedstawicielstwa, mimo braku struktury diecezjalnej do 1953 roku), byli odpowiedzialni za gromadzenie, jednoczenie, umacnianie społeczności wierzących, prowadząc działalność w ramach przy pomocy kurialnych urzędów i dykasteriów przewidzianymi przez ustalenia kościelne po Soborze Trydenckim aż do KPK²⁹, współpracującymi z podległymi im oddziałami, komisjami³⁰, stowarzyszeniami³¹, instytucjami,³³ oraz ruchami i ośrodkami edukacyjnymi³⁴, zapewniali realizację myśli Kościoła w tym regionie. Struktura administracji centralnej jest organicznie połączona z regionalnymi instytucjami diecezji, czyli 6 dekanatami³⁵ i 44 parafiami³⁶.

Wikariusz Generalny (szwedz. *Generalvikarie och biskopsämbetets moderator*³⁷)

Rozwijając zarysowany wstępnie współczesny stan struktury Kościoła katolickiego w Szwecji, teraz przeanalizowane zostaną jej urzędy w sposób szczegółowy. Instytucja ordynariusza wspierana jest przez wikariusza general-

²⁷ Por. *Katolska biskopar i Sverige efter reformationen*, [w:] *Katolska biskopar i Sverige*, bez aut., tekst w j. szwedzkim, dane z oficjalnej witryny internetowej Kościoła katolickiego w Szwecji pod adresem: <www.katolskakyrkan.se>, (data dostępu: 04.11. 2010). Przy okazji prezentacji ordynariuszy należy wspomnieć także jedynego biskupa pomocniczego w dziejach poreformacyjnego Kościoła katolickiego w Szwecji, którym był Wiliam Kenny CP (1987-2004, Anglik). Por. tamże.

²⁸ Por. Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele Christus Dominus* [dalej: CD], [w:] Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje, tekst polski*, Wyd. Pallotinum, Poznań 1989, s. 232-254.

²⁹ Por. KPK, kan. 375-411.

³⁰ Por. *Arbetsgrupper och utskott*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 19-21.

³¹ Por. *Förlag*, [w:] tamże s. 26-27.

³² Por. *Särskild själavård*, [w:] tamże, s. 84-87.

³³ Por. *Förlag, Tidskrifter och bokhandel*, [w:] *Matrikel 2013*, s. 31-33.

³⁴ Por. *Grundskolor*, [w:] tamże, s. 26-27; *Förskolor och daghem*, tamże, s. 27-28.

³⁵ Por. *Dekanat*, [w:] tamże, s. 36.

³⁶ Por. *Stiftets församlingar*, [w:] tamże, s. 37-94.

³⁷ Por. *Generalvikarie*, [w:] tamże, s. 10.

nego³⁸, którym w latach 1998-2010 był msgr Stjepan Biletic³⁹, Chorwat, a od 1.01.2011 roku funkcję tę przejął Pascal René Lung OP (dotychczasowy proboszcz parafii w Lund, w południowej Szwecji). W początkowej fazie opisu należy stwierdzić, że bardzo charakterystycznym znakiem sytuacji wspólnoty katolickiej jest fakt, iż najbliżsi współpracownicy biskupa pochodzą z różnych krajów i w pewnym sensie dzielą los imigrantów z tymi, którym służą.

Wśród najważniejszych postaci w centralnych instytucjach kurialnych są wikariusze biskupi (szwedz. *biskopsvikarier*)⁴⁰, których w diecezji sztokholmskiej (na etapie prowadzonych analiz) jest siedmiu. Funkcją tą uhonorowane zostały takie dziedziny działalności Kościoła, jak: życie liturgiczne w diecezji (Anders Pilz OP)⁴¹, prezbiterium kapłańskie (Miroslaw Dudek)⁴², instytuty życia konsekrowanego (Pascal René Lung OP)⁴³, kościoły katolickie obrządków wschodnich (archimandryta Matthias Grahm OSB)⁴⁴, regulacje prawne cywilno-kościelne (Jorge de Salas – *Opus Dei*)⁴⁵, działalność ewangelizacyjna (Fredrik Emanuelson OMI), duszpasterstwo wśród imigrantów (Stjepan Biletic).

Kancelaria kurii diecezjalnej w Sztokholmie (szwedz. *Kansli*⁴⁶)

Ważną komórką działalności instytucji centralnej jest kancelaria kurii diecezjalnej⁴⁷. W warunkach szwedzkich tworzą ją następujące sektory: kanclerz (Miroslaw Dudek)⁴⁸, asystent administracyjny (Marie Eidem)⁴⁹, pomocniczy asystent administracyjny (Elisabeth Kazinczy)⁵⁰, archiwista (Martha Landgraff)⁵¹, konsultant prawny (Nina Norlin)⁵². Częścią kancela-

³⁸ Por. KPK, kan. 475-481.

³⁹ Stjepan Biletic od lat 70-tych ubiegłego wieku organizował strukturę duszpasterstwa emigracyjnego dla Chorwatów w Skandynawii. Rektor misji narodowo-językowej dla Chorwatów w Szwecji (chorw. *Hrvatska Katolička Misija*). Od 31 stycznia 2011 roku mianowany wikariuszem biskupa ds. duszpasterstw narodowych w Szwecji oraz kanclerzem kurii. Por. *Stiftsmeddelande*, juni 2010, s. 2. Por. także „Katolsk Magasin” 7-8 (2010), s. 39.

⁴⁰ Por. KPK, kan. 476-480.

⁴¹ Por. *Biskopsvikarie för gudstjänstlivet i stiftet*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 10.

⁴² Por. *Biskopsvikarie för präster*, [w:] tamże, s. 10-11.

⁴³ Por. *Biskopsvikarie för det gudsvigda livet*, [w:] tamże, s. 10.

⁴⁴ Por. *Biskopsvikarie för de orientaliska katolska kyrkorna*, [w:] tamże, s. 11.

⁴⁵ Por. *Biskopsvikarie för judiciella-kyrkorättsliga frågor*, [w:] tamże, 11.

⁴⁶ Por. *Kansli*, [w:] tamże, s. 11.

⁴⁷ Por. KPK, kan. 469-491.

⁴⁸ Por. *Kansli. Kansler*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 10.

⁴⁹ Por. *Administrativ assistent*, [w:] tamże, s. 11

⁵⁰ Por. *Administrativhjälpassistent*, [w:] tamże.

⁵¹ Por. *Arkiv*, [w:] tamże.

⁵² Por. *Jurist*, [w:] tamże, s. 12.

rii, a tym samym nie mniej ważnym oddziałem centralnej struktury kurialnej jest dział ekonomiczny⁵³, na który składają się następujące funkcje: szef działu finansowego (Charlotte Byström)⁵⁴, główny asystent ekonomiczny (Jadranka Radnic-Magnusson), asystenci ekonomiczni (Ankica Soneborg, Semhar Petros)⁵⁵, dział wypłat (Lena Hedberg)⁵⁶, przewodniczący komisji budowlanej (Daniel Pauchard)⁵⁷. Stroną techniczną i informatyczną zajmuje się zatrudniony na stałe informatyk (Michael Louis)⁵⁸. Komórką zajmującą się prowadzeniem rejestru Kościoła katolickiego jest biuro rejestrów prowadzone przez dwóch pracowników zatrudnionych na stałe (Per Englund, Jan Svensson)⁵⁹. Obecne czasy wymagają od poważnych instytucji profesjonalizmu w kontaktach z mediami oraz przy korzystaniu z możliwości, jakie dają osiągnięcia w dziedzinie informatycznej oraz tak zwane nośniki elektroniczne. Działem zajmującym się tą dziedziną jest dział informacji, na który składają się: osoba odpowiedzialna za kontakty z prasą (Maria Hasselgren – Szwedka)⁶⁰, administrator witryny internetowej (Martin Pender – Irlandczyk)⁶¹, asystent ds. Internetu (Annie Tayam-Dahlgren – Filipinka)⁶², konsultant merytoryczny (Fredrik Emmanuelsson – Szwed)⁶³.

Kancelaria wraz z jej najważniejszą postacią – kanclerzem⁶⁴, ściśle współpracują z wydziałem prawnym kurii – trybunałem diecezji⁶⁵ (*Officialatet*)⁶⁶ w sprawach wymagających konsultacji jurydyczno-prawnej zarówno w zakresie prawa kościelnego, jak i administracyjnego oraz karnego. Na czele wydziału prawnego stoi wikariusz sądowy – oficjał⁶⁷ (Jorge de Salas, Hiszpan)⁶⁸ i wraz z sędziami głównymi, rzecznikiem sprawiedliwości (*promotor iustitiae*)⁶⁹, obrońcą wężła małżeńskiego (*defensor vinculi*)⁷⁰, audytorami⁷¹

⁵³ Por. KPK, kan. 492-494.

⁵⁴ Por. *Ekonomi. Finanschef*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 12.

⁵⁵ Por. *Ekonomiasisstenst*, [w:] tamże, s. 12.

⁵⁶ Por. *Löneansvarig*, [w:] tamże, s. 12.

⁵⁷ Por. *Bygnadsuttskottet*, [w:] tamże, s. 12.

⁵⁸ Por. *IT – och dataansvarig*, [w:] tamże, s. 13.

⁵⁹ Por. *Gemensamma medlemsregistret*, [w:] tamże, s. 13.

⁶⁰ Por. *Information. Pressansvarig*, [w:] tamże, s. 13.

⁶¹ Por. *Webbassistent*, [w:] tamże, s. 13.

⁶² Por. *Medhjälpare*, [w:] tamże, s. 13.

⁶³ Por. KPK, kan. 482 § 1.

⁶⁴ Por. KPK, kan. 1419-1421.

⁶⁵ Por. *Officialatet*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 14.

⁶⁶ Por. KPK, kan. 1420 § 1.

⁶⁷ Por. *Official*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 14.

⁶⁸ Por. KPK, kan. 1430.

⁶⁹ Por. KPK, kan. 1431.

⁷⁰ Por. KPK, kan. 1428.

i relatorami⁷², tworzą kolegium sędziowskie rozstrzygające kwestie prawne zarówno odnośnie do spraw małżeńskich, jak i wszystkich innych, które ordynariusz przekaże do rozpatrzenia. Do pomocy oficjała zatrudniony jest na stałe jeden sędzia (Krikor Chaninian, Armeńczyk)⁷³ zajmujący się także sprawami duszpasterskimi wśród imigrantów obrządków wschodnich. Dodatkowo sprawy biurowe i administracyjne prowadzi notariuszki⁷⁴ (Nausikaa Haupt – Finka, Nina Norlin – Szwedka)⁷⁵, odpowiadając nie tylko za prowadzenie dokumentacji procesowej, ale także za archiwizowanie materiałów podlegających klauzuli ścisłej tajemnicy i ochrony danych.

1.2.2 Dykasteria, rady i komisje kurialne

Kolegium Konsultorów (szwedz. *Stiftsråd* – *Consultores*⁷⁶)

Wśród instytucji centralnych Kościoła katolickiego w Szwecji funkcjonuje sześć gremiów zwanych radami (*Rådet*)⁷⁷, których obecna kadencja obejmuje lata 2009-2014. Pierwsza z nich, to kolegium konsultorów⁷⁸ diecezji⁷⁹ składająca się z sześciu kapłanów, trzech wikariuszy biskupa i trzech dziekanów (msgr⁸⁰ Stjepan Biletic – Chorwat, msgr Göran Degen – Szwed, msgr Mirosław Dudek – Szwed, Janusz Niziołek – Polak, Tobias Unnerstål – Szwed, Kristoffer Wrona – Polak)⁸¹. Rada diecezji jest powoływana przez biskupa spośród kapłanów zasiadających w radzie kapłańskiej. Jej zebrania mają miejsce raz w miesiącu w celu ustalania spraw ważnych dla życia diecezji, takich jak nominacje i przydziały funkcji, przesunięcia kapłanów na inne placówki, rozbudowy i przebudowy placówek, sprawy poufne. W przypadku śmierci biskupa rada zarządza diecezją do powołania nowego ordynariusza⁸².

---

⁷² Por. KPK, kan. 1429.

⁷³ Por. *Domare*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 14.

⁷⁴ Por. KPK, kan. 483-485.

⁷⁵ Por. *Notarier*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 14.

⁷⁶ *Stiftsråd-Consultores*, [w:] tamże s. 15.

⁷⁷ Por. *Diverse Stiftsorgan*, tamże, s. 15.

⁷⁸ Por. KPK, kan. 502.

⁷⁹ Por. *Stiftsråd-Consultores 2009-2014*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 15.

⁸⁰ *Monsignore* (msgr) – w całym opracowaniu rozumiane jako „prałat”.

⁸¹ Por. *Stiftsråd-Consultores 2009-2014*, s. 15.

⁸² Por. *Stiftsrådet*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/80/1/>>, (data dostępu: 5.11.2010).

Rada Kapłańska (szwedz. *Prästrådet*⁸³)

Drugim gremium jest rada kapłańska⁸⁴ diecezji⁸⁵ tworzona przez biskupa ordynariusza oraz piętnastu kapłanów i diakonów (bp Anders Arborelius OCD – Szwed, msgr Stjepan Biletic – Chorwat, msgr Göran Degen – Szwed, msgr Mirosław Dudek – Szwed, msgr Jorge de Salas – Hiszpan, Fredrik Emmanuelson OMI – Szwed, Ingvar Fogelkvist – Szwed, arkim. Mattias Grahm OSB – Szwed, Grzegorz Jański – Polak, Janusz Niziołek – Polak, Anders Piltz OP – Szwed, Stipo Sosic – Chorwat, Tobias Unnerstål – Szwed, Kristoffer Wrona – Polak, Erik Kennet Pålsson – Szwed)⁸⁶. Dykasterium to jest reprezentacją kapłanów diecezji wybieraną poprzez imienne głosowanie, z wyjątkiem nominacji przyznawanych przez ordynariusza, który może uznać niezbędność niektórych osób w radzie. Rada zajmuje się sprawami kapłanów, doradza biskupowi, planuje kursy kształceniowe oraz kapłańskie rekolekcje roczne. Zatwierdzonymi ustaleniami dzieli się poprzez swoich przedstawicieli w czasie spotkań dekanalnych⁸⁷.

Rada Duszpasterska (szwedz. *Pastoralrådet*⁸⁸)

Następny urząd, trzeci z kolei w wymienianej klasyfikacji, to rada duszpasterska⁸⁹ diecezji⁹⁰ tworzona przez reprezentantów wszystkich parafii, misji narodowych, przedstawicieli poszczególnych rytów i obrządków wschodnich, delegatów rady kapłańskiej, stowarzyszenia zakonnych siostr katolickich w Szwecji oraz duszpasterstwa młodzieżowego. Rolą rady jest wspieranie biskupa w sprawach duszpasterskich. Posiada znaczący głos w diecezji i pełni ważną rolę opiniotwórczą. Łączy organy centralne z członkami Kościoła i jest wyrazicielem ich opinii, pracując w warunkach różnorodności kulturowej, poszukuje nowych sposobów wspierania współpracy między grupami, które ze względu na zróżnicowanie językowe i kulturowe mają utrudniony kontakt z innymi w ramach społeczności katolickiej.

⁸³ Por. *Prästrådet 2009-2014*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 15.

⁸⁴ Por. KPK, kan. 495-501.

⁸⁵ Por. *Prästrådet 2009-2014*, s. 15.

⁸⁶ Por. tamże.

⁸⁷ Por. *Stiftets Prästrådet*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/80/1/>>, (data dostępu: 4.11.2010).

⁸⁸ Por. *Pastoralrådet*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 15.

⁸⁹ Por. KPK, kan. 503-510.

⁹⁰ Por. *Diverse Stiftsorgan-Råd-Pastoralrådet*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 15. Por. także *Stiftets Pastoralråd*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/80/1/>>, (data dostępu: 5.11.2010).

Spotkania rady na poziomie centralnym odbywają się raz w roku (*storumöte*) w diecezjalnym ośrodku rekolekcyjnym w Marielund pod Sztokholmem (lub w innym zaproponowanym miejscu) i każdorazowo bierze w nich udział ordynariusz. Delegaci regionalni mają za zadanie organizować spotkania członków rady w dekanatach i parafiach oraz konsultować zagadnienia poruszane na szczeblu centralnym, a także przygotowywać oddolne propozycje pod obrady i dyskusje przy okazji spotkań z przedstawicielami kurii. Zarządem rady pastoralnej jest tzw. komisja robocza powoływana przez ordynariusza na kadencję trzech lat z członków rady⁹¹. W kadencji 2009-2012 tworzą ją: Katarina Bungerfeldt – moderator, Bo Hellman⁹² – sekretarz, Andjelica Oroz i Hardis Rabe.

Rada Ekonomiczno-Finansowa (szwedz. *Finans-ekonomiskrådet*⁹³)

Kolejną, czwartą radą centralnej struktury administracyjnej Kościoła katolickiego w Szwecji, jest rada ekonomiczno-finansowa⁹⁴ składająca się z pięciu członków tworzących zarząd spółki kościelnej zarządzającej finansami Kościoła. Na jej czele stoi szef finansowy kurii – ekonom⁹⁵, w randze wikariusza generalnego. Rada finansowa tworzy budżet na kolejne lata, prognozy finansowe, inwestuje środki kościelne, analizuje i oblicza możliwości finansowe planowanych inwestycji, współpracuje z państwowymi instytucjami w ramach obsługi wpływów z podatku kościelnego⁹⁷. Tworzą ją: msgr Stjepan Biletic – wikariusz generalny, Göran Markström, Per Samuelsson, Anders Kvist, Per Jungkvist, Tommy Thulin⁹⁸.

Rada Prawna (szwedz. *Juridiska Rådet*⁹⁹)

Ważną dziedziną działalności administracji zapewniającą jej harmonię, porządek i zgodność funkcjonowania jest obszar prawny, którym zajmuje

---

⁹¹ Por. *Stiftes Pastoralrådet*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/80/1/>>, (data dostępu: 6.11.2010).

⁹² Por. *Diverse Stiftsorgan-Råd-Pastoralråd*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 15. Por. także *Pastoralrådet*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/80/1/>>, (data dostępu: 6.11.2010).

⁹³ Por. *Finans-ekonomiskrådet*, tamże, (data dostępu: 15.01.2011).

⁹⁴ Por. KPK, kan. 492-493.

⁹⁵ Por. *Diverse Stiftsorgan-Råd-Finansråd*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 16.

⁹⁶ Por. KPK, kan. 494.

⁹⁷ Por. *Stiftes Finansrådet*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/80/1/>>, (data dostępu: 8.11.2010).

⁹⁸ Por. *Diverse Stiftsorgan-Råd-Finansråd*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 16.

⁹⁹ Por. *Juridiska rådet*, [w:] tamże, s. 16.

się piąte dykasterium w zespole rad wspierających działalność administracji – rada prawna diecezji¹⁰⁰. Składa się ona z prawników specjalizujących się w prawie cywilnym, kościelnym, administracyjnym, karnym, handlowym, stowarzyszeniowym oraz budowlanym¹⁰¹. Jest ciałem pomocnym w funkcjonowaniu społeczności Kościoła jako instytucji w społeczeństwie i administracji świeckiej¹⁰² (cywilno-państwowej). Na czele rady stoi wikariusz sądowy biskupa (ds. prawnych w diecezji) i głównie on jest odpowiedzialny za właściwy dobór kompetentnych fachowców z zakresu nauk prawnych, których następnie zatwierdza ordynariusz. Radę prawną tworzą: msgr Jorge de Salas, prof. Ulf Bernitz, doc. Samuel Cavallin, prof. Reinhold Fahlbeck, prof. Per Samuelsson, prof. Bo J. Theutenberg¹⁰³.

Rada Teologiczna (szwedz. *Teologiska Rådet*¹⁰⁴)

Działalność Kościoła wiąże się ściśle z nauczaniem Ewangelii i przekazywaniem nauczania Kościoła w dziedzinie dogmatyki, moralności, liturgiki, nauczania społecznego Kościoła oraz innych dziedzin teologii katolickiej. Zagadnieniami tymi zajmuje się kolejna, szósta grupa osób funkcjonująca jako rada teologiczna diecezji¹⁰⁵, która wspiera biskupa w wydawaniu wszelkich opinii w oparciu o teoretyczne podstawy nauczania Kościoła. Organizuje ona kursy teologiczne, jej przedstawiciele biorą udział w dyskusjach i debatach o tematyce teologicznej, wydaje opinie i odpowiada na kierowane przez wiernych i oponentów pytania z zakresu teologii i działalności nauczycielskiej Kościoła¹⁰⁶. Radę tę na terenie Szwecji tworzą przede wszystkim teolodzy różnych dziedzin nauk teologicznych związani ze środowiskami uniwersyteckimi i akademickimi, zarówno świeccy, jak i duchowni, kapłani, jak i siostry zakonne. Obecnie powołani są do niej: msgr dr Lars Cavallin, msgr dr Jorge de Salas – *Opus Dei*, dr Ulf Jonsson SJ, Fredrik Emanuelson OMI, prof. Gösta Hallonsten, prof. Sten Hidal, prof. Alf Hårdelin, doc. Håkan Ulfgard, dr s. Katrin Åmell OP, s. Madeleine Fredell OP¹⁰⁷.

¹⁰⁰ Por. tamże, s. 16. Por. także *Stiftets juridiska råd*, <<http://www.katolskakyrgan.se/1/1.0.1.0/80/1/>>, (data dostępu: 8.11.2010).

¹⁰¹ Por. *Juridiska rådet*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 16.

¹⁰² Por. tamże.

¹⁰³ Por. tamże.

¹⁰⁴ Por. tamże.

¹⁰⁵ Por. *Diverse Stiftsorgan-Råd-Teologiska Rådet*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 16. Por. także *Stiftets teologiska råd*, <<http://www.katolskakyrgan.se/1/1.0.1.0/80/1/>>, (data dostępu: 8.11.2010).

¹⁰⁶ Por. *Stiftets teologiska råd*, <<http://www.katolskakyrgan.se/1/1.0.1.0/80/1/>>, (data dostępu: 9.11.2010).

¹⁰⁷ Por. *Diverse Stiftsorgan-Råd-Teologiska Rådet*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 16.

Funkcją pokrewną i niejako organicznie związaną z radą teologiczną jest funkcja prefekta ds. prowadzenia kursów i szkolenia teologicznego w diecezji, którą pełni członek rady teologicznej, wymieniony już kilkakrotnie wcześniej przy różnych formach odpowiedzialności i zaangażowania, Fredrik Emanuelson OMI¹⁰⁸. W obszarze uprawiania nauk teologicznych i podnoszenia kwalifikacji w teoretyczno-praktycznym zakresie posługiwania się teologią znajduje się seminarium duchowne pw. św. Zygfrida¹⁰⁹, którego rektorem jest msgr Göran Degen¹¹⁰. Siedziba tej instytucji znajduje się w Uppsali i pozostaje w bliskim kontakcie z Instytutem Kardynała Henry Newmana¹¹¹ prowadzonym przez jezuitów.

Wydział ds. dialogu ekumenicznego (szwedz. *Katolska Ekumeniska Nämnden*¹¹² – KEN)

Po prezentacji i analizie rad diecezjalnych należy dokonać omówienia wydziałów powołanych przez ordynariusza diecezji sztokholmskiej zajmujących się w sposób praktyczny trzema ważnymi nurtami życia diecezji. Pierwszy z nich to wydział ekumeniczny, którego rolą jest reprezentowanie Kościoła katolickiego w dialogu ekumenicznym¹¹³, podtrzymywanie kontaktów z innymi wyznaniem chrześcijańskimi na terenie Szwecji oraz członkostwo i czynne zaangażowanie w działalność *Sveriges Kristna Råd*¹¹⁴. Odpowiedzialnym za wydział ekumeniczny jest Fredrik Emanuelson OMI posiadający bardzo szerokie kontakty w kręgach szwedzkich protestantów i cieszący się zaufaniem ordynariusza z racji niekwestionowanej i powszechnie znanej fachowości w zakresie ekumenizmu.

Wydział liturgiczny (szwedz. *Katolska Liturgiska Nämnden*¹¹⁵ – KLN)

Kolejny urząd w analizowanym poziomie administracji, to wydział liturgiczny. Zajmuje się on animacją życia liturgicznego diecezji i jego dzia-

¹⁰⁸ Por. *Diverse Stiftsorgan-Utbildning-Studieprefekt för utbildning inom stiftet*, tamże, s. 16.

¹⁰⁹ Por. *Diverse Stiftsorgan-Prästseminarium*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 16. Por. także *Prästseminarium* <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/30/1/>>, (data dostępu: 6.11.2010).

¹¹⁰ Por. *Diverse Stiftsorgan-Rektor*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 17.

¹¹¹ Por. *Katolska Läroanstalter och skolor – Newmaninstitutet, Katolsk institut för teologi, filosofi och kultur*, [w:] tamże, s. 94.

¹¹² Por. *Katolska Ekumeniska Nämnden KEN*, [w:] tamże, s. 17.

¹¹³ Por. KKK 816-822. Por. także DE 2-4.

¹¹⁴ Rada Chrześcijan w Szwecji (tłum. własne).

¹¹⁵ Por. *Katolska Liturgiska Nämnden*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 17.

łałość polega zwłaszcza na przygotowywaniu odpowiednich dokumentów i tekstów liturgicznych, ceremoniałów, wersji modlitw, modlitewników, tłumaczeniem tekstów liturgicznych z języka łacińskiego na szwedzki (mszał, brewiarz, pieśni), przeprowadzaniem kursów dla lektorów, akolitów i muzyków kościelnych oraz szeroko pojętej animacji w dziedzinie muzyki kościelnej zarówno w zakresie działalności popularyzatorskiej, jak i edukacyjnej. Główny trzon wydziału liturgicznego tworzą: prof. Anders Piltz OP – przewodniczący zarządu, Martin Pender – sekretarz, Ulf Samuelsson – konsultant ds. muzyki kościelnej¹¹⁶.

Wydział pedagogiczno-katechetyczny (*Katolska Pedagogiska Nämnden*¹¹⁷ - KPN)

Kolejnym dykasterium wśród praktycznych dziedzin działalności jest wydział pedagogiczny (jego odpowiednikami w warunkach polskich są wydziały katechetyczne, lecz z poszerzonym zakresem działalności pedagogiczno-wychowawczej). Został powołany do istnienia przez bp. Johna Taylora OMI w 1965 roku¹¹⁸ jako „stały wydział kurii sztokholmskiej”¹¹⁹. Zajmuje się on wszelką pomocą w prowadzeniu działalności katechetycznej wśród dzieci, młodzieży i dorosłych na terenie diecezji. W tym celu przygotowuje, poprzez organizowane kursy, szkolenia, konferencje i sympozja, osoby pragnące uczyć przedmiotów katechetycznych na poszczególnych poziomach wiekowych, w warunkach parafialnych i szkolnych, a także od 1999 roku¹²⁰ przygotowuje materiały do katechezy dla dorosłych i podnosi kwalifikacje katechetów przez przygotowywane materiały katechetyczne oraz wydawane systematycznie wiadomości katechetyczne¹²¹.

Pragnąc dotrzeć także do osób dojrzałych, wydział ten organizuje dla nich katechezy w parafiach, misjach narodowych lub dla ogółu chętnych w różnych ośrodkach rekolekcyjnych, takich jak Marielund, Falun w klasztorze ss. brygidek, w klasztorach ss. dominikanek w Göteborg (Johannesgården) i Rögge koło Lund oraz u ss. Służebniczek Maryi (Maria – systrarna – gałąź kontemplacyjna) w Omberg. W celu usprawnienia działalności

¹¹⁶ Por. tamże.

¹¹⁷ Por. *Katolska Pedagogiska Nämnden*, [w:] tamże, s. 18.

¹¹⁸ Por. *Några verksamheter i Stiftet*, [w:] *Stockholms katolska stift 50 år*, red. H. Hellström, Veritas förlag, Värnamo 2003, s. 46.

¹¹⁹ Tamże.

¹²⁰ Por. tamże.

¹²¹ Por. tamże.

katechetyczno-pedagogiczno-wychowawczej w diecezji zostały opracowane nowe zasady odnoszące się do problematyki prowadzenia katechezy w warunkach różnorodności kulturowej (materiały nowatorskie niespotykane jeszcze w innych krajach skandynawskich) – jest to skutek oddolnych działań wielu czynnych katechetów rekrutujących się spośród imigrantów, widzących szansę dla skuteczności katechezy, która bierze pod uwagę kontekst psychologiczno-kulturowy dzieci i młodzieży katolickiej w Szwecji. Wydział katechetyczny tworzą następujące osoby: Ulrika Erlandsson – przewodnicząca, Helene-Dominique Lindroth, Claudio Palma – konsultanci, Cristina Ramos de Strandberg i Maria Borowiec – asystenci, Carina Młynarczyk – księgowa¹²².

Komisja ds. Podnoszenia Kwalifikacji Duchowieństwa (*Arbetsgruppen för prästernas utbildning* APU¹²³)

W ramach omawiania centralnych instytucji administracji diecezjalnej, czas przejść do komisji i grup roboczych zajmujących się określonymi przez miejscowe warunki potrzebami działalności Kościoła. Pierwszą z nich jest grupa robocza przygotowująca kursy i szkolenia dla społeczności kapłańskiej. Bardzo wydajna i pomocna w przeszłości, ostatnio (tzn. w latach 2007-2010) straciła na intensywności, aż do zawieszenia jej działalności w roku 2010. Jej rolę przejął mianowany przez ordynariusza prefekt ds. kształcenia i podnoszenia kwalifikacji duchowieństwa¹²⁴.

Komisja ds. Dialogu Międzyreligijnego (*Kommisionen för interreligiös dialog* – KID¹²⁵)

Następnie należy wymienić komisję ds. dialogu międzyreligijnego, która została powołana do istnienia w 1998 roku przez bp. Hubertusa Brandenburga. Z założenia, celem jej istnienia jest prowadzenie dialogu teologiczno-kulturowego z innymi religiami za zgodą ordynariusza i z jego polecenia, zgodnie z nauczaniem Kościoła katolickiego. Inicjatywy podejmowane są zawsze w porozumieniu z władzami diecezji. Prowadzony dialog

---

¹²² Por. *Konsulenter*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 18.

¹²³ *Arbetsgruppen för prästernas utbildning*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 19.

¹²⁴ Por. *Studieprefekt för utbildning inom stiftet*, [w:] tamże, s. 16.

¹²⁵ *Katolska utskottet för interreligiös dialog*, [w:] tamże, s. 19.

ma prowadzić do poznawania i zrozumienia innych religii i kultur w wielokulturowym społeczeństwie szwedzkim. Komisja dostarcza także informacji o punktach widzenia i poglądach członków innych religii nt. Kościoła katolickiego, poszukuje płaszczyzn porozumienia i zachęca do dialogu innych katolików. Współpracuje z organizacjami i osobami zajmującymi się zagadnieniem dialogu międzyreligijnego w innych kościołach, wspólnotach, instytucjach publicznych i organizacjach społecznych.

Wewnętrzna struktura organizacyjna oparta jest o działalność zarządu wyznaczonego i mianowanego przez ordynariusza. Na jego czele zawsze stoi biskup, zaś członkowie są katolikami i spośród nich wybierany jest koordynator komisji. Obecny¹²⁶ skład komisji jest następujący: bp Anders Arborelius OCD – przewodniczący, Ola Björlin (nauczyciel gimnazjum i redaktor książek szkolnych z Västerås), Kaj Engelhart (dziennikarz katolicki i redaktor, Sztokholm), Tord Fornberg (docent teologii z uniwersytetu w Uppsali), Hedvig Larsson (doktor teologii biblijnej z uniwersytetu w Uppsali), Helena Wangefelt-Ström (szefowa wydziału kultury w mieście Visby na wyspie Gotland), Katrin Åmell (dominikanka, dyrektor oddziału teologii ekumenicznej przy Radzie Chrześcijan w Szwecji¹²⁷), Madeleine Fredell (dominikanka, przewodnicząca komisji *Justitia et Pax* w Szwecji)¹²⁸. Staraniem tej komisji ukazały się w serii wydawnictw pt. „Kościół i religie” podstawowe teksty Kościoła katolickiego nt. dialogu międzyreligijnego oraz regularnie ukazują się artykuły o tej tematyce w prasie religijnej, takiej jak „Katolsk Magasin”, „Signum”, „Whole Earth”¹²⁹.

Komitet ds. Ewangelizacji (szwedz. *Katolska utskottet för evangelisation* KUE¹³⁰)

Od czasu przygotowania jubileuszu 2000 ożyła idea tzw. nowej ewangelizacji. Potrzebę ożywienia tej dziedziny życia w wielokulturowej społeczności katolickiej w Szwecji dostrzegł bp Anders Arborelius OCD, który powołał w 2006 roku Komitet ds. Ewangelizacji¹³¹. Do jego zadań należy podnoszenie świadomości każdego chrześcijanina w diecezji do zaangażowania

¹²⁶ Skład komisji w roku 2010.

¹²⁷ *Sveriges Kristna Råd*.

¹²⁸ Por. *Arbetsgrupper och utskott-Kommissionen för interreligiös dialog* [dalej: KID], [w:] *Matrikel 2010*, s. 19. Por. także *Kommissionen för interreligiös dialog*, <<http://kid.rkkweb.nu/>>, (data dostępu: 9.11.2010).

¹²⁹ Por. tamże.

¹³⁰ *Katolska utskottet för evangelisation*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 19.

¹³¹ Por. *Katolskevangalisation*, <http://www.katolskevangalisation.se/text1_13.html>, (data dostępu: 10.11.2010).

na rzecz misji głoszenia Ewangelii na całym świecie, pogłębienie wiary chrześcijańskiej u dorosłych poprzez tworzenie małych wspólnot ewangelizacyjnych, które powinny prowadzić do reewangelizacji lub nowej ewangelizacji wewnątrz społeczności imigrantów w parafii lub misji (komitet posiada osoby kontaktowe w poszczególnych dekanatach oraz parafiach) oraz wychodzenie na zewnątrz Kościoła do tych, którzy jeszcze nie słyszeli przesłania Ewangelii i nie doświadczyli jej znaczenia, piękna i duchowej mocy. Komisja powinna angażować się także w ewangelizację we współpracy z innymi chrześcijanami, a więc jej działalność posiada wymiar głęboko ekumeniczny¹³². Z nominacji biskupa tworzą ją: diakon Stefan Nordström – przewodniczący, s. Lila Bork, Fredrik Emanuelson OMI – diecezjalny prefekt ds. studiów, diakon Erik Kennet Pålsson, Arkadiusz Skodowski OFMConv. – proboszcz parafii pw. św. Franciszka z Asyżu w Jönköping, Benoy Jose Thottiyil MST – proboszcz parafii pw. Trójcy Przenajświętszej w Järfälla oraz Marie-Anne Udin¹³³.

Komitet ds. Mażeńskich i Rodzinnych (szwedz. *Katolska utskottet för äktenskap och familj* KUÅF¹³⁴)

Szeroką tematyką małżeńsko-rodzinną na szczeblu centralnym zajmuje się komitet ds. mażeńskich i rodzinnych. Prowadzi działalność na mocy powołania go przez biskupa. Obszarem zaangażowania jest monitorowanie zagadnień małżeńskich i rodzinnych w diecezji, reprezentowanie stanowiska kurii podczas spotkań o tematyce małżeńsko-rodzinnej, wsłuchiwanie się w oddolne głosy i oczekiwania małżonków, współpraca z organizacjami oraz stowarzyszeniami, poradniami, organizowanie rekolekcji (szczególną popularnością cieszą się coroczne rekolekcje w domu zakonnym ss. brygidek w Djursholm) i dni skupienia dla małżeństw i rodzin oraz weekendów rodzinnych i tygodniowych kolonii rodzinnych – zwłaszcza w domu rekolekcyjnym w Marielund, niedaleko Sztokholmu. Bardzo udaną inicjatywą komitetu było zorganizowanie Skandynawskiego Kongresu Rodzin Katolickich¹³⁵, podczas którego były reprezentowane wszystkie ważniejsze ośrodki duszpasterskie, wychowawcze, edukacyjne, charytatywne, parafialne i misyjne Kościoła katolickiego w krajach skandynawskich.

---

¹³² Por. tamże.

¹³³ Por. tamże.

¹³⁴ *Katolska utskottet för äktenskap och familj*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 20.

¹³⁵ *Nordisk Katolsk Familjekongress* – Jönköping 14-16 maj 2010.

Komitet ds. Powołań (szwedz. *Arbetsgruppen för kallelse AK*¹³⁶)

Wspólnota kościelna potrzebuje do właściwego funkcjonowania osób, które odpowiedzą pozytywnie na propozycję Kościoła i podejmą powołanie do sakramentu kapłaństwa. Kościół lokalny powinien obejmować szczególną troską tych, którzy dojrzewiają do takich decyzji oraz rokujących nadzieję na przyszłość. W krajach skandynawskich istnieje brak powołań do kapłaństwa na taką skalę, jak w krajach Europy Zachodniej, a często zdarza się, że jeśli ktoś podejmie wyzwanie i wstąpi do seminarium, w niedługim czasie rezygnuje, nie podejmując wysiłku kształtowania osobowości do pełnienia tej funkcji. W celu zintensyfikowania wszelkich działań dotyczących tzw. duszpasterstwa powołaniowego, a także ożywienia tematu powołania do kapłaństwa w szerokiej dyskusji wewnątrzkościelnej i docierania do jak najszerszych kręgów młodzieży imigranckiej oraz osób dorosłych, powołano w 2003 roku grupę roboczą zajmującą się organizowaniem spotkań, kolportażem przygotowanych w tym celu broszur i folderów, poruszającą tematykę powołań w artykułach katolickich pism młodzieżowych i gazetkach parafialnych. Grupę tę utworzono w ramach diecezjalnego duszpasterstwa młodzieży (SUK), a od 2007 roku koordynacją działań grupy zajął się rektor seminarium duchownego msgr Göran Degen.

Komitet ds. budowlanych (szwedz. *Byggnadsutskottet*¹³⁷)

Ważną dziedziną rozwoju Kościoła lokalnego jest dbanie o istniejącą infrastrukturę oraz plany inwestycyjne. Do 2000 roku dzięki pomocy finansowej płynącej ze Stolicy Apostolskiej oraz z Niemiec za sprawą kontaktów bp. Hubertusa Brandenburga, rozbudowano zaplecze kościelno-parafialne w wielu punktach duszpasterskich i utworzono nowe placówki tam, gdzie zachodziła taka potrzeba. Nowe możliwości w tym względzie pojawiły się od momentu wprowadzenia opodatkowania katolików w Szwecji, co przełożyło się na samodzielność finansową diecezji. Komitet ds. budowlanych, któremu przewodzi diakon Daniel Pauchard¹³⁸, pełni rolę konsultacyjno-opiniującą różne propozycje dotyczące budowy nowych obiektów, dyskusji nad projektami, celowości i sposobów konserwacji budynków, wyceny

¹³⁶ Por. *Arbetsgruppen för kallelse*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/84/1/>>, (data dostępu: 29.12.2010).

¹³⁷ Por. *Byggnadsutskottet*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/84/1/>>, (data dostępu: 29.12.2010).

¹³⁸ Por. *Byggnadsutskottet*, [w:] *Matrikel 2013*, s. 35.

obiektów przeznaczonych do sprzedaży i zakupu lub wynajęcia nowych lokali. Jego rola jest bardzo przydatna i pożyteczna w obecnej dobie, gdy rynek nieruchomości w Szwecji jest bardzo zróżnicowany i gdzie pojawiają się różne perspektywy w odniesieniu do obiektów sakralnych, których pierwotne, religijne przeznaczenie nie jest najważniejszym argumentem przy sprzedaży. Dzięki istnieniu komitetu diecezja posiada profesjonalny zespół doradzający i czuwający nad decyzjami, których skutki przekładają się na ogromne sumy pieniężne.

Komisja *Justitia et Pax* (Sprawiedliwość i Pokój – szwedz. *Kommissionen för rättvisa och fred*¹³⁹).

Społeczeństwo ponowoczesne, postmodernistyczne, jakie żyje w Szwecji, szczyty się realizowaniem szeroko pojętych zasad socjalnych w życiu społecznym. Na gruncie kościelnym, w całej Europie i świecie, Kościół poprzez Papieską Komisję *Justitia et Pax* stara się zajmować kwestią społeczną. Papież Paweł VI położył kamień węgielny pod zaistnienie tej komisji w 1967 roku w różnych krajach gdzie działa Kościół, poprzez nakreślenie programu ich działalności na rzecz rozwoju narodów przedstawionego w encyklice *Populorum progressio*. Następnie Jan Paweł II podniósł ją do rangi komisji papieskiej w 1988 roku i w ten sposób nadał jej nową jakość, intensyfikując oraz wzmacniając znaczenie i prowadzoną działalność.

Oddział szwedzki komisji *Justitia et Pax* funkcjonujący w diecezji sztokholmskiej jest ciałem doradczym, a zarazem aktywnym organem szerzenia i popularyzacji wiedzy w zakresie katolickiej nauki społecznej, praw człowieka, bezpieczeństwa, kwestii ochrony środowiska, nasilających się zjawisk migracji ludności i potrzeby wysiłków integracji, podejmuje także analizę sytuacji zachowywania zasady sprawiedliwości gospodarczej, ekonomicznej w odniesieniu do wszystkich grup społecznych. Powstał na przełomie 1987-1988 roku¹⁴⁰. Jego działalność koncentruje się wokół analizy sytuacji społecznej, przygotowywania, prowadzenia i uczestniczenia w seminariach, wykładach, lobbowania na rzecz popularyzacji katolickiej nauki społecznej, reprezentowania diecezji podczas spotkań z jej odpowiednikami na arenie międzynarodowej.

Zasady i program pracy komisji wyrastają z założeń nauczania społecznego Kościoła, czyli zajmuje się ona głównie: osobową wartością i godno-

¹³⁹ *Kommissionen för rättvisa och fred i Stockholms katolska stift*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 20.

¹⁴⁰ Por. *Justitia et Pax*, <<http://www.justitiaetpax.se/>>, (data dostępu: 30.12.2010).

ścią człowieka jako istoty społecznej pozostającej w stałych relacjach do otaczającego świata; zachowywaniem zasady uczestnictwa i prawa każdej osoby do życia społecznego; odpowiedzialnością za budowanie społeczeństwa; równowagą między zasadami pomocniczości i solidarności w organizacji życia społecznego; zachowywaniem i budowaniem dobra wspólnego społeczności lokalnych w perspektywie dobra całej ludzkości; gwarantowaniem pełnego rozwoju indywidualnego człowieka i wszystkich ludzi jako społeczności, zarówno w kwestii materialnej, kulturowej, jak i duchowej. Szwedzka komisja jest członkiem europejskiej sieci *Justitia et Pax*¹⁴¹, jest członkiem jego zarządu i bierze udział we wszystkich ważniejszych spotkaniach i seminariach przez nią organizowanych. Sekretarzem generalnym od wielu lat jest s. Madeleine Fredell OP, a przewodniczącym bp Anders Arborelius OCD.

1.3 Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego

Strukturami współpracującymi z administracją diecezjalną są zgromadzenia zakonne¹⁴² zaangażowane w duszpasterstwo parafialne, szkolne, akademickie, misyjne, młodzieżowe, charytatywne – w takim zakresie, w jakim biskup miejsca, po uzgodnieniach z władzami zakonnymi, uzna to za stosowne, przydatne i pomocne wspólnocie Kościoła. Kościół katolicki w Szwecji od początku chrześcijaństwa oraz obecnie był bardzo bogaty w różne formy życia radami ewangelicznymi. Omówione poniżej męskie i żeńskie zakony i instytuty ukażą wielkie bogactwo i różnorodność kulturową ich członków, co idealnie dopasowuje się do charakteru kulturowego społeczności katolickiej.

1.3.1 Męskie zgromadzenia i wspólnoty zakonne

Kiedy dokonuje się prezentacji i analizy działalności rodzin zakonnych w Szwecji, na pierwszy plan, w porządku alfabetycznym wysuwa się zakon benedyktyński (łac. *Ordo Sancti Benedicti*, OSB, szwedz. *Benediktiner*, ang. *Order of Saint Benedict*) założony przez św. Benedykta z Nursji w 529 ro-

¹⁴¹ Por. *Justitia et Pax*, <<http://www.juspax-eu.org/en/home/index.shtml?navanchor=1110000>>, (data dostępu: 30.12.2010).

¹⁴² Por. *Det Gudsvidga livet. Ordinar och kongregationer*, [w:] *Matrikel 2013*, s. 109-112.

ku¹⁴³. Korzenie benedyktynów w Szwecji sięgają ok. 900 lat wstecz i są związane z historycznym miastem Lund, w regionie Skåne¹⁴⁴. Ok. 1100 roku powstał tam klasztor pw. Wszystkich Świętych oparty na regule benedyktyńskiej, promieniujący życiem monastycznym, duchowością chrześcijańską i prowadzący misje ewangelizacyjne w tym okręgu. W niedługim czasie rozwinęła się także żeńska część tej rodziny zakonnej, tworząc klasztor pw. św. Piotra w Lund, Bosjö i Börninge¹⁴⁵. Okres reformacji doprowadzając do zburzenia jedności europejskiej¹⁴⁶, stał się również przyczyną całkowitej likwidacji życia zakonnego i monastycznego w wielu krajach, także w Szwecji. Odrodzenie benedyktynów rozpoczęło się od prób wznowienia życia wg reguły św. Benedykta w kręgach Szwedzkiego Kościoła Luterańskiego w latach siedemdziesiątych ubiegłego stulecia, w osadzie Östanbäck. Katolickie tendencje rozwoju tej wspólnoty dojrzywały powoli. Sytuacja zmieniła się po nawiązaniu ścisłej współpracy z klasztorem w Tyńcu w latach osiemdziesiątych ubiegłego stulecia. W niedługim czasie nastąpiły konwersje braci do Kościoła katolickiego¹⁴⁷. Przez jakiś czas istniały ekumeniczne wspólnoty benedyktyńskie dla braci w Östanbäck i dla siostr w Östra Sönnarslov¹⁴⁸. W 1986 roku utworzono katolicką rodzinę benedyktyńską w Szwecji, a w 1988 roku rozpoczęto budowę katolickiego klasztoru żeńskiego w Mariavall, który ukończono w 1991 roku. Cztery lata później ukończono w tym miejscu budowę kościoła konsekrowanego w 1995 roku. Niedaleko Mariavall wynajęto willę, w której zamieszkali bracia benedyktyni, tworząc Dom św. Benedykta. Rozpoczęto także budowę klasztoru, który ukończono pod koniec 2008 roku. Nowy klasztor św. Benedykta poświęcił bp Anders Arborelius OCD w dniu 21 marca 2009 roku¹⁴⁹. Należy wspomnieć, że drugim ordynariuszem diecezji sztokholmskiej w latach 1957-1962¹⁵⁰ był bp Ansgar Nelson, amerykański benedyktyn duńskiego pochodzenia.

Kolejna rodzina zakonna w Szwecji to Zakon Kaznodziejski (łac. *Ordo Fratrum Praedicatorum*, OP, szwedz. *Dominikaner*, ang. *Order of Preachers, Dominicans*), potocznie dominikanie, założeni przez św. Dominika Guzmaniego w 1215 roku¹⁵¹. Przed śmiercią założył on klasztor domini-

¹⁴³ Por., J. Daniélou, H. I. Marrou, *Historia Kościoła od początków do roku 600*, tłum. M. Tarnowska, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 1984, t. 1, s. 319, 320, 326.

¹⁴⁴ Por. *Benediktiner*, <<http://www.benedictuskloster.se/omKlostreTjssp>>, (data dostępu: 31.12.2010)

¹⁴⁵ Por. tamże.

¹⁴⁶ Por. A. Zwoliński A, *Państwo a Europa*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 2001, s. 153-156.

¹⁴⁷ Por. L. Mycielski, *Dziennik mnicha*, TYNIEC – Wydawnictwo Benedyktynów, Kraków 2000, s. 28-29.

¹⁴⁸ Por. tenże, *Kära Sverige*, Wyd. „W drodze”, Poznań 1987, s. 118.

¹⁴⁹ Por. *Benediktiner*, <<http://www.benedictuskloster.se/omKlostreTjssp>>, (data dostępu: 06.01.2011).

¹⁵⁰ Por. *Ansgar Nelson*, <<http://www.katolskakyrgan.se/1/1.0.1.0/244/1/>>, (data dostępu: 8.01. 2011).

¹⁵¹ Por. M. D. Knowles, D. Obolensky, *Historia Kościoła 600-1500*, s. 260-266.

kański w szwedzkim mieście Lund w 1221 roku i od tej pory w następujących miejscach w Szwecji rozwinęła się dominikańska działalność: Kalmar, region Småland, 1237-1268; Sigtuna, region Uppland 1237-1268; Skara, region Västergötland, 1237-1268; Skänninge, region Östergötland 1237-1268; Strängnäs, region Södermanland 1237-1268; Västerås, region Västmanland 1237-1268; Åbo, Finlandia 1237-1268; Lödöse, region Västergötland 1243; Svartbrödraklostret, Stockholm 1340; Viborgs, region Karelen, pod koniec XIV wieku; oraz żeński klasztor w Skänninge, region Östergötland w połowie XIII wieku¹⁵², gdzie bracia gorliwie uprawiali teologię i głosili słowo Boże do wprowadzenia Reformacji, która zlikwidowała ich działalność, przejmując klasztory.

Powrócili w 1947 roku i osiedlili się najpierw w Sztokholmie, zakładając w tym miejscu parafię pw. Zwiastowania NMP w dzielnicy Östermalm, a następnie ponownie w miejscu piastowym w Lund, na ulicy obok *Raby Mårtenstorget*. Od 1993 roku międzynarodowy konwent dominikański i centrum na region Szwecji mieści się przy ul. Sandgatan w Lund¹⁵³. Obecnie klasztor przynależy do prowincji francuskiej. Dominikanie w Szwecji są czynnie zaangażowani w duszpasterstwo parafialne w Lund i Sztokholmie oraz prowadzą duszpasterstwo akademickie i młodzieżowe w południowej części Szwecji.

Duży wpływ na średniowieczne chrześcijaństwo szwedzkie wywarł zakon franciszkański (łac. *Ordo Fratrum Minorum*, OFM, szwedz. *Franciskanner*, ang. *Order of Friars Minor, Franciscans*) założony przez św. Franciszka z Asyżu w 1210 roku¹⁵⁴. Jego głównym hasłem jest pozdrowienie *Pax et Bonum* (Pokój i Dobro). Z woli założyciela przybyli oni do Szwecji już w 1220 roku i szybko rozprzestrzenili się na prawie całym obszarze królestwa. W średniowieczu można odnotować ich obecność w następujących miejscach: Visby – Gotland w 1233 r., Enköping – Uppland w 1250 r., Skara – Västergötland w 1259 r., Stockholm, Gråmunkeholmen w latach 1268-1527¹⁵⁵, Linköping – Östergötland w 1287 r., Arboga – Västmanland w XIII w., Jönköping – Småland, w XIII w., Nyköping – Södermanland w XIII, Söderköping – Östergötland w XIII w., Uppsala – Uppland w XIII w., Krokek – Östergötland ok. 1440 r., Raumo – Satakunta, ok. 1449 r., Kökar-Hamnö, Åland, XV w., Nylödöse – Västergötland ok. 1473 r., Vi-

¹⁵² Por. *Dominican*, [w:] *Encyclopaedia Britannica Online*, <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/168703/Dominican-order>>, (data dostępu: 8.01.2011). Por. także *Dominikanorden*, <<http://sv.wikipedia.org/wiki/Dominikanorden>>, (data dostępu: 8.01.2011).

¹⁵³ Por. *Dominikaner*, <<http://www.dominikan.nu/>>, (data dostępu: 31.12.2010).

¹⁵⁴ Por. M. D. Knowles, D. Obolensky, *Historia Kościoła 600-1500*, s. 260-264.

¹⁵⁵ Por. H. Roelvink, *Riddarholmens kyrkan och kloster*, Wyd. Veritas förlag, Malmö 2008, s. 14-19.

borg – Karelen, XV w., Växjö – Småland, XV wieku¹⁵⁶. Podczas ruchów reformacyjnych skasowani, odrodzili się za sprawą franciszkanów holenderskich na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ubiegłego wieku. Obecnie prowadzą działalność głównie parafialno-katechetyczną w takich miejscach: Båros, Västerås i Vadstena¹⁵⁷, a ich wspólnoty tworzą polscy franciszkanie, z wyjątkiem jednego brata z Holandii, historyka dziejów zakonu franciszkańskiego w Skandynawii – Henrika Roelvinka.

Opisując uczniów św. Franciszka z Asyżu w Szwecji, należy wspomnieć o franciszkanach trzeciego zakonu, tercjarzach regularnych (łac. *Tertius Ordo Regularis Sancti Francisci*¹⁵⁸, TOR, szwedz. *Franciskaner TOR*¹⁵⁹, ang. *Third Order of St Francis*¹⁶⁰), popularnie zwanych tercjarzami. Pojawili się oni w Szwecji w 1970 roku w *Svenska Kyrkan* (oficjalna nazwa Szwedzkiego Kościoła Luteranckiego) i do dzisiaj należą zarówno do ogólnościatowej, ekumenicznej rodziny franciszkańskiej, jak i do grupy wspólnot naśladowczych życie zakonne w Kościele katolickim, lecz funkcjonujących poza nim, takich jak: *Societas Sanctae Birgittae* – założone w 1920 roku, *Törnekrans samfund* – założone w 1951 roku¹⁶¹, *Sodalitium Sancti Sigfridi* – założone w 1947 roku¹⁶², *Sodalitium Confessionis Apostolicae* – założone w 1919 roku¹⁶³, oraz *Societas Sanctae Trinitatis* – powstałe w 2000 roku¹⁶⁴. W Kościele katolickim w Szwecji tercjarze regularni tworzą wspólnotę o nazwie Trzeci Zakon Pokutny św. Franciszka (łac. *Tertius Ordo Regularis Santi Francisci de Paenitentia*, TOR), nazywając siebie także Pokutnikami od św. Jana Chrzciciela. Ich klasztor i międzynarodowa wspólnota znajduje się w Jonsered niedaleko Göteborg. Prowadzą pogłębione życie duchowe, angażując się także w duszpasterstwo wśród biednych, samotnych, alkoholików, w katechizację dzieci i duszpasterstwo młodzieżowe w okolicach Göteborg oraz w ramach ogólnoszwedzkiego katolickiego duszpasterstwa młodzieżowego.

¹⁵⁶ Por. M. Berntsson, *Klostren och reformationen*, Wyd. Artos & Norma bokförlag, Skellefteå 2003, s. 36-37,61. Żeńska gałąź nawiązująca do charyzmatu zakonu żebraczego wg zamysłu św. Franciszka – klaryski, także w krótkim czasie założyły swój klasztor w Sztokholmie, w 1289 roku.

¹⁵⁷ Por. *Franciskaner*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/165/1/>>, (data dostępu: 31.12.2010)

¹⁵⁸ Por. *Terzo Ordine Regolare di San Francesco*, <http://it.wikipedia.org/wiki/Terzo_Ordine_Regolare_di_San_Francesco>, (data dostępu: 15.01.2011).

¹⁵⁹ Por. tamże.

¹⁶⁰ Por. *Third Order of St Francis*, <http://en.wikipedia.org/wiki/Third_Order_Regular_of_ST_Francis>, (data dostępu: 15.01.2011).

¹⁶¹ Por. *Törnekronans samfund. Communitas Sanctae Spinae Coronae 50 år (1951-2001)*, red. J. Hagberg, 2001, s. 7.

¹⁶² Por. J. Redin, *Sodalitium Sancti Sigfridi*, Växjö 1975, s. 15.

¹⁶³ Por. A. Lysander, *Den apostoliska bekännelsens brödraskap*, „Sydsvenska Dagbladet Snällposten” 29 oktober 1944, s. 8-9.

¹⁶⁴ B. I. Kilstrom, *Högkyrkligheten i Sverige och Finland under 1900-talet*, 1990, s. 33.

Kolejnymi przedstawicielami rodziny franciszkańskiej w Szwecji są franciszkanie konwentualni (łac. *Ordo Fratrum Minorum Conventualium*¹⁶⁵, szwedz. *Gråbrödersna*, OFM Conv), posiadający swoją główną siedzibę w Jönköping, w którym przed Reformacją rozpoczęli działalność w 1283 roku¹⁶⁶. Szarzy bracia powrócili do Szwecji, do swego miasta piastowego w 1990 roku. Jurysdykcyjnie przynależą do prowincji Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych – OFMConv, pod wezwaniem św. Maksymiliana Kolbe, z siedzibą prowincjalną w Gdańsku¹⁶⁷. Ich klasztor i kościół parafialny tworzą jedną całość architektoniczną i leżą w dość centralnie położonym miejscu 125-tysięcznego miasta Jönköping, dziewiątego w Szwecji co do wielkości. Terytorium parafii rozciąga się daleko poza granice miasta. Parafia liczy około 2800 zarejestrowanych wiernych, co stanowi 1% mieszkańców tego terenu. Wyraźny wzrost liczbowy w przeciągu lat obecności franciszkańskiej jest zauważalny¹⁶⁸. Częściowo dzięki imigracji, częściowo dzięki dogodnemu położeniu i rozwijającemu się miastu, z pewnością jednak za sprawą aktywnej pastoralnej działalności franciszkanów.

Parafia jest wielonarodowościowa i wielokulturowa tworzona przez katolików z około 40 narodowości. Duszpasterstwo i liturgia są prowadzone w języku szwedzkim. Niektóre większe grupy narodowościowe sprawują Eucharystię w ojczystych językach z reguły raz w miesiącu: po chorwacku, słoweńsku, polsku, wietnamsku, chaldejsku, arabsku i języku *Tigrinja* z rytu *Geez* z Erytrei. Do tej posługi wyznaczeni są duszpasterze tych narodowości. Przyjeżdżają ze Sztokholmu, Göteborga czy Värnamo¹⁶⁹. Oprócz Jönköping franciszkanie dojeżdżają do dwóch placówek: Eksjö – 16-tys. miasto, położone 65 kilometrów od Jönköping i Vetlanda – 26-tys. miasto, leżące 80 km od Jönköping. Msze św. i nabożeństwa są sprawowane w kościołach udostępnionych przez Kościół Luterski. W Jönköping katecheza parafialna jest organizowana we własnych lokalach kościelnych. Istnieje osiem grup, jedna z nich to grupa rodziców. W tę posługę zaangażowani są wszyscy bracia, dwóch stałych diakonów i osoby świeckie. Prowadzone są także kursy i katechezy dla konwertytów i dorosłych przygotowujących się do sakramentu chrztu i bierzmowania.

¹⁶⁵ Por. *Ordo Fratrum Minorum Conventualium*, <<http://www.ofmconv.org/>>, (data dostępu: 15.01.2011). Por. także *Ordine dei Frati Minori Conventuali*, <http://it.wikipedia.org/wiki/Ordine_dei_Frati_Minori_Conventuali>, (data dostępu: 15.01.2011).

¹⁶⁶ Por. A. Skodowski, *Franciszkanie Konwentualni w Jönköping – historia i działalność*, Jönköping 2010, mps, Salezjański Ośrodek Dokumentacji Duszpasterstwa Emigracji Polskiej w Szwecji [dalej: SODD], t. 14, *Franciszkanie*.

¹⁶⁷ Por. tamże.

¹⁶⁸ Por. tamże.

¹⁶⁹ Por. tamże.

Jeden z braci jest asystentem *Rycerstwa Niepokalanej* w Szwecji. Oficjalnego założenia tej grupy dokonał 1 grudnia 1993 ówczesny bp Hubertus Brandenburg. *Rycerstwo Niepokalanej* rozwija się, osiągając obecnie liczbę ponad 100 członków. Z tej liczby wyłoniła się wielokulturowa grupa mająca regularne spotkania raz w miesiącu, obejmująca 30-40 osób w Jönköping i młoda grupa 40-50 osób w Göteborgu¹⁷⁰. Jeszcze inną wspólnotą, która bazuje na indywidualnej modlitwie wstawienniczej, jest grupa o nazwie *Fö-rebedjarna* (modlący się wstawienniczo). Franciszkanie prowadzą także grupę o nazwie Droga Neokatechumenalna¹⁷¹ oraz wspólnotę oddającą cześć *Dzieciątka Jezus z Pragi*, organizując także zbiórki charytatywne, między innymi dla domów dziecka w Polsce, w Wietnamie i Indiach¹⁷². Oprócz tego szarzy bracia publikują i kolportują książki za pomocą własnego wydawnictwa *Ave Maria*. Należy także wspomnieć o zaangażowaniu w tłumaczenie i redakcję mszału franciszkańskiego, który jest wspólną inicjatywą wszystkich gałęzi pierwszego Zakonu Franciszkańskiego wraz z Franciszkańskim Trzecim Zakonem Regularnym TOR w Skandynawii¹⁷³.

Na terenie diecezji sztokholmskiej franciszkanie konwentualni są obecni w diecezjalnej komisji *Justitia et Pax – Pokój i Sprawiedliwość*, diecezjalnej komisji ds. ewangelizacji oraz w posłudze duszpasterza młodzieży w regionie dziekanatu. Prowadzą spowiednictwo i kierownictwo duchowe kontemplacyjnej gałęzi sióstr Matki Teresy w Växjö i sióstr benedyktynek w klasztorze Omberg. Poza tym w Jönköping prowadzona jest wielokulturowa grupa ministrantów oraz duszpasterstwo akademickie studentów z różnych krajów z Uniwersytetu w Jönköping¹⁷⁴. Dużą popularnością cieszy się strona internetowa parafii oraz klasztoru, w ramach której bracia prowadzą własne radio internetowe o nazwie *Ave Maria Network*¹⁷⁵.

Bracia szarzy, dbając o życie duchowe, organizują międzyfranciszkańskie dni skupienia, a dwa razy do roku regionalne dni skupienia – w Roskilde i Jönköping. Wspólnota klasztorna odprawia liturgię godzin w kościele klasztornym, zapraszając na nią wiernych. Od wtorku do piątku w roku szkolnym jest w parafii półgodzinna adoracja Najświętszego Sakramentu po Mszy św. Charakter działalności duszpasterskiej, skoncentrowany na sobotę i niedzielę, niejako domaga się intensywniejszego życia i codziennej modlitwy całej wspólnoty klasztornej w sytuacji, gdy istnieje konieczność

¹⁷⁰ Por. A. Skodowski, *Franciszkanie Konwentualni w Jönköping*, s. 2.

¹⁷¹ Por. tamże.

¹⁷² Por. tamże.

¹⁷³ Por. tamże.

¹⁷⁴ Por. *Jönköping University*, <<http://hj.se/en.html>>, (data dostępu: 12.11.2012).

¹⁷⁵ Por. A. Skodowski, *Franciszkanie Konwentualni w Jönköping*, s. 3.

integrowania imigrantów tak wielu różnych narodowości i budowania przede wszystkim duchowej jedności, nawet jeśli liczba parafian nie jest zbyt wielka¹⁷⁶.

Warto zaznaczyć, że franciszkanie wszystkich gałęzi z całej Skandynawii spotykają się raz w roku na kilkudniowe dni skupienia i studium o tematyce franciszkańskiej oraz w celu koordynacji wspólnych przedsięwzięć. Podczas jednego z takich spotkań, w 2007 roku, wszyscy franciszkanie pracujący w krajach nordyckich celebrowali Mszę św. z katolickim biskupem Sztokholmu w pofranciszkańskim, średniowiecznym kościele *Riddarholmskyrka*¹⁷⁷, który w obecnie jest traktowany jako obiekt muzealny. Było to wydarzenie historyczne, a zarazem symboliczne, akcentujące ponowną obecność synów św. Franciszka z Asyżu w Szwecji i Skandynawii¹⁷⁸.

Kolejną rodziną zakonną o duchowości franciszkańskiej w Szwecji są Bracia Mniejsi Kapucyni (łac. *Ordo Fratrum Minorum Capuccinorum*, OFMCap¹⁷⁹, szwedz. *Kapuciner* OFMCap¹⁸⁰). Oficjalna data rozpoczęcia ich działalności w Szwecji to dzień 8 października 1986 roku¹⁸¹. Wówczas pierwsi bracia: br. Tomasz Nitkiewicz, br. Piotr Mucha i br. Jan Masłowski przybyli do Sztokholmu. Po kilku miesiącach wspólnego pobytu zostali rozesłani do różnych parafii, aby tam szybciej przyswoić język oraz poznać sposób pracy duszpasterskiej. Dnia 13 listopada 1987 roku zmarł br. Tomasz Nitkiewicz. Wydarzenie to w sposób zwięzły opisał ówczesny prowincjał br. Maksymilian Macioszek: „Wiadomość była nagła, zaskakująca. Jaka była śmierć o. Tomasza? – przyszła we śnie...”¹⁸². Na miejsce zmarłego współbrata, dnia 2 grudnia 1987 roku, przybył br. Tomasz Wójcik.

Kapucyni kontynuowali rozeznanie w nowych warunkach, angażowali się w pomoc duszpasterską przy sztokholmskiej katedrze oraz w Polskiej Misji Katolickiej. Niestety, po pewnym czasie jeden z braci, Piotr Mucha, podjął decyzję o opuszczeniu wspólnoty. Na jego miejsce, w dniu 3 sierpnia 1988 roku, przybył br. Józef Chrzanowski, który szybko odnalazł się w nowych warunkach i odmiennej pracy duszpasterskiej w wielokulturowym społeczeństwie. Z pomocą wyższych przełożonych oraz miejscowego bp. Hubertusa Brandenbura, bracia, czując się przygotowani, przyjęli

¹⁷⁶ Por. tamże.

¹⁷⁷ Por. H. Roelvink, *Riddarholmens kyrkan och kloster*, Veritas Förlag 2008, s. 13-19.

¹⁷⁸ Por. tamże.

¹⁷⁹ Por. *Ordo Fratrum Minorum Capuccinorum*, <<http://www.db.ofmcap.org/ofmcap/s2magazine/index1.jsp?idPagina=1>>, (data dostępu: 15.01.2011). Por. także *Ordine dei Frati Minori Cappuccini*, <http://it.wikipedia.org/wiki/Ordine_dei_Frati_Minori_Cappuccini>, (data dostępu: 15.01.2011).

¹⁸⁰ Por. *Kapuciner*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 30, 39, 54, 58.

¹⁸¹ Por. A. Konopka, *Historia Kapucynów w Szwecji*, Nacka-Stockholm 2010, mps, SODD, t. 14, *Kapucyni*.

¹⁸² Tamże.

samodzielną pracę w parafii Lidköping, którą erygowano kanonicznie 30 grudnia 1989 roku¹⁸³. Po kilkuletnim okresie pracy w parafii, podjęto decyzję otwarcia nowej placówki, tym razem w Sztokholmie. Stało się to powodem przybycia do Szwecji nowych kapucynów. Byli to: br. Jan Nowosielski w 1992 roku, br. Marek Rubaj w 1994 roku i br. Andrzej Konopka w 1994 roku. Zadanie zlokalizowania nowej placówki z możliwością utworzenia parafii w Sztokholmie powierzono br. Tomaszowi Wójcikowi. Dzięki jego staraniom zakupiono dom na obrzeżach Sztokholmu w dzielnicy Nacka. W dniu 9 kwietnia 1995 r. erygowano dom zakonny oraz dokonano poświęcenia kaplicy pod wezwaniem św. Konrada¹⁸⁴, którą udostępniono do duszpasterstwa parafialnego. Z myślą o ugruntowaniu obecności zakonu w Szwecji, przysłano kolejnych braci. W 1996 roku dołączył do wspólnoty w Lidköpingu br. Zbigniew Gospodarek, który jednak po upływie roku powrócił do Polski, a na jego miejsce przybył br. Jarosław Daniluk.

W tym okresie parafia, której centrum był Lidköping, dokonała zakupu nowych lokali w Skövde, do których bracia przenieśli się 13 grudnia 1996 roku¹⁸⁵. Od tej chwili Skövde stało się centrum życia kapucyńskiej parafii. Było to bardzo ważne wydarzenie, albowiem od tego momentu bracia uzyskali lepsze warunki dla prowadzenia życia zakonnego i pracy parafialnej. Oprócz typowego duszpasterstwa w wielokulturowej parafii zajmowali się również posługą w więzieniu, kierownictwem duchowym sióstr zakonnych, jak również pracą duszpasterską w misji dla imigrantów posługujących się językiem hiszpańskim.

W 2000 roku kapucyni przejęli kolejną placówkę parafialną, w miejscowości Angered niedaleko Göteborg. Nowe miejsce pracy społeczno-duszpasterskiej w Szwecji wymagało przybycia nowych współbraci: br. Ryszarda Zielińskiego, br. Mirosława Jankowskiego i br. Sławomira Pikuły. Powiększona wspólnota pozwoliła na szersze zaangażowanie w pracę duszpasterską i przyjęcie nowych obszarów działania i rozwoju w Szwecji. Grupę 9 braci zasilili jeszcze w 2002 roku br. Wojciech Sugier¹⁸⁶. Rok 2003 był przełomowy dla obecności Zakonu Braci Kapucynów w Szwecji. W tym roku została ustanowiona Kustodia w Szwecji, a jej patronem obrano św. Franciszka z Asyżu¹⁸⁷. Pierwszym regularnym przełożonym mianowano br. Marka Rubaja. 18 listopada tegoż roku odbyła się także Pierwsza Zwyczajna Kapituła Kustodii Szwecji.

---

¹⁸³ Por. tamże.

¹⁸⁴ Por. tamże, s. 2

¹⁸⁵ Por. tamże.

¹⁸⁶ Por. tamże.

¹⁸⁷ Por. E. Beshai, *Kapuciner i egen kustodia i Sverige*, "Katolsk Magasin" (2004) 1, s. 15.

W 2004 roku nowo powstała Kustodia przeżyła wielką radość z powodu święceń kapłańskich pierwszego brata pochodzącego ze Szwecji – brata Roberta Żuczковского, który przybył do pracy w Göteborg¹⁸⁸. We wrześniu tego roku bp Anders Arborelius powiększył zakres pracy Braci Mniejszych w Szwecji, powierzając im prowadzenie Polskiej Misji Katolickiej w Göteborgu, której rektorem został mianowany br. Jarosław Daniluk¹⁸⁹.

W maju 2005 roku br. Józef Chrzanowski zdecydował się na opuszczenie wspólnoty kapucyńskiej i został inkardynowany do diecezji sztokholmskiej, jednak dla uzupełnienia wspólnoty przybył z Polski br. Marcin Wojciechowski¹⁹⁰. Rok ten zaowocował także wstępnym przejęciem pracy duszpasterskiej w nowej parafii pw. św. Rodziny w podsztokholmskiej dzielnicy Brandbergen, a w 2006 roku objęto to miejsce całkowitą odpowiedzialność duszpasterską. Ożywiono katechizację dla dzieci, młodzieży i dorosłych, zawiązała się międzynarodowa wspólnota neokatechumenalna, młodzież z rodzin imigrantów rozpoczęła spotkania w ramach ewangelizacyjnego kursu *Alfa*, przeschwieconego na grunt szwedzki przez kapucynów. W maju 2006 roku nastąpiły zmiany w Kustodii, polegające na wyborze nowych władz, kiedy to nowym kustoszem obrano br. Andrzeja Konopkę¹⁹¹. W tym też roku dołączył do wspólnoty br. Adam Piasecki, który z dużym entuzjazmem zaangażował się w duszpasterstwo młodzieży polonijnej, a także przyjęto nowe, trudne zadanie w postaci duszpasterstwa wśród Romów w diecezji sztokholmskiej¹⁹².

Zakonem posiadającym ogromne zasługi w odrodzeniu Kościoła katolickiego w Szwecji jest Towarzystwo Jezusowe¹⁹³ (łac. *Societas Iesu*, SJ¹⁹⁴). Przedstawiciele tej rodziny zakonnej przybyli po raz pierwszy do Szwecji w 1574 roku, aby zapewnić królowej Katarzynie Jagielonce (1526-1583) opiekę duchową oraz aby prowadzić małą szkołę w *Riddarholmen*¹⁹⁵. Niedługo po śmierci króla Jana III i królowej Katarzyny (podejmujących wysiłki mające doprowadzić do restauracji i wzmocnienia katolicyzmu), podczas prób odzyskania tronu szwedzkiego przez Zygmunta III Wazę, zamordowano w 1598 roku¹⁹⁶ niedaleko miasta Norrköping jego kapelana, jezuitę o. Marci-

¹⁸⁸ Por. tamże, s. 16.

¹⁸⁹ Por. A. Konopka, *Historia Kapucynów w Szwecji*, s. 2.

¹⁹⁰ Por. tamże, s. 3.

¹⁹¹ Por. tamże.

¹⁹² Por. tamże.

¹⁹³ Jezuita, powołani przez założyciela jako obrońcy wiary katolickiej, realizując swoją misję w wielu krajach, stali się w dobie kontrreformacji także w Szwecji siłą napędową rozwoju chrześcijaństwa w jego katolickim kształcie.

¹⁹⁴ Por. *The Jesuit Curia in Rome*, <<http://www.sjweb.info/>>, (data dostępu: 02.01.2011).

¹⁹⁵ Por. *Jesuiten i Sverige*, <http://www.jesuiterna.se/sidor/omoss_sverige.html>, (data dostępu: 2.01.2011).

¹⁹⁶ Por. G. Armfelt, *Moja droga do katolicyzmu*, tłum. B. Kurowski, Nakładem Wydawnictwa ZNAK – Lund (Szwecja) 1954, s. 93-94.

na Laternę. W tym samym roku jezuitów oficjalnie wypędzono ze Szwecji, ale niektórych wzięto jeszcze w królewskich więzieniach – w 1602 roku, na zamku Gripsholm, zginęli jezuita z Dorpadu: o. Krzysztof Szpotek, brat Jan Estko, brat Mikołaj Krzywożankiewicz i brat Mateusz Vitriar¹⁹⁷.

W XVIII wieku uczniowie św. Ignacego Loyoli sporadycznie pojawiają się w Szwecji jako kapelani ambasadorów z krajów katolickich oraz podejmując próbę prowadzenia działalności misyjnej w Skandynawii, a w Szwecji za sprawą królowej Józefiny, katoliczki i jej kapelana, późniejszego bp Jakoba Laurentiusa Studacha¹⁹⁸. Momentem przełomowym zaangażowania jezuitów w Szwecji był 1879 rok, gdy za sprawą tejże królowej, po interwencji papieża, generał jezuitów (Belg) Peter Jan Beckx (1853-1883) skierował do Szwecji dwóch ojców, aby rozpoczęli pracę w sztokholmskiej parafii pw. św. Eugenii – która bardzo szybko stała się centrum jezuitów w Szwecji¹⁹⁹. W pierwszej połowie 1900 roku rozszerzono duszpasterstwo na akademickie miasto Uppsala, gdzie założono także parafię i wydawnictwo czasopisma *Credo* (przejętego po działalności Urszuli Ledóchowskiej w Szwecji, pierwotnie noszącego tytuł *Solglimtar*²⁰⁰). W 1975 roku pismo to zostało przemianowane na liczący się w świecie naukowym magazyn *Signum*²⁰¹. W 2001 roku jezuita założyli ekumeniczny Instytut Newmana (*Newmaninstitutet*), prowadzący działalność dydaktyczno-naukową, który w 2009 roku uzyskał status szkoły wyższej.

Z tej racji, iż region zaangażowania jezuitów niemieckich obejmował także kraje Europy Północnej, przez długi czas pracujący w Szwecji ojcowie należeli do niemieckiej prowincji Towarzystwa Jezusowego. Obecnie tendencja ta się zmienia, gdyż kilku jezuitów wywodzi się ze środowiska szwedzkiego, a także tymczasowo przebywają jezuita z innych krajów (Meksyk, Polska, Madagaskar). Obecnie pracuje około piętnastu jezuitów, głównie w Sztokholmie i Uppsali. Zakres ich pracy to kształcenie się i zdobywanie kwalifikacji naukowych, praca społeczno-duszpasterska w dwóch parafiach, kierownictwo duchowe w ramach tzw. rekolekcji ignacjańskich, duszpasterstwo akademickie i młodzieżowe w wielokulturowym środowisku akademickim. W Sztokholmie jezuita prowadzą także przy parafii św. Eugenii katolicką księgarnię²⁰². Cieszą się bardzo dużym autorytetem

¹⁹⁷ Por. J. Metzler, *Martyrergestalten aus der schwedischen Missionsgeschichte*, Xaverius – Missions – Kalender, 1923.

¹⁹⁸ Por. K. Wand, *Gustav II Adolf och Jesuitdolkén*, s. 151.

¹⁹⁹ Por. Y. K. Sjöblom, *Ordenslivet kommer tillbaka*, [w:] *Stockholms Katolska stift 50 år*, red. H. Hellström, Wyd. Veritas Förlag, Värnamo 2003, s. 87.

²⁰⁰ Por. J. Gerlach, *Femtio år Credo*, "CREDO – Katolsk Tidskrift" 50 (1969) 5, s. 203-204.

²⁰¹ Por. *Signum*, <<http://www.signum.se/signum/template.php?page=start>>, (data dostępu: 2.01.2011).

²⁰² Por. *Katolsk bokhandel*, <<http://www.katolskbokhandel.com/article.asp?artcatid=1>>, (data dostępu: 2.01.2011).

w środowisku akademickim i naukowym. Wybitne osobowości tego zakonu w Szwecji na przestrzeni jego działalności to głównie: Friedrich Lieber²⁰³, Edward Wessel²⁰⁴, Joseph Gerlach²⁰⁵, Paul Schmidt, Peter Hornung²⁰⁶, Erwin Bischofberger²⁰⁷, Stefan Dartman²⁰⁸, Klaus Dietz²⁰⁹, Rainer Carls²¹⁰, Francisco Herrera²¹¹, Philip Geister²¹², Ulf Jonsson.

Karmelici – to Zakon Braci Bosych Najświętszej Maryi Panny z Góry Karmel (łac. *Ordo Fratrum Discalceatorum Beatissimae Mariae Virginis de Monte Carmelo*, OCD, szwedz. *Karmeliter* OCD²¹³), który powstał w 1580 roku w wyniku reformy zakonu karmelitańskiego²¹⁴ (założonego pierwotnie przez Bertolda z Kalabri w 1226 roku) zreformowanego przez św. Teresę z Avila i św. Jana od Krzyża. Przed wprowadzeniem Reformacji posiadał w Szwecji klasztory w następujących miejscach: Helsingör, Landskronie, Saeby, Skaelskor, Sölvesborg, Varberg, Århus i Örebro²¹⁵. Po rozluźnieniu polityki religijnej w Szwecji, karmelici stopniowo powracali do Szwecji. Najpierw przybyły z Belgii karmelitanki i osiadły w Rydebäck-Glumslöv w 1950 roku²¹⁶. Planowano także przybycie braci, aby pomóc siostrze w prowadzeniu życia duchowego, zgodnie z karmelitańską tradycją, polegającą na tym, że siostry, których jest więcej niż braci, przybywają do nowego miejsca, zakładają fundację w nowej lokalizacji lub w nowym kraju, następnie towarzyszą im bracia. W tym czasie, we Flamandzkiej prowincji karmelitów ukończono prowadzenie wieloletniego dzieła misyjnego w Indiach, gdzie powstała nowa prowincja – Malabar i w związku z tym Flamandzcy wycofali się również ze Sri Lanki i z Zairu²¹⁷. W ich prowincji dojrzało głębokie pragnienie oddania się kontemplacji i życiu duchowemu, a w całej kongregacji

²⁰³ Por. Y. M. Werner, *Världsvid men främmande. Den Katolska kyrkan i Sverige 1873-1929*, Katolska Bokförlaget, Uppsala 1996, s. 175-176.

²⁰⁴ Por. tamże, s. 213-216.

²⁰⁵ Por. P. Glogowski SDB, *Några tankar angående pastoralarbete inom Katolska kyrka*, mps, Djursholm – Stoc²⁰⁶ Por. tamże.

²⁰⁷ Por. *Jesuiten*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 63.

²⁰⁸ Por. tamże.

²⁰⁹ Por. tamże, s. 62-63.

²¹⁰ Por. tamże.

²¹¹ Por. tamże.

²¹² Por. tamże. Por. także, *Newmaninstitutet*, <<http://www.newman.se/>>, (data dostępu 2.01.2011).

²¹³ Por. *Karmelitfäder*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 45.

²¹⁴ Por. *Carmelites*, <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/96165/Carmelites>>, (data dostępu: 6.01.2011); *Carmelites*, <<http://en.wikipedia.org/wiki/Carmelites>>, (data dostępu: 6.01.2011); *Carmelitani*, <http://it.wikipedia.org/wiki/Ordine_della_Beata_Vergine_del_Monte_Carmelo>, (data dostępu: 6.01.2011); *Karmelitorden*, <<http://sv.wikipedia.org/wiki/Karmelitorden>>, (data dostępu: 6.01.2011).

²¹⁵ Por. *Karmeliter*, <<http://www.karmel.se/karmelitorden1.htm>>, (data dostępu: 6.01.2011).

²¹⁶ Por. tamże.

²¹⁷ Por. tamże.

ustalono, że w każdej prowincji będzie jeden tzw. *domus orationis* – klasztor, w którym modlitwa będzie głównym sposobem apostołstwa i jednoczenia chrześcijan. Powinna tam być możliwość uczestniczenia w tym życiu przez jakiś czas. Klasztor taki powinien być domem modlitwy otwartym dla gości, którzy chcieli żyć rytmem modlitwy braci. Flamandzcy bracia poszukiwali odpowiedniego miejsca na taki dom w swej prowincji. Postanowiono opuścić swój kraj i zakupić posiadłość w spokojnej i niezaludnionej w Szwecji, gdzie surowy klimat i przyroda sprzyjały realizacji planów.

W 1967 roku karmelici z Flamandii zakupili małe gospodarstwo w miejscowości Tågarp²¹⁸. W maju 1967 doszło do przyjazdu dwóch pionierów z Belgii: ojca Martinus Martina i brata Edmunda Plochaeta²¹⁹. Następnie, w sierpniu tego samego roku, o. Emmanuel Martens został pierwszym przełożonym wspólnoty i dołączył do braci o. Wilfrid Stinissen²²⁰ – pionierzy ci, mimo podeszłego wieku, są nadal aktywni w klasztorze karmelitańskim w szwedzkim Norraby²²¹. Zakupiony dom został odnowiony, przebudowany, utworzono w nim kaplicę. Poświęcenie i inauguracja działalności wspólnoty i klasztoru odbyła się w dniu 3 czerwca 1968 roku. Początki nie były proste, gdyż zlaicyzowane i wrogie katolicyzmowi społeczeństwo nie było zainteresowane korzystaniem z ich modlitewnej obecności. Ale życie w modlitwie i samotności bracia postrzegali jako misję, znak miłującej obecności Boga żywego w środku zdechrystianizowanego, wielokulturowego, laickiego, nowoczesnego środowiska.

Wkrótce zaproponowano chętnym mieszkańcom Tågarp i okolicy przeżycie rekolekcji. Po pewnym czasie okazało się, że na każdy termin rekolekcji są chętni i wiele osób chciało uczestniczyć w życiu zakonnym modlitwy i ciszy. Pojawiła się możliwość zakupu małej szkoły w sąsiedztwie klasztoru

²¹⁸ Por. tamże.

²¹⁹ Por. tamże.

²²⁰ Znany w większości krajów europejskich mistyk, filozof, teolog, eremita, pisarz religijny, spowiednik, ojciec duchowny, terapeuta katolicki, którego dzieła tłumaczy się na wiele języków. Jest jednym z głównych przedstawicieli współczesnego mistycyzmu skandynawskiego szkoły karmelitańskiej. Jego najbardziej znane dzieła to: (2012) *Det nya vint. Om Andens frukter*, (2008) *Störst av allt är kärleken*, (2007) *Sann människa: en bok om skapelse och helighet*, (2005) *Låt oss ses i din skönhet: kommentar till Johannes av Korssets dikt "Andlig sång"*, (2004) *Den lilla boken om god tid*, (2003) *Den kämpande tron*, (2001) *Jag dör inte – jag träder in i livet*, (2000) *Längre in i bönens land*, (1999) *Den enkla vägen till helighet*, (1998) *Som en skatt.*, (1998) *De svagas styrka*, (1998) *Mitt namn är i dig*, (1997) *Ordet är dig nära*, (1996) *Andens terapi*, (1994) *I dag är Guds dag*, (1992) *Evigheten mitt i tiden*, (1990) *Natten är mitt ljus*, (1989) *Hör du vinden blåsa*, (1989) *Bröd som bryts*, (1987) *Vandring till sanningen*, (1986) *Fader, jag överlämnar mig åt dig*, (1985) *Inre vandring*, (1981) *Maria i Bibeln – i vårt liv*, (1981) *Jesusbönen*, (1978) *En bok om kristen djupmeditation*, (1974) *Bikten: försoningens sakrament*, (1974) *Den inre bönens väg*. Wiele z nich zostało przetłumaczonych także na język polski przez Justynę Iwaskiewicz; najbardziej znane, to: *Spowiedź Sakrament Pojednania* (2000), *Noc jest mi światłem* (1997), *Wieczność pośrodku czasu* (1997), *Droga modlitwy wewnętrznej* (1994).

²²¹ Por. *Karmeliter*, <<http://www.karmel.se/karmelorden1.htm>>, (data dostępu; 10.01.2011).

i bracia skorzystali z tej okazji. Dzięki temu, w dniu 26 kwietnia 1973 roku, zaistniał *Karmelgården* – mały dom rekolekcyjny z dziewięcioma pokojami, gdzie w ciszy i skupieniu można przeżywać czas rekolekcji i odnowy duchowej²²². Jest on zbudowany w pobliżu klasztoru i kaplicy, które są dostępne dla każdego, kto chce szukać Boga w atmosferze ciszy i skupienia. Kontemplacyjna i rekolekcyjna działalność karmelitów zaowocowała m. in. powołaniem do ich grona studenta uniwersytetu w Lund Andersa Arborelius, który po okresie formacji i kapłańskiej służby, w 1998 roku został pierwszym od czasów Reformacji, katolickim biskupem pochodzenia szwedzkiego²²³.

W Kościele katolickim w Szwecji jest obecne także międzynarodowe Zakonne Towarzystwo Misyjne św. Tomasza Apostoła (szwedz. *S: t Tomas Missionärer*²²⁴, ang. *Missionary Society of st Tomas the Apostle*, MST), powstałe w Indiach w 1968 roku z inicjatywy ordynariusza diecezji Para, bp. Mara Sebastiana Vayalila²²⁵. Z powodu braku misjonarzy z Europy, postanowił on rozwijać chrześcijaństwo w Indiach (założone wg tradycji chrześcijańskiej przez św. Tomasza Apostoła), aktywizując świeckich i dając możliwość przygotowania do kapłaństwa młodzieńcom pragnącym poświęcić się wyłącznej służbie Bogu. Po czterdziestu latach funkcjonowania, towarzystwo liczy 300 kapłanów, z których część pracuje w krajach europejskich, aby wspierać finansowo dzieła prowadzone w Indiach. W tym celu podejmują także pracę duszpasterską w Kościele katolickim w Szwecji, angażując się w głównie w działalność w wielokulturowych parafiach. Próbę taką misjonarze św. Tomasza podjęli po 2000 roku, nie tworząc własnej struktury zakonnej na terenie Szwecji, przysyłając jedynie co jakiś czas współbraci na okres uzgodniony z biskupem diecezji sztokholmskiej. Obecnie (w 2011 roku) w Szwecji pracuje dwóch kapłanów tego zgromadzenia: Samjimon Kochuckackalackal Kuriala²²⁶, który jest wikariuszem w parafii pw. Chrystusa Zbawiciela w Malmö oraz Benoy Jose Thottiyil, pełniący funkcję proboszcza w parafii pw. św. Trójcy w Järfälla²²⁷.

Bardzo aktywnym i zasłużonym zgromadzeniem zakonnym obecnym w Szwecji są Oblaci Maryi Niepokalanej (łac. *Oblati Mariae Immaculatae*, OMI; szwedz.: *Den Obefläckade Jungfru Marias Oblatmissionärer*), zgromadzenie misyjne założone przez bł. Józefa Eugeniusza de Mazenod (1784-

²²² Por. tamże.

²²³ Por. M. Nyman, *Stiftet 50 år*, [w:] *Stockholms katolska stift 50 år*, red. H. Hellström, Veritas Förlag, Värnamo 2003, s. 17.

²²⁴ Por. *Kyrkoherde*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 41, 51.

²²⁵ Por. *Missionary Society of St Tomas the Apostle*, <http://www.mstworld.org/?page_id=246>, (data dostępu: 6.01. 2011).

²²⁶ Por. *Kaplan*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 51.

²²⁷ Por. *Kyrkoherde*, [w:] tamże, s. 41.

1861) we Francji, w 1816 roku²²⁸. Misjonarze oblaci są szczególnie powołani do głoszenia Ewangelii Chrystusa, życia i pracy w społeczności i we wspólnocie, na wzór duchowości pokornej postawy Maryi Niepokalanej. Obecnie (dane z 2009 roku²²⁹) zakon liczy 4244 oblatów pracujących w 67 krajach²³⁰ na wszystkich kontynentach, również w Skandynawii²³¹.

Początek ich działalności datuje się na 1958 rok. Wówczas przybył do Kopenhagi John Taylor OMI, przełożony misji Dania-Grenlandia, na zaproszenie bp. Teodora Suhr'a OSB. Sześć tygodni później przybyli ze Stanów Zjednoczonych Urban Figge OMI i Mickael Wolfe OMI. Otrzymali pod opiekę parafię położoną niedaleko Kopenhagi – Herlev. Dzięki energicznemu zaangażowaniu ojców i osób miejscowych otwarto kaplicę, a następnie kościół, który poświęcił bp T. Suhr 28 stycznia 1961 roku.

Podjęto także decyzję o rozszerzeniu pracy na teren Szwecji. Pionierem tego dzieła został John Taylor. Po rocznym przygotowaniu gruntu innym oblatom, przybyli oni do Szwecji w 1962 roku. W tym samym czasie, w dniu 21 lipca 1962 roku, papież Jan XXIII mianował Johna Taylora biskupem diecezji sztokholmskiej. Dotychczasowy biskup Ansgar Nelson, z powodów zdrowotnych, zrezygnował ze stanowiska w lutym 1962 roku. Nowy biskup przyjął sakrę biskupią w *Stockholms City Hall*, w dniu św. Mateusza – 21 września 1962 roku. Po 449 latach miały miejsce po raz pierwszy uroczystości konsekuracyjne biskupa katolickiego. Bp J. Taylor pełnił obowiązki do 1976 roku.

Praca duszpasterska oblatów w Szwecji pod rządami ich współbrata nabrała dużego dynamizmu. Utworzono nową parafię: Matki Bożej, założoną w 1962 roku na północ od Sztokholmu²³². Najpierw w małej kaplicy domowej, a po kilku latach, w listopadzie 1967 roku, w dzielnicy Täby wybudowano kościół dla parafii w regionie Roslagen²³³. Kapłani udawali się do Hallstavig Rimbo, Norrtälje, Osthamar, Åkersberga i Vallentuna²³⁴. Rodziła się coraz większa potrzeba organizowania nowych punktów duszpasterskich z racji napływu coraz większej liczby imigrantów katolickich. W 1984 roku rozpoczęto budowę dużego kościoła, który konsekrowano w dniu 8 grudnia 1985 roku. Objęto opieką duszpasterską

²²⁸ Por. J. Kowalik, *25 lat działalności polskich Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej w Skandynawii*, Wyd. „Misyjne Drogi”, Polska Delegatura Misjonarzy Oblatów M. N. w Skandynawii, Malmö 1997, s. 3.

²²⁹ Por. *Oblaci Maryi Niepokalanej – historia, statystyka*, <http://www.oblaci.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=63&Itemid=66>, (data dostępu: 8.01.2011).

²³⁰ Por. tamże.

²³¹ Por. *Oblater*, <<http://st-andreas.se/index.php?p=romi>>, (data dostępu: 6.01.2011).

²³² Por. tamże.

²³³ Por. tamże.

²³⁴ Por. tamże.

także katolików mieszkających w północnej Szwecji (*Norrbottenkusten*) w okolicy miasta Luleå, z którego prowadzono misję także dla regionu zachodnio-północnego (*Västerbotten*), gdzie, jak obliczano wówczas, zamieszkiwało ok. 300 katolików²³⁵. Wybudowano w tym miejscu kościół konsekrowany 1 maja 1997 roku przez bp. Hubertusa Brandenbura. Kolejnym miejscem pracy oblatów stało się miasto Sundsvall, gdzie w 1965 roku zainaugurowano katolicką parafię pw. św. Olafa. Z kolei pojawiła się po raz kolejny konieczność zaangażowania na północy kraju, tym razem w mieście Umeå, gdzie pod koniec 1970 roku pierwszy z oblatów rozpoczął pracę społeczno-duszpasterską w małej kaplicy katolickiej. Obecnie w jednym budynku znajduje się kościół, a w drugim domu znajdują się pomieszczenia parafialne²³⁶.

Bp J. Taylor, poszukując nowych kapłanów do pracy w Szwecji nawiązał kontakt z ówczesnym prowincjałem polskiej prowincji o. Józefem Kamińskim²³⁷, kolegą z okresu studiów. Po konsultacjach z radą prowincji, zdecydowano pozytywnie odpowiedzieć na prośbę biskupa ze Sztokholmu dotyczącą zaangażowania w działalność w Szwecji, traktując ją jako teren misyjny, poddany planowej ateizacji i zeświecczeniu²³⁸. Poprawę sytuacji duszpasterskiej mieli zagwarantować polscy oblaci, których miejscem adaptacji stał się Sztokholm²³⁹. W dniu 21 marca 1966 roku²⁴⁰ przybyło czterech kapłanów: Jan Kalyta, Wilhelm Imach, Tadeusz Franków i Jerzy Dulat²⁴¹. Po pewnym czasie adaptacji zaczęli służyć w Sztokholmie, Malmö, a następnie w Landskrona oraz w Helsingborg. Pierwsze lata były trudne z powodu różnic kulturowych. W maju 1967 roku przybyło dwóch innych księży: Teodor Famuła i Ludwik Spałek, którzy w 1970 roku osiedlili się w Hässleholm²⁴². Dużym wyzwaniem było także zaangażowanie i rozwinięcie dzieła w Malmö, gdzie w 1974 roku podpisana została – przez biskupa J. Taylora i proboszcza parafii pw. Matki Zbawiciela w Malmö i polską prowincją oblatów – umowa, która gwarantowała budowę nowego centrum katolickiego. Przesłano do wykonania tego dzieła o. Rudolfa Basistę. W 1975 roku zakupił on dom w Malmö i przystosował do potrzeb duszpasterskich.

²³⁵ Por. tamże.

²³⁶ Por. tamże.

²³⁷ Por. R. Basista, *Polscy oblaci w Szwecji*, „Misyjne Drogi” (1984) 3, s. 52.

²³⁸ Por. tamże.

²³⁹ Por. J. Kowalik, *25 lat działalności polskich Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej w Skandynawii*, s. 2.

²⁴⁰ Por. *Oblaci Maryi Niepokalanej*, <http://www.oblaci.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=69&Itemid=90>, (data dostępu: 8.01.2011).

²⁴¹ Por. R. Basista, *Polscy oblaci w Szwecji*, s. 52.

²⁴² Por. L. Spałek, *40 lecie polskich oblatów w Szwecji*, „Misyjne Drogi” (2007) 2, s. 8.

Obecnie duszpasterstwo jest prowadzone w nowym, erygowanym w 1985 roku²⁴³, kościele pw. Matki Bożej, gdzie gromadzą się katolicy kilkunastu narodowości, a parafia liczy ok. 4000 parafian. Kolejnym miejscem zagospodarowanym przez oblatów z Polski w ramach pracy duszpasterskiej było miasteczko Hässleholm-Kristianstad. Najpierw, w 1970 roku, nabyto tam mały dom. Przerobiono go na większą kaplicę i erygowano przy niej parafię 1 stycznia 1971 roku²⁴⁴. Posiada ona także miejsca dojazdowe z własnymi kaplicami: Kristianstad, Bromölla, Sibbhullt. W latach osiem- dziesiątych utworzono kolejne placówki: Landskrona, licząca ok. 1000 wiernych oraz Olofström, z dojazdami do Karlskrony, Kallinge, Karlsham, Svangsta. Od wielu lat oblaci prowadzą także z dużym powodzeniem, za sprawą energicznego proboszcza Romana Kunkela OMI, parafię w Halmstad-Oskarström²⁴⁵. Najmłodszą placówką utworzoną w 1988 roku przez oblatów w Szwecji jest parafia pw. św. Mikołaja w mieście portowym na południu Szwecji – Ystad²⁴⁶, gdzie obecnie proboszczem jest o. Sebastian Stasiak OMI²⁴⁷. Solidna praca i oddanie służbie w Kościele w Szwecji zaowocowała pojawieniem się nowych, miejscowych powołań. Jednymi z młodzieńców, którzy zapragnęli przeżywać swe życie w atmosferze misyjnej, był Johannes Jörgensen²⁴⁸, późniejszy oddany duszpasterz młodzieży i wikariusz w Malmö oraz Fredrik Emanuelson, późniejszy wieloletni duszpasterz parafialny, prefekt ds. studiów diecezji sztokholmskiej²⁴⁹, bardzo kompetentny wielbiciel liturgii, delegat ds. dialogu ekumenicznego i międzyreligijnego oraz rzecznik prasowy kurii. Należy jeszcze wspomnieć o. Krystiana Sola – wieloletniego proboszcza parafii Landskrona oraz o. Romana Kępę, oddanego proboszcza i duszpasterza podstokholmskiej parafii w dzielnicy Täby.

Oblaci w Szwecji prowadzą także Polską Misję Katolicką założoną przez ks. Czesława Chmielewskiego w 1953 roku dla Polaków przybyłych do Szwecji na rekonwalescencję z obozów koncentracyjnych. Zakonnicy przyjęli duszpasterstwo polonijne w 1991 roku w południowym rejonie Szwecji. Pierwszym rektorem tej misji został o. Piotr Jasionowski OMI, następnie o. Wilhelm Imach OMI, obecnie pełni tę funkcję o. Wiesław Badan OMI²⁵⁰.

²⁴³ Por. J. Kowalik, *25 lat działalności polskich Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej w Skandynawii*, s. 22.

²⁴⁴ Por. tamże, s. 21.

²⁴⁵ Por. S: *ta Maria Katolska Församling Halmstad-Oskarström. Jubileumsåret 2000*, red. B. Skåring, H. Syblik, J. Sture-Neuman, Halmstad 2000, s. 19.

²⁴⁶ Por. A. Kupka, *Pomiędzy Szwecją a Norwegią – rozmowa z o. Teodorem Famułą duszpasterzem w Skandynawii*, „Misyjne Drogi” (2006) 2, s. 11. Por. także J. Kowalik, *25 lat działalności polskich Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej w Skandynawii*, s. 26.

²⁴⁷ Por. *Kyrkoherde*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 75.

²⁴⁸ Por. R. Basista, *Polscy oblaci w Szwecji*, s. 53.

²⁴⁹ Por. *Prästråd*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 13-17, 59, 85.

²⁵⁰ Por. M. Chamarczuk, *Historia Polskiej Misji Katolickiej w Szwecji*, Sztokholm 2000, mps, SODD, t. 1, PMK.

Wśród zgromadzeń pracujących w Szwecji, nazywanych młodymi, powstałymi na początku XVIII wieku, są także pasjonści²⁵¹, Zgromadzenie Męki Jezusa Chrystusa²⁵² (łac. *Congregatio Passionis Iesu Christi*, CP, szwedz. *Passionister*, ang. *The Congregation of the Passion of Our Lord Jesus Christ*²⁵³), założone we Włoszech w 1720 roku²⁵⁴ przez św. Pawła od Krzyża (Paulus Daneo 1694-1775)²⁵⁵, zgromadzenie, które w pierwszym pięćdziesięcioleciu odrodzonego Kościoła katolickiego w Szwecji odegrało znaczną rolę. Przybyli do Szwecji z inicjatywy msgr Davida Assarsona²⁵⁶, proboszcza z Helsingborga, niesłuchanie zasłużonego dla Kościoła katolickiego w tym kraju (znanego pisarza szwedzkiego, syna prof. Pera Assarsona i wnuka biskupa Kościoła Luterńskiego w Lund – prof. Wilhelma Flensburga²⁵⁷), który po konsultacji z bp. Erykiem Müllerem, zaprosił pasjonistów z prowincji angielskiej. Jako pionier, w kwietniu 1951 roku, przybył do Helsingborga Ignatius McElligot, w celu poznania języka szwedzkiego, a już 18 października 1951 roku rozpoczął działalność duszpasterską w Växjö, gdzie dołączyli do niego dwaj współpracownicy: Dominic Drumm i Patrick Sheridan. W listopadzie dołączyli do nich: o. Oliver McKenzie i br. Gabriel Moran.

Rozpoczęła się historia pracy społeczno-duszpasterskiej pasjonistów w Szwecji. Zajęli się zbieraniem ludzi i rozbudową obiektu, czego owocem była konsekracja kaplicy pw. św. Michała w lutym 1952 roku, obejmującej duszpasterstwem regiony: Koronobergs Län, południowy Kalmar Län, Blekinge oraz miasta Oskarhamn i Lessebo. W 1972 roku dołączyli do angielskich pasjonistów dwaj kapłani z Polski: Wojciech Seliga i Kazimierz Pawlak²⁵⁸, zasilając pracujących już w Jönköping, oraz w 1973 roku – John McCormack. Także dzięki staraniom bp. J. Taylora, w 1974 roku przybyły do Szwecji siostry pasjonistki²⁵⁹, angażując się w pomoc duszpasterską w regionie Småland. W tym okresie pasjonści rozszerzali działalność na inne miasta, dojeżdżając do Kalmar, Kosta, Älmhult, Hohultslätt i Karlskrona²⁶⁰. Rozbudowali infrastrukturę kościelną w diecezji, tworząc nową parafię w Kalmar, budując okazały (jak na szwedzkie warunki) kościół pw. św. Franciszka w Jönköping²⁶¹

²⁵¹ Por. *Passionists in the world*, <<http://www.passionistsinternational.org/>>, (data dostępu: 15.01.2011).

²⁵² Por. *Pasjonisci*, <<http://www.passio.opoka.org.pl/>>, (data dostępu: 15.01.2011).

²⁵³ Por. *The Passionists*, <<http://www.passionisTorg/>>, (data dostępu: 15.01.2011).

²⁵⁴ Por. *Passiochristi*, <<http://www.passiochristi.org/>>, (data dostępu: 15.01.2011).

²⁵⁵ Por. *The Golden Jubilee 1951-2001 of the Passionists in Sweden*, red. W. Seliga, W. Kenny, Göteborg 2001, s. 7.

²⁵⁶ Por. tamże, s. 12.

²⁵⁷ Por. R. Cabaj, *Dwusetlecie powrotu Kościoła katolickiego do Szwecji*, „Misyjne Drogi” (1984) 3, s. 46.

²⁵⁸ Por. *The Golden Jubilee 1951-2001 of the Passionists in Sweden*, s. 25.

²⁵⁹ Por. tamże, s. 19.

²⁶⁰ Por. tamże, s. 18.

²⁶¹ Por. tamże, s. 26.

konsekrowany w 1974²⁶² roku, a także, dzięki ogromnej determinacji i zaangażowaniu o. Wojciecha Seligi²⁶³, wybudowano piękny obiekt klasztorno-parafialny, kościół pw. św. Pawła od Krzyża w Angered²⁶⁴ niedaleko Göteborg, konsekrowany w 1990 roku²⁶⁵. Dzięki staraniom Johna McCormacka utworzono także nową, drugą placówkę w Göteborg, w dzielnicy Hisingen²⁶⁶. Od 1989 roku, o. Kazimierz Pawlak podjął się duszpasterstwa w Polskiej Misji Katolickiej w Göteborg, a jego głównym zadaniem było sprawować Eucharystię, katechizować dzieci, chrzcić, asystować przy zawieraniu małżeństwa, odprawiać pogrzeby i odwiedzać chorych, czyli od strony duszpasterskiej praca ta nie odbiega od zajęć w każdej parafii²⁶⁷. Ofiarna praca i zaangażowanie pasjonistów na rzecz diecezji zostały dostrzeżone i zaowocowały nominacją ich współbrata Williama Kenny na biskupa pomocniczego diecezji w 1987 roku, pracującego w Szwecji od 1970 roku, najpierw w Växjö, a następnie w Göteborg. Obecnie (2011 rok) w Kościele katolickim w Szwecji jest zaangażowanych pięciu pasjonistów: o. Wojciech Seliga – przełożony wspólnoty, pomagający w pracy duszpasterskiej w parafii Helsingborg, o. Kazimierz Pawlak – senior i spowiednik w parafii pw. Chrystusa Króla w Göteborg, Gabriel Baldostamon (Filipińczyk) – proboszcz parafii w Linköping i rektor misji dla Filipińczyków, Roberto Bersabal Wapa ñ o (Filipińczyk) – wikariusz w parafii Linköping oraz John Mc Cormack – diecezjalny duszpasterz więźniów²⁶⁸.

Ostatnim zakonem, który zostanie zaprezentowany, obecnym w Kościele katolickim w Szwecji, jest Towarzystwo św. Franciszka Salezego (łac. *Societas Sancti Francisci Salesii*²⁶⁹, SDB, szwedz. *Salesianer Don Bosco*, ang. *Society of St. Francis de Sales*), którego członkowie nazywani są często salezjanami ks. Bosko. Zostało założone przez włoskiego kapłana św. Jana Bosko (1815-1888)²⁷⁰ w Turynie 18 grudnia 1859 roku²⁷¹. Głównym chary-

²⁶² Por. tamże.

²⁶³ Por. P. McKeown CP, *Pater Wojciechs 50 årsjubileum av prästvigningen*, Predikan under jubileumsmässa i Helsingborg den 15 februari 2009, „S: t Paulus av Korsets katolska församling tidningen”, 1 söndagen i Fastan, Angered (2009.03.01), s. 1-4.

²⁶⁴ Por. *The Golden Jubilee 1951-2001 of the Passionists in Sweden*, s. 30-33.

²⁶⁵ Por. tamże, s. 34.

²⁶⁶ Por. W. Seliga, *Report for the provincial chapter – oktober 2001*, Helsingborg 2001, mps, j. angielski, s. 3, SODD, t. 14, *Pasjoniści*.

²⁶⁷ Por. tamże, s. 1.

²⁶⁸ Por. S: t *Nikolai församling*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 45-46. Por. także *Pasjonister i Sverige*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/173/1/>>, (data dostępu: 8.01.2010).

²⁶⁹ Por. *Konstytucje i Regulaminy Towarzystwa św. Franciszka Salezego*, wersja polska, Rzym 1986, s. 21.

²⁷⁰ Por. *Salesiani di Don Bosco*, <<http://www.sdb.org/>>, (data dostępu: 15.01.2011).

²⁷¹ M. Wirth, *Ksiądz Bosko i Rodzina Salezjańska – dzieje i nowe wyzwania (1815-2000)*, tłum. T. Jania, Kraków 2009, s. 112-114. Por. także J. Krawiec, *Powstanie Towarzystwa św. Franciszka Salezego oraz jego działalność na ziemiach polskich*, Poligrafia Inspektoratu Towarzystwa Salezjańskiego, Kraków 2004, s. 28; L. von Matt, H. Bosco, *Ksiądz Bosko*, tłum. J. Jurczyński, K. Siekierski, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1994, s. 117.

zmatem i powołaniem zgromadzenia jest praca duszpastersko-wychowawcza²⁷², zwłaszcza wśród młodzieży ubogiej, w szerokim znaczeniu terminologii zjawiska ubóstwa²⁷³. Jeszcze za życia założyciela ekspansja salezjanów była duża, a w czasie jego następcy ks. Michała Rua byli oni obecni w większości krajów europejskich oraz na innych kontynentach²⁷⁴. W Szwecji pojawili się w 1930 roku²⁷⁵, za sprawą argentyńskiego salezjanina szwedzkiego pochodzenia, którego rodzina wsparła finansowo zapoczątkowanie pracy wychowawczo-socjalnej w Sztokholmie²⁷⁶. Pionierem dzieła salezjańskiego był Herman Burczyk²⁷⁷, Ślązak, skierowany do pracy w Szwecji przez salezjanów niemieckich, a w niedługim czasie dołączyło do niego trzech salezjanów z Niemiec, tworząc pierwszą regularną wspólnotę salezjańską w Szwecji²⁷⁸.

Przypatrując się pochodzeniu salezjanów pracujących w Szwecji, można zauważyć, że w początkowej fazie działalności, podczas zaszczerpienia dzieła salezjańskiego, począwszy od lat 30-tych minionego stulecia, pochodzili oni głównie z terenów niemieckojęzycznych (Bawaria, Śląsk). Po pewnym czasie, w latach 1960-1975, zauważa się tendencje umiędzynarodowienia tej wspólnoty, które łączyły salezjanów z krajów objętych wpływami ideologii socjalistycznej i pozostających w strukturach Układu Warszawskiego (z Polski, Węgier i Czechosłowacji) z tymi, którzy przybyli wcześniej²⁷⁹. Najnowszy etap historii salezjanów w Szwecji obejmujący lata 1990-2010 jest świadectwem zaangażowania i zainteresowania się tym regionem głównie polskich Inspektorii Salezjańskich (pilskiej i warszawskiej)²⁸⁰.

Salezjanie w Szwecji w latach 1930-2010 zaznaczyli swoją obecność w kilku podstawowych sektorach pracy duszpasterskiej: w latach powojen-

²⁷² Por. L. Cian, *Wychowanie w duchu ks. Bosko*, tłum. I. Gutewicz, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1990, s. 209-221.

²⁷³ Por. tamże, s. 9-26.

²⁷⁴ Por. M. Wirth, *Ksiądz Bosko i Rodzina Salezjańska*, s. 150-160, 253-268.

²⁷⁵ Por. tamże, s. 463. Por. także Y. K. Sjöblom, *Ordenslivet kommer tillbaka*, s. 87; *Die Salesianer Don Boscos, auf österreichischem Reichsgebiet 1887-1938 und in Deutschland bis zur Teilung der Provinz in eine österreichische und eine deutsche Provinz 1916-1935*, Provinz Chronik 1. Teil, mps, j. niemiecki, s. 94, ASIP.

²⁷⁶ Por. *Listy z Argentyny Adolfo Torquista SDB do bp. E. Müllera w Sztokholmie*, rkp, j. szwedzki, Stadsarkivet i Stockholm, vol. *Katolska kyrka 1925-35*.

²⁷⁷ Por. J. Pietrzykowski, *Salezjanie w Polsce 1945-1989*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 2007, s. 390.

²⁷⁸ Por. *Dane personalne salezjanów w Szwecji*, SODD, t. *Salezjanie / Dane personalne* / H. Burczyk.

²⁷⁹ Por. M. Chamarczuk, *Wywiad autoryzowany z ks. Pawłem Glogowskim SDB*, Djursholm 25.09.2003, mps, 18.11.1999, Arch. PMK, t. 2, *Materiały historyczne, Paweł Glogowski*. Por. także Arch. domowe salezjanów w Sztokholmie, t. *Salesianer, Dane personalne*, P. Glogowski.

²⁸⁰ Por. *Sprawozdania z działalności salezjanów polskich w Szwecji za lata 1992-2010*, Arch. domowe salezjanów w Sztokholmie, t. 2, *Sprawozdania*. Por. także *Protokoły wizytacji inspektorialnych w latach 1992-2010*, tamże.

nych angażowali się aktywnie w pracę na rzecz Kościoła lokalnego, służąc dużą pomocą w organizowaniu kurii (sprawy ekonomiczne, sekretariat, wydział prawny), nie zaniedbując duszpasterstwa wśród młodzieży z różnych krajów w oratorium *Don Bosco Hemmet* w centrum Sztokholmu (1934-1977)²⁸¹; kierując diecezją podczas wakatu biskupa w latach 70-tych ubiegłego wieku (wikariusz kapitulny Paweł Glogowski SDB²⁸²); prowadząc duszpasterstwo młodzieży w strukturach ogólnoszwedzkiej organizacji *Sveriges Unga Katoliker* (Czesław Nenikowski, Zdzisław Lepper, Mariusz Chamarczuk, Paweł Drażyk); zakładając fundację ks. Bosko w Szwecji w celu pomocy biednym dzieciom i młodzieży (*Don Bosco Stiftelse*); gromadząc katolików przy jednej z pierwszych kaplic katolickich w Sztokholmie; budując i obsługując nowe parafie katolickie w Södertälje (1977), Nyköping (1987), Fittja (2000); prowadząc i pomagając w wielokulturowym duszpasterstwie parafialnym: Göteborg, Visby, Kalmar, Karlstad, Katrineholm, Karlskrona, Nyköping, Västerås, Växjö, Oskarström; prowadząc narodowe misje duszpasterskie dla emigrantów z Węgier, Czech, Słowacji oraz Romów; organizując i prowadząc duszpasterstwo polskie w okręgu sztokholmskim 1930-70; zakładając Polską Misję Katolicką w Sztokholmie w 1968 roku, usprawniając w ten sposób istniejącą od lat 30-tych opiekę duszpasterską nad Polakami²⁸³ (Jan Buczkowski, Paweł Banot, Bogdan Wegnerowski, Marian Chojnacki²⁸⁴; powołując do istnienia polskie związki młodzieżowe: *Polska Unga Katoliker i Sverige* PUKiS (1989)²⁸⁵, *Polska Förening för Barn och Ungdomar i Stockholm* EMMAUS (1994); otwierając dom młodzieży Oratorium Salezjańskie *Quo Vadis* w Sztokholmie (2003); dojeżdżając z posługą duszpasterską do miejsc skupisk Polaków – Uppsala, Västerås, Gävle, Eskilstuna, Sundsvall, Visby, Brandbergen, Norrköping, Jakobsberg, Jyväskylä (Finlandia); prowadząc duszpasterstwo wśród skautów hiszpańskojęzycznych (Czesław Nenikowski) i harcerzy polskich (Czesław Nenikowski, Zdzisław Lepper, Bogdan Wegnerowski, Mariusz Chamarczuk, Ryszard Flakiewicz, Włodzimierz Kruczkowski, Paweł Drażyk). Dzięki staraniom Bogdana Wegnerowskiego w 1992 roku erygowano drugą regularną wspólnotę zakonną w Szwecji, z siedzibą w Sztokholmie²⁸⁶, której

²⁸¹ Por. *Salesianer i Stockholms område*, Provinskrönikan, Arch. Provinzialat der Salesianer Köln – dokument 3.0 -15, kserokopia, SODD, t. 3, *Historia, Salezjanie niemiecky*.

²⁸² Por. W. Packner, *Uciekłem z objąć śmierci – rozmowa z o. Pawłem Glogowskim, salezjaninem*, „Gość Niedzielny” (2001) 20, s. 15-16.

²⁸³ Por. M. Chamarczuk, *50 lat Polskiej Misji Katolickiej w Szwecji*, „Tygodnik Katolicki Niedziela” (2004) 3, s. 15.

²⁸⁴ Por. tenże, *Rektorzy Polskiej Misji Katolickiej w Sztokholmie*, mps, Arch. PMK, t. 2, *Materiały historyczne / Rektorzy PMK*.

²⁸⁵ Por. *Protokół założycielski Związku Polskiej Młodzieży Katolickiej w Szwecji – PUKiS*, SODD, t. PUKiS.

²⁸⁶ Por. *Dekret erekcyjny wspólnoty św. Jana Bosko w Sztokholmie*, SODD, t. *Salesianer, Historia*. Por. także M.

przełożonymi do tej pory byli: Bogdan Wegnerowski, Zdzisław Lepper, Mariusz Chamarczuk, Ryszard Flakiewicz²⁸⁷.

Analiza działalności salezjanów w Szwecji ukazuje obraz pięknej pracy duszpasterskiej, wychowawczej i społecznej w duchu ideałów katolickich i salezjańskich²⁸⁸ w konsumpcyjnym, multietnicznym społeczeństwie. Mimo trudności wynikających z różnic kulturowych napotykanych w prowadzeniu dzieł, inności poglądów pośród wielokulturowego środowiska katolickiego w Szwecji, salezianie tworzą integralną część wspólnoty wierzących, dbającą jednocześnie o zachowanie i rozwój własnego charyzmatu zakonnego: prowadzenia działalności religijnej i kulturalnej, poprzez stwarzanie ogólnorozwojowych warunków dzieciom i młodzieży. Gromadząc i angażując w każdym miejscu pracy osoby zainteresowane rozwojem duchowym i działalnością wychowawczo-społeczną, pomagają odnaleźć właściwą dla konkretnej osoby drogę, wskazując możliwości istniejące w najbliższym otoczeniu²⁸⁹. Salezianie w Szwecji towarzyszą i służą radą przy podejmowaniu przez młodych ludzi decyzji, wspierają i umacniają rodziny i małżeństwa często nadwyrężone ogromem doświadczeń powstałych przy poszukiwaniu nowego miejsca zamieszkania i pracy, w nowym kraju przebywania oraz starają się docierać do osób zagubionych duchowo i moralnie²⁹⁰.

1.3.2 Żeńskie zgromadzenia i instytuty zakonne

Prezentację żeńskich zgromadzeń zakonnych, obecnych w sobie właściwy sposób w Szwecji, rozpocznie Zgromadzenie Sióstr Wniebowzięcia NMP (ang. *Assumption sisters*), które zostały założone przez Marie-Eugénie Milleret²⁹¹ we w Francji w 1839 roku²⁹². Działalność w Skandynawii rozpoczęły w 1908 roku²⁹³, dzięki staraniom bp. Johannesesa von Euch (1892-1922) z Kopenhagi. Ich zadaniem było nauczanie dzieci religii i opieka nad kaplicą z wystawionym Najświętszym Sakramentem. W 1985 roku²⁹⁴ zostały zaproszone do

²⁸⁷ Por. *Składy personalne wspólnoty św. Jana Bosko w Sztokholmie*, Arch. domowe salezjanów w Sztokholmie, t. 2, *Składy personalne wspólnoty 1992-2010*.

²⁸⁸ Por. *Salesiani di Don Bosco*, <<http://www.sdb.org/index.php?id=12>>, (data dostępu: 15.01.2011).

²⁸⁹ Por. I. Skubiś, L. Dudkiewicz, *U salezjanów w Sztokholmie – rozmowa z ks. Marianem Chojnackim Rektorem Polskiej Misji Katolickiej w Sztokholmie*, „Tygodnik Katolicki Niedziela” (2008) 1, s. 24-26.

²⁹⁰ Por. M. Chamarczuk, *Salezianie w Szwecji – 80 lat obecności*, „Tygodnik Katolicki Niedziela” (2010) 46, s. 23.

²⁹¹ Por. *Blessed Marie Eugenie of Jesus (1817-1898)*, <http://www.vatican.va/news_services/liturgy/saints/ns_lit_doc_20070603_eugenie-jesus_en.html>, (data dostępu: 12.01.2011).

²⁹² Por. *Assumptionen i Skandynavien*, <<http://www.assumptionssystrarna.dk/>>, (data dostępu: 12.01.2011).

²⁹³ Por. tamże.

²⁹⁴ Por. tamże.

pracy w Göteborgu (Szwecja), gdzie także nauczały katechezy oraz pomagały w pracy przy kościele. Następnie, w 1995 roku przeniosły się do miejscowości Borås²⁹⁵, aby wesprzeć pracę wśród chorych. Obecnie posiadają w Szwecji jedną wspólnotę na południu kraju, w Malmö²⁹⁶. Jako główne zadanie w pracy w Skandynawii i Szwecji mają wszelkie formy zaangażowania na rzecz głoszenia Chrystusa w zlaicyzowanym regionie oraz jednoczenie i integrowanie migrantów-chrześcijan z różnych kultur, poprzez pogłębienie ich życia religijnego i świadomości, że jednoczy ich Jezus Chrystus²⁹⁷.

Benedyktynki (*benediktinsystrar*²⁹⁸), mimo bardzo dawnych tradycji w Europie i Skandynawii, odrodziły swoją obecność w Szwecji całkiem niedawno, gdyż posiadają swój klasztor w tym kraju od 1991 roku²⁹⁹. Został on wybudowany w południowej Szwecji, regionie Skåne, w miejscu noszącym nazwę Mariavall. Został zaprojektowany przez mnicha benedyktyńskiego Hansa van der Laana³⁰⁰ w konwencji architektonicznej surowości stylu skandynawskiego i reguły benedyktyńskiej. W 1995 roku poświęcono kościół przyklasztorny³⁰¹. Benedyktynki zajmują się głównie życiem kontemplacyjnym i pracą fizyczną. Prowadzą także rekolekcje dla poszukujących wewnętrznego ładu, ciszy i harmonii oraz udostępniają część pomieszczeń klasztornych na rekolekcje kapłańskie, kursy i spotkania³⁰².

Istnieje jeszcze inna gałąź sióstr benedyktynek w Szwecji – Benedyktynki Córki Maryi (*Mariadöttrarna*³⁰³), wywodząca się z tradycji Kościoła Lutrańskiego, założona przez szwedkę Gunvor Paulinę Norrman (1903-1985), w Vadstena³⁰⁴. Po wybudowaniu osobnego klasztoru w Omberg³⁰⁵ (niedaleko Vadstena), poświęconego przez bp. Hubertusa Brandenbura w 1997 roku, siostry gałęzi katolickiej rozpoczęły życie zakonne w osobnym klasztorze, zaś gałąź protestancka pozostała w macierzystym klasztorze w Vadstena³⁰⁶.

Zgromadzeniem zakonnym o typowo szwedzkim rodowodzie są siostry brygidki obediencji rzymskiej (szwedz. *Birgittasystrarna*, łac. *Ordo Sanctis-*

²⁹⁵ Por. tamże.

²⁹⁶ Por. tamże.

²⁹⁷ Por. *Assumptionssystrarna i Sverige*, <<http://se.assumptionssystrarna.dk/>>, (data dostępu: 12.01.2011)

²⁹⁸ Por. *Benediktssystrarna*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 75.

²⁹⁹ Por. *Benediktssystrarna*, <<http://www.mariavall.se/>>, (data dostępu: 12.01.2011).

³⁰⁰ Por. tamże.

³⁰¹ Por. tamże.

³⁰² Por. *Benediktiner Jesu Moder Marias Kloster*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/194/1/>>, (data dostępu: 12.01.2011).

³⁰³ Por. *Mariadöttrarna OSB*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 47.

³⁰⁴ Por. *Mariadöttrarna*, <<http://sv.wikipedia.org/wiki/Mariad%C3%B6ttrarna>>, (data dostępu: 12.01.2011).

³⁰⁵ Por. *Mariadöttrarna*, <<http://kallelse.rkkweb.nu/Mariadottrarna.htm>>, (data dostępu: 12.01.2011).

³⁰⁶ Por. tamże.

simi Salvatoris, OSsS) założone przez św. Brygidę Szwedzką w 1370 roku w Vadstenie. Skasowane przez Reformację, zostały odrodzone przez błogosławioną Marię Elisabeth Hesselblad (1870-1957)³⁰⁷ w 1911 roku. Obecnie posiadają swoje wspólnoty zakonne w podstokholmskiej dzielnicy Djursholm³⁰⁸ – od 1923 roku oraz w środkowo północnej Szwecji w miejscowości Falun³⁰⁹ – od 1968 roku. Ich wspólnoty są międzynarodowe, ale w przeważającej liczbie tworzą je zakonnice z Indii, Szwecji i Polski.

Istnieje w Szwecji druga gałąź zakonna sióstr Brygidek będąca kontynuacją gałęzi tzw. średniowiecznej³¹⁰ usuniętej z tego kraju w 1595 roku³¹¹ (otrzymały wówczas ochronę króla polskiego i przetrwały w Gdańsku), odrodzonej w Szwecji w 1967 roku³¹². Tworzy ją obecnie trzynaście sióstr pochodzących z sześciu krajów. Prowadzą klasztor o nazwie *Pax Mariae*³¹³ w miejscu piastowym brygidek w Vadstenie.

Kolejnym zgromadzeniem sióstr pracujących w Szwecji są *Daughters of Mary Mother of Mercy*, przybyłe do Szwecji z krajów afrykańskich, aby na prośbę biskupa zająć się pomocą duszpasterską wśród katolików i chrześcijan z Afryki, których liczba stale rośnie. Są to obecnie trzy siostry angażujące się przede wszystkim w regionie południowego Sztokholmu, w dzielnicach Haninge i Norsborg oraz na północy Szwecji w miejscowości Gävle i Sundsvall, gdzie jest znaczna liczba imigrantów z krajów afrykańskich.

Szwedzka Wiceprowincja Sióstr Dominikanek Kongregacji Rzymskiej (szwedz. *Svenska Viceprovincen av Den Helige Dominikus Romerska Kongregation*, CRSD)³¹⁴ rozpoczęła swoją działalność w Szwecji w 1931 roku³¹⁵, w Sztokholmie. Po drugiej wojnie światowej, wraz z powrotem do tego kraju męskiej gałęzi zakonu dominikanów, w 1947 roku, założyły wspólnoty także w Marielund, Märsta, Karstad³¹⁶ i Göteborg. Obecnie jest to wspólnota międzynarodowa, międzykulturowa, wielojęzyczna, a siostry ją two-

³⁰⁷ Por. A. Östborg, *För Sverige har jag skänkt Gud mit liv! Elisabeth Hesselblads kallelse och birgittinska mission i Sverige*, Wyd. Artos, Skellefteå 1999.

³⁰⁸ Por. *Birgittasystrar från Rom i Djursholm*, <<http://www.birgittasystrarna.se/djursholm/index.htm>>, (data dostępu: 12.01. 2011).

³⁰⁹ Por. *Birgittasystrar från Rom i Falun*, <<http://www.birgittasystrarna.se/falun/index.htm>>, (data dostępu: 12.01. 2011).

³¹⁰ Por. *Sancta Birgittas kloster Pax Mariae*, <<http://www.birgittaskloster.se/?h=5&u=16&l=sv>>, (data dostępu: 13.01. 2011).

³¹¹ Por. tamże.

³¹² Por. tamże.

³¹³ Por. tamże.

³¹⁴ Por. *Dominkansystrarna i Stockholm*, <<http://www.dominikansystrarna.se/>>, (data dostępu: 14.01.2011).

³¹⁵ Por. K. Åmell, *Kulturmöte i kloster. Dominikansystrar i Sverige 1931-2000*, [w:] *Kvinnligt klosterliv i Sverige och Norden. En motkultur i det moderna samhället*, red. Y. M. Werner, Katolsk Historisk Förening, Catholica AB – Ängelholm 2005, s. 122.

³¹⁶ Por. tamże.

rzące wywodzą się oprócz krajów europejskich także z różnych rytów katolickich obrządków wschodnich – chaldejskiego, armeńskiego i syryjskiego. Angażują się w życie Kościoła na różnych płaszczyznach: naukowej, duszpasterskiej i charytatywnej³¹⁷, prowadząc kursy, spotkania, konferencje i rekolekcje. Posiadają w Szwecji także gałąź kontemplacyjną z prowincji francuskiej (szwedz. *Dominikansystrarna från Les Tourelles*³¹⁸, fr. *Dominicaines de Sainte Marie des Tourelles*³¹⁹) w miejscowości Röggleback niedaleko miasta Lund, gdzie posiadają klasztor pw. św. Dominika, centrum życia duchowego i dom rekolekcyjny, z corocznym cyklem rekolekcji³²⁰ prowadzonych przez siostry oraz ojców dominikanów³²¹.

Obecne jest także w Szwecji Zgromadzenie Sióstr św. Elżbiety (łac. *Congregatio Sororum a Sancta Elisabeth*, szwedz. *Sancta Elisabeths systrar*, CSSE) popularnie nazywane elżbietankami. Zrodziło się ono w Nysie i było pierwszym rodzimym zgromadzeniem Ziemi Śląskiej, powstałym po kasacie zakonów przez rząd pruski w 1810 roku. Zgromadzenie to zostało zainicjowane przez Dorotę Klarę Wolff, do której wkrótce dołączyły Matylda Merkert i jej siostra Maria Luiza Merkert oraz Franciszka Werner³²². W 1842 roku rozpoczęło swą działalność jako stowarzyszenie dla terenowej pielęgnacji chorych, które z czasem zostało przekształcone w zgromadzenie zakonne³²³. Założycielki obrały sobie świętą Elżbietę z Turyngii (1207-1231), królową węgierską, za patronkę zgromadzenia. Głównym celem, jaki sobie wytyczyły, była bezinteresowna służba najbardziej potrzebującym, zwłaszcza cierpiącym i chorym, w ich własnych mieszkaniach, bez względu na wiek, stan i wyznanie.

W kwietniu 1866 roku Matka Maria Merkert wysłała pierwsze dwie siostry do Szwecji, do Sztokholmu, gdzie rozpoczęły pracę w dzielnicy Södermalm³²⁴. Dzięki protekcji i pomocą szwedzkiej królowej Josephiny otworzyły w 1873 roku³²⁵ dom opieki dla starców – *Josephinahemmet*. Ich rozwój był bardzo energiczny i w 1898 roku wspólnota w Szwecji stała się niezależną prowincją z 60 siostrami. W latach 1931-1959 zajmowały się one

³¹⁷ Por. *Dominikansystrarna*, <<http://www.dominikansystrarna.se/viewNavMenu.do?menuID=2>>, (data dostępu: 13.01.2011).

³¹⁸ Por. *Dominikansystrar (Ste Marie des Tourelles)*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 50.

³¹⁹ Por. *Dominicaines de Sainte Marie des Tourelles*, <<http://www.roegglekloster.se/>>, (data dostępu: 14.01.2011).

³²⁰ Por. tamże.

³²¹ Por. *Sankt Dominikus kloster*, <<http://www.roegglekloster.se/retratt/>>, (data dostępu: 10.01.2011).

³²² Por. L. Szymura, *Zgromadzenie Sióstr św. Elżbiety w Szwecji*, mps, Josephinahemmet – Sztokholm 2010, SODD, t. 14, *Elżbietanki*.

³²³ Por. tamże.

³²⁴ Por. tamże, s. 2.

³²⁵ Por. tamże.

nauką w szkole i wychowaniem chłopców³²⁶, pomocą na plebaniach i prowadzeniem domów parafialnych oraz plebanii przykościelnych. W 1990 roku w Szwecji było 38 sióstr w pięciu konwentach³²⁷. Posiadały domy opieki w Gävle, Norrköping i w Sztokholmie, a w Göteborgu prowadziły opiekę ambulatoryjną. W latach 1957-1965 pomagały parafii katolickiej w Uppsali, ale działalność ta została odwołana z powodu braku sióstr. Z tego samego powodu siostry odeszły z Marielund, z domu opieki nad starszymi *Oskars I: e Minne*, z pracy w katedrze i parafii św. Eugenii oraz były zmuszone zrezygnować z prowadzenia domu biskupiego. Poza tym, w latach 1876-1924, działały w opiece ambulatoryjnej. W latach od 1924 do połowy 1950 na Brahegatan prowadziły szpital, następnie do 1984 roku miejsce to było domem opieki społecznej³²⁸. Obecnie siostry w Szwecji są w Sztokholmie (Brahegatan, Järfälla – Stäket, Bromma – Josephinahemmet) i w Malmö – gdzie prowadzą przedszkole. Przy siostrach istnieje także Wspólnota Apostolska św. Elżbiety (szwedz. *Sankta Elisabets Apostolatsgemenskap*) dla osób świeckich³²⁹. Obecnie elżbietanki pracują w Szwecji, Norwegii, Danii, Włoszech, Polsce, Niemczech, Czechach, Litwie, Ukrainie, Gruzji, Kazachstanie, Rosji (Nowosybirsk), Brazylii, Boliwii, Paragwaju, Izraelu³³⁰.

Wśród wielu żeńskich rodzin zakonnych obecnych w Kościele katolickim w Szwecji znajdują się także Małe Siostry od Jezusa (ang. *Little Sisters of Jesus*, szwedz. *Jesu Små Systrar*, PSJ) obecne w 61 krajach świata³³¹ (w Skandynawii: w Finlandii i Szwecji). Powstały one na gruncie duchowości francuskiego eremity i trapisty bł. Karola de Foucauld (1858-1916) i należą do światowej rodziny skupiającej różne wspólnoty charakteryzujące się tą duchowością, rodziny tworzonej przez 19 zgromadzeń zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego³³². W Szwecji prowadzą swoją działalność przy jezuickiej parafii św. Eugenii w Sztokholmie, a swój klasztor posiadają w dzielnicy Spånga³³³. Zajmują się pogłębianiem życia duchowego oraz opieką nad uzależnionymi od nałogów, a także katechizacją i opieką nad chorymi.

Jednym z najbardziej zasłużonych żeńskich zakonów pracujących w Szwecji jest Zgromadzenie Sióstr Józefitek z Chambéry, nazywane józefit-

³²⁶ Por. tamże.

³²⁷ Por. tamże, s. 3.

³²⁸ Por. tamże.

³²⁹ Por. tamże.

³³⁰ Por. *Elżbietanki na świecie*, <http://www.siostryelzbieatanki.com/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=57>, (data dostępu: 14.01.2011).

³³¹ Por. *Little Sisters of Jesus*, <<http://www.charlesdefoucauld.org/en/groupe-petites-sœurs-de-jesus-2>>, (data dostępu: 14.01.2011).

³³² Por. tamże.

³³³ Por. *Jesu Små Systrar*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 64.

kami (szwedz. *Josefsystrar*, fr. *La Congregation des Soeurs de Saint-Joseph de Chambéry*, CSSJC, ang. *Sisters of Saint Joseph of Chambéry*), zakon powstały we Francji w 1812 roku³³⁴. Rozpoczęły pracę w krajach nordyckich, zaczynając od Kopenhagi w Danii, w 1856 roku. Ich rozwój i zaangażowanie w odradzanie Kościoła katolickiego w tym regionie był tak wielki, że już w 1930 roku ich liczba w Skandynawii była bliska 800 siostr³³⁵. Wiązało się to także z zamknięciem wielu domów tego zakonu we Francji w 1902 roku³³⁶ oraz poszukiwaniem nowych obszarów pracy w Danii, Rosji i Stanach Zjednoczonych³³⁷.

Do Szwecji przybyły w 1892 roku, przejmując pracę w Sztokholmie po siostrach ze zgromadzenia *Filles du Coeur de Marie*, które wycofały się z zaangażowania misyjnego w tym kraju³³⁸. W 1920 roku pracowały 23 siostry w dwóch wspólnotach, w Sztokholmie i Göteborg, prowadząc szkoły (w Sztokholmie zakładając w 1862 roku znaną i cenioną do dzisiaj *Franska skolan*³³⁹), pomagając w szpitalach i w domach opieki dla osób starszych, katechizując i tworząc środowiska przyjazne kulturze katolickiej. W dziele prowadzenia katolickiej misji odrodzenia Kościoła w Skandynawii przyczyniły się do zainicjowania nowej kultury kobiecej i emancypacyjnej w społecznościach pracy, odnoszącej się do życia rodzinnego i wychowania szkolnego oraz domowego. Obecnie posiadają w Szwecji jedną wspólnotę, w mieście Sundsvall położonym w środkowopółnocnej części kraju. Zajmują się pracą w parafiach (pełniąc funkcję akolitek rozdających Komunię św., lektorek i kantorek), organizując rekolekcje, prowadząc poradnictwo duchowe, grupy pogłębienia wiedzy o Biblii, grupy modlitewne, nawiązując i podtrzymując kontakty ekumeniczne z innymi wspólnotami chrześcijańskimi³⁴⁰.

Prezentując w porządku alfabetycznym katolickie zakony żeńskie obecne w Szwecji, należy w tym miejscu wymienić zakon sióstr karmelitanek, posiadających swój klasztor pw. Miłości Miłosiernej i św. Teresy od Dzieciątka Jezus w Rydebäck-Glumslöv, o czym wspomniano przy okazji omawiania zakonu karmelitów.

³³⁴ Por. *Soeurs de Saint Joseph de Chambéry*, <http://catholique-moulins.cef.fr/sources/vie_consacree23.php>, (data dostępu: 15.01.2011).

³³⁵ Por. Y. M. Werner, *Kvinnlig motkultur i den Katolska Missionen tjänst Sankt Josefsystrarna i Sverige och Danmark*, [w:] *Kvinnligt klosterliv i Sverige och Norden*, s. 71-72.

³³⁶ Por. *Sisters of Saint Joseph of Chambéry*, <http://en.wikipedia.org/wiki/Sisters_of_Saint_Joseph_of_Chambéry#United_States_Sisters_of_Saint_Joseph_of_Chambéry>, (data dostępu: 15.01.2011).

³³⁷ Por. tamże.

³³⁸ Por. Y. M. Werner, *Kvinnlig motkultur i den Katolska Missionen tjänst Sankt Josefsystrarna i Sverige och Danmark*, s. 71.

³³⁹ Por. *Franska skolan*, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Franska_skolan>, (data dostępu: 15.01.2011).

³⁴⁰ Por. *Josefsystrar*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/211/1/>>, (data dostępu: 14.01.2011).

Istnieje jednak jeszcze inna gałąź sióstr karmelitanek obecnych w Kościele katolickim w Szwecji, wywodząca się z południowoamerykańskiego nurtu duchowości karmelitańskiej: Siostry Karmelitanki od św. Teresy (szwedz. *Karmelitsystrar* CMST³⁴¹, hiszp. *Hermanas Carmelitas de Santa Teresa*, CMST³⁴²). Zgromadzenie to powstało z inicjatywy Magdaleny de Jesús Maria (Correa Albano)³⁴³, w Santiago de Chile w 1889 roku³⁴⁴, jako instytut życia konsekrowanego. Rozwinęło się dzięki opiece ordynariusza Santiago arcybiskupa Mariano Casanova³⁴⁵, a uznanie i zatwierdzenie papieskie otrzymało w 1941 roku³⁴⁶. Siostry zostały zaproszone do Szwecji w 2001 roku w celu objęcia opieką duchową imigrantów hiszpańskojęzycznych w regionie sztokholmskim, we współpracy z franciszkanami z Meksyku. Po wycofaniu się z tego zadania franciszkanów, objęły odpowiedzialność za prowadzenie misji hiszpańskojęzycznej w Sztokholmie, organizując pomoc duszpasterską i socjalno-charytatywną. Obecnie wspólnota liczy cztery siostry i we współpracy z parafią katedralną tworzy przestrzeń angażowania imigrantów z Chile, Meksyku, Peru, Hiszpanii w życie religijno-duchowe, sakramentalne oraz kulturalne, respektując i szanując tradycje imigrantów z poszczególnych krajów hiszpańskojęzycznych, korzystających z ich posługi. Karmelitanki prowadzą katechizację dzieci, młodzieży i dorosłych oraz przygotowują i animują działalność Drogi Neokatechumenalnej.

Zgromadzenie Sióstr Służebniczek Maryi – SM (szwedz. *Mariasystrar från Lubon*) przybyły do Szwecji w 1928 roku³⁴⁷ na prośbę ówczesnego administratora apostolskiego w Szwecji bp. Eryka Müllera, przy protekcji i wstawiennictwie prymasa kard. Augusta Hlonda SDB. Objęły opieką polskich pracowników sezonowych w południowej Szwecji³⁴⁸, którzy podejmowali pracę w tym regionie od 1919 roku³⁴⁹. Siostry, po przybyciu do miejscowości Oskarström na południu Szwecji, założyły ochronkę dla dzieci, organizowały spotkania dla kobiet, przygotowywały msze św. i uczyły katechizmu. W 1931 roku³⁵⁰ rozpoczęły pomoc w duszpasterstwie para-

³⁴¹ Por. *Karmelitsystrar*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 61.

³⁴² Por. *Hermanas Carmelitas de Santa Teresa*, <http://www.oed.pcn.net/ist_con2.htm#HERMANAS_CARMELITAS_DE_SANTA_TERESA>, (data dostępu: 14.01.2011).

³⁴³ Por. tamże.

³⁴⁴ Por. tamże.

³⁴⁵ Por. tamże.

³⁴⁶ Por. tamże.

³⁴⁷ Por. M. Chamarczuk, *75 år av själavård Mariasystrarna den allra heligaste jungfru Marias obefläckade avlelses tjänarinnor i S: t Clemens församling i Helsingborg i Sverige*, SODD – Stockholm 2006, s. 2.

³⁴⁸ Por. *Kroniki domowe sióstr Służebniczek Maryi w Oskarström 1928-1945*, archiwum domowe, rkp. Por. także *S: ta Maria Katolska Församling Halmstad-Oskarström. Jubileumsåret 2000*, s. 5-6.

³⁴⁹ Por. tamże.

³⁵⁰ Por. M. Chamarczuk, *75 år av själavård Mariasystrarna den allra heligaste jungfru Marias obefläckade avlelses tjänarinnor i S: t Clemens församling i Helsingborg i Sverige*, s. 2, 12.

fialnym w Helsingborgu – dzięki staraniom proboszcza Davida Assarsona – a w 1967 roku w Södertälje³⁵¹, za sprawą budowniczego nowego kościoła katolickiego w tym mieście, proboszcza, wpływowego wówczas w diecezji Pawła Glogowskiego SDB. Obecnie, nadal pracują w wymienionych trzech miejscach, prowadząc przedszkola, katechizując dzieci, pomagając kapłanom w sprawach duszpasterskich oraz wspierając duchowo polskich imigrantów najnowszej, tzw. unijnej fali emigracyjnej.

Zgromadzenie Sióstr Maryi Odkupicielki (szwedz. *Maria Reparatrix Systrar*, ang. *Sisters of Mary Reparatrix*, SMR, fr. *Soeurs de Marie Réparatrice*) zostały założone przez Belgijkę, matkę czworga dzieci, Emilie d'Oultremont d'Hooghvorst (1818-1878)³⁵², w Strasburgu, we Francji, w 1857 roku³⁵³. Została beatyfikowana przez Jana Pawła II w 1997 roku. Córki Maryi Odnowicielki tworzą zgromadzenie kontemplacyjno-misyjne, które posiada obecnie swoje międzynarodowe wspólnoty w 23 krajach świata, na trzech kontynentach³⁵⁴. W Szwecji są obecne w podstokholmskiej dzielnicy Åkersberga³⁵⁵, gdzie wspólnota złożona z trzech sióstr realizuje charyzmat swego zgromadzenia: na wzór Maryi wsłuchanej w słowa Syna, kontemplując Najświętszy Sakrament, angażują się w pomoc parafialną w katolickiej parafii w dzielnicy Täby, nauczają katechizmu, odwiedzają chorych, uczestniczą w życiu Kościoła lokalnego, wspierają imigrantów i nawiązują kontakty z chrześcijanami sąsiednich gmin chrześcijańskich.

Siostry Misjonarki od św. Imienia Maryi Panny (szwedz. *Mariasystrar från Osnabrück*³⁵⁶) powstały w północnozachodnich Niemczech w 1920 roku³⁵⁷. Ich maryjna duchowość opiera się na kontemplacji postawy Maryi i realizacji jej wskazania w odniesieniu do Chrystusa podczas spotkania z Nim w Kanie Galilejskiej: *zróbcie wszystko cokolwiek wam powie* (J 2, 5)³⁵⁸. Pracują obecnie w czterech krajach: Niemczech, Brazylii, Paragwaju i Szwecji, do której przybyły w 1951 roku³⁵⁹ i posiadają wspólnoty w Sztokholmie, Uppsali i Västerås³⁶⁰. Ich głównym posłannictwem wypeł-

³⁵¹ Por. tamże, s. 16.

³⁵² Por. *Sisters of Mary Reparatrix*, <<http://www.smr.org/en/page.php?id=5>>, (data dostępu: 15.01.2011).

³⁵³ Por. tamże.

³⁵⁴ Por. *Sisters of Mary Reparatrix historia*, <http://www.smr-historic.org/smr_en.html>, (data dostępu: 15.01.2011).

³⁵⁵ Por. *Maria Reparatrix Systrar*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 69.

³⁵⁶ Por. tamże, s. 64, 71, 74,

³⁵⁷ Por. *Mariasystrar från Osnabrück*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/205/1/>>, (data dostępu: 14.01.2011).

³⁵⁸ Por. tamże.

³⁵⁹ Por. tamże.

³⁶⁰ Por. tamże.

nianym w Szwecji jest katechizacja, przygotowywanie i kształcenie katechetów, odwiedziny chorych, prowadzenie przedszkoli i szkół, praca w administracji kościelnej³⁶¹.

Siostry Matki Teresy z Kalkuty, Misjonarki Miłości (szwedz. *Barmhär-tighetens missionärer*³⁶², *Moder Teresas Systrar*³⁶³, ang. *Missionaries of Charity*, MC³⁶⁴), założone przez Matkę Teresę z Kalkuty w 1950 roku³⁶⁵, pracują obecnie 133 krajach, a przynależą do nich ok. 4500 sióstr³⁶⁶. Zna- laży także pole pracy w jednym z najzasobniejszych krajów świata – Szwecji. Zajmują się uchodźcami, imigrantami, prostytutkami, chorymi psychicznie, ofiarami przemocy, porzuconymi dziećmi, zarażonymi wiru- sem HIV³⁶⁷ – najbiedniejszymi wśród biednych³⁶⁸. W Szwecji posiadają dwie wspólnoty: kontemplacyjną, która ma siedzibę w mieście Växjö³⁶⁹ – ciąglą modlitwą wspiera Kościół i działalność socjalno-charytatywną oraz wspólnotę pastoralną, udzielającą się wśród sztokholmskich bez- domnych i zagubionych życiowo, żyjącą w bardzo skromnych warunkach w wynajętym lokalu w podstokholmskim miasteczku Fisksätra³⁷⁰ oraz prowadzą hospicjum dla najbiedniejszych dając świadectwo głębo- kiej ludzkiej solidarności³⁷¹.

Zgromadzenie Córek Matki Bożej Bolesnej zwane także serafitkami, od 1881 roku, czyli od roku powstania zgromadzenia, idąc za charyzmatem założycieli: św. Honorata Koźminkiego i bł. Matki Małgorzaty Łucji Szew- czyk, poświęca się apostołskiej służbie ubogim, starcom, chorym, religijne- mu wychowaniu dzieci i młodzieży oraz głoszeniu Ewangelii w krajach mi- syjnych. Zgodnie z hasłem zgromadzenia siostry starają się wypełniać te- stament duchowy zakonu: *Wszystko dla Jezusa przez Bolejące Serce Maryi*. Aktualnie zgromadzenie to prowadzi swoją działalność w Polsce i poza jej granicami: we Francji, Włoszech, Białorusi, Ukrainie, USA-Texas, Afryce (Gabon) oraz w Szwecji³⁷².

³⁶¹ Por. tamże.

³⁶² Por. *Barmhär-tighetens missionärer*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/207/1/>>, (data dostę- pu: 14.01.2011).

³⁶³ Por. tamże.

³⁶⁴ Por. *Missionaries of Charity*, <http://en.wikipedia.org/wiki/Missionaries_of_Charity>, (data dostę- pu: 15.01.2011).

³⁶⁵ Por. tamże.

³⁶⁶ Por. tamże.

³⁶⁷ Por. *Mother Teresa*, <<http://www.mohterteresa.org/>>, (data dostępu: 14.01.2011).

³⁶⁸ Por. *Missionaries of Charity*, <http://www.cmswr.org/member_communities/MC.htm>, (data dostę- pu: 14.01.2011). Por. także, J. M. Zabielska, *Uboństwo a procesy marginalizacji społecznej*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2007, s. 55-76; KKK 2833.

³⁶⁹ Por. *Moder Teresas Systrar*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/207/1/>>, (data dostępu: 16.01.2011).

³⁷⁰ Por. tamże.

³⁷¹ Por. D. Composta, *Moral philosophy and social ethics*, Urban University Press, Vatican, Rome 1987, s. 389.

³⁷² Por. E. Grabarz, *Praca Sióstr Serafitek na terenie Szwecji*, Stockholm 2010, mps, SODD, t. 14, *Serafitki*.

Zgromadzenie Córek Matki Bożej Bolesnej – CMBB, nazywane siostrami serafitkami, rozpoczęły swoją działalność na terenie Szwecji w grudniu 1965 roku³⁷³, podejmując pracę w królewskiej Fundacji im. Króla Oscara I, założonej w 1873 roku³⁷⁴ jako pomoc dla starszych, samotnych i uboższych pań. Fundacja została założona przez małżonkę króla szwedzkiego, królową Józefinę (Josephine Maximilienne Eugenie Napoleonne-Beauharnais (1807-1876)³⁷⁵, która była katoliczką, gdy wyznawanie katolicyzmu w Szwecji było zakazane. Królowa nie tylko zachowała wiarę katolicką, ale również dbała o jej rozwój, wspierała materialnie Kościół katolicki, przeznaczając na ten cel swoje kosztowności. W pierwszych latach osobiście przyjmowała do swej fundacji pensjonariuszki, nie pytając ich o przynależność religijną. Sama, będąc człowiekiem głębokiej wiary, starała się zapewnić mieszkankom założonej przez siebie fundacji opiekę zarówno materialną, jak i duchową. Wyrazem tego są dwie kaplice – katolicka i protestancka – oraz duch ekumeniczny panujący w domu fundacji. Życzeniem królowej było, jak zostało to zapisane w jej testamencie, aby prowadzenie tego domu powierzone zostało katolickim zakonnikom³⁷⁶.

Na początku działalności fundacji opiekę nad starszymi, samotnymi i uboższymi kobietami roztoczyły elżbietanki z Niemiec, lecz ze względu na brak powołań, kontynuacja dalszego funkcjonowania domu była niemożliwa. Sytuacja zmusiła dyrektora fundacji Henryka Amberga do poszukiwania innego zgromadzenia, które realizowałoby pracę zgodnie z życzeniem fundatorki. Dyrektor ten wyznał po latach, podczas sympozjum zorganizowanego z okazji 200-lecia urodzin królowej, że znalezienie i sprowadzenie katolickich sióstr do Szwecji było jego największym i najtrudniejszym zadaniem w pracy zawodowej, a fakt, że mógł tego dokonać i sprowadzić serafitki z komunistycznej Polski, uznał za swój największy sukces życiowy³⁷⁷. Tak więc następczyniami elżbietanek zostały serafitki, którym 1 grudnia 1965 roku powierzono prowadzenie domu królewskiej fundacji w sztokholmskiej dzielnicy Bagarmossen³⁷⁸. Obecnie w domu fundacji pra-

³⁷³ Por. tamże.

³⁷⁴ Por. tamże.

³⁷⁵ Por. G. Beckel, G. Enby, *Josefina – Drottning av Sverige och Norge*, Veritas Förlag, Stockholm 2007, s. 33-43. Por. także M. Chamarczuk, *200-na rocznica urodzin szwedzkiej królowej Josephine Maximilienne Eugenie Napoleonne-Beauharnais (1807-1876) odnowicielki Kościoła katolickiego w Królestwie Szwecji. Sprawozdanie z sympozjum – Sztokholm 10 marca 2007*, „Seminare. Poszukiwania naukowe” 25 (2008), s. 534-535.

³⁷⁶ Por. tamże.

³⁷⁷ Por. tamże.

³⁷⁸ Por. E. Grabarz, *Praca Sióstr Serafitek na terenie Szwecji*, s. 2.

cuje 6 sióstr, które mają pod swoją opieką 30 podopiecznych, mieszkankę fundacji. Siostry swoją obecnością, modlitwą i pracą starają się świadczyć o Bogu i Jego miłości do każdego człowieka w bardzo zsekularyzowanym, multietnicznym społeczeństwie³⁷⁹.

Serafitki pracują także przy parafii katedralnej, gdzie zajmują się głównie katechizacją, pracą w biurze parafialnym oraz dbaniem o kościół katedralny. Obejmowanie tych zadań dokonywało się stopniowo. Początkowo do katedry dojeżdżała jedna z sióstr, wykonując najkonieczniejsze prace w soboty i niedziele. Z czasem parafia przygotowała i zmodernizowała mieszkanie, które w święto Matki Bożej Bolesnej 1969 roku³⁸⁰ zostało poświęcone i oddane siostrą do użytku. Nową wspólnotę stanowiły 3 siostry³⁸¹, z których jedna była odpowiedzialna za pracę w zakrystii i kościół, druga pełniła funkcję samarytanki (odwiedzanie chorych i samotnych), a trzecia zajmowała się domem. W 1980 roku³⁸² siostry objęły pracę w kancelarii parafialnej i katechezę wśród dzieci katolickich różnych narodowości³⁸³. Obecnie wspólnotę stanowi 5 sióstr³⁸⁴ i ich działalność jest zróżnicowana, jednak całkowicie związana z parafią: zakrystianka, kancelarystka i siostra odpowiedzialna za prawidłowe funkcjonowanie domu parafialnego oraz dwie pracujące u biskupa ordynariusza³⁸⁵. Siostry w miarę swoich możliwości otaczają opieką samotnych i starszych w parafii³⁸⁶.

Od 1970 roku serafitki rozszerzyły swą działalność na terenie Szwecji, otwierając nową placówkę w miejscowości Eskilstuna. Objęły tam opieką małe dzieci z rodzin imigrantów i szwedzkich katolików, a także zadbały o kościół i plebanię. Przełożona jako przedszkolanka przez wiele lat wychowywała młode pokolenia Szwedów. Jej praca cieszyła się wielkim uznaniem zarówno rodziców, jak i władz miejskich, czego wyrazem było wyróżnienie jej przyznaniem przez władze miasta Statuetki Św. Eskila³⁸⁷. Jedna z sióstr pracowała przez długie lata jako pielęgniarka w szpitalu miejskim, służąc chorym z wielkim oddaniem aż do wieku emerytalnego. Obecnie wspólnota liczy 3 siostry w wieku emerytalnym, które nadal kontynuują podjętą przed laty pracę na terenie parafii, dbając o kościół i plebanię. Przełożona sióstr po przejściu na emeryturę nadal katechizuje dzieci i odwiedza chorych. Serafitki w Eskilstunie, mimo zaawansowanego wieku, dają z sie-

³⁷⁹ Por. tamże, s. 3.

³⁸⁰ Por. tamże.

³⁸¹ Por. tamże.

³⁸² Por. tamże.

³⁸³ Por. tamże, s. 2.

³⁸⁴ Por. tamże.

³⁸⁵ Por. tamże, s. 3.

³⁸⁶ Por. tamże.

³⁸⁷ Por. tamże.

bie wiele, dzieląc się mądrością i doświadczeniem życiowym z chorymi, których odwiedzają, oraz z dziećmi, które katechizują.

Aktualnie na terenie Szwecji pracuje 14 polskich serafitek w różnym wieku, które tworzą wymienione wyżej trzy wspólnoty: pierwszą przy Królewskiej Fundacji *Oscars Minne* w Bagarmossen³⁸⁸ (6 siostr), drugą przy katedrze św. Eryka w Sztokholmie (5 siostr) i trzecią w Eskilstunie (3 siostry)³⁸⁹.

Siostry Szkolne z Notre Dame (niem. *Arme Schulschwestern von Unserer Lieben Frau*³⁹⁰, szwedz. *Skolsystrar de Notre Dame*, ang. *Schoolsisters of Notre Dame*, SSND³⁹¹, łac. *Congregatio Pauperum Sororum Scholasticarum Dominae Nostrae*³⁹²), których fundatorką i założycielką była św. Maria Teresa od Jezusa (Maria Theresia Karolina Gerhardinger 1797-1879)³⁹³, zafascynowana augustiańską duchowością maryjną, powstały w 1833 roku w Bawarii, w celu zapewnienia dobrego wykształcenia ubogim dziewczętom. W miarę rozwoju zgromadzenia siostry zajęły się także chłopcami, tworząc ośrodki koedukacyjne. Obszar ich pracy wychowawczo-edukacyjnej to przedszkola, szkoły podstawowe, średnie i zawodowe, przeprowadzanie różnego rodzaju szkoleń oraz kursów na różnych poziomach i w wybranych przedmiotach szkolnych i nauczycielskich.

W 1900 roku zgromadzenie liczyło 5800 siostr pracujących w 30 krajach w Europie, Ameryce, Azji i Afryce. W Szwecji przejęły w 1938 roku prowadzenie szkoły w Göteborg (założonej przez ss. józefitki w 1873 roku), reorganizując ją i nadając nowy charakter. Obecnie zgromadzenie liczy 3700 siostr pracujących w 37 krajach w Europie, Ameryce Północnej i Południowej, Afryce, Azji i Oceanii³⁹⁴. W Szwecji posiadają jedną wspólnotę liczącą pięć siostr, w sztokholmskiej dzielnicy Nacka³⁹⁵. Oprócz regularnego życia zakonnego organizują ekumeniczne kursy biblijne, spotkania dla osób starszych i opuszczonych, współpracują z Misjonarkami Miłości, opiekując się biednymi, oraz katechizują w parafii pw. św. Konrada (prowadzonej przez polskich braci mniejszych kapucynów).

³⁸⁸ Por. *Serafimsystrar*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 61.

³⁸⁹ Por. E. Grabarz, *Praca Siostr Serafitek na terenie Szwecji*, s. 3.

³⁹⁰ *Arme Schulschwestern von Unserer Lieben Frau*, <http://de.wikipedia.org/wiki/Arme_Schulschwestern_von_Unserer_Lieben_Frau>, (data dostępu: 15.01.2011).

³⁹¹ Por. *School Sisters of Notre Dame*, <<http://www.ssnd.org/>>, (data dostępu: 15.01.2011).

³⁹² *Congregatio Pauperum Sororum Scholasticarum Dominae Nostrae*, <http://de.wikipedia.org/wiki/Arme_Schulschwestern_von_Unserer_Lieben_Frau>, (data dostępu: 15.01.2011).

³⁹³ Por. *Maria Theresia von Jesus (Karolina) Gerhardinger*, <http://www.heiligenlexikon.de/BiographienT/Theresia_Gerhardinger.html>, (data dostępu: 15.01.2011). Por. także *Theresia Gerhardinger Hause*, <<http://www.theresia-gerhardinger-haus.de/ingang.htm>>, (data dostępu: 15.01.2011).

³⁹⁴ Por. *School Sisters of Notre Dame*, <http://www.ssnd.org/External/pg_loc_world.htm>, (data dostępu: 15.01.2011).

³⁹⁵ Por. *Skolsystrar de Notre Dame*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/210/1/>>, (data dostępu: 15.01.2011).

1.4 Prałatura Personalna Krzyża Świętego *Opus Dei*

Wśród struktur kościelnych nawiązujących zarówno do form życia konsekrowanego, jak i kierujących się zasadami zbliżonymi do instytutów świeckich, istnieje struktura korzystająca bardzo mocno z tradycji Kościoła, o nazwie: Prałatura Personalna Krzyża Świętego *Opus Dei*. Została założona w Hiszpanii, w Madrycie, w 1928 roku, przez Jose Maria Escrivá de Balaguera³⁹⁶, w celu formacji i uświęcenia studentów, aby po zakończonych studiach uświęcali środowiska, w których będą pracować. Idea organizacji w miarę upływu czasu i prowadzonej działalności zaczęła dojrzewać i J. E. Balaguer przedstawił w 1939 roku jej założenia programowe w opracowaniu pt. *Droga* (hiszp. *Il cammino*), wskazując jako jej główny cel dotarcie do elit rządzących oraz ich formację³⁹⁷.

W 1941 roku *Opus Dei*, przeznaczona dla laików – osób świeckich, została uznana za organizację *stricte* religijną. Rozwinęła się wówczas przy nim gałąź kapłańska pod nazwą Stowarzyszenie Kapłańskie św. Krzyża, które przejęło kierownictwo w organizacji. W 1947 roku Stolica Apostolska zatwierdziła założenia działalności *Opus Dei* jako pierwszego w historii Kościoła katolickiego instytutu laickiego skupiającego świeckich i duchownych, o hierarchicznej strukturze, w której kierownictwo powierzono duchownym³⁹⁸. Instytut powołał do istnienia w 1960 roku własne uniwersytety w Nawarze i Pampelunie, a w wielu miastach założono domy uniwersyteckie i duszpasterstwa formujące młodzież studencką w oparciu o zasady i wartości życia chrześcijańskiego. W 1982 roku papież Jan Paweł II udzielił akceptacji dla idei utworzenia z *Opus Dei* prałatury osobowej (personalnej) przewidzianej przez Kodeks Prawa Kanonicznego³⁹⁹. Od tego momentu *Opus Dei* rozpoczęło nowy rozdział swej historii, rozwijając swoją działalność w wielu krajach świata, wzmacniając, wspierając i ożywiając wiele Kościołów lokalnych. Obecne statystyki podają, że przynależy do niej 84 tysiące członków na pięciu kontynentach⁴⁰⁰, choć najprężniejsze struktury istnieją w Hiszpanii, Portugalii, Włoszech, Ameryce Łacińskiej i Stanach Zjednoczonych⁴⁰¹. Obecni są także w Polsce⁴⁰².

³⁹⁶ Por. G. Formigoni, *Opus Dei*, [w:] *Encyklopedia chrześcijaństwa*, red. H. Witczyk, tłum. S. Bielański, Wydawnictwo „Jedność”, Kielce 2000, s. 529.

³⁹⁷ Por. tamże.

³⁹⁸ Por. tamże.

³⁹⁹ Por. KPK, kan 294-297.

⁴⁰⁰ Por. B. Müller, *Fakta om prelaturen Opus Dei*, Opus Deis Informationskontor i Skandinavien 2011, s. 5.

⁴⁰¹ Por. G. Formigoni, *Opus Dei*, s. 529

⁴⁰² Por. *Opus Dei*, <<http://www.opusdei.pl/>>, (data dostępu: 19.02.2011).

Działalność *Opus Dei* w Szwecji została zainaugurowana w 1984 roku na zaproszenie ordynariusza bp. Hubertusa Brandenburga. Głównym miejscem działalności i siedzibą stał się Sztokholm, gdzie w 1996 roku⁴⁰³, na rogu ulic Valhallavägen i Baldersgatan, fundacja *Opus Dei* o nazwie *Stiftelse Ateneum* zakupiła okazały dom dla celów mieszkaniowych i duszpasterskich, niedaleko największego i najbardziej renomowanego w Szwecji uniwersytetu technicznego *Kungliga Tekniska Högskolan* – KTH⁴⁰⁴). Organizatorem skandynawskiej wspólnoty mianowano Johanesa L. Bernaldo, sprawnego organizatora, skupiającego wokół siebie i *Opus Dei* wiele znaczących i wpływowych osób dzięki wielkiej kulturze, taktowi i zdolnościom nawiązywania kontaktów.

Zbliżający się w 2014 roku jubileusz 30-lecia pozwala na dokonywanie podsumowań, przemyśleń i analiz prowadzonej działalności. W tym okresie *Opus Dei* wpisało się bardzo aktywnie w funkcjonowanie Kościoła katolickiego w Szwecji. Utworzono ośrodek sztokholmski skupiający elitę katolicką tego miasta, organizując dni skupienia, odczyty, dyskusje, wyjazdy do innych ośrodków europejskich, publikując w prasie katolickiej i świeckiej, zabierając głos w ważnych polemikach⁴⁰⁵, pytaniach, a także zarzutach wobec *Opus Dei* o sekciarską strukturę i niejasne zasady prowadzenia działalności⁴⁰⁶ (w ostatnich latach, zwłaszcza po ukazaniu się książki Dana Browna pt. *Kod Leonarda da Vinci*⁴⁰⁷) i na temat Kościoła katolickiego (zwłaszcza w sprawach moralności seksualnej, związków homoseksualnych, modelu małżeństwa i rodziny oraz wychowania dzieci i młodzieży). Od kilku lat istnieje także rozwijająca się placówka *Opus Dei* na południu Szwecji, w Malmö.

Kapłani *Opus Dei* angażują się w pomoc parafialną, zwłaszcza jako ojcowie i kierownicy duchowi przy katedrze pw. św. Eryka w Sztokholmie. Jeden z nich (Jorge de Salas) od wielu lat pełni funkcję oficjała⁴⁰⁸ Trybunału Biskupiego, a obecnie sędziego⁴⁰⁹. Należy w tym miejscu wymienić także pozostałych: msgr Andrés Bernar⁴¹⁰, msgr Johannes L. Bernaldo⁴¹¹, Ri-

⁴⁰³ Por. B. Ahlberg-Hyse, *Stiftelsen Ateneum utökar verksamheten i egen regi*, „Katolsk Magasin” (2010) 4, s. 19.

⁴⁰⁴ Por. *Tekniska Högskolan*, <<http://www.kth.se/>>, (data dostępu: 20.02.2011).

⁴⁰⁵ Por. E. von Waldstein, *Opus Dei medlem – lögner och överdrifter kan inte nås på alvar*, „Katolsk Magasin” (2010) 4, s. 18-20.

⁴⁰⁶ Por. L. Hjertén, *Opus Dei är ingen sekt*, Aftonbladet – Nyheter 2010.02.17, wydanie internetowe, <<http://www.aftonbladet.se/nyheter/article6623001.ab>>, (data dostępu: 20.02.2011).

⁴⁰⁷ Por. D. Brown, *The Da Vinci Code*, Doubleday Group, USA 2004.

⁴⁰⁸ Por. *Officiatletet*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 14.

⁴⁰⁹ Por. *Officiatletet*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 15.

⁴¹⁰ Por. *Personalprelatur*, [w:] tamże, s. 96.

⁴¹¹ Por. tamże.

chard Hayward⁴¹² (pełniący przez wiele lat funkcję kapelana szkoły św. Eryka w Enskede), Fermin Landa⁴¹³.

1.5 Szkolnictwo i edukacja katolicka w Szwecji

Tradycje oraz osiągnięcia szkolnictwa i edukacji katolickiej w Szwecji sięgają czasów, gdy katolicyzm odradzał się po wielu latach dyskryminacji i ograniczeń. Najwcześniejsze dowody takiej działalności sięgają XVI wieku, gdy jezuita towarzyszący królowej Katarzynie Jagiellonce, małżonce króla Jana III Wazy, prowadzili szkołę w pofranciszkańskim klasztorze na *Riddarholm*⁴¹⁴. Później dziedziną tą zajmowały się zakony powracające do pracy duszpasterskiej dzięki staraniom królowej Józefiny w XVIII wieku. Nieocenione zasługi posiadają w tym względzie kolejni jezuita, którzy w XVIII i XIX wieku posiadali wiele cenionych i renomowanych kolegiów w Europie, do których Szwedzi posyłali swoje dzieci⁴¹⁵. W Szwecji, po okresie rygorystycznej polityki w tym względzie, pojawiły się ss. józefinki, które otworzyły w XIX wieku szkoły w Sztokholmie i Göteborg, oraz Siostry Szkolne de Notre Dame, kontynuujące dzieło ss. józefitek.

Poniższa analiza ma za zadanie ukazać aktualny stan szkolnictwa katolickiego, będącego nie tylko miejscem przekazywania koniecznej wiedzy, ale także towarzyszenia i wspierania rodziców (imigrantów i autochtonów) oraz katolickich rodzin w wychowaniu dzieci i młodzieży w oparciu o wartości chrześcijańskie, a także tworzenie środowisk kultury katolickiej w Szwecji⁴¹⁶. Taka współpraca dobrze rokuje na przyszłość i pomaga w rozwoju szkolnictwa katolickiego oraz ułatwia i gwarantuje dzieciom i młodzieży utworzenie i zbudowanie głębokiej tożsamości katolickiej w społeczeństwie kierującym się często odmiennymi wartościami i zasadami⁴¹⁷.

⁴¹² Por. tamże.

⁴¹³ Por. tamże.

⁴¹⁴ Por. *Jesuiten i Sverige*, <http://www.jesuiterna.se/sidor/omoss_sverige.html>, (data dostępu: 15.01.2011).

⁴¹⁵ Por. *Jesuitorden och pedagogiken*, <<http://sv.wikipedia.org/wiki/Jesuiten>>, (data dostępu: 15.01.2011).

⁴¹⁶ Por. A. Arborelius, *Till de församlingar där det finns katolska skolor*, Stockholm 24 september 2008. List biskupa diecezji sztokholmskiej do rodziców zamieszkałych w pobliżu parafii i miejsc, gdzie znajdują się szkoły katolickie, dotyczący konieczności współpracy z tymi ośrodkami edukacyjno-wychowawczymi w procesie chrześcijańskiego wychowania dzieci i tworzenia nowej kultury katolickiej w Szwecji. Por. *Katolska kyrkan i Sverige*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/262/1/>>, (data dostępu: 15.01.2011).

⁴¹⁷ Por. tamże.

1.5.1 Katolickie szkoły wyższe i ludowe

Najnowszym i z pewnością najbardziej dojrzałym i ambitnym osiągnięciem w obszarze działalności edukacyjnej w Kościele katolickim w Szwecji było powołanie do istnienia w Uppsali, w 2001 roku⁴¹⁸, instytutu badawczego w zakresie teologii, filozofii i kulturoznawstwa. Instytut ten przyjął za patrona i został nazwany nazwiskiem kard. Johna Henry'ego Newmana (1801-1890)⁴¹⁹ – *Newmaninstitutet*⁴²⁰. Założycielami uczelni są jezuita (zwłaszcza Philip Geister⁴²¹, obecny rektor instytutu), którzy od wielu lat prowadzą duszpasterstwo akademickie w tym uniwersyteckim mieście. Rolą instytutu jest rozwijanie, tworzenie i ugruntowywanie kultury katolickiej poprzez pogłębianie wiedzy z zakresu filozofii i teologii, historii, tradycji, prowadzenie dialogu z innymi kierunkami naukowymi i przedstawicielami odmiennych religii, współpraca z ośrodkami akademickimi, przygotowywanie osób do zaangażowania w życie Kościoła⁴²², a także dokumentowanie bieżących nurtów katolicyzmu w krajach skandynawskich. Wszystko to odbywa się podczas studiów i kursów dziennych oraz zaocznych, seminariów i konferencji naukowych, a dyplomy i punktacja zdobyta na tej uczelni jest respektowana w innych ośrodkach naukowych i uniwersyteckich w Europie i Stanach Zjednoczonych⁴²³. Korzystając z możliwości tej nowo powstałej uczelni, połączono z kursem teologicznym i jego kierunkami możliwość uczestniczenia w nim kandydatów przygotowujących się do kapłaństwa⁴²⁴. Cykl takiego przygotowania obejmuje nie tylko studentów i seminarzystów, ale także osoby dojrzałe, a czasami pastorów Kościoła Szwedzkiego, pracowników dydaktycznych i nauczycieli przygotowujących się do konwersji do Kościoła katolickiego.

Nauczanie w wyższych szkołach ludowych w Szwecji dostosowane jest do potrzeb uczniów. Jest to nauczanie na poziomie średnim, ale skierowane jest do osób dorosłych, które pragną kształcić się w celu poszerzenia własnej wiedzy w danym zakresie oraz dla zdobycia kompetencji do ubiegania się o miejsce na studia uniwersyteckie⁴²⁵. Wśród katolickich ludowych

---

⁴¹⁸ Por. *Jesuiteer i Sverige*, <http://www.jesuiteerna.se/sidor/omoss_sverige.html>, (data dostępu: 15.01.2011),

⁴¹⁹ Por. *John Henry Newman*, <<http://www.birmingham-oratory.org.uk/JohnHenryNewman/tabid/58/Default.aspx>>, (data dostępu: 15.01.2011).

⁴²⁰ Por. *Newmaninstitutet – Katolskt Institut för teologi, filosofi och kultur*, Utbildningsprogram 2009, Uppsala 2009, s. 2.

⁴²¹ Por. *Direktor*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 94.

⁴²² Por. *Newmaninstitutet – Katolskt Institut för teologi, filosofi och kultur*, s. 2.

⁴²³ Por. tamże, s. 3-4.

⁴²⁴ Por. *Newmaninstitutet*, <http://www.newman.se/Om_oss.htm>, (data dostępu: 15.01.2011).

⁴²⁵ Por. W. J. Wojtowicz, *Folkhögskolor i Sverige: ideal och verklighet*, Linköping 1985, s. 55-62.

szkół wyższych ważne miejsce znajduje się szkoła ludowa pw. św. Brygidy (*S: ta Birgittas folkhögskola*⁴²⁶), zainicjowana przez Cecila de Rosario w 1988 roku⁴²⁷, we współpracy z Wydziałem Pedagogicznym diecezji sztokholmskiej i przy dużej pomocy jezuitów z parafii św. Eugenii w Sztokholmie Klause Dietza i Ulfa Jonssona⁴²⁸. W celu utrzymania i ewentualnego rozwijania podobnych inicjatyw została założona Fundacja Szwedzkich Katolickich Szkół Wyższych (*Stiftelse Sveriges Katolska Folkhögskola*⁴²⁹), która w niedługim czasie otworzyła dwie filie w Göteborgu i Malmö. Szkoła św. Brygidy była u swych początków i jest obecnie ofertą skierowaną do imigrantów niezależnie od wyznawanej przez nich religii, mającą na celu pomoc w przyswojeniu i przybliżeniu wiedzy o kulturze społecznej Szwecji i krajów skandynawskich, konieczności integracji społecznej i kulturowej oraz podnoszenia kwalifikacji zawodowych w nowym miejscu pobytu⁴³⁰. Profil ten jest wzmacniany staraniami o obecność elementów nauczania Kościoła katolickiego i jasnego określania katolickiej tożsamości szkoły⁴³¹. W tym celu szkoła poszerzyła ofertę o zorganizowanie – wraz z jezuitckim duszpasterstwem akademickim oraz stowarzyszeniem naukowo-badawczym *Bilda* (*Studieförbundet Bilda – Katolsk bildning och kultur*⁴³²) – Forum Katolickiego w Sztokholmie (*Katolsk Forum*⁴³³), polegającym na cyklicznych spotkaniach o tematyce typowo katolickiej. Prelegentami i prowadzącymi zajęcia, wykłady, warsztaty i dyskusje są profesorowie, nauczyciele, kapłani, siostry zakonne ze Szwecji i zagranicy. Szkoła posiada bardzo przyjazny, kameralny klimat. W 2010 roku liczyła 55 studentów z różnych krajów europejskich, afrykańskich i azjatyckich.

Wymieniona powyżej Szkoła Wyższa pw. św. Brygidy posiada dwie filie: w Göteborg i Malmö. Ich główny cel pozostał ten sam, natomiast kierunki oraz ilość poszczególnych przedmiotów i godzin na różnych poziomach nauczania różnią się, w zależności od uzyskanych środków i ilości osób zainteresowanych. Wyższa Szkoła pw. św. Elżbiety w Göteborg (*S: ta Elisabets folkhög-*

⁴²⁶ Por. *S: ta Birgittas folkhögskola*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 94. Por. także *S: ta Birgittas folkhögskola*, <<http://www.stabirgitta.com/index.html>>, (data dostępu: 15.01.2011).

⁴²⁷ Por. B. Ahlberg-Hyse, *20-års firande folkhögskola vill ha tydligare katolsk profil*, „*Katolsk Magasin*” (2008) 11, s. 14-15.

⁴²⁸ Por. tamże.

⁴²⁹ Por. *Stiftelse Sveriges Katolska Folkhögskola*, <<http://www.elisabets.se/allman.html>>, (data dostępu: 16.01.2011).

⁴³⁰ Por. tamże. Por. także, E. Rusin, *Migracja*, [w:] *Jan Paweł II – Encyklopedia Nauczania Społecznego*, red. A. Zwoliński, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom 2005, s. 290-292.

⁴³¹ Por. *Stiftelse Sveriges Katolska Folkhögskola*, <<http://www.elisabets.se/allman.html>>, (data dostępu: 16.01.2011).

⁴³² Por. *Studieförbundet Bilda*, <<http://www.bilda.nu/>>, (data dostępu: 15.01.2011).

⁴³³ Por. *Katolsk Forum*, <<http://www.stabirgitta.com/forum.html>>, (data dostępu: 15.01.2011).

skola i Göteborg) jest dzienną, prywatną szkołą dającą możliwość uzupełnienia ogólnego wykształcenia humanistycznego i językowego, w zakresie języka szwedzkiego i angielskiego oraz przedmiotów ścisłych, wymaganych w programach edukacyjnych na terenie państwa szwedzkiego⁴³⁴. W ramach prowadzonych zajęć realizowane są projekty integracyjne, podczas których studenci mają możliwość bliższego zapoznania się z historią i kulturą szwedzką oraz zaprezentowania własnych wartości kulturowych⁴³⁵. W ramach rozwijania tożsamości katolickiej szkoły działa Forum Etyczne (*Etikforum*⁴³⁶), polegające na regularnych odczytach, konferencjach, konwersatoriach i seminariach mających na celu bliższe zapoznanie się z kulturą katolicką i nauczaniem Kościoła oraz z najnowszymi wydarzeniami z życia chrześcijan i katolików na świecie oraz w Szwecji⁴³⁷. Wśród osobistości zaproszonych na spotkania tego typu znalazły się następujące postaci współczesnego życia społecznego i katolicyzmu szwedzkiego: bp Anders Arborelius, prof. Lars Grip, dr Tobias Unnerstål, dr Karen Strinnholm-Lagergren, dr Jorge de Salas, Margita Björklund, dr Tomas Orylski, Leif Olson, dr Lars-Gunnar Andersson, dr Fredrik Emanuelsson OMI, prof. Olle Edström, Mario Ognissanti⁴³⁸.

Drugą filią tworzącą swoisty *tercet* katolickich szkół wyższych w Szwecji jest Katolicka Szkoła Wyższa pw. Maryi Panny w Malmö (szwedz. *S: ta Maria folkhögskola*⁴³⁹). Obeniej jej rektorem jest Stefan Bietkowski⁴⁴⁰, a odpowiedzialnym za katolicki profil szkoły jest dk. Björn Håkansson. Rozpoczęcie działalności miało miejsce przy okazji przeprowadzenia kursu dla bezrobotnych migrantów 8 marca 1993 roku⁴⁴¹, w lokalu należącym do Kościoła katolickiego w dzielnicy *Råsengård*. Miejsce to było siedzibą szkoły do 2004 roku⁴⁴². Wiosną 1994 roku szkoła została afiliowana do *s: ta Birgitta folkhögskola* w Sztokholmie. W 1997 roku uzyskała wymagane certyfikaty do samodzielnego funkcjonowania, a w 2004 roku uzyskała nowy, samodzielny lokal w samym centrum Malmö⁴⁴³.

Proponowane kierunki studiów oraz przedmioty, to przede wszystkim dla obcokrajowców wszystkie wymagane w Szwecji zajęcia uzupełniające

⁴³⁴ Por. *S: ta Elisabets folkhögskola*, <<http://www.elisabeTse/allman.html>>, (data dostępu: 16.01.2011).

⁴³⁵ Por. tamże.

⁴³⁶ *Etikforum*, <<http://www.elisabeTse/etikforum.html>>, (data dostępu: 16.01.2011).

⁴³⁷ Por. tamże.

⁴³⁸ Por. tamże.

⁴³⁹ Por. R. Berndtsson, *Nya folkhögskolor. En uppföljningsstudie av de folkhögskolor som blivit självständiga mellan åren 1991 och 2000*, Folkbildningsrådet, Norra Skåne offset, Stockholm 2003, s. 106-110.

⁴⁴⁰ Por. *Rektor*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 95.

⁴⁴¹ Por. *S: ta Maria folkhögskola*, <<http://www.sanktamaria.fhsk.se/omskolan.html>>, (data dostępu: 20.01.2011).

⁴⁴² Por. tamże.

⁴⁴³ Por. tamże.

na poziomie podstawowym i na poziomie gimnazjum oraz przygotowujące do podstawowych egzaminów. Przedmioty obowiązkowe to nauka o społeczeństwie, wiedza o naturze, matematyka, j. szwedzki, j. angielski, religioznawstwo⁴⁴⁴. Dla osób uczących się wolniej z różnych przyczyn (zdrowotnych, rodzinnych, zawodowych) przewiduje się cykl studiów spowolnionych (szwedz. *Medvind*)⁴⁴⁵ obejmujących przedmioty: historia literatury, historia idei, filozofia, psychologia, zachowanie w sytuacjach życiowo trudnych, muzyka, historia. Studia mają charakter stacjonarny, interkulturowy i integracyjny⁴⁴⁶. Szkoła utrzymuje stałe kontakty naukowe z Kaszubskim Uniwersytetem Ludowym w Gdańsku⁴⁴⁷, z Wyższą Szkołą Turystyczną we Lwowie ZURC⁴⁴⁸, a od 2008 roku regularnie odwiedza podobne szkoły we Włoszech i Hiszpanii, dzięki projektowi dofinansowania szkolnego Unii Europejskiej o nazwie *Grudvigprojekt*⁴⁴⁹ utworzonemu wspólnie przez współpracujące ze sobą wymienione wcześniej szkoły.

1.5.2 Szkoły średnie i podstawowe

W obszarze szeroko rozumianej edukacji prowadzonej przez Kościół katolicki w Szwecji ważne miejsce zajmuje początkowy poziom nauczania, do którego zalicza się przede wszystkim szkoły podstawowe i gimnazja (szwedz. *grundskolor*⁴⁵⁰). Są one nie tylko miejscem przekazywania podstaw wiedzy, ale przede wszystkim obecności katolickich wartości tworzących klimat kształtowania od podstaw świadomości przynależności do wspólnoty wierzących i identyfikacji z uniwersalnym katolicyzmem oraz chrześcijaństwem. A ponieważ pochodzenie dzieci uczęszczających do tych szkół odpowiada przekrojowi współczesnego społeczeństwa szwedzkiego o charakterze wielonarodowym i wielokulturowym z punktu widzenia katolicyzmu obecność wspomnianych wartości posiada bardzo wysoką rangę.

Wśród szkół podstawowych, ciesząca się najstarszymi tradycjami i najlepszymi doświadczeniami jest sztokholmska katolicka szkoła pw. św. Eryka (szwedz. *S: t Eriks katolska skola*⁴⁵¹). Nawiązuje ona do pierwszych szkółek

⁴⁴⁴ Por. *S: ta Maria folkhögskola*, zakł. *Allmän kurs*.

⁴⁴⁵ Por. tamże.

⁴⁴⁶ Por. tamże.

⁴⁴⁷ Por. *Kaszubski Uniwersytet Ludowy w Gdańsku*, <<http://www.kfhs.com.pl/>>, (data dostępu: 20.01.2011).

⁴⁴⁸ Por. *ZURC*, <<http://www.zurc.org/>>, (data dostępu: 20.01.2011).

⁴⁴⁹ Por. *S: ta Maria folkhögskola*, zakł. *Internationella kontakter*.

⁴⁵⁰ Por. *Grundskolor*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 95-96.

⁴⁵¹ Por. *S: t Eriks katolska skola*, [w:] tamże, s. 95.

tworzonych w Szwecji w XVIII wieku przez jezuitów i ss. józefitki oraz pionierów szkolnictwa katolickiego w Szwecji⁴⁵², przyjmując jako główną zasadę (rewolucyjną w tamtym czasie), że szkoły katolickie są otwarte dla wszystkich, gdzie każdy jest mile widziany, może się rozwijać i czuć dobrze, przestrzegając i przyjmując za podstawę takie wartości, jak: uczciwość, szacunek, życzliwość i odpowiedzialność (szwedz. *ärlighet-respekt- änlighet-ansvar*: ÄRVA⁴⁵³). Druga zasada, która jest wpajana od początku dzieciom, to nawiązanie do jednej z najważniejszych zasad chrześcijańskich: kochaj i szanuj innych, jak siebie samego. Oznacza to, że wszyscy w szkole są odpowiedzialni za tworzenie bezpiecznego środowiska, gdzie w spokoju i harmonii można się uczyć i rozwijać. Dzięki temu szkoła gwarantuje rozwój dzieci i młodzieży w płaszczyźnie intelektualnej, moralnej, społecznej, religijnej i fizycznej⁴⁵⁴. Następną ważną zasadą jest takie kształtowanie rozumu i uczuć, aby dzieci od początku wzrastały w atmosferze szacunku dla otaczającego świata (co jest nawiązaniem do bardzo ważnej w Szwecji edukacji ekologicznej).

Budynek szkolny, w którym obecnie mieści się szkoła, został poświęcony przez bp. Johna Taylora OMI w 1967 roku⁴⁵⁵. Od tej chwili aż do 2005 roku odpowiedzialnymi za prowadzenie szkoły były Siostry Szkolne de Notre Dame⁴⁵⁶. Właścicielem szkoły i organem prowadzącym jest kuria Kościoła katolickiego, która w tym celu posługuje się Fundacją dla Szkoły św. Eryka (szwedz. *Stiftelsen s: t Eriks Katolska skolan*⁴⁵⁷), której przewodniczącym jest ordynariusz diecezji. Zgodnie ze szwedzkim prawem, szkoła jest prywatna, ale dofinansowana przez trzynaście sztokholmskich gmin, z któ-

⁴⁵² Twórcą katolickich szkół w Szwecji po Reformacji był ksiądz katolicki Paulo Moretti, który natychmiast po ogłoszeniu przez króla Gustava III (1746-1792) edyktu tolerancyjnego w 1781 roku (szwedz. *Toleransedikten*), rozpoczął katolicką działalność edukacyjną. W dniu 23 maja 1795 roku Joseph John otworzył oficjalnie pierwszą szkołę katolicką w Szwecji, w swoim domu na ul. Nytorget 34, w sztokholmskiej dzielnicy Södermalm. Dzięki staraniom bp. Jakoba Studacha i uzyskanym funduszom rozpoczętą działalność przeniesiono do lokalu na Norra Smedjegatan 24 i poszerzono o oddział przedszkolny. W takim stanie i miejscu trwała do 1860 roku. Następnie ulokowano ją w kamienicy zamieszkałej przez biskupa i księży przy Götgatan 46. Po rozbudowie kamienicy i wybudowaniu nowego kościoła w 1892 roku otwarto także klasy dla dziewcząt, a w opiekę nad nimi i nauczanie zaangażowano siostry elżbietanki. Dzięki staraniom bp. E. Müllera w 1931 roku Siostry Szkolne de Notre Dame przejęły prowadzenie szkoły z zapewnieniem o budowie nowoczesnego budynku. Wybuch II wojny światowej zablokował te plany. Zostały one zrealizowane dopiero w latach 1963-1967 dzięki staraniom bp. Johna Taylora, zarządu bawarskiej prowincji Sióstr Szkolnych de Notre Dame i dużemu wsparciu finansowemu Konferencji Biskupów Niemieckich za sprawą kard. J. Döpfnera. Organizacją prac budowlanych zajął się proboszcz Johannes Koch. Por. I. Gotsche, *Katolska skolan i Sverige*, [w:] *Skolsystrarna de Notre Dame*, mps, bez autora, j. szwedzki, S: t Eriks katolska skolans arkiv, Stockholm-Enskede, t. *Systrarna / Historia*. Por. także *Skolsystrarna*, <<http://www.sterikskatolskaskola.se/Skolsystrarna%20de%20Notre%20Dame.pdf>>, (data dostępu: 21.01.2011).

⁴⁵³ Por. S: t Eriks katolska skolan, <<http://www.sterikskatolskaskola.se/>>, (data dostępu: 21.01.2011).

⁴⁵⁴ Por. tamże.

⁴⁵⁵ Por. tamże.

⁴⁵⁶ Por. tamże.

⁴⁵⁷ Por. tamże.

rych dzieci imigrantów uczęszczają do tej szkoły, ma charakter całkowicie wielokulturowy tworzony przez dzieci pochodzące z ok. 40 krajów. Szkoła gwarantuje, oprócz programu całkowicie ujednoliconego z wymaganiami przewidzianymi dla szkół podstawowych i gimnazjów w Szwecji, dodatkowe przedmioty w uzgodnieniu z radą rodziców i zarządem fundacji. Poza tym gwarantuje opiekę pozaszkolną, czas nauki po zakończeniu zajęć lekcyjnych, ciekawe wyjazdy, wycieczki i zawody sportowe. Od wielu lat rektorem szkoły jest Eva McCarthy-Öst, a jej zastępczynią Anna-Kajsa Rebban⁴⁵⁸. Należy także wymienić siostry zakonne pracujące w tej szkole od czasu jej budowy i funkcjonowania w nowoczesnym kształcie do lat powojennych: s. Inga Gotsche, s. Rita Heumann, s. Barbro Schneider, s. Ortrun Zens, s. Reilinde Welscher, s. Tharsilla Bergmeier, s. Gemma Schmidt, s. Margareta Lang⁴⁵⁹.

Kolejną jednostką edukacyjną, którą należy wymienić jest katolicka szkoła Notre Dame w Göteborg (szwedz. *Katolska skolan av Notre Dame*⁴⁶⁰). Geneza jej działalności sięga 1873 roku⁴⁶¹ i szkoły parafialnej prowadzonej przez ss. józefinki i osoby świeckie. W 1917 roku przeniesiono ją do większych pomieszczeń parafialnych. Dobry poziom nauczania, porządek i dyscyplina wpływały na popularność placówki. W 1938 roku siostry przejęły całkowitą opiekę nad szkołą, przenosząc ją do własnych, obszernych obiektów, w których obok szkoły mieścił się także internat oraz pomieszczenia klasztorne dla sióstr. W 1962 roku⁴⁶² przebudowano i unowocześniono budynki szkolne dzięki znacznej pomocy otrzymanej z Belgii z fundacji bel-gijskiej królowej pochodzenia szwedzkiego – Astrid Sophi Thyra (1905-1935)⁴⁶³.

Szkoła rozwijała się pomyślnie, tworzono nowe oddziały i z biegiem czasu pojawiła się konieczność kolejnej rozbudowy. Trwała ona w latach 1995-1997. Pomyślnie zakończona, w nowym stylu, z nowoczesnym wyposażeniem dydaktycznym i administracyjnym, została uroczyście otwarta przez królową Sylwię oraz bp. Hubertusa Brandenbura⁴⁶⁴. Nadano jej wówczas nazwę *Notre Dame* od nazwy zgromadzenia zakonnego

⁴⁵⁸ Por. tamże.

⁴⁵⁹ Por. S: *t Eriks katolska skolan*, <<http://www.sterikskatolskaskola.se/Skolsystrarna%20de%20Notre%20Dame.pdf>>, (data dostępu: 26.01.2011).

⁴⁶⁰ Por. B. Keszei, *Historia ur Katolska skolan av Notre Dame i Göteborg*, Göteborg 2004, s. 2, j. szwedzki, mps, SODD, t. 14, *Katolska skolan av Notre Dame*.

⁴⁶¹ Por. tamże.

⁴⁶² Por. tamże.

⁴⁶³ Por. tamże.

⁴⁶⁴ Por. *Katolska skolan av Notre Dame i Göteborg*, <http://www.katolska.com/vår_historia>, (data dostępu: 14.02.2011).

sióstr prowadzących ją od 1938 roku, a za patronkę przyjęto Maryję Bożą Matkę (szwedz. *Maria Guds Moder*)⁴⁶⁵. Po minionej dekadzie przyszedł czas na kolejne zmiany związane z poszerzeniem propozycji wychowawczo-edukacyjnej. Po przeprowadzeniu renowacji i przebudowie niektórych pomieszczeń, w 2008 roku, otwarto dodatkowy oddział przedszkolny dla dzieci w wieku 3-5 lat. W ten sposób została zapewniona w pełnym zakresie możliwość korzystania z edukacji wczesnoszkolnej i podstawowej⁴⁶⁶.

Obecnie, w 2010 roku, szkoła posiada prawo objęcia nauczaniem 400 uczniów według programu dla szkół podstawowych i gimnazjów. System pedagogiczny szkoły oparty jest na wartościach chrześcijańskich, a pracę z uczniami pogrupowano według poziomów wiekowych klas 1-3, 4-5, 6-7, 8-9, zatrudniając do każdego poziomu oddzielnego pedagoga. O wadze wysiłków wkładanych w wychowanie świadczy fakt, że za sektor ten odpowiada osobiście rektor szkoły (Paddy Maguire⁴⁶⁷). Szkoła jest wielokulturowa i wielonarodowa, a uczące się w niej dzieci mówią w ok. 40 językach z różnych regionów świata⁴⁶⁸. Wysiłki edukacyjno-wychowawcze mają na celu objęcie formacją całego człowieka tak, aby zbudować w nim jedność intelektualno-duchową, a w ten sposób stwarzać warunki do rozwoju wrodzonych uzdolnień i talentów⁴⁶⁹. Mają także na celu przygotowanie młodych ludzi opanowania podstawowej wiedzy i do dalszej nauki oraz wdrożenia do życia w odpowiedzialności za podejmowane decyzje, szacunku dla innych osób w kontekście różnorodności kulturowej, rasowej, religijnej oraz odmienności płciowej⁴⁷⁰.

Następną, trzecią szkołą katolicką, wychowującą i kształcącą dzieci i młodzież w duchu katolickim w Szwecji, jest Szkoła pw. św. Tomasza w Lund (S: *t Tomas skola i Lund*⁴⁷¹). Jej początki są związane z inicjatywą utworzenia przedszkola dla grupki 13 dzieci podjętą w 1993 roku przez rodziców i dziadków z katolickiej parafii św. Tomasza w Lund⁴⁷². W kolejnym roku, gdy pomysł nabrał rozgłosu i do przedszkola zgłoszono 23 dzieci, a administracja liczyła 5 pracowników zatrudnionych na stałe, postanowiono rozszerzyć działalność przedszkola i utworzyć szkołę podstawową. Powołano w tym celu fundację, która – poszukując odpowiedniego lokalu – skorzystała

⁴⁶⁵ Por. tamże.

⁴⁶⁶ Por. tamże.

⁴⁶⁷ Por. *Matrikel för Stockholm Katolska Stift 2011*, red. E. Kazincy, Katolska Biskopsämbetet – Stockholm 2011, s. 105.

⁴⁶⁸ Por. *Katolska skolan av Notre Dame i Göteborg*, <http://www.katolska.com/om_oss>, (data dostępu: 14.02.2011).

⁴⁶⁹ Por. tamże.

⁴⁷⁰ Por. tamże.

⁴⁷¹ Por. S: *t Tomas skola*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 96. Por. także, S: *t Tomas skola*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 105.

⁴⁷² Por. *Sankt Tomas skola*, <<http://www.sanktthomasskola.se/index.php?p=57>>, (data dostępu: 18.02.2011).

z propozycji zajęcia 100-letniego obiektu, wymagającego wprowadzie gruntownego remontu, ale doskonale nadającego się do zajęć szkolnych oraz położonego w pięknym parku, co także przemawiało za akceptacją pomysłu⁴⁷³. Rozpoczęto gruntowny remont trwający kilka lat, aż w 25 września 1998 roku nastąpiła uroczysta inauguracja działalności szkoły, której dokonał bp Hubertus Brandenburg w towarzystwie protestanckiej bp Lund Christiny Odenberg⁴⁷⁴. Od tej pory nowe lokale mieszczą dwa poziomy przedszkolne oraz szkołę podstawową z klasami nieprzekraczającymi 20 uczniów (gdyż nauczanie przedmiotów powinno zapewnić uczniom umiejętność wglębień się w omawiane zagadnienie, a małe grupy stwarzają możliwości odkrywania i rozwijania indywidualnych uzdolnień i umiejętności uczniów). Nowy budynek szkolny posiada także rozbudowaną świetlicę szkolną. Administracją szkoły zajmuje się 14 osób⁴⁷⁵. Zajęcia i program nauczania jest zgodny z obowiązującym prawem oświatowym w Szwecji.

Program wychowawczo-pedagogiczny realizowany w szkole⁴⁷⁶ został zaczerpnięty z niemieckiego systemu wychowawczego, popularnego w szkołach katolickich kręgu kultury germańskiej, o nazwie *Marchtal-pedagogiken*⁴⁷⁷, którego jednym z głównych założeń jest praca wychowawcza prowadząca do dojrzałego przeżywania wolności, w odpowiedzialności za podejmowane decyzje, w atmosferze zaufania uczniów do siebie nawzajem oraz nauczycieli i wychowawców⁴⁷⁸. Ważnymi elementami rozwijającymi dzieci i młodzież do takich postaw i zachowań są zajęcia polegające na pracy w ciszy i milczeniu nad konkretnymi zadaniami, kształtowanie umiejętności podejmowania decyzji⁴⁷⁹.

W celu uzyskania takich postaw przeprowadza się konferencje i warsztaty dla dzieci mające na celu kształtowanie od najmłodszych lat umiejętności publicznego prezentowania swoich poglądów, uzasadniania ich i brania za nie odpowiedzialności. Dokonuje się to w małych grupach dyskusyjnych wyrabiających umiejętność słuchania siebie nawzajem, rozwijania odwagi zabierania głosu i poczucia bezpieczeństwa w grupie⁴⁸⁰. W atmosferze ciszy i spokoju, skupienia i refleksji, spokojnej i rzeczowej wymiany poglądów

⁴⁷³ Por. tamże.

⁴⁷⁴ Por. tamże.

⁴⁷⁵ Por. tamże.

⁴⁷⁶ Por. tamże.

⁴⁷⁷ Por. E. Wickenberg, *Integrering av ämnet slöjd i Marchtalsplanens tematiska undervisning*, Handledare L. Håkansson, Malmö Högskola – 2004, mps, j. szwedz., s. 37.

⁴⁷⁸ Por. *Sankt Tomas skola*, <<http://www.sanktthomasskola.se/index.php?p=57>>, (data dostępu: 18.02.2011).

⁴⁷⁹ Por. tamże.

⁴⁸⁰ Por. tamże.

dów, istnieje także możliwość poznawania samego siebie, zrozumienia i szacunku, co jest filarem prowadzenia każdego dialogu, jeśli ma on być wartościowy i rzeczowy. Taka postawa jest punktem wyjścia w podejmowaniu trudnych zagadnień etycznych i egzystencjalnych, a przykłady z historii biblijnej wykorzystywane w dyskusji są przykładem dającym dobre podwaliny pod przyszłe życiowe wybory⁴⁸¹.

Co tydzień kilka klas gromadzi się na małe sympozja dyskusyjne, aby dać możliwość uczestniczenia w zajęciach większej grupy, co także jest ważnym elementem rozwoju. Aby przygotować dzieci i młodzież do życia w społeczeństwie i uczestnictwa w kulturze, podejmowane zagadnienia mają charakter interdyscyplinarny i mają na celu zachęcenie uczniów do odkrywania różnorodnych zagadnień otaczającego ich świata. Nauczyciele różnych przedmiotów i pedagodzy współpracują ze sobą, aby przedstawiać temat z różnych punktów widzenia. Uczniowie dzięki temu uczą się oceniać rzeczy lub zdarzenia z różnych perspektyw i w ten sposób rozwijają umiejętność i zdolność krytycznego myślenia⁴⁸².

1.5.3 Przedszkola i żłobki katolickie

We współpracy z parafiami i szkołami podstawowymi Kościół katolicki stara się, gdzie to jest możliwe, wspierać inicjatywy mające na celu objęcie opieką wychowawczą najmłodszych oraz rozwijanie od najmłodszych lat poczucia przynależności do uniwersalnej wspólnoty katolickiej. Dzięki staraniom proboszczów, rad parafialnych i siostr zakonnych istnieje obecnie w Szwecji 9 przedszkoli i żłobków – działających samodzielnie lub przy szkołach podstawowych. Są to: *S: t Eriks Katolska daghem w Enskede – Stockholm*, *Katolska skolans förskola w Göteborg*, *Therusias katolska montessoriförskola w Göteborg*, *Daghemmet Biborsgården w Södertälje*, *Förskolan S: ta Elisabeth*, *S: t Thomas förskola w Lund*, *S: t Clemens förskola w Helsingborg*, *S: ta Maria barndaghem w Oskarström*, *S: t Mikales katolska förskola w Växjö*⁴⁸³. W tych placówkach, wśród dzieci różnych narodowości, przeważnie stosowany jest podział na trzy grupy – choć nie ma w tym względzie ujednolicenia, ponieważ system podziału na grupy uzależniony jest od ilości dzieci. Trójpodział dotyczy dzieci w wieku 1-2-latki, 3-4-lat-

---

⁴⁸¹ Por. tamże.

⁴⁸² Por. tamże.

⁴⁸³ Por. *Förskolor och daghem*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 95-97. Por. także *Förskolor och daghem*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 105-107.

ki, 5-latki. Działania opiekuńczo-wychowawcze mają zbudować właściwe podstawy do życia społecznego, identyfikować uzdolnienia, kształtować emocje, uwrażliwiać na sprawy duchowe poprzez kształtowanie zdolności odróżniania dobra i zła, dbać o rozwój fizyczny dzieci. Aby to osiągnąć stosuje się takie metody, jak: śpiew, muzyka, taniec, różnorodne zabawy intelektualne i ruchowe, indywidualne i grupowe, malowanie, rysowanie, technika origami, układanie *puzzli* o różnym stopniu trudności, gromadzenie dzieci na pierwsze próby rozmów i stawianie poważnych, życiowych pytań, czytanie opowiadań i wierszy, wspólna modlitwa i celebracje liturgiczne dostosowane i przygotowane dla dzieci⁴⁸⁴.

1.6 Duszpasterstwa specjalistyczne

Kościół lokalny w każdym miejscu na świecie, gdzie prowadzi działalność ewangelizacyjno-społeczną, natrafia na określoną specyfikę oraz konkretne potrzeby. Uwarunkowania kulturowe, geopolityczne, religijne oraz ekonomiczne wyznaczają cały obszar problemów rodzących nowe wyzwania dla Kościoła. Szwecja, dzięki wysokim standardom osiągnięć cywilizacyjnych oraz dobrze rozwiniętej opiece społecznej, różnorodności organizacji charytatywnych, systemowi penitencjarnemu, jest w stanie w sposób zadowalający rozwiązywać tzw. kwestie społeczne. Kościół katolicki natomiast zauważył, że istnieją takie obszary egzystencji, które należy objąć szczególną opieką duszpastersko-duchową.

W tej dziedzinie na pierwszy plan wysuwa się duszpasterstwo chorych (szwedz. *Sjukshussjälavård*⁴⁸⁵), które posiada własną strukturę diecezjalną, dekanalną oraz odpowiedzialnych duszpasterzy w parafiach. Odwiedziny osób chorych odbywają się na wezwanie telefoniczne lub internetowe do szpitala, domu pogodnej starości (tzw. *Äldreboende*), hospicjum lub mieszkania. Obok posługi typowo duszpasterskiej (wspólna modlitwa, sakrament spowiedzi, udzielanie Komunii św., sakramentu namaszczenia chorych oraz wiatyku) chorzy otrzymują wsparcie psychologiczne. Przy większych parafiach istnieje całodobowy dyżur telefoniczny, mający na celu zabezpieczenie możliwości szybkiego i sprawnego dotarcia do osoby będącej w niebezpieczeństwie śmierci lub potrzebującej natychmiastowego wsparcia

⁴⁸⁴ Por. *Sankt Tomas skola*, <<http://www.sanktthomasskola.se/index.php?p=57>>, (data dostępu: 18.02.2011).

⁴⁸⁵ Por. *Särskild själavård-Sjukshussjälavård*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 86. Por. także *Särskild själavård-Sjukshussjälavård*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 94.

duchowego w cierpieniu. Odpowiedzialnym za duszpasterstwo chorych w całej diecezji jest Sebastian Torvald Jansson pracujący w Sztokholmie. Pomagają mu Jerzy Dudek i s. Margret Wempe (Stockholm), s. Mikaela Wenk (Nacka), Håkan Jerrhage (Göteborg), Anders Nilsson (Malmö)⁴⁸⁶.

Ważnym i trudnym obszarem duszpasterstwa specjalistycznego jest pomoc duchowa niesiona głuchoniemym (szwedz. *Själavård bland döva*⁴⁸⁷). W diecezji sztokholmskiej sektorem tym zajmuje się Eugene Dyer⁴⁸⁸ prowadzący duszpasterstwo parafialne na północy Szwecji w miejscowości Luleå oraz odwiedzający regularnie najważniejsze punkty w całej diecezji, takie jak Göteborg, Malmö, Stockholm, Kista, Örebro⁴⁸⁹. Posługując się językiem migowym, prowadzi żywe i energiczne duszpasterstwo dające ogromnie dużo pozytywnych efektów.

W dobie globalizacji dużym wyzwaniem duszpasterskim staje się docieranie do ludzi młodych, różnych narodowości, zwłaszcza wędrujących po Europie i świecie w celu zdobywania wiedzy i kompetencji naukowych oraz zawodowych podczas stypendiów studenckich *Erasmus, Sokrates* czy *Leonardo da Vinci*. Dotarciem do tej grupy, proponowaniem im pogłębionego życia religijnego i duchowego oraz doświadczenia międzynarodowej wspólnoty w Kościele katolickim w Szwecji zajmuje się duszpasterstwo studentów (szwedz. *Studentsjälavård*⁴⁹⁰) – w Polsce nazywane duszpasterstwem akademickim.

Istnieje ono w Szwecji w czterech najważniejszych ośrodkach akademickich: w Sztokholmie (przy parafii św. Eugenii prowadzonej przez o. jezuitów – odpowiedzialnym jest Dominik Terstriepp); w Göteborg (przy parafii pw. Chrystusa Króla – odpowiedzialnym jest Tomasz Orylski); w Uppsali, przy Instytucie Teologicznym *Newmaninstitut* – odpowiedzialnym jest Fredrik Heiding); w Lund, przy parafii o. dominikanów – odpowiedzialnym jest Björn Engdahl⁴⁹¹). Formy duszpasterstwa są różne w zależności od pomysłowości i kreatywności duszpasterza oraz grupy animującej. W środowisku wielokulturowym i wielonarodowym, a takimi są społeczności studenckie na uniwersytetach szwedzkich, często proponuje się tra-

⁴⁸⁶ Por. także [w:] *tamże* 2011, s. 94-95. Por także *Sjukhussjälavård*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/96/1/>>, (data dostępu: 18.02.2011).

⁴⁸⁷ Por. *Själavård bland döva*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 87. Por. także *Själavård bland döva*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 96; *Själavård bland döva*, [w:] *Matrikel 2013*, s. 106.

⁴⁸⁸ Por. także.

⁴⁸⁹ Por. także.

⁴⁹⁰ Por. *Studentsjälavård*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 86-87. Por. także *Studentsjälavård*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 95; *Studentsjälavård*, [w:] *Matrikel 2013*, s. 104-105; *Studentsjälavård*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/95/1/>>, (data dostępu: 18.02.2011).

⁴⁹¹ Por. także.

dycyjne formy spotkań opartych na potrzebie wzajemnego poznania, wymiany poglądów, dyskusji, wspólnej modlitwy, rozwiązywania trudnych kwestii moralnych, poszukiwania prawdy w religii i jej relacji do osiągnięć nauki, poglądów Kościoła katolickiego na temat granic możliwości prowadzenia eksperymentów naukowych itd. Tematów jest tak wiele, ile może być pytań i wątpliwości wśród studentów. Duszpasterstwo akademickie stara się więc sprostać tym wyzwaniom, ale przede wszystkim wychodzi naprzeciw potrzebom duchowym i wspólnotowym studentów, ciekawych świata i doświadczenia inności i różnorodności.

Wśród duszpasterstw specjalistycznych wymienianych jako bardzo ważne i podstawowe na terenie diecezji sztokholmskiej jest duszpasterstwo więzienne (szwedz. *Fängelsesjälavård*⁴⁹²). Jego struktura organizacyjna obejmuje najważniejsze ośrodki penitencjarne w Szwecji, zwłaszcza tam, gdzie istnieją parafie katolickie. Głównym odpowiedzialnym i koordynatorem jest Johan Lindén z Lund OP. Następnie kapelanami więzień lub duszpasterzami więźniów są: John McCormack CP w Örebro (więzienie Kumla – Hinseberg), Håkan Jerrhage w Göteborg – zachodnie regiony Szwecji (tzw. *Västkusten*), Mirosław Jankowski OFM Cap i Marek Gil OFM Cap w Skövde (środkowa Szwecja), Mattias Grahm OSB w Sztokholmie (tymczasowy areszt *Kronobergshäktet*), Morgan Elwort w Norrtälje (więzienie *Österåker*), Ryszard Flakiewicz SDB w Sztokholmie (więzienie w *Marie-fried*), Henrik Roelvink OFM w Vadstena, Tomasz Mariusz Słupkowski OFM w Västerås, Ludwik Spalek OMI w Malmö⁴⁹³ (odpowiedzialny za południowy region Szwecji – tzw. *Sydsverige* lub *Skåne*).

Duszpasterstwo polega na systematycznym odwiedzaniu więźniów według międzynarodowych zasad duszpasterstwa więziennego⁴⁹⁴ oraz programu odwiedzin uzgodnionego z zarządem i kierownictwem więzienia lub aresztu, albona wezwanie kapelana przez służbę więzienną na prośbę więźnia⁴⁹⁵. Kapelan zobowiązany jest do uczestniczenia w okresowych szkoleniach organizowanych przez administrację państwową dla duchownych różnych wyznań⁴⁹⁶ zajmujących się duszpasterstwem więziennym. W ramach współpracy ekumenicznej odbywają się także regularne spotkania

⁴⁹² Por. *Fängelsesjälavård*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 84. Por. także *Fängelsesjälavård*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 92; *Fängelsesjälavård*, [w:] *Matrikel 2013*, s. 106-108; *Fängelsesjälavård*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/99/1/>>, (data dostępu: 19.02.2011).

⁴⁹³ Por. tamże.

⁴⁹⁴ Por. *International Prison Chaplains Association*, <<http://www.ipcaworldwide.org/>>, (data dostępu: 19.02.2011).

⁴⁹⁵ Por. B. Ahlberg-Hyse, *Unikt handlingshem invigt i Vadstena: Fängelsetiden avslutas med klosterlivet*, "Katolsk Magasin" (2010) 9, s. 8-9.

⁴⁹⁶ Por. tamże.

kapelanów więziennych różnych wyznań chrześcijańskich w różnych regionach Szwecji – zwłaszcza w Vadstene⁴⁹⁷.

Zarówno pierwsze, jak i drugie dotyczą zasad obowiązujących na terenie jednostek więziennych, bezpieczeństwa i przepisów karnych oraz metod duszpasterskich i zdobywanych doświadczeń⁴⁹⁸. Tylko po ukończeniu takich niezbędnych kursów kapelani otrzymują przepustki i pozwolenia na przebywanie na terenie obiektów więziennych i na pełnienie posługi. W przypadku nagłych wezwań lub objęcia opieką duszpasterską więźniów innych narodowości, ze względu na wyjątkowość sytuacji, znajomość kontekstu kulturowego więźnia i języka narodowego, za zgodą i akceptacją ordynariusza, delegowani są do pełnienia tej roli duszpasterze narodowi przy pomocy kapelanów regionalnych. Duszpasterstwo to wymaga dużej ostrożności i wyczucia, znajomości więziennych zwyczajów i psychicznej odporności⁴⁹⁹. Zwłaszcza praca duszpasterska wśród więźniów-imigrantów, przebywających w odseparowaniu od kontaktu z rodziną i przyjaciół w obcym kraju, niesie za sobą duże trudności, gdyż w takiej sytuacji kapelan lub duszpasterz jest jedyną osobą, poprzez którą więzień ma kontakt z własnym językiem i rodzimą kulturą, co bywa czasami pretekstem do nadużywania i wykorzystywania posługi duszpasterskiej do innych, prywatnych celów⁵⁰⁰.

Doświadczenia szwedzkie nie pozostają obojętne na potrzebę prowadzenia duszpasterstwa wojskowego (szwedz. *Militarsjälavård*⁵⁰¹), do którego wyznaczony jest przedstawiciel kurii diecezjalnej Fredrik Emanuelson OMI⁵⁰². Duszpasterstwo tego typu włączone jest w strukturę duszpasterstwa militarne w Szwecji i ma na celu objęcie pomocą duszpasterską żołnierzy (mężczyzn i kobiet) wyznania katolickiego, których oczywiście obecność jest wręcz śladowa w szwedzkich jednostkach wojskowych, ale jednak mają oni takie samo prawo do opieki duszpasterskiej, jak mężczyźni i kobiety wyznania protestanckiego (lub będący członkami innych tzw.

⁴⁹⁷ Por. tamże.

⁴⁹⁸ Por. F. Larsson, *Enskild själavård inom kriminalvården – en kvalitativ studie utav det själavårdande arbetet på svenska anstalter*, Lund Universitet 2010, mps, s. 17-22.

⁴⁹⁹ Por. Y. Levenskog, *Institutionssjälavård i Sverige 1932-1989. Med särskild hänsyn tagen till fängelsesjälavården* [Pastoral care at Total Institutions in Sweden 1932-1989 with special Regard taken to the Pastoral Care in Prison] (1997), Uppsala Universitet, Theologiska fakulteten, Bibliotheca Theologiae Practicae, <http://www.teol.uu.se/Research/Forskningsamnen/Kyrkovetenskap/Publikationer/Bibliotheca_Theologiae_Practicae/>, (data dostępu: 19.02.2011).

⁵⁰⁰ W oparciu o własne doświadczenia autora związane z wieloletnim duszpasterstwem wśród imigrantów w Kościele katolickim w Szwecji.

⁵⁰¹ Por. *Militarsjälavård*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 85. Por. także *Militarsjälavård*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 94; *Militarsjälavård*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/99/1/>>, (data dostępu: 19.02.2011).

⁵⁰² Por. tamże.

wolnych kościołów chrześcijańskich – szwedz. *Frikyrkor*) odbywający służbę wojskową.

W kontekście analizy duszpasterstw specjalistycznych obecnych w Kościele katolickim w Szwecji należy także wyszczególnić duszpasterstwo marynarzy (szwedz. *Sjömanssjälavård*⁵⁰³), do którego oddelegowany jest Martin Pender⁵⁰⁴. Należy ono do bardzo specyficznych zajęć duszpasterskich odnoszących się do pracowników związanych z przemysłem wodnym, rybackim, żegluga turystyczną, morskim transportem pasażerskim, bardzo rozpowszechnionym i mającym znaczące miejsce w gospodarce, tradycji i kulturze szwedzkiej. Kapelan duszpasterstwa marynarzy jest reprezentantem lokalnego Kościoła, którego opiece duchowej oddani są, ogólnie mówiąc, marynarze zwracający się w sprawach duchowych w czasie swego przebywania w portach szwedzkich⁵⁰⁵. Kapelan służy wówczas osobiście lub wskazuje miejsce w Szwecji, gdzie można potrzebować opiekę oraz pomoc uzyskać. W tym celu uruchomiony jest specjalny numer dyżurny, pod którym można uzyskać niezbędne informacje⁵⁰⁶.

1.7 Misje etniczno-językowe i narodowe (szwedz. *De nationella missionerna*⁵⁰⁷)

Społeczeństwo szwedzkie posiada bardzo zróżnicowaną strukturę kulturowo-narodową, zwłaszcza w dużych aglomeracjach miejskich oraz własną politykę integracyjną⁵⁰⁸. Szwecja od lat powojennych była, w różnych okresach z różną intensywnością, ale jednak z dużą dozą otwartości (m. in. spowodowanej potrzebą utrzymywania odpowiedniego bilansu demograficznego – przynajmniej na poziomie zastępowalności pokoleń) przychylnie nastawiona do obecności imigrantów. Obecnie, w 2010 roku, na ogólną liczbę 9 415 570 mieszkańców⁵⁰⁹, prawie 2 miliony to imigranci. Trudność w ustaleniu dokładnej liczby jest uzależniona od przyjętej metodologii badań. Jakkolwiek liczba podana w przybliżeniu stanowi blisko 20% ogółu

⁵⁰³ Por. *Sjömanssjälavård*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 86. Por. także *Sjömanssjälavård*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 94. Por. także *Sjömanssjälavård*, <<http://www.katolskakyrrkan.se/1/1.0.1.0/99/1/>>, (data dostępu: 19.02.2011).

⁵⁰⁴ Por. tamże.

⁵⁰⁵ Por. tamże.

⁵⁰⁶ Por. tamże.

⁵⁰⁷ Y. K. Sjöblom, *De nationella missionerna*, [w:] *Stokholm katolska stift 50 år*, s. 67-71.

⁵⁰⁸ Por. *Samhällsguiden – hitta rätt bland rättigheter, lagar och bestämmelser*, En handbok i offentlig service, Fritzes ett Wolters Kluwer företag, Visby 2009, s. 551-560.

⁵⁰⁹ Por. Dane statystyczne zaprezentowane 31 grudnia 2010 roku przez Centralny Urząd Statystyczny w Szwecji (*Statistiska Centralbyrån*), <http://www.scb.se/default___30.aspx>, (data dostępu: 20.02.2011).

ludności Szwecji. Wśród imigrantów ok. 2-3% to osoby wyznania katolickiego, gdyż według statystyk podanych w dniu 31 grudnia 2010 roku przez urząd rejestracji katolików przy kurii diecezji sztokholmskiej, Kościół katolicki w Szwecji liczył 97.181⁵¹⁰ osób zarejestrowanych w urzędzie skarbowym i płacących przewidziany prawem podatkowym w Szwecji podatek na grupę wyznaniową, do której urzędowo zgłosiły swoją przynależność. Kościelne biuro rejestrów osób zarejestrowanych nie klasyfikuje ich w kluczu pochodzenia, narodowości, etniczności, tożsamości czy identyfikacji kulturowej, istnieje więc obiektywna trudność w ustaleniu liczby osób, imigrantów poszczególnych narodowości przynależących do Kościoła katolickiego. Można dokonać takiej analizy w oparciu o dane Urzędu Migracyjnego w Szwecji, jednak nie będą one miarodajne, gdyż nie każdy imigrant-katolik po przybyciu do Szwecji rejestruje się w Kościele katolickim, z racji planowanej tymczasowej obecności poza krajem pochodzenia lub z innych, jemu znanych względów.

Zgodnie z nauczaniem społecznym Kościoła katolickiego, migranci wyznania katolickiego mają prawo podczas przebywania poza granicami kraju pochodzenia, ojczyzny, do opieki duchowo-duszpasterskiej w języku i kulturze własnego kraju⁵¹¹. Z tego też względu imigranci katolicy różnych narodowości dbając o własną tożsamość (*identity*)⁵¹² mają zagwarantowane duszpasterstwo, poprzez które odnajdują własny sposób przeżywania chrześcijaństwa inkulturowanego w kraju pochodzenia, w innym zakątku ziemi⁵¹³. W tym celu, z racji dużej liczby imigrantów różnych narodowości w Szwecji, powołano struktury organizacyjno-duszpasterskie, odpowiedzialne z mandatu ordynariusza za duszpasterstwo prowadzone w konkretnym języku oraz tradycji pochodzenia poszczególnych grup imigrantów, którzy wyrażają taką potrzebę⁵¹⁴. W Szwecji są to tzw. duszpasterstwa narodowe oraz misje kulturowe i językowe, obejmujące 12 największych grup imigrantów⁵¹⁵.

⁵¹⁰ *Katolska Kyrkans Statistik vid årskriftet 31.12.2010*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/24/1/>>, (data dostępu: 20.02.2011).

⁵¹¹ Por. EMCC, nr 89-95. Por. także, Jan Paweł II, *Duszpasterstwo migrantów zadaniem współczesnego Kościoła*, (2001), [w:] *Orędzie Jana Pawła II na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 1985-2005*, red. W. Necel TCh, Wydawnictwo Hlondianum, Poznań 2009, s. 115-124.

⁵¹² „Cechy wyróżniające jednostki lub grupy, określające czym lub kim jest ta jednostka lub grupa i co ma dla nich znaczenie. Najważniejszymi źródłami tożsamości są płeć, orientacja seksualna, narodowość lub etniczność i przynależność klasowa. Ważnym wyznacznikiem tożsamości jest jej imię i nazwisko; nazewnictwo ma też duże znaczenie dla tożsamości grupowej. Tożsamość jednostkowa (*self-identity*) to ciągły proces samorozwoju i definiowania naszej własnej, osobistej tożsamości, w którym wykształcamy wyjątkowe poczucie siebie i naszego stosunku do otaczającego nas świata. Tożsamość społeczna (*social identity*) to cechy przypisywane jednostce przez innych.” A. Giddens, *Socjologia*, tłum. A. Szulżycka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004, s. 736. Por. tamże, s. 51-52.

⁵¹³ Por. tamże.

⁵¹⁴ Por. tamże.

⁵¹⁵ Por. *Språkliga själasörjare och missioner*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 84-89.

Wymieniając je w porządku alfabetycznym, na początku przyjdzie się zająć grupą uchodźców z krajów afrykańskich, z państw objętych wojnami w strefach francusko- i angielskojęzycznych, które posiadają w Szwecji własnych duszpasterzy, lecz ich działalność nie jest obecnie ukształtowana i rozwinęta w konkretne struktury organizacyjne. Wprawdzie jest mianowany do opieki nad nimi Livinus Torty MSP⁵¹⁶ z Nigerii, a duszpasterstwo oficjalnie nazwane *Afrikanska Missionen*⁵¹⁷, zgodnie z przyjętym zwyczajem określania duszpasterstw dla poszczególnych grup narodowych, jednak rezyduje on i pracuje w parafii jako wikariusz parafialny na północy Szwecji w mieście Gävle⁵¹⁸, więc ma mocno ograniczone możliwości prowadzenia duszpasterstwa w stylu typowo afrykańskim, przy całej złożoności i bogactwie tego określenia. Przy tendencjach zwykłych i popularności oraz atrakcyjności Szwecji wśród imigrantów z krajów afrykańskich z pewnością w przyszłości duszpasterstwo to będzie musiało przybrać bardziej konkretne formy strukturalne.

Dobrze zorganizowaną grupą narodowo-kulturową w Kościele katolickim w Szwecji jest społeczność chorwacka. W statystykach podaje się bardzo zróżnicowane liczby członków tej grupy etnicznej w Szwecji mieszczące się między 12 a 20 tysiącami⁵¹⁹. Posiadają oni bardzo dobrze zorganizowaną strukturę duszpasterską – Misję Katolicką dla Chorwatów (chorw. *Hrvatska Katolička Misija*⁵²⁰, szwedz. *Kroatiska Missionen*⁵²¹), skupiającą swoją działalność społeczno-duszpasterską w czterech, najważniejszych regionach Szwecji. Miasta wybrane jako główne punkty duszpasterskie są usytuowane w centrum tych regionów i każde z nich posiada swego duszpasterza. Ich działalność skupia się więc głównie w Sztokholmie (msgr Stjepan Biletic⁵²² – delegat dla kapłanów chorwackich w Skandynawii i rektor Misji Chorwackiej w Szwecji), Göteborgu (Ilija Janjic), Jönköping (Drago Cumurdzic – rektor Misji Chorwackiej na region Småland i Östergötland), Malmö (Vladimir Svenda⁵²³ – rektor Misji Chorwackiej na regiony Skåne, Blekinge i Halland).

Centralnym wydarzeniem duszpasterskim ich działalności jest cykliczna pielgrzymka do relikwii św. Brygidy w Vadstena, w której bierze udział ok. 2 tysięcy Chorwatów. Regularne duszpasterstwo w języku chorwackim

⁵¹⁶ Por. tamże, s. 84.

⁵¹⁷ Por. tamże.

⁵¹⁸ Por. *Stiftets församlingar*, [w:] tamże, s. 38.

⁵¹⁹ Por. Immigrant Institutet / *Kroater i Sverige*, <<http://www.immi.se/alfa/k.htm>>, (data dostępu: 22.02.2011). Por. także *Hrvatski Glasnik u Svedskoj*, <[http://www.immigranTorg/spf/immigranTorg-integrationsverkeThtm](http://www.immigranTorg/spf/immigranTorg/immigranTorg-integrationsverkeThtm)>, (data dostępu: 22.02.2011).

⁵²⁰ Por. *Hrvatska Katolička Misija*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/180/1/>>, (data dostępu: 26.02.2011).

⁵²¹ Por. *Språkliga själasörjare och missioner*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 86.

⁵²² Por. tamże.

⁵²³ Por. tamże, s. 87.

prowadzone jest na terenie całej Szwecji w następujących ośrodkach duszpasterskich: Borås, Skövde, Gislaved, Göteborg⁵²⁴, Hallmstad, Jönköping, Kalmar, Linköping, Ljungby, Motala, Nässjö, Örebro, Sztokholm, Vaggeryd, Västerås, Värnamo, Västervik⁵²⁵, Trollhättan. Misja wydaje własne regionalne miesięczniki duszpasterskie oraz posiada swoje biuro duszpasterskie w Sztokholmie, z osobą zatrudnioną na cały etat na stanowisku asystenta duszpasterskiego misji oraz sekretarki biura. Jest nią Daniela Misiura⁵²⁶ znająca doskonale społeczność chorwacką w Szwecji oraz sytuację Kościoła katolickiego w tym kraju. Chorwaci posiadają od 2009 roku także własną, centralną organizację duszpasterstwa młodzieży katolickiej, funkcjonującą w ramach diecezjalnego duszpasterstwa młodzieżowego. Młodzież nazwała tę organizację *Sveriges Kroatiska Katoliker*⁵²⁷, a jej główną działaczką, pomysłodawczynią i dobrym duchem, była konsultantka ds. młodzieżowych w duszpasterstwie diecezjalnym *Sveriges Unga Katoliker* – Valida Fendic⁵²⁸.

Grupy afrykańskie pochodzące z Erytrei i Etiopii, posiadające diametralnie inne tradycje, kulturę i silną identyfikację regionalną, mają również zapewnione duszpasterstwo we własnych językach oraz zgodne z ich zwyczajami. Dla nich utworzono misję o nazwie *Eritreanska och Etiopiska Missionen*⁵²⁹, której rektorem i jedynym duszpasterzem jest abba Asfaha Kidanemariam pochodzący z Erytrei. Prowadzi on duszpasterstwo w liturgii aleksandryjskiego rytu *Geez*⁵³⁰, jednego z liturgicznych rodzajów przeżywania chrześcijaństwa w Etiopii, Somalii i Erytrei, funkcjonujących w oparciu o Kodeks Kościołów Wschodnich⁵³¹, jako jeden z obrządków tradycji Wschodu, zgodnych z oficjalnym nauczaniem Kościoła katolickiego.

Filipińczyków⁵³², emigrantów z kraju położonego na Archipelagu Filipińskim w zachodniej części Oceanu Spokojnego⁵³³, zamieszkałego przez ponad 92 mln mieszkańców, sąsiadującego z Chinami, w którym mieszkańcy posługują się 171 językami, a ponadregionalnym językiem jest język filipiński

⁵²⁴ Por. *Hrvatska Katolička Misija Alojzije Stepinac – Göteborg*, <<http://hrvatska-kmisija-goteborg.rkkweb.nu/>>, (data dostępu: 22.02.2011).

⁵²⁵ Por. *Hrvatska Katolička Misija*, <<http://www.katolickamisija.se/>>, (data dostępu: 22.02.2011).

⁵²⁶ Por. *Pastoralassistent*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 86.

⁵²⁷ Por. *Sveriges Kroatiska Katoliker*, <<http://www.suk.se/viewNavMenu.do?menuID=110>>, (data dostępu: 22.02.2011).

⁵²⁸ *Sveriges Unga Katoliker–anställda*, <<http://www.suk.se/viewNavMenu.do?menuID=19>>, (data dostępu: 22.02.2011).

⁵²⁹ Por. *Eritreanska och Etiopiska*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 85.

⁵³⁰ Miejsce *Geez Rit* wśród rytów i obrządków wschodnich zaprezentowano w przypisie nr 604.

⁵³¹ Oficjalna nazwa: *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich* [dalej: KKKW]; łac: *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* [dalej: CCEO].

⁵³² Por. *Encyklopedia Popularna PWN*, wydanie dwudzieste drugie poprawione i uzupełnione, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1992, s. 226.

⁵³³ Por. tamże.

i angielski, jest w Szwecji około 10 tysięcy⁵³⁴, a tylko w ostatnim roku (2010) przybyło ich do Szwecji 632⁵³⁵. Z racji dobrej znajomości języka angielskiego szybko integrują się w szwedzkim społeczeństwie oraz korzystają z duszpasterstwa katolickiego w tym języku w większych ośrodkach miejskich. Ze względu na rosnącą liczbę imigrantów z tego kraju, w 2008 roku sprowadzono Gabriela Felipe Baldostamon CP⁵³⁶ w celu objęcia ich duszpasterstwem etnicznym. Został mianowany rektorem Misji Filipińskiej (szwedz. *Filipinska Missionen*⁵³⁷) z siedzibą w centralnie położonym mieście Linköping. Rok później przybył także do pomocy w duszpasterstwie wśród Filipińczyków Roberto Bersabal Wapaño CP⁵³⁸. Ich praca misyjna polega na współpracy z proboszczami parafii katolickich w różnych regionach Szwecji, gdzie znajdują się skupiska ich rodaków, aby raz w miesiącu zorganizować im spotkanie liturgiczne i kulturalno-wspólnotowe. W głównej katolickiej parafii Sztokholmu posiadają dobrze zorganizowane biuro misyjne dla Filipińczyków obsługiwane przez zespół duszpasterski, na czele którego stoi Flori Tuazon⁵³⁹.

Kolejną grupą kulturowo-językową objętą duszpasterstwem dla imigrantów są przybysze hiszpańskojęzyczni, korzystają więc z niej obywatele Hiszpanii oraz południowej i środkowej Ameryki. Posiadają ogólnoszwedzką strukturę duszpasterską Misję Hiszpańskojęzyczną (szwedz. *Spanska Missionen*⁵⁴⁰), z centralnym punktem w Sztokholmie. Rektorem misji hiszpańskojęzycznej jest kapłan wspólnoty *Opus Dei* msgr Andrés Bernar, a jego pomocnikami w innych miejscach są: Leonel Larios Medina i dk Alamiro Sanches – Malmö, José Luis Retamales Villalobos – Göteborg oraz bardzo pomocne w katechizacji i prowadzeniu wspólnot neokatechumenalnych siostry karmelitanki z Chile, zwłaszcza przełożona s. Yolanda Padrón Serrano⁵⁴¹. Tradycyjnym, pobożnościowym elementem duchowości tej grupy jest nabożeństwo do Maryi sprawowane z wielką czcią i szacunkiem wobec wizerunku Matki Bożej z Guadalupe, który umieszczony jest w katedrze sztokholmskiej, w kaplicy adoracji. Bogato przystrojone procesje eucharystyczne lub z okazałym ołtarzem obrazu Maryi niesionym przez mężczyzn ubranych w zdobione czarno-fioletowe peleryny, z orkiestrą i szpalerami pań w tradycyjnych strojach regionalnych, wę-

⁵³⁴ Por. *Filipino Global Charity Association* (FGCA), <<http://www.filipinoharity.org/article2.html>>, (data dostępu: 22.02.2011).

⁵³⁵ Por. *Statistiska Centralbyrån*, <http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____231104.aspx>, (data dostępu: 22.02.2011).

⁵³⁶ Por. *Språkliga själasörjare och missioner-Filipinska*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 85.

⁵³⁷ Por. tamże.

⁵³⁸ Por. tamże.

⁵³⁹ Por. *Filipino Pastoral Group in Stockholm*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/177/1/>>, (data dostępu: 22.02.2011).

⁵⁴⁰ Por. *Språkliga själasörjare och missioner-Spanska*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 88-89.

⁵⁴¹ Por. tamże.

drujące głównymi ulicami dzielnicy *Södermalm* (gdzie mieści się siedziba misji hiszpańskojęzycznej) przyciągają tłumy obserwatorów. Msze św. organizowane przez tę grupę językowo-kulturową są pełne energii, żywych i radosnych śpiewów, przy instrumentalnej oprawie i śpiewie dzieci oraz młodzieży.

Wśród azjatyckich grup etnicznych objętych katolickim duszpasterstwem narodowym są także Koreańczycy, zarówno z Republiki Koreańskiej (Południe), jak i Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej (Północ). Są imigrantami narodu podzielonego poprzez walkę o wpływy w tym regionie między ówczesnym Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich a Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej⁵⁴². Według obecnych szacunków, ilość Koreańczyków w Szwecji nie przekracza 2 tysięcy osób⁵⁴³. Są oni głównie wyznawcami konfucjonizmu oraz buddyzmu, ale posiadają w Szwecji także trzy aktywne grupy protestanckie: m. in. w Göteborg, Uppsali, oraz Sztokholmie, gdzie założyli własny zbor przy bardzo aktywnym, wolnym kościele misyjnym *Missionskyrka*⁵⁴⁴.

Kościół katolicki zapewnia imigrantom-katolikom opiekę duszpasterską prowadzoną w ich kulturze i języku w ramach Misji Koreańskiej (szwedz. *Koreanska Missionen i Sverige*⁵⁴⁵), za którą odpowiedzialna jest s. Bonifatia Moon⁵⁴⁶. Za jej staraniem odprawiane są msze św. i nabożeństwa przez kapłanów, zapraszanych z Rzymu lub innych miast europejskich, znających język koreański⁵⁴⁷. W latach 2000-2007 pomoc duszpasterską przy *Koreanska Missionen i Sverige* pełnił salezjanin Walter Schmidt, pracujący długie lata przed przybyciem do Szwecji jako misjonarz w Korei Południowej. Odprawiał on regularnie dla tej grupy etnicznej msze św. niedzielne oraz nabożeństwa w katedrze katolickiej w Sztokholmie.

Jedną z największych grup narodowych w Kościele katolickim w Szwecji są Polacy. Z racji bliskości i sąsiedztwa Polski ze Szwecją oraz wielowiekowej wspólnej historii królewsko-dynastycznej, kulturalnej, kościelno-religijnej, przemysłowo-handlowej oraz migracyjnej, Szwecja jest od wielu lat miejscem ciągłego przebywania Polaków⁵⁴⁸. Oficjalne, podawane w bada-

⁵⁴² Por. C. Jean, *Geopolityka*, tłum. T. Orłowski, J. Pawłowska, Wydawnictwo – Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 2003, s. 284-291.

⁵⁴³ Por. *Invandringens elektroniska encyklopedi*, <<http://www.immi.se/alfa/k.htm>>, (data dostępu: 26.02.2011).

⁵⁴⁴ Por. *Koreanska Församlingen i Stockholm*, <<http://www.koreanchurch.nu/svenska1.php?PHPSES-SID=8873276c6ebee733dce2d7229ca95db>>, (data dostępu: 23.02.2011).

⁵⁴⁵ Por. *Koreanska Missionen i Sverige*, <<http://ch.catholic.or.kr/sweden/>>, (data dostępu: 23.02.2011).

⁵⁴⁶ Por. tamże.

⁵⁴⁷ Por. tamże.

⁵⁴⁸ Por. *Polskie dzieje od czasów najdawniejszych do współczesności*, red. A. Suchemi-Grabowska, E. Król, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1994, s. 112-116, 126-129. Por. także *Polska diaspora*, red. A. Walszek, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2001, s. 227-230.

niach statystycznych liczby wahają się między 60 a 100 tysięcy⁵⁴⁹, aczkolwiek, biorąc pod uwagę dziejową złożoność wydarzeń, należy bez zahamowań stwierdzić, że osób powiązanych z Polską poprzez pochodzenie jest w Królestwie Szwecji znacznie więcej. Obecna Emigracja Polska w tym kraju, to przede wszystkim żyjący jeszcze więźniowie niemieckiego obozu koncentracyjnego Auschwitz⁵⁵⁰, emigranci fali zarobkowej lat 70-tych⁵⁵¹, uciekinierzy i azylanci polityczni czasu stanu wojennego, emigracja tzw. post-solidarnościowa oraz ich dzieci oraz emigracja unijna w całym pejzażu możliwości stworzonych Polakom od czasu przystąpienia Polski do UE w 2004 roku. Ponieważ w większości są to katolicy (z bardzo zróżnicowaną świadomością rozumienia tego faktu), w 1946 roku rozpoczęło działalność polskie duszpasterstwo za sprawą przybyłych do Szwecji po wojnie byłych kapelanów wojska polskiego, zwłaszcza ks. Czesława Chmielewskiego z diecezji łomżyńskiej⁵⁵². Następnie, dzięki ich staraniom, w porozumieniu z biskupem polowym odpowiedzialnym za polskie duszpasterstwo poza granicami kraju Józefem Gawliną rezydującym w Rzymie i przy jego pomocy⁵⁵³, powołano w 1953 roku do istnienia Polską Misję Katolicką w Szwecji⁵⁵⁴ (szwedz. *Polska Katolska Missionen i Sverige*). Przez wiele lat prowadziła ona duszpasterstwo Polaków zamieszkałych głównie w południowej Szwecji (zwłaszcza regiony Skåne, Blekinge i Halland), mając siedzibę najpierw w Lund, a następnie w Malmö⁵⁵⁵. Dwa lub trzy razy do roku dokonywano objazdu i odwiedzin duszpasterskich w innych miejscach, wizytując także placówkę sztokholmską, gdzie pomagał w polskim duszpasterstwie Ślązak,

⁵⁴⁹ Por. *Polonia w liczbach*, <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko00>>, (data dostępu: 26.02.2011).

⁵⁵⁰ Por. A. N. Uggla, *Polacy w Szwecji w latach II wojny światowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1996, s. 188-206.

⁵⁵¹ Por. S. Trzciniński, *Polskie fale emigracyjne do Szwecji*, [w:] *Polacy w Szwecji po II wojnie światowej*, Materiały Sympozjum, Kongres Polaków w Szwecji, Sztokholm 1986, s. 60-64.

⁵⁵² Por. *Czesław Chmielewski*, Kungliga Riksarkivet Stockholm, Katolska Kyrkan, dossier nr 220, *Polska själavården 1923-1977*. Por. także Personalakta: Czesław Chmielewski, avskrift nr 1227/52, tamże. Por. także *Testimonium – Czesław Chmielewski*, bp Johannes Erik Müller do bp Józefa Gawliny, mps z dnia 13 kwietnia 1954 roku, Centralny Ośrodek Duszpasterstwa Emigracji Polskiej w Rzymie [dalej: CODE], t. *Szwecja / 1954*.

⁵⁵³ Por. Korespondencja między bp. Józefem Gawliną z Rzymu a administratorem apostolskim w Sztokholmie bp. Johannesem Erikiem Müllerem w sprawie potrzeby utworzenia struktury duszpasterstwa polskiego w Szwecji, CODE, t. *Szwecja / 1947-1955*.

⁵⁵⁴ Dekret S. Congregatio Consistorialis mianujący z dniem 4 lutego 1953 roku ks. Czesława Chmielewskiego moderatorem i dyrektorem misji dla emigrantów polskich w Szwecji (*Ad consulendum bono spiritualis fidelium Polonorum qui e Patria emigrati in Suetia versantur, Sacra Congregatio Consistorialis, praesentibus Litteris, R. D. Ceslaum Chmielewski, presbyterum e diocesi Lomzensi, natione Polonum, nominat ac constituit Moderatorem seu Directorem Missionariorum emigrantium eiusdem sermonis seu nationis in Suetia*), Kungliga Riksarkivet Stockholm, Katolska Kyrkans Biskopsämbetet, dossier nr 220, *Polska själavården 1923-1977*.

⁵⁵⁵ Por. B. Kurowski, *Historia duszpasterstwa polskiego w Szwecji*, mps, zapiski, SODD, t. I, *Materiały historyczne*, p. 6.

ks. Herman Burczyk SDB, zajmując się także innymi narodowościami w salezjańskiej kaplicy w centrum Sztokholmu⁵⁵⁶. W latach późniejszych szwedzkie placówki Kościoła katolickiego były obsadzone duchownymi (diecezjalnymi i zakonnymi) z Polski, więc lokalne duszpasterstwo Polaków zaczęło żyć własnym życiem⁵⁵⁷.

Obecnie istnieją w Szwecji trzy ośrodki duszpasterstwa wśród polskich imigrantów: Göteborg, Malmö i Sztokholm. Są to trzy niezależne od siebie placówki PMK prowadzone przez zgromadzenia zakonne: Göteborg-Ångered: kapucyni, rektor Adam Piasecki OFMCap⁵⁵⁸, Malmö – Råsengård: oblaci, rektor Sebastian Stasiak OMI⁵⁵⁹, Sztokholm: salezianie, rektor ks. Marian Chojnacki SDB⁵⁶⁰. Obejmują swoim duszpasterstwem ok. 6 tys. Polaków (4 tys. – Sztokholm, 1 tys. – Göteborg, 1 tys. – Malmö)⁵⁶¹. Poza tymi ośrodkami, msze św. w j. polskim odprawiane są w następujących miejscach: Linköping, Lund, Nyköping, Norrköping, Uppsala, Västerås, Eskilstuna, Gävle, Umeå, Haninge-Brandbergen, Ångered, Märsta, Helsingborg, Landskrona, Kalmar, Järfälla, Jönköping, Hässleholm, Kristianstad, Halmstad, Olofström, Oskarström, Borås, Skövde, Fittja, Värnamö, Ystad⁵⁶².

Grupą etniczną kultuwującą swoje tradycje i tożsamość kulturowo-językową w Szwecji są także Słowacy. Rozproszeni po całej Szwecji, przywiązani bardzo mocno do wiary przeżywanej i wyznawanej w charakterystyczny tylko dla nich sposób, od ponad 40 lat posiadają własną Misję Słowacką (szwedz. *Slovenska Missionen*⁵⁶³, słowen. *Slovenska Katoliška Misija na Švedskem*⁵⁶⁴) obejmującą swoim zasięgiem wszystkie parafie katolickie, w których są grupy Słowaków. Siedziba misji mieści się w Göteborg, a jej rektorem od wielu lat jest Zvone Podvinski⁵⁶⁵. Odwiedza on regularnie na-

⁵⁵⁶ Por. tamże.

⁵⁵⁷ Por. tamże.

⁵⁵⁸ Por. *Språkliga själasörjare och missioner-Polska*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 79. Por. także *Språkliga själasörjare och missioner-Polska*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 88.

⁵⁵⁹ Por. *Språkliga själasörjare och missioner-Polska*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 99.

⁵⁶⁰ Por. tamże, s. 98.

⁵⁶¹ Liczby podane są w przybliżeniu, gdyż duszpasterstwa narodowe funkcjonują jako dopełnienie pracy parafialnej, stąd przepływ ludności, w zależności od formy duszpasterstwa, okoliczności i miejsca, jest duża w różnych ośrodkach. Część Polaków uczestniczy czynnie w nabożeństwach w języku polskim, inna zaś grupa włącza się w duszpasterstwa parafialne w innych językach, co świadczy o dobrym poziomie integracji.

⁵⁶² Wyboru miejsc odpawianych mszy św. i nabożeństw w różnych językach w diecezji Sztokholmie dokonano na podstawie broszury informacyjnej. Por. *Katolska Kyrkan i Sverige* (The Catholic Church in Sweden, Die Katholische Kirche in Schweden, L'Eglise Catholique en Suède) 2010-2011, *Församlingar och gudstjänstorter* (Parishes and places of worship), red. M. Pender, Stockholms Katolska Stift, Stockholm 2010, s. 2-7.

⁵⁶³ Por. *Språkliga själasörjare och missioner-Slovenska*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 88.

⁵⁶⁴ Por. *Slovenska Katoliška Misija na Švedskem*, <http://www.slovenskamisija.se/SveteMase2009%20Accessories/SveteMase_Sl01.html>, (data dostępu: 24.02.2011).

⁵⁶⁵ Por. *Språkliga själasörjare och missioner-Slovenska-Rektor*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 88.

stępujące punkty duszpasterskie: Borås, Eskilstuna, Göteborg, Halmstad, Helsingborg, Jönköping, Köping, Landskrona, Malmö, Nybro, Olofström, Stockholm, Vadstena, Örebro⁵⁶⁶.

Wśród grup imigrantów w Szwecji pochodzących z krajów o kulturze katolickiej, a posiadających w Kościele katolickim w Szwecji duszpasterstwo narodowe, należy wymienić także przybyszów z Półwyspu Apenińskiego. Stanowią oni emigrację typowo zawodowo-pracowniczą powstałą w wyniku umów podpisanych między Szwecją a Italią w kwietniu 1947 roku⁵⁶⁷, dotyczącą werbunku pracowników do pracy w szwedzkich firmach, takich jak: *Kockums* w Malmö, *SKF* w Göteborg i *ASEA* w Västerås⁵⁶⁸. W wyniku tejże umowy co roku przybywało do Szwecji ok. 500 Włochów, niektórzy wraz ze swymi rodzinami. Proces ten trwał do 1960 roku⁵⁶⁹. Dla wielu z nich spotkanie ze Szwecją okazało się dużym wyzwaniem geograficzno-kulturowym, ze względu na surowy i chłodny klimat, diametralnie różną kulturę kulinarną oraz spokojny i stabilny styl życia społecznego. Aby temu zaradzić bardzo szybko i sprawnie, wraz z powiększającą się grupą imigrantów, zakładano ośrodki kulturalne mające na celu tworzenie własnego środowiska i zapewnienie podtrzymywania własnej tożsamości. Pierwszy z nich powstał w 1948 roku w Västerås⁵⁷⁰. Obecnie istnieje siedemnaście podobnych stowarzyszeń i związków, bardziej lub mniej aktywnych, których liczba członków waha się między 100-300 osób. Są one zjednoczone w centralnej organizacji *Federazione delle Associazioni Italiane in Svezia*⁵⁷¹, założonej w 1960 roku, skupiającej w swoich szeregach ok. 4 tysięcy Włochów, co stanowi połowę oficjalnej liczby tej grupy narodowej w Szwecji. Wydaje ona miesięcznik pt.: *Il Lavoratore* oraz prowadzi audycje radiowe w Szwedzkim Radiu w Sztokholmie oraz Eskilstunie⁵⁷².

Zorganizowana włoska społeczność otrzymała także wsparcie i opiekę duszpasterską Kościoła katolickiego, który popiera istnienie Włoskiej Misji Katolickiej (szwedz. *Italienska Missionen*⁵⁷³). Główne punkty pracy duszpasterskiej to: Sztokholm, katedra pw. św. Eryka – rektor⁵⁷⁴ msgr Furio Ce-

⁵⁶⁶ Por. *Slovenska Katoliška Misija na Švedskem*, przyp. 569.

⁵⁶⁷ Por. *Encyklopedi om invandring, integration och rasism – Italienare*, <<http://www.immi.se/alfa/ir.htm>>, (data dostępu: 26.02.2011).

⁵⁶⁸ Por. tamże.

⁵⁶⁹ Por. tamże.

⁵⁷⁰ Por. *Immigrant-Institutet*, <<http://www.immi.se/alfa/ir.htm>>, (data dostępu: 26.02.2011).

⁵⁷¹ Por. tamże.

⁵⁷² Por. tamże.

⁵⁷³ Por. *Språkliga själasörjare och missioner-Italienska*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 85.

⁵⁷⁴ Poprzednimi rektorami *Italienska Missionen* w Szwecji byli: zasłużony założyciel i wieloletni rektor Luciano Epis (obecnie mieszkający w Bergamo, Włochy, Jerzy Król z diecezji sandomierskiej oraz Wojciech Waligórski, potomek emigrantów ze Śląska Opolskiego).

sare⁵⁷⁵; Göteborg, parafia pw. Chrystusa Króla (szwedz. *Kristus Konungens församling*) – rektor ks. José Luis Retamales Villalobos⁵⁷⁶; Malmö, kościół pw. Chrystusa Zbawiciela (szwedz. *Vår Frälsares församling*), rektor Alviero Bucu⁵⁷⁷. Duszpasterstwo polega głównie na sprawowaniu niedzielnych mszy św. oraz głoszeniu homilii i sprawowaniu sakramentów w języku włoskim. Istnieją także grupy neokatechumenalne, a także dla niektórych poziomów wiekowych prowadzona jest katecheza w stylu włoskim.

Grupą imigrantów bardzo boleśnie doświadczoną w wyniku wojny trwającej z przerwami w latach 1957-1975⁵⁷⁸ jest społeczność wietnamska. Historia ich emigracji jako grupy etnicznej jest bardzo zróżnicowana, a także wielowątkowa, i powszechnie wiadomo, że ten 13-ty pod względem populacji ludności kraj na świecie (ponad 86 mln⁵⁷⁹ mieszkańców) posiada także ogromną liczbę emigrantów. W Europie jest ich najwięcej w Czechach (ok. 50 tys.), ale także w Szwecji znaleźli dla siebie przyjazne miejsce i obecnie ich liczba szacowana jest na ok. 10 tysięcy osób. Mimo, iż najbardziej rozpowszechnioną religią w Wietnamie jest buddyzm, wśród wietnamskich imigrantów w Szwecji jest wielu katolików. Potrafili zorganizować Misję Wietnamską (szwedz. *Vietnamesiska Missionen*⁵⁸⁰), posiadającą swą siedzibę w podstokholmskiej dzielnicy Täby, w parafii pw. Matki Bożej (szwedz. *Vår Frus församling*⁵⁸¹), w której funkcję rektora od wielu lat pełni Thaddeus Thanh Tran Chanh⁵⁸², syn emigrantów wojennych. Styl duszpasterstwa odpowiada potrzebom tej grupy etnicznej, żyjącej w bardzo dużym oddaleniu od kraju ojczystego. W miejscach obecności rodzin wietnamskich odprawiana jest msza św. i sprawowane są sakramenty św. oraz prowadzona jest katechizacja dzieci, zwłaszcza przygotowujących się do Pierwszej Komunii św., w języku wietnamskim. Ważniejsze święta i rocznice narodowe Wietnamczycy obchodzą bardzo uroczyście, w bogato zdobionych strojach ludowych będących świadectwem ich starej i bogatej kultury. Rektor misji w rocznym cyklu odwiedza następujące punkty duszpasterskie: Stockholm-Täby, Angered, Halmstad-Oskarström, Jönköping, Linköping, Malmö, Värnamö⁵⁸³.

⁵⁷⁵ Por. *Språkliga själasörjare och missioner-Italienska-Rektor*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 85.

⁵⁷⁶ Por. tamże, s. 86.

⁵⁷⁷ Por. tamże.

⁵⁷⁸ Por. *Encyklopedia Popularna PWN*, s. 935.

⁵⁷⁹ Por. Dane Głównego Urzędu Statystycznego w Hanoi: *General Statistics Office of Vietnam*, <http://www.gso.gov.vn/default_en.aspx?tabid=467&idmid=3&ItemID=9882>, (data dostępu: 26.02.2011).

⁵⁸⁰ Por. *Språkliga själasörjare och missioner-Vietnamesiska*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 81. Por. także, *Språkliga själasörjare och missioner-Vietnamesiska*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 89.

⁵⁸¹ Por. *Stiftes församlingar*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 75-76.

⁵⁸² Por. tamże, s. 89.

⁵⁸³ Por. *Katolska Kyrkan i Sverige* (The Catholic Church in Sweden, Die Katholische Kirche in Schweden, L'Eglise Catholique en Suède) 2010-2011, *Församlingar och gudstjänstorter* (Parishes and places of worship), s. 3-6.

Istnieją jeszcze inne, mniejsze grupy etniczne wśród katolików szwedzkich, poddane migracyjnym zmiennościom losu i w zależności od sprzyjających okoliczności ekonomiczno-społecznych zaznaczające swoją obecność w Szwecji. W tym kontekście należy wyszczególnić Słowaków, którzy w latach 1970-1980 posiadali własną misję narodową, obejmującą duszpasterstwem także Czechów, którą prowadził aktywny i zasłużony rektor Adalberto Zeman SDB⁵⁸⁴. Pełnił on w latach 1974-1977 funkcję wikariusza biskupa ds. migrantów i był reprezentantem kurii w Szwedzkiej Komisji ds. Migrantów. Obecnie wielu Słowaków korzysta z duszpasterstwa ogólnoparafialnego w języku szwedzkim lub uczęszcza na nabożeństwa do Polskiej Misji Katolickiej w Sztokholmie.

Podobnie rysuje się sytuacja wśród imigrantów węgierskich, którzy w latach 1958-1970 byli aktywną grupą wśród duszpasterstw narodowo-kulturowych i posiadali dobrze zorganizowaną misję. Prowadzili ją kolejno: Janos Szöke SDB, (1958-1965) oraz Mihaly Gombos SDB⁵⁸⁵ (1965-1970). Wraz z upływem czasu postępowała integracja kulturowa i asymilacja tej grupy etnicznej, a obecnie, mimo istnienia węgierskich ośrodków kulturalnych, nie posiadają oni własnego duszpasterstwa w języku ojczystym, korzystając z duszpasterstwa w języku szwedzkim w wielokulturowych parafiach katolickich.

Wśród wymienianych grup należy wspomnieć grupę ukraińską posiadającą swoją misję unicką z siedzibą w Värnamo, którą prowadzi Mirosław Kostiw⁵⁸⁶. Odwiedza on swoich ziomków w różnych miejscach Szwecji, dając im możliwość przeżywania co jakiś czas nabożeństw w liturgii Kościoła bizantyjsko-ukraińskiego zwłaszcza w Sztokholmie, Göteborg, Malmö i Värnamo.

Specyficzną, bardzo zróżnicowaną, wielokulturową w kontekście kraju pochodzenia, a jednak połączoną wspólnymi tradycjami i kulturą społeczności wędrującej, są Cyganie – Romowie (szwedz. *Zigenare, Romer*, łac. *Tiganesti*, ang. *Gypsy*, fr. *Gipsy*). Nazywa się ich nieterytorialnym narodem, będącym grupą etniczną pochodzenia indyjskiego⁵⁸⁷, tworzącą diasporę w większości krajów świata, szacowaną na 20 mln osób, w tym w Europie 8-15 mln osób⁵⁸⁸. Czynnikiem unifikującym zróżnicowanie pochodzeniowe lub wynikające z miejsca zamieszkania jest respektowanie niepisane prawo obyczajowe Romów, nazywanego w ich języku (język romski:

⁵⁸⁴ Por. SODD, t. *Dane personalne salezjanów / Personalakta / A. Zeman*.

⁵⁸⁵ Por. tamże, t. *Personalakta / J. Szöke / M. Gombos*.

⁵⁸⁶ Por. *Språkliga sjölasörjare och missioner-Ukrainska*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 89.

⁵⁸⁷ Por. A. Etzler, *Zigenarna och deras avkomlingar i Sverige*, 1944, s. 44-50.

⁵⁸⁸ Por. *Nationalencyklopedin (NE)*, <<http://www.ne.se/romer>>, (data dostępu: 26.02.2011). Por. także *Romer*, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Romer>, (data dostępu: 26.02.2011).

romani čhib, romani chhib)⁵⁸⁹ określeniem *Romanipen*⁵⁹⁰, którego zawartość treściowa obejmuje zbiór zasad, praktyk i zwyczajów powstałych przez całe wieki kultury charakteryzującej tę grupę etniczną. Badania prowadzone nad kulturą i przemieszczaniem się Romów w Europie podają, że jest ich w Szwecji ok. 10 tys. osób⁵⁹¹. W dużej większości pochodzą oni z dawnej Jugosławii, Rosji, Polski i Finlandii. Są różnego wyznania, ale przeważa wśród nich prawosławie i katolicyzm. Ponieważ są bardzo przywiązani do tradycji i rodzinnych spotkań, Cyganie-katolicy stawiają sobie za rodzinny punkt honoru zadbanie o ochrzcenie dziecka oraz katolicki obrządek pogrzebu z obecnością kapłana. Dbają także o domowe ołtarze, w których wyrażają swoje nabożeństwo do Matki Bożej i wiarę we wstawiennictwo aniołów i świętych patronów⁵⁹². Trudno mówić o programowym, systematycznym, formacyjnym duszpasterstwie tej grupy etnicznej. Wielu z nich korzysta z duszpasterstwa parafialnego lub misyjnego, w zależności od kraju pochodzenia. W celu zapewnienia im szczególnej opieki duszpasterskiej w Szwecji oddelegowano do tej posługi w 2007 roku Andrzeja Konopkę OFMCap, aczkolwiek nie utworzono osobnej, misyjnej struktury duszpasterskiej z racji dużej mobilności i nieregularności potrzeb duszpasterskich Cyganów.

1.8 Katolickie Kościoły Wschodnie

Osobną kwestią, nie mniej ważną, pozostaje duszpasterstwo i opieka socjalna nad imigrantami z krajów Bliskiego Wschodu, dla których utworzono osobny wikariat apostolski w Szwecji⁵⁹³. Zgodnie z Kodeksem Kościołów Wschodnich każdy ryt wschodni pozostający w jedności z Kościołem katolickim jest wspólnotą kościelną funkcjonującą w oparciu o zasadę prawa kanonicznego *Ecclesiae sui iuris*⁵⁹⁴, tzn. ma prawo organizować własną działalność zgodnie z tradycjami i w języku danej wspólnoty⁵⁹⁵. Kościół katolicki składa się z Kościoła Łacińskiego (rzymsko-katolickiego) oraz 22 Kościołów

⁵⁸⁹ Por. tamże.

⁵⁹⁰ Por. tamże.

⁵⁹¹ Por. *Romer i Sverige*, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Romer_i_Sverige>, (data dostępu: 26.02.2011).

⁵⁹² Opinie ks. Mariana Chojnackiego SDB wieloletniego duszpasterza polonijnego w Szwecji i rektora Polskiej Misji Katolickiej w Sztokholmie, znającego bardzo dobrze sytuację, tradycje i powiązania wśród Cyganów pochodzenia polskiego w regionie sztokholmskim.

⁵⁹³ Por. *Vikariatet för de orientalisk-katolska kyrkorna som är representerade i Sverige*, <<http://www.katolska-kyrkan.se/1/1.0.1.0/134/1/>>, (data dostępu: 27.02.2011).

⁵⁹⁴ Por. KKKW, <http://www.kul.pl/katedra-prawa-katolickich-ko-cio-w-wschodnich,art_348.html>, (data dostępu: 11.02.2011). Por. także CCEO, <<http://www.kuria.lublin.pl/kkkw/>>, (data dostępu: 27.02.2011).

⁵⁹⁵ Por. tamże.

Wschodnich⁵⁹⁶, z czego w Szwecji obecne są: Armeński Kościół Katolicki, Erytrejsko-Etiopski Kościół Katolicki, Chaldejski Kościół Katolicki, Maronicki Kościół Katolicki, Melchicki Kościół Katolicki, Kościół Bizantyjsko-Ukraiński⁵⁹⁷. Wśród katolików w Szwecji, w potocznym rozumieniu i nazewnictwie wspólnoty te funkcjonują jako chrześcijanie rytu armeńskiego, rytu chaldejskiego, rytu maronickiego, rytu melchickiego oraz rytu syryjskiego⁵⁹⁸. Duszpasterstwo erytrejsko-etiopskie oraz bizantyjsko-ukraińskie traktuje się jako duszpasterstwo narodowo-językowe, dlatego działalność prowadzoną wśród nich omówiono w poprzednim punkcie.

Chrześcijaństwo z Armenii posiadają bardzo długą i bogatą historię. Według starej, chrześcijańskiej tradycji apostołowie Tadeusz i Bartłomiej, głosząc Dobrą Nowinę w Syrii, dotarli następnie do Armenii. Burzliwe losy wystawiały przez wieki wiarę chrześcijan tego regionu na wielkie próby. Chrześcijaństwo rozwijało się, tworząc kulturę bizantyjską w blasku wpływów politycznych Konstantynopola, nie pozostając jednak bierne w kontaktach z Rzymem. Ostatecznie część chrześcijan wybrała drogę tradycji prawosławnej i ich wspólnota nazywa się dzisiaj Armeński Apostolski Prawosławny Kościół, a inna część, zwłaszcza reprezentacyjna grupa z Kilikien utworzyła w 1198 roku unię z Rzymem⁵⁹⁹. Taki stan rzeczy pozostawał

⁵⁹⁶ Tradycja chrześcijańska Kościoła katolickiego i sposób przeżywania liturgii wyrażany jest w 22 (23) rytach. Są one podzielone na 5 rodzin w zależności od regionu świata lub kultury: łacińska, bizantyjska, antiocheńska, aleksandryjska i armeńska. Te z kolei różnicuje się na zachodnie i wschodnie. Do zachodniej, łacińskiej rodziny obrządków liturgicznych należą: rzymski, nazywany także rzymsko-katolickim, będący obowiązującym rytym Kościoła katolickiego, dzielący się na oficjalny (tzw. soborowa liturgia Pawła VI) oraz Ryt Trydencki, funkcjonujący w Kościele katolickim w latach 1570-1969, a ponownie wprowadzony do oficjalnej liturgii przez papieża Benedykta XVI w dniu 14.09.2007 roku, w miejscach gdzie ordynariusze uznają to za możliwe. W tej rodzinie rytów znajdują się jeszcze: ryt ambrożański (Mediolan – Włochy), bragański (Braga-Portugalia), mozarabski (niektóre regiony Hiszpanii), angikańsko-katolicki, dla anglikanów konwertujących do Kościoła katolickiego, oraz ryt starozaikonne: benedyktyński, kartuzjański, dominikański i karmelitański. Rodzina rytów wschodnich składa się z obrządków 1) antiocheńskich: syryjskiego (Syria), syromalabarskiego (Indie), maronickiego (Liban), assyrochaldejskiego (który dzieli się na chaldejski (Iran) i malabarski (Indie)), armeńskiego (Armenia); 2) obrządków bizantyjskich z językami słowiańskimi: białoruskiego, bułgarskiego, chorwackiego, słowackiego, ukraińskiego, rutenińskiego; i obrządków bizantyjskich z językiem greckim: greckiego, albańskiego, melchickiego, węgierskiego; 3) aleksandryjskich: koptyjskiego (Egipt) oraz z obowiązującym językiem liturgicznym Geez (lub *Ge-ez*) ryt abesyński (Etiopia, Somalia, Erytrea). Por. *New Catholic Encyclopedia*, Catholic University of America 1967, Vol XII, s. 899; *The rites of the Catholic Church*, Published by The Minnesota ST Thomas More Chapter of Catholics United for the Faith 2000. Por. także *Catholic rites and churches*, <http://www.ewtn.com/expert/answers/catholic_rites_and_churches.htm>, (data dostępu: 21.02.2011).

⁵⁹⁷ Por. *Biskopsvikarien arkimandrit Matthias: Vi har mycket att lära varandra – samtal med Mattias Graham*, [w:] *Guld rökelse myrra. De orientaliska katolikerna i Sverige*, red. K. Elworth, M. Graham, H. D. Lindroth, Veritas Förlag, Stockholm 2009, s. 67-70.

⁵⁹⁸ Por. *Vikariatet för de orientalisk-katolska kyrkorna representerade i Sverige*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 89-92. Por. także *Vikariatet för de orientalisk-katolska kyrkorna som är representerade i Sverige*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/134/1/>>, (data dostępu: 27.02.2011).

⁵⁹⁹ Por. tamże, s. 55.

do 1742 roku⁶⁰⁰, gdy papież ustanowił patriarchę dla unijnej wspólnoty katolickiej w Armenii, tworząc w ten sposób Armeński Kościół Katolicki. Według najnowszych statystyk, wśród Armeńczyków jest 350 tys. katolików, z tego w Szwecji ok. 1,2 tys.⁶⁰¹. W większości mieszkają oni w Sztokholmie, Södertälje, Trollhättan, Akall i Märsta⁶⁰². Ich duchowym opiekunem w Szwecji był do 2010 roku Krikor Chaninian⁶⁰³, zaś od sierpnia 2010 roku zastąpił go Khajik Bahi⁶⁰⁴, który prowadzi duszpasterstwo armeńskich katolików w zgodzie z ich kulturą, tradycjami, obyczajami, liturgią i językiem⁶⁰⁵, starając się budować poczucie jedności z innymi rytami wschodnimi.

Katolicy chaldejscy pochodzą z regionu, który znany jest zarówno w Starym, jak i Nowym Testamencie, obejmującym tereny Babilonii i Mezopotamii. Czyta się o starotestamentalnych wojnach prowadzonych przez Asyryjczyków, a patriarcha Abraham wyruszył posłuszny Bogu w poszukiwaniu ziemi Kanaan, z *Ur* chaldejskiego⁶⁰⁶. Również w opisie zesłania Ducha Świętego, pośród tych, którzy słyszeli własną mowę wśród wielojęzycznych modlitw wypowiedzianych przez ogarniętych Duchem Świętym apostołów, byli obecni przedstawiciele Mezopotamii⁶⁰⁷. Najstarsze podania informują, że 300 lat po Chrystusie w dawnym Babilonie i Mezopotamii istniały dobrze zorganizowane grupy chrześcijan, posiadające patriarchę i biskupów⁶⁰⁸. Ponieważ Persja rządząca tym regionem pozostawała długo w stanie wojny z Rzymem, chrześcijanie, będąc lojalni wobec swego władcy, nie utrzymywali ścisłych kontaktów z Rzymem i Kościołem Łacińskim, a nawet uniezależnili się od Patriarchatu Antiocheńskiego. Z tego regionu prowadzono misje w Indiach, Tybecie, Chinach, Mongolii i Japonii. Marco Polo opisuje w swoich pamiętnikach z podróży, że już w XI wieku istniały dobrze zorganizowane gminy chrześcijańskie w Chinach⁶⁰⁹. Niestety, chrześcijanie asyryjscy zostali zaatakowani w 1380 roku przez mongolskiego wodza Timura Lenka i zginęły ich miliony w Asyrii, Iraku i Iranie⁶¹⁰. Przetrwały mało liczne społeczności chrześcijańskie, ukrywając się w górach położonych między Persją a Turcją. Ponowne prześladowania pojawiły się podczas I wojny światowej, a następne

⁶⁰⁰ Por. tamże.

⁶⁰¹ Por. tamże.

⁶⁰² Por. tamże.

⁶⁰³ Por. *Vikariatet för de orientalisk-katolska kyrkorna representerade i Sverige*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 81.

⁶⁰⁴ Por. *Vikariatet för de orientalisk-katolska kyrkorna representerade i Sverige*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 89.

⁶⁰⁵ Por. *Vi är vana att samarbeta med andra kyrkor – samtal med Krikor Chahinian*, [w:] *Guld rökelse myrra. De orientaliska katolikerna i Sverige*, s. 71-73.

⁶⁰⁶ Por. Rdz 11,31.

⁶⁰⁷ Por. Dz 2,9.

⁶⁰⁸ Por. *Guld rökelse myrra. De orientaliska katolikerna i Sverige*, s. 51.

⁶⁰⁹ Por. tamże.

⁶¹⁰ Por. tamże, s. 52.

w 1933 roku, gdy Anglicy opuścili Irak⁶¹¹. Aresztowano wówczas patriarchę, wielu czołowych duchownych i wiernych wymordowano, a ci, którzy przeżyli, w większości uciekli do innych krajów.

Obecnie podaje się, że chrześcijan asyryjskich jest na świecie ok. 500 tysięcy, z tego ok. 5 tys. przebywa w Szwecji⁶¹². Chaldejski Kościół Katolicki wyłonił się spośród chrześcijan asyryjskich, z ich wschodnio-syryjskiego rytu w 1771 roku, gdy patriarcha asyryjski przyjął zwierzchność Rzymu. Sytuacja ukształtowała się i dojrzała do samodzielnej działalności w 1830 roku, gdy papież Pius VIII mianował metropolitą chaldejskich katolików Johna Hozmidasa, nadając mu tytuł Chaldejskiego Patriarchy Babilonu. Obecnie około miliona katolików chaldejskich przebywa w Iranie, Iraku, Turcji, Syrii, USA i w Europie⁶¹³. Trudna sytuacja w Iranie i Iraku powiększa sukcesywnie ich liczbę w Szwecji. Posiadają oni własne duszpasterstwo, z odpowiedzialnymi za poszczególne punkty duszpasterskie księżmi: Eskilstuna, Mar Aprem kyrka – abba Paul Rabban Braimok⁶¹⁴, Södertälje, Johanneskyrkan – abba Sameer Putrus⁶¹⁵, Uppsala, abba Mahir Malko⁶¹⁶. Nabożeństwa są odprawiane w języku chaldejskim i arabskim. W duszpasterstwie wspierają księży 3 siostry zakonne dominikanki wywodzące się z duszpasterstwa chaldejskiego w Szwecji. Oprócz wspomnianych powyżej punktów duszpasterskich, działalność prowadzona jest także w Skärholmen, Nyköping, Norrköping, Västerås, Örebro, Linköping, Jönköping⁶¹⁷. Członkowie tej grupy chrześcijan są szczęśliwi, że mają możliwość z dala od swych rodzinnych stron, w Szwecji, wyznawać wiarę w Chrystusa zgodnie ze swą kulturą, tradycją i we własnym języku⁶¹⁸.

Wspólnota chrześcijan należąca do Maronickiego Kościoła Katolickiego posiada wyjątkowe miejsce wśród Kościołów Wschodnich, ponieważ formalnie nie byli oni odłączeni od jedności z Rzymem oraz zawsze akceptowali ustalenia chrystologiczne Soboru Chalcedońskiego (z 451 roku⁶¹⁹). Kościół ma swoje korzenie we wspólnocie chrześcijan z Libanu, która po dysputach chalcedońskich odizolowała się i żyła w libańskich górach⁶²⁰.

⁶¹¹ Por. tamże.

⁶¹² Por. tamże.

⁶¹³ Por. tamże.

⁶¹⁴ *Vikariatet för de orientalisk-katolska kyrkorna representerade i Sverige*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 91.

⁶¹⁵ Por. tamże.

⁶¹⁶ Por. tamże, [w:] tamże, s. 92.

⁶¹⁷ Por. *Katolska Kyrkan i Sverige* (The Catholic Church in Sweden, Die Katholische Kirche in Schweden, L'Eglise Catholique en Suède) 2010-2011, *Församlingar och gudstjänstorter* (Parishes and places of worship), s. 2-7.

⁶¹⁸ Por. *Den kaldeiska kyrkan – samtal med Ronny Elia*, [w:] *Guld rökelse myrra. De orientaliska katolikerna i Sverige*, s. 93-97.

⁶¹⁹ Por., J. Daniélou, H. I. Marrou, *Historia Kościoła od początków do roku 600*, s. 257-263.

⁶²⁰ Por. *Guld rökelse myrra. De orientaliska katolikerna i Sverige*, s. 51.

Do pierwszych kontaktów z Rzymem doszło dopiero w X wieku, a w 1182 roku⁶²¹ uzgodniono życie w braterstwie i jedności. W 1736 roku⁶²² ustalono zasady życia liturgicznego, struktury kościelne i sprawy organizacji życia kościelnego obowiązujące do dzisiaj. Za czasów Imperium Osmańskiego (XIII-XX wiek)⁶²³ Liban i Maronici uzyskali ochronę Francji trwającą do nadania Libanowi niepodległości w 1944 roku, a w konstytucji umieszczono zapis, że prezydent tego kraju musi być każdorazowo maronitą⁶²⁴.

Maronicki Kościół Katolicki posiada swego patriarchę w mieście *Bkerke*, niedaleko Bejrutu, a miejsca sprawowania liturgii są obecne na całym świecie. Szacuje się, że istnieją 3 mln maronitów, z tego 3,5 tys. w Szwecji⁶²⁵, gdzie posiadają własne duszpasterstwo prowadzone przez dwóch kapłanów: w Sztokholmie i okolicach (tzw. *Storstockholm*) odpowiedzialny jest za nie abbuna Simon Petrus Semaan⁶²⁶ oraz w Göteborg i okolicach (tzw. *Västkusten*) – abbuna Georges Nehmé⁶²⁷. Liturgia posiada elementy zaczerpnięte z rytu zachodnio-syryjskiego, wschodnio-syryjskiego oraz łacińskiego. Najczęściej językiem liturgicznym jest język syryjski i arabski.

Melchicki Kościół Katolicki, nazywany także Kościołem Grecko-Katolickim, skupia w swej społeczności chrześcijan pochodzących z Patriarchatu Aleksandryjskiego, Antiocheńskiego i Jerozolimskiego akceptujących postanowienia Soboru Chalcedońskiego. Kontakty z Rzymem rozpoczęto w XVII wieku⁶²⁸, gdy misjonarze europejscy przybyli na tereny Patriarchatu Antiocheńskiego i znaleźli sprzymierzeńców dla swej działalności wśród chrześcijan Damaszku. Ich patriarcha Cyryl (wybrany w 1724 roku⁶²⁹) został za sprzykanie misjonarzom ekskomunikowany przez patriarchę Konstantynopola Sylwestra i aby zachować życie własne oraz rodziny musiał uciekać i schronić się w Libanie. W odpowiedzi na to papież Benedykt XIII (1649-1730) mianował Cyryla łacińskim patriarchą Antiochii⁶³⁰. Do dzisiaj melchicki patriarcha posiada swoją siedzibę w Damaszku i nosi tytuł Patriarcha Antiochii, Aleksandrii i Jerozolimy.

Wśród rytów bizantyjskich melchici są najliczniejszą wspólnotą liczącą ok. 1,3 mln wiernych obecnych w Syrii, Libanie, Izraelu, Egipcie, Jordanii,

⁶²¹ Por. tamże.

⁶²² Por. tamże.

⁶²³ Por. *Atlas Historii Powszechnej*, red. G. Hajduk, „Świat Książki”, Warszawa 1999, s. 66-68.

⁶²⁴ Por. *Guld rökelse myrra. De orientaliska katolikerna i Sverige*, s. 51.

⁶²⁵ Por. tamże.

⁶²⁶ Por. *Vikariatet för de orientalisk-katolska kyrkorna representerade i Sverige*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 90.

⁶²⁷ Por. tamże.

⁶²⁸ Por. *Guld rökelse myrra. De orientaliska katolikerna i Sverige*, s. 61.

⁶²⁹ Por. tamże.

⁶³⁰ Por. tamże.

Południowej i Północnej Ameryce, Australii, Europie i Skandynawii⁶³¹. Przyjmuje się, że w Szwecji jest ich około 1 tys.⁶³² wiernych. Duszpasterstwo wśród nich prowadzi msgr abba Ghattas Luis⁶³³ odpowiedzialny za melchitów zamieszkałych w Sztokholmie, korzystając z kościoła katolickiego w Järfälla pw. Trójcy Przenajświętszej (szwedz. *Heliga Trefaldighets kyrka*), w regionie Göteborg – dk. Georges Seckar⁶³⁴ przy kościele oo. kapucynów w Angered oraz w Malmö i jego okolicach duszpasterstwo prowadzi abba Antoine Arab. Chrzęścianie tej wspólnoty, sprawując liturgię w języku arabskim, dokonali także tłumaczenia tekstów liturgicznych na język szwedzki, aby umożliwić uczestnictwo w niej katolikom szwedzkojęzycznym – otwierając się w ten sposób na całą wspólnotę Kościoła katolickiego⁶³⁵.

Syryjska wspólnota chrześcijańska posiada swoje korzenie we wczesnych społecznościach wyznawców Chrystusa w Antiochii⁶³⁶, gdzie uczniowie po raz pierwszy zostali nazwani chrześcijanami⁶³⁷. Obowiązującym językiem w tym czasie w Antiochii był język syryjski⁶³⁸. Według przekazów tradycji, św. Piotr był pierwszym biskupem Antiochii, ponieważ była ona jednym z pierwszych, największych centrów chrześcijańskich⁶³⁹. W Jerozolimie było centrum dla judeochrześcijan, Antiochia gromadziła uczniów Chrystusa pochodzenia greckiego, a Edessa uczniów języka syryjskiego⁶⁴⁰ (stąd pochodzi słynny wizerunek Chrystusa zwany *Mandylionem* oraz słynna szkoła teologiczna pierwszych wieków chrześcijaństwa założona przez św. Efrema Syryjczyka (ok. 305-373)⁶⁴¹.

Z czasem, pod wpływem różnych koncepcji teologicznych oraz wydarzeń historyczno-politycznych tamtych czasów, chrześcijanie tego regionu podzielili się na prawosławnych i sprzyjających Rzymowi. Podczas wypraw krzyżowych grupy te zbliżyły się do siebie tak dalece, że były bardzo blisko zbudowania unii, lecz pojawienie się misjonarzy z Europy wprowadziło nowe spojrzenie na społeczności chrześcijan zrażonych do Rymu przez postępowanie krzyżowców⁶⁴². W 1782 roku prawosławnym patriarchą wybrano

⁶³¹ Por. tamże.

⁶³² Por. tamże, s. 62.

⁶³³ Por. *Vikariatet för de orientalistisk-katolska kyrkorna representerade i Sverige*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 90.

⁶³⁴ Por. tamże, s. 91.

⁶³⁵ Por. *Den melkitiska kyrkan. Helst en egen kyrka – samtal med Ghattas Louis*, [w:] *Guld rökelse myrra. De orientalistiska katolikerna i Sverige*, s. 79-83.

⁶³⁶ Por. tamże, s. 46.

⁶³⁷ Por. Dz 11,26.

⁶³⁸ Por. *Den melkitiska kyrkan. Helst en egen kyrka – samtal med Ghattas Louis*, s. 79-83.

⁶³⁹ Por. tamże.

⁶⁴⁰ Por. tamże, s. 48.

⁶⁴¹ Por. J. Daniélou, H. I. Marrou, *Historia Kościoła od początków do roku 600*, s. 218-219.

⁶⁴² Por. *Den melkitiska kyrkan. Helst en egen kyrka – samtal med Ghattas Louis*, s. 49.

Michaela Jarweha, który niedługo po wyborze nawiązał kontakt z papiestwem i konwertował na katolicyzm, przeniósł się do Libanu i został patriarchą Antiochii⁶⁴³. Od tej pory istnieje nierozzerwalna sukcesja katolickich patriarchów antiocheńskich ze stolicą w Bejrucie. Dane statystyczne podają, iż wśród chrześcijan jest obecnie 120 tys. wyznawców Katolickiego Kościoła Syryjskiego⁶⁴⁴, z czego w Szwecji ok. 5 tys.⁶⁴⁵. Odpowiedzialnym za duszpasterstwo wśród nich w regionie sztokholmskim jest *korbiskop* abba Adris Hanna⁶⁴⁶, a jego pomocnikiem na południowy Sztokholm – abba Amar Behnam Antanus⁶⁴⁷. Liturgia w języku syryjskim sprawowana jest regularnie w takich miastach, jak: Tensta, Södertälje, Trollhättan i Växjö⁶⁴⁸ i gromadzi liczne grupy wyznawców tej tradycji chrześcijańskiej tworzącej dla nich także przyjazną społeczność i wspólnotę kulturową będącą wsparciem moralnym podczas pobytu na emigracji⁶⁴⁹.

---

⁶⁴³ Por. tamże.

⁶⁴⁴ Por. tamże.

⁶⁴⁵ Por. tamże.

⁶⁴⁶ Por. *Vikariatet för de orientalisk-katolska kyrkorna representerade i Sverige*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 90.

⁶⁴⁷ Por. *Vikariatet för de orientalisk-katolska kyrkorna representerade i Sverige*, [w:] *Matrikel 2013*, s. 104.

⁶⁴⁸ Por. *Guld rökelse myrra. De orientaliska katolikerna i Sverige*, s. 46.

⁶⁴⁹ Por. tamże, *Syrisk katolska kyrkan – samtal med Adris Hanna*, [w:] tamże, s. 74-78.

Rozdział II

Założenia teoretyczno-formalne integracji imigrantów w Kościele katolickim w Szwecji

Kolejna część analiz obejmuje teoretyczne założenia jako podstawę podejmowanych wysiłków budowania jednej bogatej w różnorodność spójnej społeczności – wspólnoty imigrantów katolickich w Szwecji. W tym celu, na początku zostanie zaprezentowany proces tworzenia się idei integracji w środowisku biskupów skandynawskich, aby następnie tematyka, która jest przedmiotem niniejszego opracowania, mogła zostać zawężona do nauczania społecznego i wytycznych obowiązujących w tym względzie w Kościele katolickim w Szwecji. W celu przeanalizowania procesu rozwoju idei i poglądów w odniesieniu do zagadnienia integracji zostanie przeanalizowane także nauczanie biskupów Kościoła katolickiego w Królestwie Wazów.

2.1 Stanowisko Konferencji Episkopatu Skandynawii

W celu zrozumienia specyfiki sytuacji i stanowiska Kościoła katolickiego w Szwecji, należy ukazać kontekst problematyki podejmowanej przez biskupów innych regionów skandynawskich, gdyż społeczności katolickie w tych miejscach zmagaly się z podobnymi problemami. W naturalny sposób, prowadząc działalność w kulturze wyrosłej na gruncie protestu i sprzeciwu wobec Kościoła katolickiego, biskupi tych społeczności odczuwali potrzebę wzajemnych konsultacji oraz wspólnego poszukiwania rozwiązań, a także podtrzymywania jedności w celu wzajemnego umacniania i wspierania. Zarys takiej współpracy oraz jej efekty zostaną omówione w dwóch kolejnych paragrafach opracowania.

2.1.1 Proces konstytuowania się Konferencji Biskupów Skandynawskich

Zgodnie z informacjami archiwalnymi, początki istnienia konferencji biskupów Krajów Północnych (*Norden*) były spontaniczne i nieformalne.

Pierwsze odnotowane pod tą nazwą spotkanie pasterzy administratur apostołskich Europy w regionie skandynawskim odbyło się w maju 1923 roku w Göteborgu¹. Spotkali się wówczas biskupi odpowiedzialni za katolickie struktury lokalne regionu: administrator apostolski Szwecji bp Johannes Eryk Müller (1877-1965), biskup Danii Josef Brems (1870-1958) oraz biskup Norwegii Jan Smit (1883-1972)². Zajęto się przygotowaniem do zapowiedzianej wizyty prefekta Kongregacji Rozkrzewiania Wiary, którym był wówczas kard. Willem van Rossum³. Miała to być pierwsza od czasów Reformacji, oficjalna wizyta tak wysokiej rangi dostojnika watykańskiego w regionie ogarniętym kulturą protestancką. Innymi poruszonymi zagadnieniami były sprawy udoskonalenia i polepszenia warunków pracy zakonnic oraz ożywienie życia duchowego kapłanów⁴.

Kolejne spotkanie odbyło się w dwóch etapach: najpierw w Sztokholmie w dniu 12 sierpnia 1923 roku, gdy bp J. E. Müller gościł biskupa z Danii J. Bremsa i biskupa z Norwegii J. Smita podczas ich podróży do Helsinek. Przy tej okazji ustalono i zaplanowano, że należy zorganizować kongres dla katolików w Skandynawii – który doszedł do skutku dopiero dziewięć lat później⁵. Następnie, trzy dni później nastąpiło kolejne spotkanie związane ze święceniami biskupimi bp. Mikaela Buckxa SCJ (1881-1946) ⁶ udzielonymi w dniu 15 sierpnia z rąk kard. W. van Rossuma w Helsinkach. Głównym tematem spotkania było rozważenie możliwości otwarcia seminarium duchownego dla kandydatów do stanu kapłańskiego z regionu skandynawskiego. Uznano, że będą duże trudności, ale jeśli Kościół w Skandynawii ma się rozwijać, to takie seminarium powinno powstać⁷.

Do kolejnego spotkania doszło w Kopenhadze w lutym 1924 roku. Do grona biskupów dołączył ordynariusz utworzonej prefektury apostołskiej Islandii, ks. Marteinn Meulenberg SM. Podczas spotkania kontynu-

¹ Por. Bishop John Wellem Gran, *The Scandinavian Episcopal Conference. A Survey of 25 Years of Activity*, Oslo Katolske Bispedømme 1986, mps, j. ang., s. 2, <<http://www.nordicbishopsconference.org/index.php?id=521>>, (data dostępu: 4.03.2011).

² Por. tamże.

³ Willem Marinus van Rossum CSSR (ur. 3 września 1854 w Zwolle – zm. 30 sierpnia 1932 w Maastricht). Holenderski duchowny katolicki, redemptorysta, kardynał i prefekt Kongregacji Rozkrzewiania Wiary w latach 1918-1932. Por. J. M. Drehmanns, *Kardinal van Rossum, korte levensschets*, J. J. Romen&Zonen, Roermond 1935. Por. także *The Cardinals of the Holy Roman Church*, Biographical Dictionary (1903-2009), <<http://www2.fiu.edu/~mirandas/bios-r.htm>>, (data dostępu: 6.03.2011).

⁴ Por. Bishop John Wellem Gran, *The Scandinavian Episcopal Conference. A Survey of 25 Years of Activity*, s. 3.

⁵ Por. tamże.

⁶ Administrator Apostolski w Finlandii w latach 1923-1933. Jego następcami byli: bp Gulielmus Cobben SCJ (1955-1967) pierwszy ordynariusz diecezji, bp Paul Verschuren SCJ (1967-1998), bp Józef Wróbel SCJ (2000-2008). Por. *Katolinen kirkko Suomessa-Catholic Church in Finland*, <http://www.catholic.fi/hiippakunta/helsingin_piispat.htm>, (data dostępu: 05.02.2011)

⁷ Por. Bishop John Wellem Gran, *The Scandinavian Episcopal Conference. A Survey of 25 Years of Activity*, s. 2.

owano wcześniejsze tematy oraz dzielenie się sytuacją Kościołów lokalnych w poszczególnych krajach⁸. Do następnego doszło po trzech latach w Sztokholmie w 1927 roku (lecz niestety, protokół z tego spotkania nie został umieszczony w materiałach archiwalnych⁹). Planowane i przygotowywane od dawna spotkanie katolików krajów północnych *Internordic Catholic* odbyło się w Kopenhadze, w sierpniu 1932 roku, w postaci Kongresu Eucharystycznego¹⁰. Wszystkie kraje skandynawskie były wówczas reprezentowane. W zastępstwie bp. J. Smita, który zrezygnował z funkcji w 1927 roku, obecny był biskup-elekt Jacques Mangers SM (1889-1972), wikariusz administracji kościelnej południowej Norwegii, ponieważ kraj ten w 1931 roku został podzielony na trzy obszary jurysdykcyjne. Wśród wielu dygnitarzy zagranicznych obecnych na kongresie byli: kard. Willem van Rossum (który zmarł kilka tygodni później) oraz kard. August Hlond SDB Prymas Polski¹¹. Z racji napiętego programu kongresu, nie odbyło się formalne spotkanie biskupów skandynawskich, ale w kuluarach omawiano różne sprawy dotyczące wspólnych problemów.

Biskupi skandynawscy po raz kolejny spotkali się na wspólnych, dwudniowych obradach w Sztokholmie, w kwietniu 1936 roku, pod przewodnictwem bp J. E. Müllera. Uczestniczyli w nich: z Danii bp J. Brems, z Norwegii bp J. Mangers SM, z Finlandii bp William Gulielmus Cobben SCJ (nowy wikariusz apostolski, a następnie pierwszy ordynariusz)¹¹. Islandia nie była reprezentowana. Zagadnienia, które omówiono były następujące: dyskutowano co zrobić, aby ożywić zainteresowanie powołaniami do życia kapłańskiego i zakonnego; jak wychowywać młodzież do pogłębionego życia oraz właściwej relacji wobec wartości materialnych; uznano, że należy zadbać o pozytywny obraz Kościoła katolickiego w mediach; rozmawiano o istnieniu potrzeby ujednoczenia zasady pracy duszpasterskiej na różnych poziomach; o konieczności zajęcia się promocją i wydawnictwem literatury katolickiej¹³. W dokumencie przesłanym do Kongregacji Rozkrzewiania Wiary w Rzymie wyszczególniono trzy najistotniejsze punkty do przemyślenia i realizacji: 1. konieczność dostosowania instytucji Kościoła katolickiego do wysokiego standardu i poziomu kultury na północy; 2. wzmożenie wysiłków zmierzających do powołania niższego seminarium duchownego; 3. zwrócenie uwagi na fakt, że nic bardziej

⁸ Por. tamże.

⁹ Por. tamże.

¹⁰ Por. tamże.

¹¹ Por. tamże, s. 3.

¹² Por. tamże.

¹³ Por. tamże.

nie szkodzi katolicyzmowi w krajach nordyckich niż niemoralne zachowanie i skandale w samym Kościele¹⁴.

W odpowiedzi Kongregacja Rozkrzewiania Wiary zaleciła kolejne spotkania, bardziej praktyczne, w celu skonkretyzowania działań odnoszących się do podanych punktów. Odkonkretyzowano je w lipcu 1936 roku w Kopenhadze¹⁵. Mimo szczerych chęci i wysiłków, pomysł utworzenia seminarium nie powiódł się i przez wiele lat pozostał tylko projektem zapisanym w protokołach spotkań.

W okresie II wojny światowej spotkania nie odbywały się w ogóle, aż do czerwca 1946 roku, gdy po dziesięcioletniej przerwie biskupi krajów nordyckich rozpoczęli nowy rozdział współpracy spotkaniem w Sztokholmie, któremu przewodniczył bp J. E. Müller. Uczestniczyli w nim: bp Teodor Suhr OSB (który zastąpił bp. J. Bremsa w Danii); prefekci prałatur apostolskich Norwegii: Antonius Deutsch SSCC (1896-1980) i Johannes Wember MSF (1900-1980). Nie była reprezentowana Islandia¹⁶. Najważniejsze zagadnienia omawiane podczas spotkania dotyczyły skutków moralnych wojny – jej ofiar oraz imigrantów wojennych, planowanego organizowania pomocy ofiarom wojennym zwłaszcza więźniom obozów koncentracyjnych, pomocy małżeństwom i rodzinom w katolickim wychowywaniu dzieci¹⁷.

Ostatnie posiedzenie biskupów nordyckich w takiej formie odbyło się w Oslo, we wrześniu 1951 r. Powrócono do zagadnień małżeńsko-rodzinnych i wychowawczych, duszpasterskiej pomocy imigrantom pokrzywdzonym przez wojnę oraz pojawiło się rosnące od dawna przekonanie, że nadszedł czas na reorganizację struktury kościelnej i przemianowanie wikariatów i prałatur apostolskich w krajach nordyckich na diecezje. Podjęto decyzję o przedłożeniu wniosku w tej sprawie Stolicy Apostolskiej¹⁸. Rozpoczęły się rozmowy dotyczące niniejszej propozycji, analiza sytuacji, możliwości i perspektyw. Ich efektem było podjęcie przez papieża Jana XXIII w 1959 roku decyzji o wysłaniu stałego przedstawiciela Stolicy Apostolskiej do krajów północnych, abp. M. H. Lukasa¹⁹, a 1 marca 1960 roku utworzono Delegaturę Apostolską dla całej Skandynawii²⁰. Dwa miesiące później, w dniu 1 maja odbyło się w Bergen (południowa Norwegia) spotkanie inauguracyjne powołanie Konferencji Episkopatu Skandynawii²¹, w którym wzięli

---

¹⁴ Por. tamże

¹⁵ Por. tamże.

¹⁶ Por. tamże.

¹⁷ Por. tamże, s. 4.

¹⁸ Por. tamże.

¹⁹ Por. tamże.

²⁰ Por. tamże, s. 5.

²¹ Por. KK 20-29.

udział: bp W. Cobben – Finlandia, bp T. Suhr – Dania, bp J. Wember – Norwegia, bp Johannes Ruth SSCC – Norwegia, bp Ansgar Nelson OSB – Szwecja, bp Johannes Gunnarson SMM – Islandia²².

W dniu 4 maja 1960 roku rozpoczęto obrady robocze, podczas których ustalono zasady współpracy i zakres zadań oraz reguły funkcjonowania Konferencji, które zawarto w dokumencie *Conventus Ordinariorum Scandiae*²³. Podczas tajnego głosowania pierwszym przewodniczącym Konferencji Episkopatu Skandynawii wybrano bp. Teodora Suhra OSB z Danii, a jego zastępcą bp Ansgara Nelsona OSB ze Szwecji²⁴. Spotkanie, które trwało cały tydzień, charakteryzowało się w większości porządkiem właściwym konferencjom episkopatów proponowanym i wypracowywanym jako owoc pracy grup przygotowujących obrady Soboru Watykańskiego II. Podczas spotkania osiągnięto porozumienie w kilku kwestiach, takich jak wspólne dni postu i wstrzeźliwości, przepisy co do stroju duchownych, dyrektorium co do udzielania sakramentu spowiedzi, kanonicznej formy zawarcia małżeństwa, relacji do przemian społecznych, niedzielnego duszpasterstwa ministrantów, opieki duszpasterskiej nad ruchami i stowarzyszeniami katolickimi²⁵.

W dobie trwania Soboru, powstające episkopaty były traktowane na w pół formalnie, jako miejsca wymiany opinii i doświadczeń, gdyż nie wiadomo było, w jakim kierunku rozwinię się nowa eklezjologia. Podczas prac soborowych dyskutowano także kwestie granic diecezji i episkopat skandynawski uznał za właściwy oraz popierał model niemiecki, istniejący wówczas już od przeszło 100 lat, ustalający granice władzy episkopatu zgodnie z granicami państwa. Ostatecznie ustalono w wydanym przez Sobór dekrecie²⁶, że mimo iż każdy biskup diecezjalny posiada bezpośrednie odniesienie do Stolicy Apostolskiej, to dla usprawnienia organizacji współpracy między Kościołami lokalnymi, posiadającymi własne zasady działalności duszpasterskiej, powołane będą konferencje wspólne poszczególnych episkopatów²⁷, których regulaminy działalności każdorazowo będą zatwierdzane przez Stolicę Apostolską.

Konferencja Episkopatu Skandynawii miała opracowany statut działalności zatwierdzony przez jego członków w 1962 roku. Po Soborze Watykań-

²² Por. Bishop John Wellem Gran, *The Scandinavian Episcopal Conference. A Survey of 25 Years of Activity*, s. 5

²³ Por. tamże.

²⁴ Por. tamże.

²⁵ Por. tamże.

²⁶ Por. CD 37-38.

²⁷ Rolę i zadania episkopatów omówiono także szczegółowo w motu proprio papieża Pawła VI pt. *Ecclesiae Sanctae* z dn. 6 sierpnia 1966 roku.

skim II musiano przepracować go na nowo zgodnie ze wskazaniem. Zadanie to podjęto bardzo energicznie. Było kilka propozycji, począwszy od zachowania pierwszej edycji statutu, jednak w ciągu czterech sesji konferencyjnych w 1965 roku nanoszono poprawki, odnosząc się do nowych wyzwań i *znaków czasu*, aby lepiej dopasować ustalenia do wyzwań współczesności. Pierwszą propozycję Rzym przyjął na okres pięciu lat *ad experimentum*. Następny etap prac rozpoczął się, gdy nowa edycja Kodeksu Prawa Kanonicznego weszła w życie w 1983 roku. Większość zasad zawartych w dotychczasowych statutach należało na nowo przeanalizować i zrewidować. Ich zaktualizowana wersja została zatwierdzona przez biskupów podczas sesji plenarnej w *Stella Maris* w pobliżu Helsinek dnia 27 września 1984 roku oraz przekazana do Rzymu. Otrzymała zatwierdzenie Stolicy Apostolskiej bez zastrzeżeń w dniu 19 stycznia 1985 roku. Działo się to wszystko w dużej mierze dzięki ogromnemu zaangażowaniu i determinacji przewodniczącego Konferencji bp. J. W. Grana²⁸.

Kolejne lata współpracy w ramach Konferencji to regularne robocze spotkania podejmujące najważniejsze kwestie życia religijnego i społeczno-obyczajowego, rozwój poszczególnych Kościołów lokalnych, potrzeba rozbudowywania zaplecza parafialnego i tworzenia nowych parafii z racji napływu nowych fal imigrantów z różnych regionów świata (w tym celu umieszczono w regulaminach prac episkopatu zapis o utworzeniu komisji ds. imigrantów²⁹).

Wśród różnych spraw podejmowanych w tamtym czasie, bardzo ważnym wydarzeniem przygotowywanym wspólnie przez biskupów skandynawskich była pielgrzymka papieża Jana Pawła II do krajów skandynawskich w 1989 roku. Było to wydarzenie ogromnej wagi historycznej, ukazujące uniwersalizm kultury katolickiej w kontekście dialogu ekumenicznego z braćmi protestantami w poszczególnych krajach nordyckich. Pielgrzymka papieska wniosła także nową jakość w rozumienie wspólnoty Kościoła tworzonego przez przedstawicieli wielu narodowości i kultur imigrantów katolickich pozostających w liczebnej mniejszości wobec ogółu modernistycznego społeczeństwa laickiego³⁰. Czołowymi posta-

²⁸ Bp John Willem Nicolaysen Gran OCSO (1920-2008), z zakonu oo. cystersów, sekretarz Konferencji Biskupów Skandynawii [dalej: NBK] w latach 1964-1972 oraz 1985-1989, przewodniczący NBK w latach 1978-1986, ordynariusz Kościoła katolickiego w Norwegii w latach 1964-1983. Por. *Den katolske kirke*, <<http://www.katolsk.no/home/jwgran/>>, (data dostępu: 4.03.2011).

²⁹ *Singulae commissiones iis, ob quas creatae sunt, rebus specialibus student et solutiones practicas inquirunt problematum, uti sunt actio socialis, seminaria, media communicationis socialis, catecheseos promotio, institutio seu educatio, immigration, etc.*, Statuta Generalia Conferentiae Episcopalis Scandiae, Caput V De Commissionibus, art. 27, [w:] *The Scandinavian Bishops' Conference (Conferentia Episcopalis Scandiae)*, <http://www.nordicbishopsconference.org/fileadmin/pdf/STATUT_01.pdf>, (data dostępu: 4.03.2012).

³⁰ Por. Y. K. Sjöblom, *Påvebesöket 1989*, [w:] *Stockholms katolska stift 50 år*, s. 107-113.

ciami Konferencji lat 80-tych i 90-tych byli: bp John Willem Nicolaysen Gran OCSO – emerytowany ordynariusz z Norwegii, lecz nadal aktywny w pracach Episkopatu, ordynariusz diecezji sztokholmskiej Hubertus Brandenburg (1978-1998) oraz nowy ordynariusz Norwegii Gerhard Schwenzer SSCC. Kolejne lata działalności przyniosły zmiany mentalnościowe spowodowane pojawieniem się nowych ordynariuszy, posiadających nieco inne doświadczenia niż ich poprzednicy oraz pochodzących niejako spoza głównych nurtów życia społeczeństw nordyckich, z racji kraju pochodzenia lub życia zakonnego. Dzięki temu mogli wnieść nowe spojrzenie i odmienne opinie w różnych podejmowanych kwestiach oraz niezmiernie dużo w umocnienie i rozwój katolicyzmu w Skandynawii. Były to nominacje bp. Józefa Wróbla SCJ na ordynariusza Finlandii (2000 r.), bp. Czesława Kozona, na ordynariusza Danii (1995 r.) oraz bp. Andersa Arborelius OCD na ordynariusza Szwecji (1998 r.).

Aktualne zadanie Konferencji polega na współpracy w podtrzymywaniu dialogu i wzajemnym ubogacaniu się doświadczeniami płynącymi z pracy duszpasterskiej; tworzenie płaszczyzny wzajemnych konsultacji między biskupami; koordynacja pracy Kościoła w diecezjach na podobnych zasadach; tworzenie możliwości podejmowania wspólnych decyzji i prezentowania oficjalnego stanowiska w kwestiach wymagających wydania opinii; ułatwienie podtrzymywania kontaktów z Kościołem katolickim w Europie i na całym świecie. W ten sposób Konferencja realizuje zasadę kolegialności biskupów będącą znakiem wspólnej odpowiedzialności za prowadzenie Kościoła, w jedności z Papieżem, który jest jego głową.

W chwili obecnej Konferencja Biskupów Skandynawii posiada 8 przedstawicieli reprezentujących 7 diecezji katolickich państw skandynawskich, które liczą razem ok. 250 tysięcy wiernych, w większości imigrantów. Spotkania odbywają się dwa razy do roku w jednej ze stolic diecezjalnych lub poza krajami nordyckimi. Radę Stałą Konferencji Biskupów Skandynawskich tworzą: bp Anders Arborelius OCD (przewodniczący) – Szwecja, bp Czesław Kozon – Dania, bp Bernt Eidsvig – Norwegia (Oslo). Pozostali członkowie: bp Berislaw Grgic – Norwegia (Tromsö), bp Teemu Sipponen SCJ – Finlandia, bp Pierre Bürcher – Islandia, a także emerytowany ordynariusz Oslo, bp Gerhard Schwenzer SSCC. Sekretarzem generalnym przez wiele lat był bp Georg Müller SSCC z Trondheim. Po jego rezygnacji funkcję tę przejęła w 2009 roku s. Anna Mirijam Kaschner CPS. Siedziba episkopatu mieści się w Kopenhadze, zaś Nuncjatura Apostolska w Sztokholmie.

2.1.2 Ewolucja poglądów wobec problematyki migracyjnej

Pragnąc zapoznać się ze stanowiskiem i podejściem Konferencji Biskupów Nordyckich (NBK – *Nordiska Biskopskonferens*) do zjawiska imigracji, przesłedzono listy pasterskie wystosowane do wiernych. Pierwsze wzmianki na temat interesującej, z punktu widzenia tego opracowania, problematyki pojawiły się równolegle ze zmianami dokonującymi się w Kościele podczas Soboru Watykańskiego II. W liście pasterskim na wielki post 1964 roku biskupi dzielą się przeżyciami i refleksjami z pobytu w Rzymie podczas jednej z sesji Soboru zatwierdzającej konstytucję o odnowie liturgicznej *Sacrosanctum Concilium*³¹. Opisują ubogacające przeżycie i doświadczenie uniwersalności Kościoła w sytuacji, gdy społeczność katolicka w Skandynawii pozostawaje w kulturowej izolacji i ograniczeniu spowodowanym ciągłymi uprzedzeniami i niechęciami. Słowa otuchy przekazane przez papieża Pawła VI i zapewnienie o tym, że zna trudną sytuację i kontekst skandynawskiego katolicyzmu oraz że Duch Święty jest sprawcą jedności wśród chrześcijan, wskazały kierunek i zachęciły do wysiłku na rzecz budowania jedności chrześcijańskiej w krajach skandynawskich, w których katolicyzm już wówczas w dużej mierze opierał się na przybyszach z różnych krajów katolickich³².

Wraz z pojawiającymi się postanowieniami Soboru Watykańskiego II dotyczącymi roli i zadań osób świeckich w życiu Kościoła, biskupi katolicy w Skandynawii bardzo sprawnie wprowadzali proponowane zmiany, angażując świeckich do bardzo wielu zadań i obowiązków³³, zwłaszcza, że istniał stały problem powołań kapłańskich oraz znaczący brak duchownych, którzy byliby w stanie zapewnić opiekę duszpasterską wszystkim wierzącym. W zasadzie wprowadzono daleko idące zalecenia, odciążając duchownych od spraw administracyjnych, a także umożliwiając osobom świeckim, niezależnie od narodowości i pochodzenia, zaangażowanie w liturgię i ceremonie w takim stopniu, aby kapłan mógł skupić się na sprawowaniu sakramentów świętych³⁴.

Podobnie, gdy zajmowano się wprowadzaniem zmian w liturgii odnośnie do języka liturgicznego, gdy z jednej strony pojawiły się głosy podważające sens wprowadzania takich zmian, a z drugiej oczekiwania, aby pro-

---

³¹ Por. *Nordens biskoper – till våre Bispedømers presteskap og øvrige troende*, Hyrdebrev for fasten 1964, s. 1-2.

³² Por. tamże.

³³ Por. *Biskoparna i de Nordiska Länderna, Lekmannens uppgifter i våra nordiska länder efter 2: a Vatikan-konciliet*, Fasteherdebrev 1966, s. 2.

³⁴ Por. tamże, s. 3.

wadzić liturgię w języku obecnych w krajach skandynawskich imigrantów, biskupi bardzo rozważnie i w stosownym tonie zachęcali, aby umiejętnie łączyć stare z nowym i integrować się wokół Chrystusa Eucharystycznego, który zawsze łączy, niezależnie od tego, w jakim języku ktoś się modli³⁵. Wydaje się, iż taka metodologia podejścia do rosnącego zróżnicowania kulturowego społeczności katolickiej w krajach skandynawskich w sposób ewolucyjny zajmowała właściwe sobie miejsce, a pasterze Kościołów w poszczególnych krajach, pozostając w niełatwej roli arbitrów, negocjatorów i symboli jedności, z pewnością odczuwali na swych barkach ciężar odpowiedzialności za jedność wspólnoty Kościoła³⁶.

Narastająca liczba imigrantów w krajach skandynawskich została dostrzeżona i określona przez NBK jako poważny problem społeczno-duszpasterski w połowie lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku. Było to związane z wydarzeniami w krajach Europy Środkowej i wiosną ludów tego okresu oraz emigracją ludności z Wietnamu, Korei Północnej, Chile i Meksyku oraz państw afrykańskich w poszukiwaniu pokoju i pracy³⁷. W trosce o właściwe podejście do nowej sytuacji, tzn. o właściwe traktowanie i empatię wobec imigrantów, a także w celu ukazania i przypomnienia nauczania społecznego Kościoła w tej kwestii, biskupi skandynawscy, obok nauczania pasterskiego we własnych diecezjach, dokonali dwukrotnej konkretyzacji i prezentacji oficjalnego stanowiska w tej sprawie.

Pierwszą oficjalną reakcją na rodzący się problem rosnącej liczby imigrantów był list pasterski biskupów krajów nordyckich na wielki post 1987 roku zatytułowany: *Asylsøkerne og vi (Poszukujący azylu i my*, tłum. MCh)³⁸. Biskupi wyrażają w nim dostrzeżenie nowej sytuacji oraz rosnące zaniepokojenie i niezadowolenie sytuacją ze strony wiernych³⁹. Pojawiające się w przestrzeni publicznej wypowiedzi przedstawicieli gmin i województw o nieprzygotowaniu na przyjęcie większej liczby imigrantów i trudności z już przyjętymi, w opinii pasterzy, podsycaly nerwowe nastroje oraz negatywnie nastawiały do samych imigrantów⁴⁰. Okres liturgiczny, w którym został podjęty temat zwiększającej się liczby imigrantów w Skandynawii, został wykorzystany jako właściwe tło do zastanowienia się nad podejściem do problemu

³⁵ Por. Biskoparna i de Nordiska Länderna, *Den liturgiska förnyelse*, Oslo 1967, s. 2.

³⁶ Por. Biskoparna i de Nordiska Länderna, *Den enhet i kyrkan*, Oslo 1968, s. 1-2.

³⁷ Por. R. Charles, *An Introduktion to Catholic Social Teaching*, Oxford Ignatius Press, 1999, s. 84-86. Por. także, Jan Paweł II, *Migracje w poszukiwaniu pokoju* (2004), [w:] *Orędzia Jana Pawła II na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 1985-2005*, s. 135-139.

³⁸ *Asylsøkerne og vi*, Hyrdebrev fra de nordiske biskoper, Fasten 1987, Archive of Nordic Bishopsconference in Copenhagen, Denmark, j. norweski, mps, s. 1-4

³⁹ Por. tamże, s. 1.

⁴⁰ Por. tamże.

w świetle chrześcijańskich wartości i społecznego nauczania Kościoła. Biskupi zajęli się wówczas zagadnieniem imigracji w dwóch aspektach: odpowiedzialnego zaangażowania w przeciwdziałanie niebezpieczeństwu, aby lęk, niepokój i brak życzliwości wobec przybyszów nie przerodził się w różne formy dyskryminacji, oraz wynikającego z chrześcijańskiej moralności obowiązku niesienia pomocy nowym obywatelom⁴¹, poszukującym dla siebie właściwego i bezpiecznego miejsca⁴². Uzasadnieniem dla takiego ujęcia problematyki było przypomnienie fundamentalnej prawdy, że ludzie wszystkich ras i kultur są dziećmi Bożymi i zostali zbawieni przez Chrystusa⁴³. Mimo różnicy pochodzenia i koloru skóry, wszyscy ludzie posiadają identyczną ludzką naturę, a w związku z tym podstawowe prawo do życia dotyczy także – a może nawet przede wszystkim – prześladowanych i uciekinierów. Biskupi przypomnieli także bardzo zdecydowanie, iż pogarda dla innych z powodu koloru skóry, odmienności języka czy kultury pochodzenia, lekceważenie oraz ignorowanie ich trudnej sytuacji nie jest postawą chrześcijańską⁴⁴.

Następnie, w celu usytuowania problemu i przybliżenia kontekstu i zasadności podjętej problematyki, biskupi zajęli się socjologiczną analizą sytuacji i powodów ówczesnej, rosnącej migracji ludności. Opierając się dostępnych danych, podali oni liczbę 15 milionów ludzi zmuszonych w ostatnich latach (chodzi o lata osiemdziesiąte) do opuszczenia swoich rodzinnych miast i krajów z powodu wojny, prześladowań oraz aktów terroru⁴⁵ mających podłoże polityczne, rasistowskie oraz religijne. Wyrażając tę opinię, bardzo jasno dali do zrozumienia, że uchodźcy pochodzą często z krajów biednych⁴⁶, od wielu lat ogarniętych wojną lub problemami ekonomiczno-gospodarczymi, a skutki ich przemieszczeń do państw ościennych często przerastają możliwości socjalno-ekonomiczne tych państw. Podali za przykład Pakistan, który mając 80 mln obywateli, ma także 4 mln imigrantów, którym nie może zapewnić mieszkania, wyżywienia, opieki medycznej, czyli podstawowych środków gwarantujących godne życie.

W takiej sytuacji biskupi zadali w swym liście pytanie o to, czy w momencie rosnącej liczby imigrantów w Europie i Skandynawii, ludzie tzw. Zachodu, żyjący w sytuacji uprzywilejowania, nie powinni wspólnie, poważnie i dojrzałe zastanowić się nad tragizmem sytuacji emigrantów,

---

⁴¹ Jan Paweł II, *Kościół wzywa wszystkich ludzi do pełniejszej solidarności* (1992), [w:] *Orędzia Jana Pawła II na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 1985-2005*, s. 63-67.

⁴² Por. tamże.

⁴³ Por. tamże.

⁴⁴ Por. tamże.

⁴⁵ Por. tamże, s. 2.

⁴⁶ Por. tamże.

nad tym, co uczynić, aby wyjść naprzeciw i przygotować się na przyjęcie tych, którzy potrzebują i będą potrzebować pomocy⁴⁷. Bierne przyglądanie się działalności Organizacji Narodów Zjednoczonych i innych organizacji dobro- czynnych nie jest według nich postawą właściwą. Zaapelowali, że należy w miarę możliwości zaangażować się na rzecz niesienia pomocy i z pewnością nie przerośnie to możliwości mieszkańców Skandynawii, gdyż w całej liczbie światowej migracji tylko 5% dotyczy Europy, a 0,25% krajów skandynawskich⁴⁸. Poza tym biskupi upomnieli, iż pojawiły się oznaki różnych form wykorzystywania trudnej sytuacji imigrantów oraz niegodne chrześcijan różne formy zarobku bazujące na ich trudnej sytuacji i tragedii. Państwa skandynawskie oraz gminy powinny znaleźć sposób na przyjęcie azylantów, zapewnić im miejsce zamieszkania oraz pomoc w sprawach formalnych, w tłumaczeniach tekstów oraz urzędowych rozmów, a także zrobić wszystko, aby nie czuli się spychani na społeczny margines, a przez to stawali się niepełni i załękni⁴⁹.

Biskupi w swym nauczaniu społecznym zwrócili się także do polityków o rozważenie sytuacji przyczyn emigracji ludności z własnych krajów i narastających trudności z tym związanych w krajach wysokorozwiniętych⁵⁰. Etyczne pytanie o granice solidarności w kontekście możliwości i obowiązku niesienia pomocy nie było bezpodstawne, gdyż często dobrobyt w krajach rozwiniętych dokonał się kosztem doprowadzenia do ubóstwa innych⁵¹, tak więc objęcie opieką uchodźców należy przyjąć bardziej jako powinność, niż obciążenie. Kraje skandynawskie posiadają w swej przeszłości dobre tradycje niesienia pomocy innym, wiele organizacji charytatywnych oraz bezinteresownych osób, zaangażowanych w przeróżne akcje humanitarne⁵². Wobec rosnących problemów związanych z coraz większą liczbą imigrantów należy pracować nad upowszechnieniem takich postaw oraz zachęcać do bezinteresownego zaangażowania – stwierdzili biskupi. Twierdzili także, iż chrześcijanie nie mogą zapomnieć, że są szczególnie zobowiązani do opieki nad prześladowanymi i uchodźcami w kontekście wyrzutu Zbawiciela: „...byłem bezdomny, a nie przyjęliście mnie”⁵³, utożsamiające się w tym kontekście z sytuacją uchodźców i emigrantów.

Druga część listu pasterskiego przybiera formę konkretnych wskazań dotyczących tego, co należy czynić, na co zwrócić uwagę i jakie inicjatywy pod-

⁴⁷ Por. tamże.

⁴⁸ Por. tamże.

⁴⁹ Por. tamże.

⁵⁰ Por. tamże.

⁵¹ Por. tamże.

⁵² Por. tamże, s. 3.

⁵³ Mt 25,35.

jąc, aby pomóc w sposób praktyczny imigrantom. Podstawową sprawą jest według pasterzy pozytywne uwrażliwienie siebie na ich obecność i zainteresowanie ich sytuacją w konkretnym miejscu przebywania (gminie, dzielnicy, osiedlu, kamienicy, bloku)⁵⁴. Najpilniejszymi potrzebami po przybyciu do nowego kraju są: uzyskanie miejsca zamieszkania, pomoc w nauce języka miejscowego, pomoc w opiece nad dziećmi oraz w załatwianiu formalności w urzędach, gdzie bez znajomości języka oraz miejscowego prawa imigranci czują się całkowicie bezradni i zagubieni⁵⁵. Ponieważ wiele organizacji dobroczynnych zajmujących się właśnie takimi formami pomocy cierpi na brak pracowników i wolontariuszy, katolicy powinni zaangażować się w taką działalność⁵⁶. Na pierwszym miejscu należy mieć na uwadze organizację *Caritas*, która z pewnością mogłaby uczynić o wiele więcej, gdyby posiadała większą liczbę czynnie zaangażowanych osób⁵⁷. Nie powinno się zrzucać całej odpowiedzialności za niesienie pomocy imigrantom na struktury państwa i odwoływać się jedynie do niewiele znaczącego i anonimowego w tym kontekście terminu *społeczeństwo*. Biskupi uważają, że osobiste zainteresowanie powinno być pozytywne, prowadzące do budowania przyjaźni z rodzinami imigrantów, wręcz gościnności i otwartości⁵⁸, aby czuli się mile widziani i w ten sposób należy dawać im nadzieję oraz budować wzajemne zaufanie, tworząc z nimi nową społeczność⁵⁹.

Ważnym elementem prezentowanego listu pasterskiego jest propozycja skierowana zarówno do władz, jak i braci i siostr chrześcijan, aby zjawiska imigracji nie traktować hasłowo, ale zdawać sobie sprawę, że kryje się za nim los konkretnego człowieka⁶⁰. Dlatego ważne jest, by przyjąć powstającą sytuację nie jako narastający problem, lecz jako wyzwanie i szansę spotkania z ludźmi innych kultur, ras i narodów przywożących ze sobą własny styl życia, nadzieje, oczekiwania i marzenia oraz całe wewnętrzne bogactwo ludzkie, którym każdy może się ubogacić⁶¹.

Słowa kończące list pasterski biskupów Konferencji Episkopatu Skandynawii na wielki post 1987 roku pt.: *Asylsøkerne og vi* wyznaczający program zaangażowania chrześcijan na rzecz niesienia pomocy imigrantom, mają wydźwięk typowo teologiczno-pastoralny⁶². Nawiązują do sprzyjają-

⁵⁴ Por. *Asylsøkerne og vi*, s. 3.

⁵⁵ Por. tamże, s. 3.

⁵⁶ Por. tamże.

⁵⁷ Por. tamże.

⁵⁸ Por. K. Bełch, *Katolicka Nauka Społeczna*, Wydawnictwo JEDNOŚĆ, Kielce 2007, s. 192-193.

⁵⁹ Por. *Asylsøkerne og vi*, s. 3.

⁶⁰ Por. tamże.

⁶¹ Por. tamże.

⁶² Por. tamże.

cego do pracy nad sobą i rewizji postaw czasu przygotowania do Świąt Zmartwychwstania Pańskiego oraz odnowienia w jedności i wzajemnym traktowaniu siebie jako braci i siostr w Jezusie Chrystusie, przyjmując jako punkt odniesienia słowa pochodzące z nauczania św. Pawła Apostoła: „A tu już nie ma Greka ani Żyda, obrzezania ani nieobrzezania, barbarzyńcy, Scyty, niewolnika, wolnego, lecz wszystkim we wszystkich jest Chrystus”⁶³.

Kolejny list pasterski Konferencji Episkopatu Skandynawii na temat stosunku katolików tego regionu do imigrantów, będący ważnym punktem odniesienia, ukazał się 22 kwietnia 1998 roku pt. *Irregular Immigrants*⁶⁴ (*Nielegalni imigranci*, tłum. MCh). We wstępie biskupi zauważają bardzo duży i szybki wzrost liczby imigrantów w Europie i Skandynawii, zwłaszcza z Krajów Bałkańskich oraz Środkowego Wschodu. Pojawianie się imigrantów w Skandynawii jest jednak zróżnicowane i nie dotyczy wszystkich krajów regionu w takim samym stopniu⁶⁵. Islandia do tej pory posiada ich najmniej, a w innych miejscach, zwłaszcza w regionach południowych, pojawia się ich coraz więcej. Biskupi przypominają, iż kraje skandynawskie posiadają bardzo pozytywne doświadczenia oraz tradycje w niesieniu pomocy humanitarnej⁶⁶, dlatego, zajmując się kwestią nielegalnych imigrantów, zwracają uwagę polityków oraz braci i siostr chrześcijan na ich sytuację. Są oni często traktowani w sposób nieludzki, bywają ofiarami zbrodni lub zmuszeni do przetrwania w trudnych warunkach decydują się na życie na granicy prawa lub posuwają się do popełniania różnorodnych przestępstw.

Biskupi zauważają i wyszczególniają cztery kategorie, według których można klasyfikować nielegalnych imigrantów w Skandynawii⁶⁷: 1. osoby, które starały się o prawo azylu i którym zostało przyznane pozwolenie na stały pobyt w jednym z krajów skandynawskich; 2. Osoby, które nielegalnie pozostały w kraju przybycia i nigdy nie starały się o azyl, wiedząc, że mają bardzo małe szanse na jego otrzymanie; 3. osoby, które przybyły do kraju legalnie jako turyści i pozostały w nim bez zezwolenia; 4. osoby, które przybyły, posiadając pozwolenie na wjazd, ale po jego wygaśnięciu nie opuściły kraju pobytu, pozostając bez uregulowania swego statusu prawnego⁶⁸.

⁶³ Kol 3,11

⁶⁴ *Irregular immigrants*, Nordic Bishops Pastoral Letter, Helsinki 22 april 1998, j. angielski, mps, Archive of Nordic Bishopsconference in Copenhagen, Denmark, s. 1-3

⁶⁵ Por. tamże, s. 1.

⁶⁶ Por. tamże.

⁶⁷ Por. tamże.

⁶⁸ Por. tamże.

Biskupi zwracają uwagę, że należy pamiętać o przyczynach opuszczenia dotychczasowych miejsc zamieszkania, które oscylują wokół naruszania i łamania praw człowieka, stosowania przemocy, prowadzonych wojen, ubóstwa i beznadziei⁶⁹. Do pozytywnych przyczyn biskupi zaliczają poszukiwanie nowych możliwości życiowych w innych krajach, perspektyw własnego rozwoju oraz bezpieczeństwa dla siebie oraz swoich rodzin⁷⁰. Zdobywają się także na przypomnienie, że w minionym stuleciu (mowa o XVIII wieku) wielu mieszkańców Skandynawii emigrowało, poszukując wolności politycznej, ekonomicznej i religijnej w innych częściach świata. Obecnie inni przybywają do Skandynawii, aby uczestniczyć w stylu życia i dobrobycie, który ludność miejscowa uważa za naturalny i zwyczajny⁷¹. Biskupi zauważają również, iż prawdopodobnie ilość nielegalnych imigrantów w krajach skandynawskich należy określać w tysiącach, lecz nikt nie potrafi obecnie podać wiarygodnych danych⁷². Odnotowują także fakt, że dzięki działalności organizacji *Caritas*, różnym inicjatywom podejmowanym przez parafie oraz dzięki indywidualnemu zaangażowaniu skandynawskich katolików, wiele osób otrzymuje konkretną pomoc. Tworzą się dzięki temu struktury wspierania imigrantów na poziomie opieki społecznej oraz zdrowotnej. Pojawiają się także oddolne, alternatywne inicjatywy organizowania punktów nauczania dla dzieci i młodzieży, co jest zjawiskiem pozytywnym, ale ten stan rzeczy należy postrzegać jako tymczasowy, ponieważ odbywa się poza oficjalnymi, legalnymi instytucjami do tego przeznaczonymi⁷³. Biorąc pod uwagę możliwości krajów skandynawskich, biskupi przewidują, że większość osób ubiegających się o pozwolenie na pozostanie w wybranym miejscu uzyska je wcześniej czy później⁷⁴. Dlatego, jako chrześcijanie, katolicy są zobowiązani okazać wszelką pomoc w bardziej ludzkim traktowaniu ich sytuacji i powinni uczynić wszystko, co w ich mocy, aby nikt nie umarł z głodu lub braku opieki socjalnej i medycznej⁷⁵. Sprawą bardzo dużej wagi jest zadbanie o właściwą edukację dzieci i zagwarantowanie im niezbędnej opieki.

W dalszej części nauczania biskupi nawiązują do słów zawartych w liście z 1987 roku mówiących o sprawiedliwym prawie do azylu, z którego skorzystało bardzo wielu imigrantów w tamtym czasie⁷⁶. Obecnie (pod koniec lat dziewięćdziesiątych XX wieku) w niektórych krajach sąsiadujących

---

⁶⁹ Por. tamże, s. 2.

⁷⁰ Por. tamże.

⁷¹ Por. tamże.

⁷² Por. tamże.

⁷³ Por. tamże.

⁷⁴ Por. tamże, s. 3.

⁷⁵ Por. tamże.

⁷⁶ Por. tamże.

z krajami nordyckimi żyje się w ubóstwie i po zmianach ustrojowych trwają one w oczekiwaniu, że bogate regiony Europy, także Skandynawia, poprzez polityczne zaangażowanie pomoże zmienić tę sytuację i ułatwi ich szybki i trwały rozwój⁷⁷. Przyczyni się to z pewnością znacznie do ograniczenia nielegalnej imigracji i jej skutków. W sytuacji, kiedy pojawiają się oznaki rosnącego niezadowolenia z powodu rosnącej liczby obcokrajowców w różnych regionach, chrześcijanie powinni na nowo odkryć wartość ogólnoludzkiej solidarności i powrócić do świadomości, że jako ludzie wszyscy są braćmi i siostrami⁷⁸.

Wychodząc naprzeciw pojawiającym się zjawiskom spowodowanym obecnością nielegalnych imigrantów w środowiskach lokalnych, biskupi skandynawscy przypominają organizacjom charytatywnym, zwłaszcza organizacji *Caritas* oraz Komisji *Justitia et Pax*, a także wiernym, podstawowe zasady społecznego nauczania Kościoła oraz proponują konkretne rozwiązania pomocne w tej sytuacji⁷⁹: 1. Każdy człowiek jest stworzony na obraz i podobieństwo Boże, posiada swoją godność, zagwarantowaną w prawie do życia, integralnego rozwoju i wolności religijnej; 2. Obowiązkiem Kościoła i jego członków jest socjalno-pastoralne zaangażowanie na rzecz niesienia pomocy wszystkim imigrantom (legalnym i nielegalnym), nawet wówczas, gdy struktury państwa nie wywiązują się z tych zadań; 3. Celem niesienia wszechstronnej pomocy musi być dążenie do zagwarantowania stabilnej sytuacji gwarantującej normalność życiową; 4. W sytuacji, gdy jest to możliwe, po wcześniejszym dokładnym rozpoznaniu i ocenie okoliczności, należy pomóc osobom decydującym się na dobrowolny powrót do własnego kraju, także, jeśli jest to konieczne, poprzez osobistą asystencję i towarzyszenie; 5. Organizacje dobroczynne zachęca się do aktywnego wpływania na ugrupowania polityczne i ich liderów w celu zainteresowania problematyką imigracyjną oraz poszukiwania trwałych i dobrych rozwiązań tego problemu. Nie można pozostawać biernym w sytuacji, gdy rządy państw skandynawskich skupione są przede wszystkim na zagadnieniach natury ekonomicznej, całkowicie ignorując trudną sytuację braci i siostr w krajach Europy Wschodniej oraz nie podejmują owocnych inicjatyw w celu złagodzenia ubóstwa w krajach Południa⁸⁰; 6. Nieuregulowana sytuacja wielu nielegalnych imigrantów oraz zaangażowanie wielu osób w niesienie im wszechstronnej pomocy przyczynia się do wewnętrznej konsolidacji i budowania jedności oraz sprawia, że tworzy się rodzaj alterna-

⁷⁷ Por. tamże.

⁷⁸ Por. tamże.

⁷⁹ Por. tamże.

⁸⁰ Por. tamże, s. 2-3.

tywnego społeczeństwa, które w osamotnieniu musi sobie radzić z tym problemem. Niestety, aż do czasu, gdy pojawią się konkretne polityczne rozwiązania tego problemu, działanie takie jest nieuniknione⁸¹; 7. Zauważa się sytuację, iż inne kategorie ludzi w krajach skandynawskich przeżywają również rozmaite trudności włącznie z brakiem zadowalających środków do życia. W każdej sytuacji, gdy ludzka godność jest pomijana i ignorowana, także w przypadku niewłaściwego traktowania nielegalnych imigrantów, należy zdecydowanie zwracać uwagę na ich trudną sytuację⁸².

W końcowej części listu pasterskiego biskupi zachęcają do ogólnospołeczno-politycznej debaty o problemie migracji do krajów skandynawskich i jej skutków, oferując na każdym etapie tej dyskusji osobiste zaangażowanie i pomoc⁸³.

Kontynuację i potwierdzenie prezentowanego dotychczas punktu widzenia Konferencji Episkopatu Skandynawii w odniesieniu do problematyki migracyjnej można odnaleźć w nocie informacyjnej po wizycie *ad limina apostolorum* w dniach 20-26 marca 2010 roku⁸⁴. Zawarta jest w niej informacja, przekazana przez przewodniczącego NBK, iż powiadomił on papieża Benedykta XVI, że najważniejszymi sprawami, którymi żyje Kościół katolicki w krajach nordyckich, jest m. in. obecność bardzo wielu imigrantów, co przyjmuje się i traktuje jako piękny i szczęśliwe wyzwanie, powinność i służbę⁸⁵. Opinia taka, a zarazem zobowiązanie, nie wynikają jedynie z teoretycznych założeń, ale są z pewnością faktycznym pragnieniem i wyrazem realizmu polityki kościelnej, mającej na uwadze odnowienie myśli i kultury katolickiej w Skandynawii oraz ewolucyjnego, stopniowego tworzenia społeczności wewnętrznie zjednoczonej.

2.2 Kwestia migracji w nauczaniu społecznym biskupów katolickich w Szwecji

Analizując teoretyczne podstawy stanowiska wewnątrz Kościoła katolickiego w Skandynawii wobec zjawiska migracji, po prezentacji głównych nurtów tej tematyki zawartych w dokumentach Konferencji Biskupów Skandyna-

⁸¹ Por. tamże, s. 3.

⁸² Por. tamże.

⁸³ Por. tamże.

⁸⁴ Por. *The Nordic bishops meet pope Benedikt*, <www.nordicbishopsconference.org/fileadmin/NBK>, (data dostępu: 24.03.2011).

⁸⁵ Dosłownie wyrażono informację w słowach: *Bishop Anders Arborelius OCD (Stockholm), the President of the Conference, in his address to the Pope, informed Pope Benedict about the ministry of the Church to the many immigrants in the Nordic countries, and sees this as a „beautiful and happy duty”*. Tamże.

wii, czas na przejście do refleksji nad społecznym nauczaniem pasterzy Kościoła katolickiego w Szwecji odczytywanym w kontekście narastającej kwestii imigracyjnej. Warto zauważyć, iż zagadnienie to nie było obce żadnemu z pasterzy Kościoła katolickiego w Szwecji, gdyż od czasów Reformacji aż do bp. Andersa Arborelius OCD wszyscy oni byli obcokrajowcami, w pewnym sensie i w określonym zakresie każdy z nich był więc niejako naznaczony syndromem imigranta. Dokonywała się w nich kulturowa konfrontacja, zderzenie starego świata z nowym, zanikanie wcześniejszej kultury na rzecz kultury miejsca nowego przebywania, a więc z autopsji znali i rozumieli – każdy na swój sposób – problem migracji, i dlatego każdy z nich wniósł w tematykę integracji imigrantów w Kościele jakieś odmienne, nowatorskie spojrzenie.

W kolejnym rozdziale opracowania zostanie poddane refleksji nauczanie wybranych pasterzy zawarte w poszczególnych listach, kazaniach, wskazaniach, wypowiedziach, poczynawszy od postaci, której działalność wniosła nową jakość spojrzenia na sprawę podejścia do odrodzenia myśli i kultury katolickiej. Od działalności tej postaci zauważa się dynamizację rozwoju społeczności katolickiej w Szwecji, a także wytyczenie specyficznego kierunku tego rozwoju kładącego nacisk na dogłębne poznanie kultury i specyfiki społeczności przebywania.

2.2.1 Jakob Studach (1833-1873)⁸⁶

Postacią, która wywarła ogromny wpływ na styl, rozumienie, świadomość, ocenę szans i interpretacji kierunków rozwoju katolicyzmu w Szwecji w szerokim znaczeniu tej problematyki, był niewątpliwie Jakob Laurentius Studach, Szwajcar, kapelan i spowiednik królowej Josephine av Leuchtenberg, administrator apostolski w Szwecji⁸⁷. Sprowadzony do Królestwa Szwecji w 1823 roku⁸⁸ w wieku 27 lat, zamieszkał w Sztokholmie, aby zapewnić opiekę duchową oraz możliwość wyznawania katolicyzmu 16-letniej, nowej królowej oraz jej najbliższych. W bardzo krótkim okresie opanował język szwedzki w takim stopniu, że zaistniał w szwedzkich kręgach arystokratycznych, politycznych i intelektualnych jako erudyta, humanista, znawca wielu dziedzin ówczesnej wiedzy, sprawny dyplomata oraz pobożny

⁸⁶ Podane w tym miejscu daty wskazują na okres pełnienia przez Jakoba Studacha (i jego następców) funkcji administratora apostolskiego w Szwecji. Por. *Katolska Biskopar i Sverige*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/244/1/>>, (data dostępu: 26.03.2011).

⁸⁷ Por. K. Wand, *Gustav II Adolf och Jesuitdolkén*, s. 151-152.

⁸⁸ Por. B. Lindqvist, *Biskopliga bekymmer*, <<http://www.signum.se/signum/template.php?page=red&id=1871>>, (data dostępu: 26.03.2011).

i święty kapłan⁸⁹. W 1833 roku został mianowany administratorem apostolskim Szwecji⁹⁰, a w 1843 roku także Norwegii⁹¹. Swoją pasję poznawania i rozumienia języka szwedzkiego połączył z pasją badawczą nad pierwotnym językiem tego regionu – językiem runicznym, której owoce opublikował po dwudziestopięcioletnich badaniach w 1856 roku, w dziele pt: *Die Urreligion oder das entdeckte Uralphabet*, dowodząc, że filozofia rozwoju języka jest nierozzerwalnie związana z historią rozwoju świadomości religijnej⁹².

W 1862 roku mianowany biskupem⁹³ katolickim w Szwecji, przyczynił się do odnowy Kościoła katolickiego i wzmocnienia jego pozycji w kraju zwalczającym wszelkie przejawy katolicyzmu. Poświęcił i podporządkował wszystkie swoje wysiłki jednemu celowi: rozwinięciu, umocnieniu i zapewnieniu rozwoju Kościoła katolickiego w Szwecji i Norwegii⁹⁴ (które w tym okresie pozostawały w unii personalnej rządzonej przez szwedzkiego monarchę). Dzięki jego szerokim kontaktom w Europie – zwłaszcza wśród bogatych rodów arystokratycznych – oraz przy pomocy królowej Josephine, oddano do użytku wiernych w 1837 roku nowy kościół (liczący 500 miejsc, co dwukrotnie przekraczało wówczas liczebne potrzeby sztokholmskich katolików) pw. św. Eugenii (*Santa Eugenia Kyrka*) w Sztokholmie⁹⁵ oraz poświęcono w 1856 roku nowy kościół pw. św. Olafa (*Sankt Olav Kirke*) w Oslo⁹⁶. W 1865 roku oddano do użytku wiernych nowy kościół w Göteborg, a w 1872 roku w Malmö⁹⁷. W niedługim czasie stały się one silnymi centrami odrodzenia katolicyzmu w Skandynawii.

Jakob Studach odkrył swoją misję i zadanie do spełnienia w Skandynawii w bardzo konkretny sposób. Poznając kulturę kraju, jego język oraz historię, uznał, że nie ma innego sposobu na odrodzenie katolicyzmu, jak powrót do chrześcijańskich korzeni w tym regionie i odwołanie się do pierwszych, wielkich misjonarzy skandynawskich: Ansgara, Eskila, Botvida, Erika, Hen-

⁸⁹ Opinię taką pozostawiła Frederika Bremer (1801-1865), szwedzka pisarka oraz działaczka ruchów emancypacyjnych. Por. K. Wand, *Gustav II Adolf och Jesuitdölen*, s. 231.

⁹⁰ Por. *Katolska Kyrkan i Sverige*, red. J. S. Granlund, Förlagsaktiebolaget Religion & Kultur – Göteborg, Halmstad 1953, s. 302.

⁹¹ Dzięki jego działalności i rozbudowie struktury kościelnej, w 1868 roku podjęto decyzję o utworzeniu w Norwegii niezależnej od Szwecji prefektury apostolskiej. Por. tamże.

⁹² J. L. Studach, *Die urreligion oder das entdeckte uralphabet*, Stockholm Und Leipzig A. Bonnier 1856. Dzieło zostało wznowione w 2010 roku jako cenna praca badawcza: J. Studach, *Die Urreligion. Oder Das Entdeckte Uralphabet*, Verlag Nabu Press 2010, ss. 428. Por. J. L. Studach, <http://books.google.ch/books?id=YmgCAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=sv&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false>, (data dostępu: 29.03.2011).

⁹³ Por. B. Lindqvist, *Biskopliga bekymmer*, s. 4.

⁹⁴ Por. tamże.

⁹⁵ Por. tamże.

⁹⁶ Por. tamże.

⁹⁷ Por. *Katolska Kyrkan i Sverige*, s. 302.

rika, Birgitty i Katariny. Rozpoczął publikowanie ich życiorysów w broszurach kościelnych i książkach dla wiernych. Położył też nacisk na świadomość misyjną kapłanów i wiernych oraz otwartość w relacjach z protestantami. Mimo sprzeciwu niektórych duchownych zarzucających, że posługuje się tekstami biblijnymi bez *imprimatur* Watykanu⁹⁸, wprowadził do łacińskiej liturgii fragmenty czytań, Ewangelii oraz części mszy św. w języku szwedzkim (*Kyrie, Gloria oraz Credo*), a kapłanów katolickich (których było niewielu i pochodzili z innych krajów) zobowiązał do nauki języka szwedzkiego i poznawania historii i kultury tego kraju, aby mogli w swoich homiliach, kazaniach, katechezach i rozmowach wiarygodnie oraz kompetentnie, w języku zrozumiałym dla wszystkich, przekazywać Bożą naukę⁹⁹. Takie podejście do pracy społeczno-duszpasterskiej w Szwecji, zwracające uwagę na naukę języka, poznanie, a nawet fascynację kulturą miejsca pracy i duszpasterstwa, wchodzenie i poznawanie mentalności, obyczajów i kultury, aby ją ewangelizować od wewnątrz, nadało nowy dynamizm rozwojowi katolicyzmu w Szwecji. Styl i zasady Jakoba Studacha przejęli następnymi pasterze, zwracając uwagę na konieczność dobrego funkcjonowania katolików w społeczeństwie, jeśli Kościół ma wypełnić swoją misyjną rolę, a tym samym zakorzenić się na nowo w skandynawskich duszach i umysłach, a także w kulturze życia społecznego. Wczesniejsze próby zamykania się tylko w kręgach katolików gromadzących się przy kapelanach ambasad krajów katolickich nie wniosły prawie nic w dzieło odbudowy katolicyzmu szwedzkiego. Mądrość i dalekowzroczność Jakoba Studacha wyprowadziły katolicyzm w Szwecji z katakumb i pomogły wyjść z ukrycia, atmosfery lęku i mentalności obłożonej twierdzy, choć reakcja władz była bardzo stanowcza i przejawiała się w zaostrzeniu prawa wyznaniowego oraz groźbie banicji dla obywateli Szwecji w przypadku przejścia na katolicyzm¹⁰⁰. Nie zatrzymało to jednak zapoczątkowanego już odrodzenia.

2.2.2 Albert Bitter (1886-1922)

Pasterzem Kościoła katolickiego w Szwecji, którego należy objąć refleksją w kontekście poszukiwania elementów nauczania podejmującego tema-

⁹⁸ Postępowanie takie J. Studach uzasadniał tym, że jego poprzednicy, zarówno Paolo Moretti (Włoch), jak i Jean Gridaine (Francuz), przez brak znajomości języka, kultury, historii i tradycji Szwecji, pozostawili katolicyzm szwedzki bez perspektyw na przyszłość. Jeśli ma się on rozwijać, w opinii Studacha, należy wyjść naprzeciw tym, którzy oczekują czystego nauczania o Bogu w zgodności z ich kulturą. Por. B. Lindqvist, *Biskopliga bekymmer*, s. 2.

⁹⁹ Por. K. Wand, *Gustav II Adolf och Jesuitdolken*, s. 152.

¹⁰⁰ Por. tamże.

tykę troski o przybyszów z innych krajów, imigrantów z całym bagażem ich doświadczeń i oczekiwań, jest Johannes Friedrich Albert Bitter. Urodził się w Melle niedaleko miasta Hannover (stolicy Dolnej Saksonii) 15 sierpnia 1848 roku, ukończył gimnazjum *Carolinum* w Osnabrück, następnie studiował teologię w Münster i Würzburgu, angażując się aktywnie w działalność stowarzyszeń studenckich, a w 1874 roku przyjął święcenia kapłańskie i przez krótki czas zdobywał doświadczenie w pracy duszpasterskiej na terenie diecezji Osnabrück.

Jak podają źródła, przybył do Szwecji jako młody kapłan w 1875 roku. W latach 1875-1885 pełnił obowiązki proboszcza (misji) parafii katolickiej w Göteborg¹⁰¹. Badacz dziejów Kościoła katolickiego w Szwecji D. Assarsson podaje, iż po tym okresie Bitter został przeznaczony do pracy w Niemczech w Ludwigslust-Mecklemburg-Schwerin (nie ma o tym fakcie danych we współczesnej nocie biograficznej Bittera¹⁰²). Dnia 27 lipca 1886 papież Leon XIII mianował go wikariuszem apostolskim w Szwecji po Johanie Georgu Huberze (1874-1886), a dnia 24 września 1893 roku wyświęcony na biskupa w Osnabrück objął funkcję pasterza szwedzkiego katolicyzmu. Podczas przyjęcia przez niego i rozpoczęcia pełnienia funkcji wspólnota katolicka liczyła 1100 katolików (inne statystyki podają, że w 1900 roku było ich w Szwecji 2.500¹⁰³), 4 rozległe parafie (Stockholm, Göteborg, Malmö i Gävle), 3 kościoły, 4 kaplice, 6 szkół, 9 księży i 59 siostr miłosierdzia (ss. józefitki oraz ss. elżbietanki)¹⁰⁴. Jego długie, trwające 36 lat posługiwanie w Szwecji było aktywną kontynuacją reformy i rozwoju zapoczątkowanego przez wizjonerską inkulturacyjną taktykę duszpasterską Jakoba Studacha.

Chcąc ożywić wspólnoty i jednoczyć katolików, często odwiedzał placówki duszpasterskie, zwiększając liczbę katolików do 4.000 wiernych. Wśród głównych osiągnięć wlicza się budowę domu katolickiego św. Eryka¹⁰⁵, prowadzenie szerokiej akcji humanitarnej dla osób poszkodowanych skutkami I wojny światowej¹⁰⁶, wydanie pierwszej edycji modlitewnika i śpiewnika *Cecilia* w 1902 roku¹⁰⁷. Poza tym przy współpracy i za namową Urszuli Ledó-

¹⁰¹ Istnieje faktograficzna nieścisłość co do tego faktu, podanego przez: D. Assarsson, *Från Gustaf III till Gustaf VI Adolf*, [w]: *Katolska Kyrkan i Sverige*, s. 305; ponieważ na oficjalnej witrynie internetowej Kościoła katolickiego w Szwecji umieszczono informację, iż Albert Bitter, zanim został biskupem w Szwecji, przez 12 lat pracował jako kapłan w południowej części Sztokholmu, nie wspominając o pracy w Ludwigslust. Por. *Katolska biskopar i Sverige efter reformationen*, <<http://www.katolskakyrgan.se/1/1.0.1.0/244/1/>>, (data dostępu: 29.04.2011).

¹⁰² Por. tamże, tytuł: *A. Bitter*.

¹⁰³ Por. tamże.

¹⁰⁴ Por. D. Assarsson, *Från Gustaf III till VII Adolf*, s. 305.

¹⁰⁵ Por. B. Lindquist, *År för år - Kyrkans väg i Sverige 1783-1983*, Stockholm 1983, s. 1-23.

¹⁰⁶ Por. tamże.

¹⁰⁷ Por. *Katolska Biskopar*, <<http://hem.passagen.se/katolskhistoria/biskop.htm>>, (data dostępu>20.01.2013).

chowskiej (pracującej wówczas w Szwecji) umożliwił w 1920 roku rozpoczęcie wydawania katolickiego pisma *Credo*¹⁰⁸ (obecnie noszącego tytuł *Signum* – wydawanego przez jezuicki *Newmaninstitutet* w Uppsali). Ważnym znakiem, że Kościół katolicki zapuszczał na nowo korzenie w Szwecji było pojawianie się powołań kapłańskich i zakonnych, czego symbolem stał się pierwszy od czasów Reformacji ksiądz katolicki urodzony w Szwecji (syn imigrantów) – Josef Popp, wieloletni proboszcz w Malmö w latach 1875-1915¹⁰⁹.

Albert Bitter po osiągnięciu wieku emerytalnego w 1922 roku pełnił nadal funkcję administratora diecezji do przybycia J. E. Müllera w 1923 roku. Za owocną pracę i w docenieniu zasług został wyróżniony orderem *Pro Ecclesia et Pontifice* oraz Krzyżem Maltańskim, a papież Pius XI podniósł go do godności arcybiskupa *Ad personam*. Zmarł w 1926 roku i jest pochowany w rodzinnym Melle.

Okres jego posługi pasterskiej przebiegał w czasie powstawania wspólnego światowego systemu gospodarczego w latach 1870-1914¹¹⁰, ale także I wojny światowej. Zarówno pierwszy, jak i drugi fakt był powodem wędrówki, migracji pracowników, rzemieślników, żołnierzy po całej Europie, docierających także do Szwecji. Pojawiały się więc nowe kolonie cudzoziemskie, także katolickie, będące wyzwaniem i szansą dla małej społeczności katolickiej w Szwecji. Zbiegło się to w czasie z pojawieniem się wśród szwedzkich teologów tendencji sympatyzowania z tzw. nowoczesną teologią, charakteryzującą się unitaryzmem i większym otwarciem na światową myśl teologiczną. Niestety to nowe spojrzenie nie przełożyło się na zmianę stanowiska państwa i Kościoła luterńskiego wobec katolicyzmu jako takiego, jednak zaczęło się zmieniać fundamentalne podejście w łonie szwedzkiego protestantyzmu do innych wyznań chrześcijańskich i rodziło skromną szansę dialogu także z katolicyzmem w dalekiej przyszłości. W praktyce zaś oznaczało bardziej tolerancyjne podejście do wyznania praktykowanego przez przybyszów z krajów katolickich.

Pełniąc swoją posługę biskupią, bp Albert Bitter wyczuwał pojawiające się zmiany zarówno ilościowe, jak i jakościowe. W swoim nauczaniu biskupim obejmującym piętnaście listów pasterskich skierowanych do wiernych w latach 1908-1923¹¹¹ podejmuje kilka bardzo ważnych kwestii z punktu

¹⁰⁸ Por. tamże.

¹⁰⁹ Por. L. Cavallin, *Fyra perioder fyllda med förväntningar, bakslag och nya impulser 1833-1983*, [w:] *Bygga kyrka – Katolska kyrkan i Sverige 1783-1983*, red. A. Åberg, B. Lindquist, L. Cavallin, Katolska Bokförlaget, Uppsala 1983, s. 31.

¹¹⁰ Por. *The Times Atlas of World History. Atlas Historii Powszechniej*, tłum. M. Dziekan, Wydawnictwo Świat Książki, Warszawa 1999, s. 120.

¹¹¹ Por. A. Bitter, *Herdabrev 1908-1923*, Trycks hos P. Palmquists Aktiebolag, Stockholm 1923. (Wszystkie następane listy pasterskie bp. Alberta Bittera przywołane poniżej zawarte są w prezentowanym zbiorze)

widzenia prowadzonych w niniejszym opracowaniu poszukiwań. Mimo mało licznej grupy katolików wkładał sumienny wysiłek w systematyczne nauczanie i przekazywanie zdrowej nauki, nie ulegając postawom konformistycznym i zmiękczającym sprawdzone zasady moralności chrześcijańskiej. Za jego kadencji w kulturze szwedzkiej pojawiają się syndromy modernizmu, zwłaszcza w życiu moralnym. Bitter w swoich listach pasterskich (*Herdabrev*) podejmuje tematykę typowo religijno-katolicko-społeczną, roz-poczynając każdy temat od analizy tekstów liturgicznych, a następnie rozważając je w kontekście aktualnych problemów, jakimi według niego były: bezrobocie¹¹², alkoholizm¹¹³, życie małżeńskie i rodzinne¹¹⁴ oraz budowanie jedności między katolikami w Szwecji poprzez wzajemne wspieranie się w różnych okolicznościach życia.

Uznając, że wszelka niezgoda i wrogość między narodami, rodzinami i poszczególnymi ludźmi, wszystkie wady społeczne, jak egoizm i nienawiść, niszczące to, co nazywa się cechami i przymiotami ludzkimi, bierze się z braku miłości społecznej, zachęca i przynagla, aby praktykować w codzienności miłość chrześcijańską wprowadzającą jedność, pokój, zachowywanie prawa i cierpliwość dla ludzkiej słabości, odmienności, a także szacunek dla cech innych ubogacających życie społeczne i wymagających zaangażowania w praktykowanie ofiarnej i służebnej miłości¹¹⁵. W podobnym tonie brzmią nawoływania biskupie będące reakcją na zagrożenia wiary i jedności pomiędzy chrześcijanami, a także nienawiści między narodami płynące z trendów ówczesnego nowoczesnego życia społecznego¹¹⁶, pomijających obecność Boga w życiu społecznym, propagujących zniechęcanie do Kościoła i jego nauki odnośnie do małżeństwa (zwłaszcza jego nierozdzielności)¹¹⁷, pod-sycające postawy egoizmu między ludźmi oraz wzniecającymi coraz częstsze i silniejsze animozje między narodami i ludami¹¹⁸. Przestrzegając przed uleganiem takim propozycjom, nurtom i modom, w swoim ostatnim liście jako wikariusz apostołski w Szwecji Bitter wskazuje na możliwość przeciwstawienia się takim destrukcyjnym tendencjom poprzez wychowywanie młodego pokolenia w atmosferze rodziny¹¹⁹, w której młody człowiek przesiąkałby mądrością chrześcijańskich wartości

¹¹² Por. Duda M., *Problematyka bezrobocia i jej społeczno-duchowych skutków w świetle katolickiej nauki społecznej*, Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej, Kraków 2002., s. 219-243.

¹¹³ Por. tamże, s. 118-132.

¹¹⁴ Por. A. Bitter, *Herdabrev*, den 2 februari 1909, s. 13.

¹¹⁵ Por. tenże, *Herdabrev*, den 7 februari 1919, s. 4.

¹¹⁶ Por. tenże, *Herdabrev*, den 28 januari 1920, s. 4.

¹¹⁷ Por. tamże, s. 5.

¹¹⁸ Por. A. Bitter, *Herdabrev*, den 12 januari 1921, s. 13.

¹¹⁹ Por. tenże, *Herdabrev*, den 20 januari 1923, s.

takich, jak miłość, prawda i sprawiedliwość, aby potem nimi ubogać życie społeczne. Wskazuje więc na rodzinę, w której młode pokolenie uczy się szacunku dla innych, służby społecznej i która jest podstawą właściwie funkcjonującej społeczności¹²⁰.

2.2.3 Johannes Erik Müller (1923-1957)

Kolejny pasterz społeczności katolickiej w Szwecji został mianowany za sprawą prefekta Kongregacji Rozkrzewiania Wiary kardynała Willema Marinusa van Rossuma, bardzo zainteresowanego ożywieniem i rozwojem katolicyzmu w Skandynawii. Wybór padł na aktywnego prałata (monsignore), członka kapituły katedry monachijskiej, doktora teologii, znanego duszpasterza młodzieży i społecznika – Johanna Eryka Müllera. Urodził się on w bawarskim Gründholm w 1877 roku¹²¹. Po zdaniu matury studiował teologię, a w 1903 roku przyjął święcenia kapłańskie i pracował w duszpasterstwie na terenie Górnej Bawarii, zwłaszcza w Monachium, współpracując bardzo aktywnie z salezjanami w niesieniu pomocy biednej i zaniedbanej młodzieży monachijskiej (prawdopodobnie spotykając się kilkakrotnie z Augustem Hlondem SDB – późniejszym prymasem Polski¹²²). Stąd został wezwany do posługi jako wikariusz apostolski w Szwecji i przyjął święcenia biskupie 1 stycznia 1923 roku w Monachium z rąk nuncjusza apostolskiego w Niemczech bp. Eugenio Pacellego (późniejszego papieża Piusa XII). Oficjalnie bp Johannes Eryk Müller objął urząd wikariusza apostolskiego w Szwecji dnia 1 kwietnia 1923 roku¹²³.

Przejmując społeczność katolicką w trudnym duszpastersko kraju z wrogo nastawionymi do katolicyzmu liberalizującymi wówczas mediami, mógł jednak korzystać z niewielkiego wprawdzie, ale z trudem osiągniętego przez poprzednika dorobku. Istniało już w Szwecji 5 parafii katolickich, w których pracowało 11 kapłanów, z których 4 przebywało w Szwecji ponad 8 lat¹²⁴. Jedną z pierwszych inicjatyw nowego pasterza było znalezienie sposobu na dotarcie do wiernych z przesłaniem Ewangelii i informacjami z życia diecezji. W tym

¹²⁰ Por. tamże.

¹²¹ Por. D. Assarsson, *Från Gustaf III till VII Adolf*, s. 307.

¹²² W okresie, gdy ks. Johannes Müller pracował w Monachium, będąc inicjatorem dzieł pomocy osobom biednym oraz dzieciom i młodzieży, ks. August Hlond pełnił funkcję inspektora Inspektorii Niemiecko-Węgierskiej Aniołów Stróżów obejmującej terytorialnie także Monachium. Por. S. Zimniak, *Dusza wybrana. Salezjański rodowód kard. Augusta Hlonda Prymasa Polski*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa-Rzym 2003, s. 58-59.

¹²³ Por. D. Assarsson, *Från Gustaf III till VII Adolf*, s. 307.

¹²⁴ Por. *Johannes Eryk Müller*, <<http://hem.passagen.se/katolskhistoria/biskop.htm>>, (data dostępu: 18.01.2013).

celu rozpoczęto duszpasterstwo za pomocą miesięcznika *Hemmet och Helgedomen*, rozesyłanego od 1926 roku do wszystkich znanych katolików i miejsc, gdzie się gromadzili i spotykali (pismo to jest uważane za prekursorskie wobec aktualnie opiniotwórczego pisma katolickiego w Szwecji *Katolsk Magasin*). Ważną inicjatywą nowego biskupa było także zorganizowanie duszpasterstwa akademickiego pod nazwą *Academicum Catholicum Sueciae* (AC), które w niedługim czasie od powołania stanowiło grupę 150 osób¹²⁵ z różnych krajów, studiujących w Szwecji. Obecnie, od 1968 roku, organizacja funkcjonuje pod nazwą *Katolska Studentrörelsen i Sverige* (KATS) i posiada swoje główne wspólnoty w miastach akademickich: Lund, Uppsala, Stockholm, Göteborg¹²⁶. Posiada szerokie międzynarodowe kontakty, należąc między innymi do międzynarodowej organizacji studentów katolickich *Pax Romana*¹²⁷. Przez wiele lat osobą kluczową tej organizacji był jezuita Rainer Carls¹²⁸.

Okres działalności bp. Müllera cechuje się napływem do Szwecji katolików z różnych krajów, a w końcówce jego kadencji rozpoczyna nabrzmiewać problem podejścia do imigrantów oraz zapewnienia im opieki duszpasterskiej. W dużej mierze z tej racji zostaje powołana w 1946 roku organizacja *Caritas Sueciae*. Biskup zadbał także o budowę nowych kościołów w takich miejscowościach, jak: Göteborg, Helsingborg, Norrköping, Oskarström, Stockholms (*Mariebebådelse kyrkan*), Örebro, przy których z czasem powstały niezależne parafie katolickie¹²⁹. W 1957 roku, w wieku 80 lat Müller przeszedł na emeryturę, pozostając w Szwecji jako biskup emeryt. Zmarł w Sztokholmie w wieku 88 lat w 1965 roku.

W nauczaniu pasterskim zawartym w 39 listach (z których 19 ukazało się w latach przedwojennych 1923-1940, a 20 podczas II wojny światowej i po jej zakończeniu w latach 1940-1957), stanowiących osobne, pieczołowicie opracowane i przemyślane traktaty teologiczno-moralno-społeczne, zostały zawarte reminiscencje dotyczące coraz większego wpływu kwestii imigrantów z różnych krajów europejskich i z innych kontynentów na społeczność katolicką w Szwecji. Zauważyć można także pewną ewolucję podejścia do tego zagadnienia oscylującą pomiędzy pragmatyzmem duszpasterskim poprzednich pasterzy mającym na celu daleko posuniętą integrację (graniczącą z asymilacją) w celu tworzenia jednej wspólnoty katolickiej a poszukiwaniem sposobu na zapewnienie opieki moralno-duchowej w taki sposób, aby powojenni imigranci poczuli się odpowiedzialni za do-

¹²⁵ Por. *Johannes Erik Muller*, <<http://www.katolskhistoria.se/biskop.htm>>, (data dostępu: 17.01.2013).

¹²⁶ Por. *Vad var nu KATS?*, <<http://www.suk.se/viewNews.do?NewsID=0268>>, (data dostępu: 17.01.2013).

¹²⁷ Por. tamże.

¹²⁸ Por. tamże.

¹²⁹ Por. *Johannes Erik Muller*, <<http://www.katolskhistoria.se/biskop.htm>>, (data dostępu: 26.01.2013).

bro wspólne, jakim jest tworzenie społecznej kultury katolickiej w Szwecji poprzez konkretne zaangażowanie w Kościół uniwersalny.

Już w pierwszym powitalnym liście do wszystkich katolików w Szwecji czyni zagadnienie jedności wśród wierzących jednym z najważniejszych tematów¹³⁰, w sposób bardzo taktowny podchodzi do różnych problemów, odczytując je zawsze w kontekście wspólnoty, jaką jest Kościół pozostający w szwedzkiej rzeczywistości¹³¹. Zwraca także uwagę na to, że Kościół katolicki w Szwecji, mimo że jest mały, skromny, ograniczony w swych możliwościach, to jednak jest częścią Kościoła światowego (*Världkyrka*), uniwersalnego, powszechnego i z tej świadomości musi czerpać siłę do intensywnej pracy, głoszenia Ewangelii, wychowywania dzieci, rozwoju duchowego i moralnego¹³², niezależnie od tego, gdzie istnieje i pracuje i z jakiego kraju pochodzą tworzący go chrześcijanie¹³³. Zwraca uwagę, iż zasadą i gwarantem jedności jest w każdej sytuacji chrześcijańska miłość i tylko ona najpewniej buduje jedność¹³⁴.

Dbając o wewnętrzną siłę i konsolidację wspólnoty katolickiej, przestrzega (a nawet odradza) przed zawieraniem małżeństw mieszanych między różnymi religiami i wyznaniem, zachęcając przede wszystkim do zawierania w Szwecji małżeństw katolickich¹³⁵, aby w ten sposób wzmacniać rodzinę, Kościół, społeczność katolicką i uczestniczyć w przekazywaniu daru życia w sposób godny, ludzki i chrześcijański. Rozważając temat prawa Bożego w życiu chrześcijanina, często powołując się na autorytet ojców Kościoła i przykład świętych, zwraca uwagę na to, że Prawo Boże i jego przestrzeganie podnosi człowieka na wyższy poziom życia moralnego w każdym wymiarze¹³⁶. W kontekście życia społecznego, to Prawo Boże jakby spina w jedną całość ludzi wierzących i porządkuje ich życie społeczne w wymiarze moralnym, kulturalnym, ekonomicznym, a przede wszystkim daje każdemu głębokie, ludzkie szczęście. Dlatego nikt nie może zmieniać Prawa Bożego, nawet w sytuacjach trudnych, czasowo niesprzyjających okolicznościach, związanych ze zmianą miejsca zamieszkania i przebywania w miejscu, gdzie istnieje system wartości przeciwny Bożemu Prawu¹³⁷. Dla chrześcijanina wszędzie jest jedno

¹³⁰ Por. J. E. Müller, *Herdabrev till församlingarna i Sverige den 15 april 1923*, Tryckt hos Linkolm Bloom, Stockholm 1923, s. 11.

¹³¹ Por. tamże, s. 13-14.

¹³² Por. tenże, *Herdabrev till församlingarna i Sverige den 15 februari 1924*, Bröderna Sandberg Boktryckery, Stockholm 1924, s. 16.

¹³³ Por. tenże, *Den kristna kärleken*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri A. B., Stockholm 1931, s. 13.

¹³⁴ Por. tamże.

¹³⁵ Por. tenże, *Kristlig levnadsordning*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri A. B., Stockholm 1934, s. 15.

¹³⁶ Por. tenże, *Guds lag*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri A. B., Stockholm 1935, s. 2.

¹³⁷ Por. tamże, s. 13.

prawo, to, które ustanowił Bóg Stworzyciel. Przykładem wierności do końca byli chrześcijanie w różnych miejscach świata, zwłaszcza w tym czasie w Rosji, Meksyku i Hiszpanii, gdy ich wiara była wystawiana na trudną próbę, a oni oddawali życie za Chrystusa, ale poprzez tak wielkie poświęcenie budowali jedność wśród innych chrześcijan¹³⁸.

Nawiązując do trudnej sytuacji na świecie spowodowanej kryzysem gospodarczym lat 20-tych i 30-tych XX wieku, zachęca i namawia do prowadzenia dialogu między różnymi grupami społecznymi, narodami, politykami, duchownymi, aby zabezpieczyć pokój poprzez rozwijanie sprawiedliwości społecznej w oparciu o chrześcijańską, służebną miłość. Społeczeństwo i każda grupa, która je tworzy, musi kierować się prawdą, przestrzeganiem praw i zasad oraz miłością do innych, aby budować wewnętrzną jedność, zgodę i pokój¹³⁹. Przypominał, że z takim przesłaniem chrześcijaństwo zwraca się do wszystkich, niezależnie od kultury i narodu¹⁴⁰, ponieważ Kościół w swej misji społecznej jest czynnikiem budującym jedność, łączącym ludzi różnych nacji i tradycji, tworzącym klimat wzajemnego zrozumienia i poszukiwania elementów łączących¹⁴¹.

Bp Müller był konsekwentny w swym nauczaniu nawet podczas trwania wojny i w kolejnych listach pasterskich przypominał najważniejsze prawdy i treści zawarte w chrześcijaństwie, zwłaszcza te dotyczące modlitwy i pokuty za grzeszników i zadających ból innym¹⁴². Pisał także o konieczności budowania jedności wewnętrznej, aby następnie umieć budować jedność zewnętrzną we wspólnocie, w życiu społecznym, we wszystkich jego klasach, zarówno wśród bogatych, jak i biednych, pracodawców i pracowników, sprawujących władzę i poddanych, po to, by zacząć budować pokój, cywilizację pokoju i w imię miłości wprowadzać reformy socjalne¹⁴³, które w jakimś stopniu będą mogły wynagrodzić krzywdę zadaną tak wielkiej rzeszy ludzi. W bardzo zdecydowanym tonie upomina i gani tych, którzy, nie pragnąc pokoju, podsycają nienawiść do innych narodów, wznoszą wciąż nowe mury dzielące zwykłych ludzi, podczas gdy należy z wielkim wysiłkiem myśleć o pokoju i zrobić wszystko, aby go wprowadzić¹⁴⁴. Ponieważ jest teologiem, zwraca uwagę na duchową podstawę i genezę prawdzi-

¹³⁸ Por. tenże, *Kristen Tro, Kristet Mod, Kristen Kärlek*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri A. B., Stockholm 1937, s. 15.

¹³⁹ Por. tamże, s. 20.

¹⁴⁰ Por. tenże, *Kristendomen*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri A. B., Stockholm 1940, s. 11.

¹⁴¹ Por. tamże, s. 22-25.

¹⁴² Por. tenże, *Gudsfröstan bön och bot*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri A. B., Stockholm 1943, s. 11-13.

¹⁴³ Por. tenże, *Kristus folkens rädning*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri A. B., Stockholm 1944, s. 18.

¹⁴⁴ Por. tamże, s. 19.

wego społecznego pokoju, uzasadniając, że tylko duch Chrystusa może przewyciężyć czas próby i ciemności, być zacytnem światła i pokoju między ludźmi, społeczeństwami i narodami¹⁴⁵.

Nauczanie biskupa Müllera w okresie powojennym charakteryzuje się położeniem mocnego akcentu na budowanie wspólnoty katolickiej w Szwecji. Powołując się często na przykłady z Biblii pełnej różnorodności kulturowej¹⁴⁶, kultowej, ideowej, politycznej, regionalnej, odnajduje w niej uzasadnienie dla sensu istnienia i działalności wspólnoty napełnionej Bożą jednością. W takim kontekście zachęca do tworzenia w Szwecji wspólnot parafialnych mogących świecić złotym blaskiem i przyciągać do siebie, gdzie rzeczywiście można doświadczać atmosfery chrześcijańskiej, świętej wspólnoty, pełnej wiary, miłości, łaski, które byłyby najważniejszym miejscem na świecie¹⁴⁷. To jest zadanie dla wierzących w Szwecji. Kościół katolicki jednoczy w sobie wiele ras, narodów, kultur, dlatego że rozumie ludzką tęsknotę za życiem w zgodzie i pokoju¹⁴⁸. Rozumie też, że nie jest łatwo budować doskonałą jedność, ponieważ wspólnota to całość zbudowana z wielu oddzielnych, różniących się od siebie indywidualności. Z tego względu katolicka parafia w Szwecji, składająca się z tak wielu różnych „inności”, poprzez łaskę, cierpliwość, pokorę, sakramenty, świadectwo wspólnego życia, staje się tym, czym powinna być – Bożym domem dla wierzących w Chrystusa, społecznością, w której spotyka się Boga¹⁴⁹. W tym miejscu spotykają się, by otrzymać Boże błogosławieństwo, zarówno młodzi, jak i starzy, bogaci i biedni, szczęśliwi i zranieni, żyjący i umierający¹⁵⁰ – dla wszystkich jest to dom, w którym spotykają się w atmosferze Bożej obecności dzieci zdążające do domu Ojca, bez różnic, podziałów i niechęci – jednoczą się i tworzą Bożą społeczność na fundamencie chrześcijańskiej miłości.

W miarę powiększania się ilości imigrantów w Szwecji, można zauważyć umacnianie pozycji i rozwój infrastruktury Kościoła katolickiego. Biskup zauważa i podkreśla tę tendencję, wyrażając wdzięczność i doceniając wkład, życiową i codzienną ofiarność, dzięki której powstały 22 nowe kościoły i kaplice¹⁵¹. Świadczy to o ożywieniu i rozwoju społeczności katolickiej, w której oprócz aktywnych i zaangażowanych chrześcijan, wiele osób

¹⁴⁵ Por. tenże, *Kristi sju ord på korset*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri A. B., Stockholm 1945, s. 6.

¹⁴⁶ Por. tenże, *Vår församling – vad den bör vara för oss*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri A. B., Stockholm 1946, s. 2.

¹⁴⁷ Por. tamże, s. 3.

¹⁴⁸ Por. tamże, s. 4.

¹⁴⁹ Por. tamże, s. 14.

¹⁵⁰ Por. tamże, s. 21.

¹⁵¹ Por. tenże, *Biskopen och den honom anförtrödda hjorden*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri A. B., Stockholm 1948, s. 12.

nadal potrzebuje pomocy, zwłaszcza ofiary minionej wojny, katolicy i inni przebywający na terenie Szwecji byli więźniowie. W tym kontekście Müller podnosi także kwestię opieki duszpasterskiej nad zwiększającą się liczbą pracowników sezonowych różnych narodowości¹⁵², nieznających języka szwedzkiego, którym należy zapewnić możliwość przystępowania do sakramentów i uczestniczenia w nabożeństwach i mszy św., co z czasem może zaowocować większym zaangażowaniem w życie parafialne. Jednocześnie zauważa, iż postawa radykalizmu kulturowego sprzeciwia się budowaniu wewnętrznej jedności w katolickiej społeczności w Szwecji¹⁵³. Podkreślając trudny okres zagrożenia kolejną wojną, przypomina, że katolicy muszą zjednoczyć swe siły i tworzyć świadectwo jedności religijnej, kulturalnej i moralnej.

Rozważając temat Kościoła i jego obecności w życiu społecznym, zwraca szczególną uwagę na przypomnienie, że żaden naród, rasa, organizacja religijna nie może przywłaszczyć sobie Kościoła, który jest uniwersalny i dlatego katolicki¹⁵⁴. Z tego względu nie istnieje coś, co można by nazwać Kościołem jednego narodu, gdyż tworzą go wszyscy wierzący i są zobowiązani, aby o niego dbać i go rozwijać. Nie można z tej odpowiedzialności zwalniać nikogo, ani nikt siebie nie może z niej zwolnić (także zmieniający często miejsca pracy, katolicycy pracownicy, imigranci i emigranci), ponieważ każdy wierzący korzysta z duchowych darów wspólnoty kościelnej niezależnie od miejsca, gdzie przebywa¹⁵⁵. Przywołując przykład pomocników św. Ansgara w pracy chrystianizacyjnej na wyspie Björkö – Hergeir i Fridenburg – zachęca świeckich katolików do niesienia wszelkiej pomocy kapłanom katolickim, których w Szwecji jest tak niewielu. Świeccy powinni w tej współpracy być faktycznymi apostołami i obrońcami wiary¹⁵⁶. Wśród nich bardzo ważną rolę odgrywają imigranci i ich dzieci. Trzeba się za nich modlić w szczególny sposób przez wstawiennictwo Maryi (która wędrowała z małym Jezusem i Józefem, szukając bezpiecznego miejsca do życia), aby mogli także wypełnić tę apostołską misję w Szwecji¹⁵⁷.

Czując się w pewnym sensie obcokrajowcem, imigrantem, kimś spoza Szwecji, reprezentantem katolików innych narodowości, Müller stawia zarazem w społeczności katolików przybyłych do tego kraju zadanie i przy-

---

¹⁵² Por. tamże.

¹⁵³ Por. tenże, *Tidens röst – Guds röst*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri A. B., Stockholm 1948, s. 13-15.

¹⁵⁴ Por. tenże, *Trohet mot Kyrkan*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri A. B., Stockholm 1952, s. 5.

¹⁵⁵ Por. tamże, s. 9-10.

¹⁵⁶ Por. tamże, s. 18.

¹⁵⁷ Por. tenże, *Maria Jesu Moder i Guds frälsningsplan*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri A. B., Stockholm 1953, s. 15-16.

pomina o odpowiedzialnością za to, aby w tym miejscu budowali Bożą rodzinę¹⁵⁸. Natomiast w ostatnim liście pasterskim, żegnając się po wieloletniej posłudze biskupiej, wśród różnych ważnych spraw przypomina o wielkiej roli, jaką mają do spełnienia katolicy innych narodowości w odbudowie katolickiej społeczności w Szwecji, zwracając uwagę na potrzebę rozwoju szkolnictwa katolickiego, aby zapewnić najmłodszym możliwość wzrastania w katolickiej kulturze w celu zaszczepienia i rozwijania w nich wiary¹⁵⁹.

2.2.4 Ansgar Nelson OSB (1957-1962)

Następca bp. Müllera, Knut Ansgar Nelson, przez dziesięć lat był jego biskupem pomocniczym, a zarazem biskupem koadiutorem, aby następnie objąć funkcję pasterza katolików w Szwecji. Urodził się w Danii, w 1906 roku w miasteczku Fredriksvaerk, w katolickiej rodzinie robotniczej. Po ukończeniu szkoły i pewnym okresie pracy zawodowej postanowił wstąpić do zakonu benedyktynów. Udał się w tym celu do Stanów Zjednoczonych, gdzie rozpoczął nowicjat, a po okresie przygotowania oraz studiów filozoficznych i teologicznych przyjął święcenia kapłańskie 22 maja 1937 roku¹⁶⁰. Po dziesięciu latach życia zakonnego i pracy duszpasterskiej został przez papieża Piusa XII mianowany biskupem koadiutorem (z prawem następstwa) wikariatu apostolskiego w Szwecji. Przybył do Sztokholmu jesienią 1947 roku witany z entuzjazmem przez bp. E. Müllera oraz jego współpracowników¹⁶¹, gdyż od czasów Reformacji Kościół katolicki w Szwecji nie posiadał jeszcze dwóch biskupów. Po przejściu bp. Müllera na emeryturę w 1957 roku, przejął obowiązki ordynariusza diecezji sztokholmskiej. Kierował diecezją przez pięć lat, rezygnując w 1962 roku¹⁶² i udając się najpierw do Danii, a następnie do Anglii, gdzie zmarł w 1990 roku w mieście Newport.

Pięcioletnia kadencja bp. Nelsona była skupiona na ukończeniu inicjatyw rozpoczętych przez jego poprzednika, zwłaszcza gdy chodzi o budowę kościołów. Działalność duszpasterska oscylowała wokół przygotowywania

¹⁵⁸ Por. tenże, *Vårt ansvar*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri A. B., Stockholm 1954, s. 20-21.

¹⁵⁹ Por. tenże, *Varen fasta i tro och kärlek – Avskedsherdabrev*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri A. B., Stockholm 1957, s. 8-9.

¹⁶⁰ Por. *Knut Ansgar Nelson*, <<http://hem.passagen.se/katolskshistoria/biskop.htm>>, (data dostępu: 20.01.2013).

¹⁶¹ Por. D. Assarsson, *Från Gustaf III till Gustaf VI Adolf*, s. 308.

¹⁶² Por. *Katolska biskopar i Sverige under åren 1783-2011*, <<http://www.katolskshistoria.se/biskop.htm>>, (data dostępu: 10.01.2013).

kandydatów do konwersji, zwłaszcza szwedzkich protestantów, których liczba przekraczała wówczas rocznie nawet 100 osób¹⁶³. Unowocześniono wydawane do tej pory katolickie pismo pt. *Hemmet och Helgedomen*, zmieniając jego tytuł na *Katolsk Kyrkotidning* oraz poszerzając tematykę i zakres podejmowanych zagadnień.

W czasie sprawowanej posługi biskupiej przez Nelsona w diecezji sztokholmskiej, zauważa się duży dystans do problematyki imigrantów, a wręcz niezauważanie tej ważnej przestrzeni funkcjonowania społeczności katolickiej. Podczas analizy jego listów pasterskich tylko w dwóch przypadkach natrafiono na pośrednie nawiązanie do potrzeby budowania wewnętrznej jedności wśród katolików. W pierwszym przypadku miało to miejsce przy okazji podjętego tematu o konieczności i aktualności prowadzenia dialogu ekumenicznego wśród chrześcijan w Szwecji¹⁶⁴. Biskup zwraca się do wiernych z okazji przeżywania wielkiego postu w 1960 roku między innymi z zachętą i zobowiązaniem podejmowania wszelkich wysiłków jednoczących katolików, aby być świadectwem jedności w dialogu ekumenicznym. Rok później w liście pasterskim na wielki post 1961 roku, omawiając temat znaczenia Kościoła i jego ważnej roli w życiu każdego chrześcijanina i dla społeczności chrześcijańskiej, przypomina, że Kościół nie może być i nie jest jako wspólnota w żaden sposób ograniczony, ponieważ jest nieskończony, dlatego wspólnota Kościoła także nie może być przez nikogo ograniczana (żadnymi naturalnymi warunkami i okolicznościami) w swojej działalności na rzecz dobra, pokoju i jedności. Jeżeli pojawia się wśród chrześcijan taka tendencja powinno się zrobić wszystko, aby przełamywać wszelkie niechęci i znosić granice na rzecz tworzenia jednej wspólnoty katolickiej w Szwecji¹⁶⁵.

2.2.5 John Taylor OMI (1962-1976)

Kolejnym ordynariuszem diecezji sztokholmskiej został mianowany dotychczasowy przełożony misji oblatów w Skandynawii, Amerykanin John Edward Taylor. Przyszedł na świat w USA, w stanie Illinois, w miasteczku East Saint Louis, 15 listopada 1914 roku¹⁶⁶. W rodzinnym mieście zdobył podsta-

---

¹⁶³ Por. *Katolska Biskopar i Sverige 1783-2007*, <<http://hem.passagen.se/katolskhistoria/biskop.htm>>, (data dostępu: 08.01.2013).

¹⁶⁴ Por. A. Nelson, *Herdabrev för fastan 1960*, [w:] *Fasteherdabrev 1958-1968*, Katolska Biskopsämbetet, Riksarkivet nr 66, s. 3.

¹⁶⁵ Por. tenże, *Herdabrev för fastan 1961*, [w:] *Fasteherdabrev 1958-1968*, s. 3.

¹⁶⁶ Por. *John Edward Taylor*, <<http://www.katolskhistoria.se/biskop.htm>>, (data dostępu: 01.02.2013).

wowe wykształcenie i ukończył szkołę średnią. Pod wpływem przykładu pracy oblatów zapragnął poświęcić swe życie Bogu, służąc Kościołowi jako misjonarz w zakonie ojców oblatów, do których wstąpił w młodym wieku i po ukończeniu studiów teologicznych oraz okresu formacji seminaryjnej, w 26 roku życia przyjął święcenia kapłańskie w 1940 roku. Pracował w różnych placówkach prowadzonych przez oblatów na terenie USA, a następnie w 1957 roku został oddelegowany do tworzenia misji katolickich w regionie Dania – Grenlandia. Jego sprawna praca organizacyjna oraz umiejętność właściwego odczytania specyfiki kulturowej Skandynawii, a także zaplecze w postaci aktywnych i skutecznych w pracy misyjnej braci z zakonu, były z pewnością brane pod uwagę, gdy w dniu 2 lipca 1962 roku został mianowany przez papieża Jana XXIII kolejnym ordynariuszem diecezji sztokholmskiej.

Rozpoczął się nowy okres funkcjonowania diecezji liczącej około 30 tysięcy wiernych różnych narodowości, której posługiwało 73 kapłanów z wielu europejskich diecezji i zakonów¹⁶⁷. Konsekracja bp. Taylora była bardzo spektakularnym wydarzeniem. Otrzymała się 21 września 1962 roku¹⁶⁸ w reprezentacyjnej sali sztokholmskiego ratusza (*Blå hallen*¹⁶⁹) przy współudziale wielu kapłanów, sióstr zakonnych, wiernych, oficjalnych gości ze Szwecji, innych krajów skandynawskich i europejskich, przedstawiciele braci protestantów, a także była transmitowana przez szwedzką telewizję.

Swoją posługę biskupią przyszło mu pełnić w okresie trwania i wprowadzania w życie postanowień Soboru Watykańskiego II. Wyczuwając pewne sprzyjające okoliczności w kulturze chrześcijańskiej w Szwecji, zwłaszcza odnoszące się do zaangażowania świeckich w udział w liturgii oraz funkcjonowanie parafii i stowarzyszeń, bardzo sprawnie w ciągu niespełna 3-4 lat zreformował dotychczasowe zasady w duchu soborowym i w nurcie optymizmu i entuzjazmu wywołanego nowym klimatem otwartości i dialogu wśród chrześcijan. Zadbął także o odnowę życia zakonnego, tworząc w 1963 roku klasztor karmelitów bosych w Glumslöv¹⁷⁰, sprowadzając karmelitów z Belgii, wśród których od początku działalności najważniejszą postacią był Wilfrid Stinissen. Uznał, że katolicyzm w Szwecji musi docierać do szerszych kręgów społecznych i w tym celu zadbął w 1966 roku o transmisję niedzielnych mszy św. z jezuickiego kościoła pw. św. Eugenii w szwedzkiej TV¹⁷¹.

¹⁶⁷ Por. tamże.

¹⁶⁸ Por. *Bishop John Edward Taylor*, <<http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/btaylorj.html>>, (data dostępu: 11.01.2013).

¹⁶⁹ Niebieska sala (tłum. własne).

¹⁷⁰ Por. *Katolska biskopar i Sverige under år 1783-2011*, <<http://www.katolskhistoria.se/biskop.htm>>, (data dostępu: 10.01.2013).

¹⁷¹ Por. tamże.

Uczestnicząc czynnie w dialogu ekumenicznym, wziął udział w międzynarodowym Walnym Zgromadzeniu Światowej Rady Kościołów, które miało miejsce w 1968 roku w Uppsali.

W ramach współpracy między diecezjami katolickimi, przyczynił się do ożywienia działalności Konferencji Biskupów Skandynawskich, której przewodniczył w latach 1970-1973. Widząc potrzebę rozwijania intelektualnej refleksji nad katolicyzmem w Szwecji i regionie skandynawskim, zmodyfikował i poszerzył tematykę pisma *Credo*, które w 1975 zaczęło ukazywać się pod nowym tytułem *Signum* i stało się – pod opieką jezuitów – miejscem faktycznego dialogu kultur i religii¹⁷². Bp Taylor zakończył swoje aktywne posługiwanie z powodu choroby nowotworowej w 1976 roku¹⁷³, po ośmiu latach bardzo intensywnej pracy dla diecezji, w 62 roku życia.

Nauczanie społeczne bp. Taylora dotyczy aktualnych nurtów życia społeczno-religijnego wspólnoty katolickiej w Szwecji tamtego okresu. Charakteryzował się on przede wszystkim szerszymi niż dotychczas możliwościami prowadzenia dialogu ekumenicznego dzięki liberalizacji podejścia do zagadnień religijnych w Szwecji oraz nowemu stylowi traktowania tej kwestii w kręgach katolickich w całej Europie. Innym ważnym zjawiskiem był wzrost liczby i różnorodności imigrantów katolickich, którzy w tym czasie licznie przybywali z Ameryki Łacińskiej, Polski, Węgier, Jugosławii i NRD. Nabrzmiwała więc dyskusja nad formami i sposobami włączania nowych przybyszów do społeczności katolickiej i łączenia ich w kulturową, wspólnotową całość, a zarazem dokonywano posoborowych prób wprowadzania do liturgii rzymsko-katolickiej języka szwedzkiego jako właściwego i jedynie uprawnionego – co nie do końca było oczywiste dla imigrantów, którzy albo nie znali go wcale, albo bardzo słabo.

W powyżej zarysowanym kontekście bp. Taylor w liście na wielki post 1964 roku zachęcał, aby dostosować przyzwyczajenia rodzinnych i narodowych tradycji do nowej sytuacji, nowej kultury, nowej mentalności i nowej jakości proponowanej przez odnowę soborową¹⁷⁴. Pojmował rolę społeczności katolickiej w Szwecji bardzo szeroko, nie tylko jako wspólnoty będącej wewnętrzną strażniczką tradycji i kultu, ale też społeczności potrafiącej wychodzić na zewnątrz¹⁷⁵ i podejmować dialog w ramach jednej uniwersal-

¹⁷² Por. *Signum – katolsk orientering om kyrka, kultur & samhälle*, <<http://signum.se/om-signum/om-oss/>>, (data dostępu: 3.02.2013).

¹⁷³ Por. *Bishop John Edward Taylor*, <<http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/btaylorj.html>>, (data dostępu: 02.02.2013).

¹⁷⁴ Por. J. E. Taylor, *Herdabrev för fastan 1964*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1964, s. 3.

¹⁷⁵ Por. tenże, *Herdabrev för fastan 1965*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1965, s. 5.

nej rodziny ludzkiej. Niezależnie od czasu i problemów, jakie napotyka katolicyzm w Szwecji, będąc diasporą pomiędzy różnymi tendencjami kulturowymi i grupami społecznymi, musi on być gotowy do dzielenia się przesłaniem społecznym Ewangelii¹⁷⁶. Ważną funkcję do spełnienia biskup dostrzega i powierza podstawowej instytucjonalnej jednostce społecznej Kościoła, jaką jest parafia¹⁷⁷. Według Taylora właśnie ona posiada szczególne atuty, aby ukazywać moc i blask Bożej obecności poprzez świadectwo zjednoczonych chrześcijan, potrafiących na wartościach wyższych budować jedność ponad własnymi interesami, zapatrywaniami, ambicjami, a nawet poglądami. Taka jedność, która umacnia, daje wewnętrzną siłę, stwarza możliwości wzajemnej pomocy, napełnia otuchą i nadzieją, i nie może być zamknięta w obrębie samej siebie, nie może tworzyć egoistycznego *getta*¹⁷⁸. Zadaniem parafii jest być znakiem zbawienia i miejscem podejmowania konkretnych czynów misyjnych (dzisiaj należałoby stwierdzić: ewangelizacyjnych) ze świadomością, że wszyscy tworzący wspólnotę katolicką, społeczność parafialną, są posłani do świata, czyli do najbliższego otoczenia, aby nieść światło Chrystusa i budować ład społeczny.

Bp Taylor, dostrzegając narastający problem braku kulturowej jedności społeczności katolickiej w Szwecji, spowodowany napływem imigrantów z krajów o katolickiej kulturze tworzonej przez długie wieki trwającej inkulturacji chrześcijaństwa w tych krajach, całkowicie poświęca się budowaniu jedności w Kościele katolickim w Szwecji¹⁷⁹. Uwrażliwia przy każdej możliwej okazji i zachęca do wzajemnej pomocy wewnątrz wspólnoty Kościoła, zwłaszcza tym, którzy opuścili swoją ojczyznę i żyją pośród innych katolików w nowym kraju, jakim jest Szwecja. Uwrażliwia, iż należy dostrzegać odmienną, często trudną sytuację tysięcy katolików żyjących z dala od ojczyzny, od rodziny, kultury, języka, tradycji religijnych¹⁸⁰. Podkreśla, że coroczny wielki post jest dobrym czasem na przypomnienie sobie o braciach i siostrach będących obok, potrzebujących modlitwy, współczucia, dobrego słowa, zrozumienia, ludzkiej życzliwości, przyjaźni – po prostu chrześcijańskiej miłości.

Dokonując analizy społecznego nauczania bp. Taylora pod kątem podejścia do zagadnień oscylujących wokół problematyki migracyjnej, zauważa się, iż w ostatnich listach, zwłaszcza pochodzących z okresu Roku Jubileuszowego 1975, często podejmuje on kwestię obowiązku każdego chrześcijanina i katolika, by dbał o głęboką jedność, którą rozpoczyna się

¹⁷⁶ Por. tamże.

¹⁷⁷ Por. tamże, s. 6.

¹⁷⁸ Por. tamże.

¹⁷⁹ Por. tenże, *Herdabrev för fastan 1969*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1969, s. 12-18.

¹⁸⁰ Por. tenże, *Herdabrev för år 1971*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1971, s. 2.

w wewnętrznej jedności z Bogiem na modlitwie. Aspekt duchowy tworzenia jedności jest tezą zasadniczą w jego przemyśleniach pod koniec urzędowania. Dopiero na fundamencie duchowej relacji z Bogiem można budować Kościół, który jest wspólnotą, społecznością składającą się z różnych małych i większych grup, będących Kościołem w miniaturze, częścią Kościoła większego: lokalnego oraz powszechnego¹⁸¹.

2.2.6 Hubertus Brandenburg (1978-1998)

Hubertus Brandenburg urodził się w Osnabrück, w Dolnej Saksonii w dniu 17 listopada 1923 roku¹⁸². Lata dziecięce i młodzieńcze spędził w mieście rodzinnym, gdzie otrzymał podstawowe i średnie wykształcenie w znanej i cenionej szkole *Carolinum*. Po jej ukończeniu został powołany do służby wojskowej w *Kriegsmarine*, gdzie zastał go wybuch II wojny światowej. Po zakończeniu wojny kontynuował studia na kierunkach: ekonomia i prawo. W tym czasie dojrzywało w nim powołanie do kapłaństwa, więc po ukończeniu studiów prawniczych rozpoczął studia teologiczne na *Westfälische Wilhelms-Universität Münster* (WWU). Święcenia kapłańskie przyjął 20 grudnia 1952 roku¹⁸³ (w 29 roku życia) i jako młody kapłan służył w duszpasterstwie wśród uchodźców w parafii pw. św. Antoniego w Hamburgu (*Winterhude*). Następnie w latach 1955-1958 studiował teologię na Uniwersytecie Gregoriańskim w Rzymie, które zakończył uzyskaniem doktoratu z zakresu teologii na podstawie dysertacji pt. *Caritas und Wohlfahrtspflege – Grundlagen für ihre Zusammenarbeit*, napisanej pod kierunkiem Gustava Gunlacha SJ.

Po powrocie z Rzymu zajmował różne stanowiska w Kościele katolickim w Niemczech, m. in. był duszpasterzem studentów, w 1967 roku został powołany do kapituły katedralnej w Osnabrück, a następnie był odpowiedzialny za finanse diecezji. Nominację biskupią otrzymał od papieża Pawła VI dnia 12 grudnia 1974 roku¹⁸⁴, a konsekrację przyjął w dniu 26 stycznia 1975 roku (głównym konsekratorem był bp Helmut Hermann Wittler, a współkonsekratorami: kard. Andrzej Maria Deskur i bp Johannes Albert von Rudloff)¹⁸⁵. Pełnił funkcję biskupa regionalnego w Hamburgu oraz biskupa pomocniczego w Osnabrück, a w 1977 roku otrzymał nominację

---

¹⁸¹ Po. tenże, *Herdabrev för jubileumsår 1975*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1975, s. 2.

¹⁸² Por. *Bishop Hubertus Brandenburg*, <<http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bbran.html>>, (data dostępu: 08.10. 2010).

¹⁸³ Por. tamże.

¹⁸⁴ Por. tamże.

¹⁸⁵ Por. tamże.

na ordynariusza diecezji sztokholmskiej, gdzie po śmierci bp. J. Taylora w 1976 roku przez półtora roku był wakat na stolicy biskupiej. Przejął władzę i odpowiedzialność za Kościół katolicki w Szwecji na początku 1978 roku uroczystą Mszą św. w protestanckim kościele *Katarina kyrka* w Sztokholmie¹⁸⁶, co było zapowiedzią kontynuacji dialogu ekumenicznego prowadzonego przez jego poprzednika.

Bp Brandenburg przejmował diecezję, na terenie której przebywało ok. 90 tysięcy wiernych, ok. 100 kapłanów, nabożeństwa katolickie były odprawiane regularnie w ok. 50 miejscach¹⁸⁷. Jednym z jego pierwszych znaczących osiągnięć było zainteresowanie watykańskiej Kongregacji ds. Misji problemami katolików w Szwecji i uzyskanie wsparcia finansowego na rozbudowę infrastruktury sakralnej¹⁸⁸, co przyczyniło się do powiększenia i modernizacji zaplecza lokalowo-kościelnego, i nadało bp. Brandenburgowi przydomek: „budowniczy kościołów”¹⁸⁹. Podczas zarządu diecezją usprawnił organizację administracji diecezjalnej i nadał jej nowy kształt. Był orędownikiem rozwoju edukacji katechetycznej i wychowania katolickiego przy parafiach oraz szkołach, do czego zachęcał i wspierał każdą inicjatywę tego typu dobrze rokującą i mającą perspektywę powodzenia. Pragnąc usprawnić funkcjonowanie urzędów kościelnych, rozszerzył działalność i zwiększył ilość osób zatrudnionych w kurii oraz w centrum katechetycznym¹⁹⁰. W 1987 roku, przy pomocy nowo mianowanego biskupa pomocniczego Williama Kenney, stało się możliwe niesienie pomocy imigrantom i osobom w krajach najuboższych poprzez działalność organizacji *Caritas*, co było zawsze ważnym obszarem działalności bp. Brandenburga¹⁹¹.

Okres przewodzenia diecezji przez bp. Brandenburga najczęściej jest postrzegany przez pryzmat dwóch ważnych, wręcz dziejowych wydarzeń. Pierwsze, to przygotowanie i przeprowadzenie w 1995 roku pierwszego od czasów Reformacji synodu diecezjalnego, który był ożywym impulsem dalszej działalności Kościoła w Szwecji¹⁹². Przed jego rozpoczęciem ordynariusz poprosił wszystkich katolików w diecezji, aby pisemnie wyrazili swoje doświadczenia życia chrześcijańskiego w Szwecji oraz propozycje za-

¹⁸⁶ Por. *Biskop Hubertus Brandenburg*, <<http://hem.passagen.se/katolskshistoria/biskop.htm>>, (data dostępu: 10.11.2012).

¹⁸⁷ Por. tamże.

¹⁸⁸ Por. *Katolska biskopar i Sverige under året 1783-2011*, <<http://www.katolskshistoria.se/biskop.htm>>, (data dostępu: 25.01.2013).

¹⁸⁹ Por. *Biskop Hubertus Brandenburg 1923-2009*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/283/1/>>, (data dostępu: 27.01.2013).

¹⁹⁰ Por. J. Błażejczak, *Pasterz Szwecji*, „Misyjne Drogi” (1984) 3, s. 48-51.

¹⁹¹ Por. *Biskop Hubertus Brandenburg*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/283/1/>>, (data dostępu: 03.02.2013).

¹⁹² Por. tamże.

gadnień ważnych i koniecznych do rozważenia. Synod trwał dwa tygodnie, które były wypełnione żywiołowymi dyskusjami i negocjacjami. Ordynariusz wykazał się zdolnościami dyplomatycznymi i umiejętnością podejmowania decyzji. Obserwatorzy odnotowali w swoich relacjach, że atmosfera synodalna była trudna, ale szczerą, przepełnioną duchem Chrystusowej miłości i ekumenicznej otwartości – dzięki czemu bp Brandenburg był w późniejszym czasie chętnie zapraszany na spotkania ekumeniczne. Drugim najważniejszym wydarzeniem mającym miejsce podczas jego biskupiej kadencji była wizyta papieża Jana Pawła II w Szwecji w czerwcu 1989 roku¹⁹³. Po raz pierwszy w historii Szwecji papież odwiedził ten kraj. Wizyta miała również ekumeniczny wymiar z racji wspólnych przygotowań i spotkań. Zacieśniło to więzy między chrześcijanami w Szwecji, zwłaszcza między Kościołem katolickim a Kościołem Luteranckim, co wielokrotnie podkreślał ówczesny pasterz tego wyznania arcybiskup Bertil Werkström.

Po przejściu na emeryturę w 1998 roku bp Hubertus Brandenburg przeniósł się do parafii św. Klemensa w Helsingborga, a w 2004 roku do rodzinnego Osnabrück. W ciągu ostatnich lat życia przebywał w szpitalu, pod staranną opieką sióstr zakonnych. Zmarł w dniu 4 listopada 2009 roku¹⁹⁴, w 86 roku życia, 57 kapłaństwa i 34 biskupstwa.

Nauczanie społeczne bp. Brandenbura ukazuje z jednej strony jego wielką determinację w zaangażowaniu budowania świadomości jednej wspólnoty kościelnej pośród wielu narodowości obecnych w Szwecji, a z drugiej odwoływanie się do bogatej tradycji teologiczno-społecznej będącej zarówno kontynuacją wypracowanych w Szwecji doświadczeń inkulturacyjnych, jak i zdecydowanej woli wprowadzania w życie odnowionego nauczania społecznego Kościoła w odniesieniu do zaangażowania świeckich i powierzanie im daleko posuniętej odpowiedzialności za Kościół jako instytucję i jako wspólnotę. Z pewnością bp Brandenburg korzystał w tym aspekcie swej działalności z doświadczeń funkcjonowania Kościoła w Niemczech, gdzie struktury kościelne w dużej mierze funkcjonują jako przestrzeń działalności osób świeckich, a rozbudowana biurokracja zarówno na poziomie diecezjalnym, jak i parafialnym jest dla wielu Kościołów chrześcijańskich przykładem prowadzenia administracji kościelnej, choć także tematem do dyskusji.

Poszukując treści łączących i jednoczących wielonarodową społeczność katolicką, ordynariusz przeważnie (przyjmując tę metodę niemal jako me-

---

¹⁹³ Por. tamże.

¹⁹⁴ Por. *Bishop Hubertus Brandenburg*, <<http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bbran.html>>, (data dostępu: 12.11. 2010).

todologiczną zasadę) na wstępie odwoływał się do argumentów typowo teologicznych, biblijnych, katechizmowych, tym samym wysyłając czytelnym sygnał do wiernych, iż nie ma ważniejszej zasady i zwornika tak wielu obecnych w Szwecji przedstawicieli różnych kultur, jak odwołanie się do wartości i prawd chrześcijańskich znajdujących się u podstaw wszelkich relacji społecznych, zwłaszcza między imigrantami w obcym, innym kraju.

Punktem kulminacyjnym tego nauczania, a nawet w pewnym sensie testamentem pasterskim, była decyzja o zwołaniu wspomnianego już wcześniej pierwszego w Kościele katolickim w Szwecji synodu diecezjalnego i przesłanie skierowane do wiernych podczas jego przygotowania, zwołania, przebiegu i podsumowania. Spotkanie to miało określić stan Kościoła w każdym możliwym aspekcie¹⁹⁵ wskazanym i zaproponowanym przez wiernych na prośbę biskupa, określić najważniejsze nurty życia, słabości i bolączki, a także wyznaczyć kierunki rozwoju i wskazać drogę na przyszłość, którą ten Kościół ma pójść¹⁹⁶. Z punktu widzenia niniejszych analiz bardzo ważne jest dostrzeżenie faktu, iż w dokumencie powołującym synod bp. Brandenburg nie pominął tematu grup narodowych oraz ich miejsca i sposobu funkcjonowania w społeczności katolickiej¹⁹⁷ i jak się później okazało był to temat, wokół którego potrzebna była dyskusja, a nawet konieczność rozładowania nabrzmiałej wokół niego atmosfery. Poza tym, struktura osób powołanych do wzięcia udziału w tym przełomowym spotkaniu ukazuje także bardzo skrupulatne docenienie najważniejszych grup społecznych, organizacji, urzędów i funkcji¹⁹⁸, ponieważ uwzględniła wielonarodową i multietniczną strukturę społeczności katolickiej.

W liście na wielki post poprzedzający rozpoczęcie synodu ordynariusz stawia pytanie o sens obecności katolików w Szwecji i prowokuje refleksję nad tym, czy katolicy zauważają, kto idzie obok każdego z nich drogą wiary, i czy jest to droga ku Bogu, czy ucieczka z Jerozolimy w kierunku Emmaus?¹⁹⁹ Powołuje się na wymowny obraz, przywołując jako przykład grafikę z okładki broszury z materiałami i tematami synodalnymi do przestudiowania, która ukazuje ludzi, chrześcijan, katolików, społeczność wierzących będących w drodze. Są tam młodzi i starzy, zdrowi i chorzy, ślepi potrzebujący przewodników, chorzy, ludzie czarni, żółci i biali, księża,

¹⁹⁵ Por. H. Brandenburg, *Stiftssynod. Det officiella sammankallandet av stiftssynoden*, Stockholm den 14 april 1994, s. 1.

¹⁹⁶ Por. tamże.

¹⁹⁷ Por. tamże, s. 2.

¹⁹⁸ W sposób szczegółowy określa to KPK w kanonach 460-468, jednak od biskupa i jego rady zależy, kogo można i należy wziąć pod uwagę, a kogo można pominąć ze słusznych powodów.

¹⁹⁹ Por. H. Brandenburg, *Herdabrev för fastan 1995*, Katolska Biskopsämbetet – den 12 februari 1995, s. 1.

zakonnicy, siostry zakonne – wszyscy wspólnie zmierzają w jednym kierunku, a pośród nich Chrystus, ale nie różniący się od innych, jedynie wyróżniona jest jego świętość poprzez szczególny znak²⁰⁰. Ten obraz to nawiązanie do istoty życia społecznego katolików w Szwecji, idących poprzez różne sytuacje i okoliczności, wśród przyjaciół lub wrogo nastawionych, idących razem, wspólnie, w spełnianiu swojej misji, ponieważ pośród nich jest ktoś, kto wie dokąd należy iść, kto nadaje głęboki sens tej wędrówce²⁰¹.

Nauczanie zawarte w dokumencie posynodalnym w kwestii stosunku do imigrantów i ich sposobu funkcjonowania pośród innych katolików oddaje ówczesny klimat w podejściu do miejsca „katolików nie Szwedów” we wspólnocie kościelnej²⁰². Zauważa się ich obecność i urozmaicającą wartość, bierze się pod uwagę ich trudną sytuację, nowe wyzwania, odmienność kulturową i prawo do szczególnego traktowania²⁰³. Wraz z ich przybyciem i pojawieniem w społeczności katolickiej wyraża się nadzieję na twórcze włączenie się w życie i działalność parafialną, związkową, katechetyczną, aby wspólnie, w jedności dawać świadectwo innym wyznaniom i wierności zasadom i przesłaniu Ewangelii²⁰⁴.

Zauważa się jednak daleko posunięte uogólnienie w podejściu do tej kwestii, gdyż – opisując problem – sugeruje się jako słuszne jednokierunkowe rozwiązanie, natomiast nie zauważa się (w sposób oficjalny) zjawiska silnych i dobrze zorganizowanych misji narodowych, stwarzając tym samym wrażenie, jakby były to niszowe i marginalne społeczności, prowadzące działalność wbrew oczekiwaniom i tworzące wspólnoty jedynie dla siebie bez zrozumienia szerszego kontekstu sytuacji Kościoła w Szwecji. Podejście takie tworzyło klimat niezrozumienia i braku akceptacji między tymi imigrantami, którzy angażowali się w działalność parafialną, a tymi, którzy odnajdywali się w społecznościach misyjnych, a także szwedzkimi konwertytami, którzy stanowili silne lobby, a nie akceptowali działalności misji narodowych i tego typu pracy społeczno-duszpasterskiej wśród imigrantów. Było to powodem atmosfery nieufności tworzącej niepotrzebne antagonizmy. Ordynariusz wielokrotnie w swoich listach na wielki post i podczas różnych spotkań podkreślał misję i zadania katolików w Szwecji i potrzebę konsolidacji, wzmacniania współpracy, potrzebę dawania świa-

---

²⁰⁰ Por. tamże, s. 2.

²⁰¹ Por. tamże, s. 3.

²⁰² Por. *Tillbaka till Jerusalem*, Slutdokument från Stiftssynoden 1995, Utgiven av Stockholms Katolska Stift 1996, s. 62-63.

²⁰³ Por. tamże, s. 63.

²⁰⁴ Por. tamże.

dectwa o tym, że katolicy w Szwecji i Skandynawii są obecni²⁰⁵, wprowadzając ducha jedności i zachęcając do współpracy, lecz kładł nacisk na do wartościowanie wspólnot parafialnych i ich działalności jako podstawowych jednostek duszpasterskich.

Nauczanie pasterskie bp. Brandenbura odczytuje się w pełniejszym świetle po gruntownej analizie sprawozdań ze spotkań biskupiej rady duszpasterskiej, gdzie bardzo jasno widać, iż posiadał on konkretne, trzeźwe i jasne podejście do wielu kwestii funkcjonowania społeczności katolickiej, zarówno jako struktury i instytucji oraz jako wspólnoty wartości. Dostrzegając trudności wynikające z różnic kulturowych, historycznych, tradycji rytów wschodnich i zwyczajów liturgicznych, zwłaszcza wśród grup obrządków wschodnich i arabskojęzycznych²⁰⁶, a także zauważając odżywające przy różnych okazjach reminiscencje nawiązujące do okresu II wojny światowej wśród imigrantów z krajów europejskich, zdecydowanie i jednoznacznie przypominał, że należy pamiętać o tym, iż imigrantów nie należy traktować przedmiotowo, ale w każdym przypadku i każdy z nich jest podmiotem życia społecznego, i należy czynić wszystko, aby współpraca między nimi zarówno w parafiach, jak i w duszpasterstwach etnicznych zbliżyły się do siebie, tworząc coraz bardziej spójną całość²⁰⁷.

2.2.7 Anders Arborelius OCD (1998 –)

Z kolejnym biskupem Kościoła katolickiego w Szwecji wiąże się zamknięcie okresu sprawowania tej funkcji i godności przez przedstawicieli innych narodów i kultur oraz rozpoczęcie oczekiwanego przez wielu (z punktu widzenia wysiłków misyjnych Kościoła najbardziej właściwego) momentu sprawowania tej funkcji przez katolickiego biskupa o rodowdziej szwedzkim. Było to ważne z punktu widzenia umocowania katolicyzmu w Szwecji, dowartościowania katolików autochtonów i konwertytów, prowadzonego dialogu ekumenicznego oraz przełamania stereotypu, iż Szwed może być jedynie protestantem. Boża Opatrzność, poprzez dziejowy splot wydarzeń, obdarzyła tą funkcją, wydaje się, osobę najbardziej właściwą z możliwych. Następcą bp. Brandenbura – Lars Anders Arborelius,

²⁰⁵ Por. Pastoralrådet i Stockholms Katolska Stift, *Protokoll – 1998.04.26*, mps, s. 1, Arkivet PMK – Stockholm, t. *Biskopsämbetet*.

²⁰⁶ Por. Pastoralrådet i Stockholms Katolska Stift, *Protokoll – 1998.05.27-28*, mps, s. 3, 4. Arkivet PMK – Stockholm, t. *Biskopsämbetet*.

²⁰⁷ Por. tamże.

urodzony w 1949 roku w Solengo²⁰⁸ (Szwajcaria) jako syn szwedzkich dyplomatów, lata młodości przeżył w uniwersyteckim miasteczku w południowo-zachodniej części Szwecji – Lund. Podczas studiów, w 1969 roku²⁰⁹, będąc pod wpływem przykładu życia i nauczania Wilfrida Stinisse-na (karmelity flamandzkiego zaszczipiającego, albo raczej odnawiającego, dawno temu istniejące życie zakonne w duchu karmelitańskim), przeora klasztoru Norraby-Tågarp usytuowanego na południu Szwecji, konwertował do Kościoła katolickiego. Po ukończeniu studiów w Lund i zdobyciu tytułu magistra filologii języków nowoczesnych (angielskiego, hiszpańskiego i niemieckiego), wstąpił w 1971 roku do zakonu karmelitów w Norraby. Po okresie przygotowania, formacji i studiów złożył śluby wieczyste w Brügge, w Belgii, w 1977 roku, łącząc całe swoje życie z realizacją misji Kościoła poprzez modlitwę, kontemplację, studia, nauczanie i świadectwo. W 1979 roku ukończył licencjackie studia filozoficzno-teologiczne na uniwersytecie Tereżjanum w Rzymie²¹⁰. W tym samym roku otrzymał święcenia kapłańskie z rąk bp. Hubertusa Brandenbura ordynariusza diecezji sztokholmskiej.

Do czasu wyboru na kolejnego biskupa katolickiego w Szwecji, przez 19 lat służył Kościołowi i swemu zakonowi w wielu miejscach Europy i na innych kontynentach głoszeniem rekolekcji, konferencji, prowadzeniem kursów duchowości karmelitańskiej, pisarstwem z zakresu teologii duchowości i zwykłą sumienną pracą duszpasterską. Nominowany na biskupa diecezji sztokholmskiej przez papieża Jana Pawła II, został konsekrowany 17 listopada 1998 roku²¹¹ w katedrze sztokholmskiej przez bp. Hubertusa Brandenbura, abp. Alfonsa Nossola, bp. Wiliama Kenny CP, zostając pierwszym od czasów Reformacji biskupem katolickim pochodzenia szwedzkiego w Szwecji²¹².

Przejęcie posługi biskupiej (w społeczności katolickiej funkcjonującej w kraju o wysokim stopniu zlaicyzowania) sprawowanej przez Szweda, katolickiego mnicha zakonu kontemplacyjnego było *znakiem czasu*. Potwierdzało tezę o skuteczności ponownego zakorzeniania się katolicyzmu w Szwecji, zapowiadało z pewnością spojrzenie na wiele spraw pod innym kątem niż dotychczas, nastrojało na duchową wrażliwość w codziennym życiu, zobowiązywało do poszukiwań głębszych motywacji w praktykowaniu zasad moralnych, dodawało odwagi, zachęcało i otwierało drogę do ka-

²⁰⁸ Por. *Vår Biskop*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/20/1/>>, (data dostępu: 24.10. 2010).

²⁰⁹ Por. tamże.

²¹⁰ Por. tamże.

²¹¹ Por. tamże.

²¹² Por. tamże.

tolicyzmu wielu Szwedom zastanawiającym się nad konwersją. Z pewnością świadom historycznej chwili oraz wyzwania jakie przed nimi stanęły, bp Arborelius w jednym z pierwszych listów skierowanych do kapłanów, najbliższych współpracowników w pełnieniu posługi, umiejscawia siebie jako brata pośród braci, zachęcając do kapłańskiego braterstwa w tworzeniu wspólnoty wiary, mając na uwadze katolickość (w sensie uniwersalność) będącą darem łaski²¹³. W kontekście wielokulturowej społeczności kapłańskiej prowadzącej pracę duszpastersko-społeczną w multietnicznej wspólnocie katolickiej, zwrócenie na początku urzędowania uwagi na imperatyw budowania jedności wśród tych, którzy powinni być widzialnym znakiem i przykładem katolickiego uniwersalizmu, powszechości i jedności, jest znamienne i niezmiernie ważne²¹⁴.

Myśl społeczna zawarta w bogatym nauczaniu bp. Arboreliususa jest syntezą katolickiej nauki społecznej oraz szwedzkiej kultury otwarcia i tradycji dobroczynności (mocno nadwyżonej w ostatnich latach przez drenowanie funduszy opieki społecznej przez imigrantów). Podstaw tej myśli i duchowej jej syntezy można dopatrywać się w pierwszym poważnym dziele tego autora pt. *Trosmeditation*²¹⁵, w którym – sięgając najgłębszych podstaw chrześcijańskiej mistyki, korzystając z dzieł i przemyśleń największych ojców Kościoła – po mistrzowsku przenosi tę głębię do współczesnej codzienności społecznego życia chrześcijańskiego, tłumacząc m. in., czym jest Kościół jako ludzka instytucja, jeden, ale różnorodny; święty, lecz pełen grzeszników; katolicki, ale też partykularny; apostołski, lecz również Kościół świeckich²¹⁶. Przytaczane dzieło jest kluczem do zrozumienia literatury przedmiotu, jaką są listy pasterskie kierowane do wiernych. Bp Arborelius porusza w nich zarówno szeroki wachlarz ogólnych zagadnień duchowych, moralnych, kościelnych, społecznych, jak i dotyczących szczegółowych problemów obecnych w społeczności katolickiej i społeczeństwie szwedzkim. Należy do nich zachęta do niesienia wszelkiej możliwej pomocy osobom poszkodowanym katastrofami naturalnymi²¹⁷, troska o katolickie wychowanie dzieci i młodzieży, obrona życia od poczęcia do naturalnej śmierci²¹⁸, żywe angażowanie

²¹³ Por. A. Arborelius, *Till prästerna i Stockholms stift*, Stockholms Katolska Stift, Stockholm 2.01.1999., s. 1.

²¹⁴ Por. A. Dylus, *Globalizacja. Refleksje etyczne*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, Wrocław 2005, s. 173-174.

²¹⁵ Pierwsze wydanie *Trosmeditation* ukazało się w Szwecji w 1987 roku. Od tej pory rozprawa ta została przetłumaczona na kilka języków. Wersja polska ukazała się na rynku wydawniczym w Roku Wiary 2012 za sprawą wydawnictwa FLOS CARMELI, pod tytułem *Medytacje o wierze*.

²¹⁶ Por. A. Arborelius, *Medytacje o wierze*, tłum. K. Fałtynowicz, FLOS CARMELI 2012, s. 87-105.

²¹⁷ Por. *Biskop Anders har beslutat att söndagens kollekt ska gå till katastrofhjälp till de jordbävningsdrabbade för Haiti*, Stockholms den 14.01. 2010, mps, Arkivet PMK – Stockholm, t. *Biskopsämberet*.

²¹⁸ Por. A. Arborelius, *Herdabrev för livets söndag 2005-2012*, Arkivet PMK – Stockholm, t. *Listy pasterskie*.

się w dialog ekumeniczny i międzyreligijny, problematyka małżeńska i rodzinna, stosunek do związków niesakramentalnych, stanowisko Kościoła wobec związków partnerskich, środków antykoncepcyjnych, przestrzeganie przed dyskryminacją i rasizmem, brzemienność w skutkach i bolesna sprawa pedofilii²¹⁹ i innych nieprawidłowości oraz nieuporządkowanych zachowań moralnych.

Należy jednak zauważyć, iż wśród wymienionych zagadnień w zasadzie w niemal każdym liście pasterskim, homilii, wypowiedzi, artykule prasowym, wywiadzie telewizyjnym lub radiowym, bp Arborelius bezpośrednio lub w sposób pośredni odnosi się do problematyki migracyjnej. W charakterystyczny dla siebie sposób, z pełnym wyważeniem i przemyśleniem podejmowanej problematyki tworzy klimat otwartości, akceptacji, zauważenia i dowartościowania sytuacji imigrantów, osób poszukujących azylu, uchodźców, uciekinierów z regionów i krajów objętych zbrojnymi konfliktami. W jednym z kazań wygłoszonych podczas konsekracji nowego kościoła katolickiego, w podstokholmskiej dzielnicy o nazwie Fittja, której struktura społeczna to mozaika wielu narodowości, kultur, języków, tradycji, wyraził przesłanie będące kwintesencją jego spojrzenia na obecność imigrantów katolickich w Szwecji: „Również wy mieszkańcy Fittji, tak jak św. Brygida i św. Botvid jesteście powołani by żyć, jak oni – na chwałę Boga w sercu Kościoła, niosąc pomoc bliźnim i przybliżając ich do zbawienia. Także wy jesteście wezwani do świętości jako osoby świeckie w naszym Kościele katolickim tutaj w Szwecji. Nie ma najmniejszego znaczenia skąd pochodzicie: *nie jesteście już cudzoziemcami mieszkającymi w obcym kraju* (Ef 2,19). Jesteście tutaj u siebie w domu, Kościół jest tutaj u siebie, i musicie pomóc innym zrozumieć, że Kościół jest naszym wspólnym domem na ziemi w oczekiwaniu na nasz ostateczny dom w niebie”²²⁰.

Sposobem sprawowania posługi biskupiej bp Arborelius wprowadził nową jakość w relacje pomiędzy katolikami różnych narodowości w Szwecji, odwiedzając parafie, misje narodo-językowe, wspólnoty obrządków wschodnich, związki, stowarzyszenia. Nie dokonał zmian w głównych założeniach wcześniejszej polityki kościelnej w kwestii stosunku do imigrantów, lecz kontynuuje w odnowiony sposób obrany wcześniej kierunek i realizuje program wyznaczony przez synod diecezjalny w 1995 roku. Program ten zawarty jest w sformułowaniu opisującym społeczność katolicką jako „jedność w różnorodności” (*Enhet i månfald*²²¹), użytym na określenie

²¹⁹ Por. tenże, *Till de troende i Stockholms katolska stift och alla av god vilja*, Stockholm 25 februari 2011, tamże.

²²⁰ A. Arborelius, *Ni är inte längre utlänningar*, Homilia vid invigningen av S: t Botvids kyrka i Fittja den 20.11.1999, „S: t Botvids katolska kyrka 10 år jubileum kyrkoblad” (22.11.2009), s. 8, tłum własne.

²²¹ Por. *Tillbaka till Jerusalem*, Slutdokument från stiftsynoden 1995, s. 11.

tożsamości Kościoła katolickiego w Szwecji. Biskup nawiązuje do tego sformułowania wielokrotnie przy różnych okazjach, zwłaszcza dając temu wyraz podczas obchodów 50-lecia powstania diecezji sztokholmskiej w 2003 roku, w opublikowanych z tej okazji listach pasterskich. Przeżywane uroczystości ukazały złożoność problematyki kościelnej w Szwecji wynikającej w dużej mierze z pluralizmu kulturowego²²² katolicyzmu szwedzkiego, co jest zarówno szansą i radością, jak i ogromnym wyzwaniem²²³. W trosce o scalanie społeczności katolickiej będącej częścią społeczeństwa szwedzkiego, Arborelius eksponuje wyraźnie rolę liturgii będącej miejscem spotkania modlitewnego oraz tworzenia nowej kultury religijnej²²⁴. Zachęca imigrantów do uczestnictwa w mszy św. niedzielnej i nabożeństwach sprawowanych w języku szwedzkim, gdyż, jak twierdzi, sama znajomość języka szwedzkiego nie wystarczy, należy uczyć się także kościelnej terminologii liturgicznej, aby owocnie uczestniczyć w mszy św.

Bp Arborelius w swoim nauczaniu dotyczącym integracji podkreśla, że każdy katolik w Szwecji musi nabywać zdolności i umiejętności dzielenia się wartościami swej wiary z innymi. Zadanie to spoczywa na każdym, ponieważ w ten sposób wypełnia się misję ubogacania kultury szwedzkiej i szwedzkiego społeczeństwa katolicyzmem. Będzie to możliwe do osiągnięcia, jeśli katolicy w Szwecji, mimo tak wielkiej różnorodności kulturowej, będą posługiwać się tym samym językiem i tymi samymi pojęciami dla określania zagadnień religijnych²²⁵. W przeciwnym razie imigrantom-katolikom grozi schizofrenia i zagrożenie osłabieniem kontaktu z Kościołem, gdyż popadną w trudność zintegrowania swojej katolickiej wiary ze szwedzką kulturą, szwedzką tożsamością i rzeczywistością²²⁶.

Nawiązując do kościelnej odpowiedzialności za kształt życia społeczno-gospodarczego, biskup przywołuje nauczanie papieża Jana Pawła II z pielgrzymki do Szwecji w 1989 roku o tym, że katolicy w Szwecji muszą bardziej angażować się w życie społeczne²²⁷. Zauważa w tym kontekście, że funkcjonowanie parafii katolickich w Szwecji, gdzie imigranci z różnych części świata, wychowani w różnych systemach kulturowych, wzorach zachowań, sposobach funkcjonowania społeczeństw, współpracują ze sobą, tworząc jedną wspólnotę, mogą być swego rodzaju warsztatami integracji (*integrations-verkstäder*)²²⁸. Społeczeństwo szwedzkie stoi przed podobnymi problema-

²²² Por. K. Belch, *Katolicka Nauka Społeczna*, s. 231-232.

²²³ Por. A. Arborelius, *Enhet i mångfald*, Veritas Förlag, Malmö 2004, s. 4.

²²⁴ Por. tenże, *Katolsk identitet*, [w:] tamże, s. 10-11.

²²⁵ Por. tamże.

²²⁶ Por. tamże.

²²⁷ Por. A. Arborelius, *Kyrkans samhällsansvar*, [w:] *Enhet i mångfald*, s. 23.

²²⁸ Por. tamże.

mi, ale nie posiada takich miejsc (lub w stopniu znikomym), w których można uczyć się kulturowej integracji, a zjawisko to narasta w dużym tempie z roku na rok. Dlatego parafie katolickie muszą być przyjaznym miejscem dla każdego nowego przybysza (imigranta, konwertyty), gdzie odnajdzie zrozumienie, akceptację, pomoc, przyjaźń, wsparcie i poczucie solidarności²²⁹.

Zaangażowanie bp. Andersa na polu jednoczenia, integrowania, scalania wielokulturowej społeczności katolickiej w Szwecji jest niekwestionowane. Kontynuacja wypracowanej przez jego poprzedników metody, ubogacona wnikliwym przypatrywaniem się i dostrzeganiem współczesnych procesów zmian kulturowo-społecznych zachodzących w społeczeństwie szwedzkim (powodowanych napływem nowych wielkich grup imigrantów z Europy, krajów afrykańskich i Bliskiego Wschodu po 2005 roku) oraz delikatne przenoszenie akcentów w działalności społeczno-duszpasterskiej dowartościowujące imigrantów z Kościołów Wschodnich, wydaje się być wyborem słusznym. W sytuacji powiększania się liczby wyznawców islamu w Europie, Skandynawii i Szwecji, grupy chrześcijan pochodzące z tych samych regionów, co muzułmanie, znając ich mentalność, kulturę, tradycje, sposoby reakcji, są w stanie nauczyć katolików w Szwecji podejścia do problematyki islamskiej, a także uwrażliwić społeczeństwo szwedzkie na cały wachlarz społeczno-kulturowo-religijnych procesów towarzyszących ich obecności zarówno w kontekście pozytywnego współlistnienia, jak i zagrożeń związanych z ich trudnościami integracyjnymi.

2.3 Regulacje dotyczące imigrantów z Kościołów Wschodnich

Społeczność Kościoła katolickiego w Szwecji, wewnątrz swej mozaiki etniczno-kulturowej, zawiera również ubogacającą obecność imigrantów z grup chrześcijan będących członkami Kościołów Wschodnich. Ich liczba jest trudna, wręcz niemożliwa do oszacowania. Zauważalny wzrost ich obecności w Szwecji przypadł na lata osiemdziesiąte ubiegłego wieku, związany z wybuchem konfliktów zbrojnych w krajach Bliskiego Wschodu, a powiększanie się stanu liczebnego w kolejnych latach było efektem polityki azyłowej, procesu łączenia rodzin oraz wysokiej liczby narodzin w ich rodzinach. Byli to głównie imigranci z Libanu, Turcji oraz z Iraku²³⁰. Wszystkie one wywodzą się z tradycji syryjskiej okresu Cesarstwa Rzymskiego²³¹

---

²²⁹ Por. tenże, *Delaktighet och medansvar*, [w:] tamże, s. 30-31.

²³⁰ Por. Y. K. Sjöblom, *De nationella missionerna*, [w:] *Stockholms katolska stift 50 år*, s. 68.

²³¹ Por. tamże.

i powstawały w miarę rozszerzania się chrześcijaństwa z Judei i Galilei na dalsze obszary Bliskiego Wschodu. Przynależność do poszczególnych rytów jest uzależniona od regionu pochodzenia, a trzeba wziąć pod uwagę, że powstanie najstarszych z nich datowane jest na II, III lub IV wiek po Chrystusie.

Biorąc pod uwagę dużą różnorodność ceremonialno-etniczną tych grup, Kościół katolicki w Szwecji, tworząc zasady funkcjonowania Kościołów Wschodnich, gwarantuje im dużą autonomię i niezależność. Czyni to zresztą zgodnie z Kodeksem Prawa Kanonicznego Kościołów Wschodnich. Stając jednak na stanowisku, iż to Kościół lokalny jest w Szwecji właściwą instancją odpowiedzialną za społeczność katolicką (niezależnie od rytu czy narodowości – zgodnie z nowymi ustaleniami poczynając od Soboru Watykańskiego II²³², a na najnowszych instrukcjach dykasterii watykańskich kończąc), w celu objęcia pomocą, ochroną, wsparciem i ożywienia współpracy, utworzono dla nich Wikariat Wschodnich Kościołów Katolickich w Szwecji, na czele którego stoi archimandryta, którym obecnie jest benedyktyn w randze wikariusza biskupa, ojciec Mattias Grahm²³³. Wikariat tworzy czytelną strukturę obejmującą różne Kościoły Wschodnie istniejące na terenie diecezji sztokholmskiej, czyli na terenie całej Szwecji. Kodeks Prawa Kościelnego dla Kościołów Wschodnich gwarantuje możliwość, niezależnie od kontynentu i kraju, tworzenia własnych miejsc kultu według tradycji i języka liturgicznego (którym jest przeważnie język aramejski lub staroarabski)²³⁴. Dzięki takim przywilejom wspólnoty te nazywane są *Ecclesiae sui iuris*²³⁵.

W Kościele katolickim zrzeszone są 22 katolickie Kościoły Wschodnie. Spośród nich, wymienione poniżej, obecne w Szwecji, posiadają własnych duszpasterzy tworzących misję orientálną działającą według prawa, w oparciu o zasady diecezjalne²³⁶ pod auspicjami i w ramach Kościoła katolickiego w Szwecji²³⁷. Są to: Ormiański Kościół Katolicki – rektor Hovsep Khajik Bahi; Erytrejsko-Etiopskie Kościoły Katolickie – rektor abba Asfaha Kidanemariam; Chaldejski Kościół Katolicki – abbuna Paul Rabban Braimok (Göteborg), abba Sameer Hassany (Södertälje), Abba FAdi Isho Hana (Skärholmen), abba Mahir Malko (Eskilstuna); Melchicki Kościół Katolicki – rektor ksiądz Ghattas Louis (Järfälla), diakon Georges Seckar

²³² Por. DKW 1-30.

²³³ Por. Y. K. Sjöblom, *De nationella missionerna*, s. 68.

²³⁴ Por. tamże.

²³⁵ Kościoły same w sobie, tł. własne.

²³⁶ Por. *Riktlinjer för det Orientaliska-katolska vikariatet inom Stockholms katolska stift* [dalej: ROKVS], Stockholm 2009.06.15, mps, archiwum własne.

²³⁷ Por. *Vikariatet för de orientalisk-katolska kyrkor som är representerade i Sverige*, <<http://www.katolska-kyrkan.se/1/1.0.1.0/134/1/>>, (data dostępu: 23.07.2012).

(Angered); Maronicki Kościół Katolicki – rektor abbuna Simon Petrus Se-maan (Stockholm), rektor abbuna Georges Nehme (Västra Frölunda); Sy-ryjski Kościół Katolicki – korbiskop abba Adris Hanna (Stockholm-Ten-sta), abba Amar Behnan Antanus (Skärholmen), abba Samer Saegh (Växjö) i Ukraiński Kościół Katolicki – ksiądz Mirosław Kostiw (Värnamo).

Wszystkie wymienione społeczności, wspólnoty, Kościoły są sprawnie funkcjonującymi strukturami kościelnymi, prowadzącymi w Szwecji akceptowaną działalność w oparciu o diecezjalne reguły ustalające zasady działalności rytów wschodnich w Kościele katolickim w Szwecji²³⁸, posiadając także własne struktury międzynarodowe, współpracującymi na szczeblu hierarchicznym poprzez własnych archimandrytów i biskupów z miejscowym biskupem ordynariuszem²³⁹. Zasady współpracy zebrane i ujednolicone przez komisję biskupią, wydane i opublikowane jako obowiązujące w diecezji sztokholmskiej dnia 6 czerwca 2009 roku, zostały przygotowane na wyraźną prośbę wielu osób zainteresowanych uporządkowaniem sytuacji w działalności misji orientalnych – co biskup Arborelius wyraża w komentarzu wstępnym. Zaleca także i pokłada nadzieję, że zasady te będą stosowane w całości w codziennej działalności wspólnot Kościołów Wschodnich w Szwecji²⁴⁰.

W pierwszym punkcie biskup przypomina, że ponieważ żaden z Kościołów Wschodnich nie ma osobnej jurysdykcji na terenie Szwecji, wszyscy katolicy rytów wschodnich podlegają jego jurysdykcji i odpowiedzialności²⁴¹. W celu zapewnienia sprawnej organizacji i jednoczenia społeczności Kościołów Wschodnich został utworzony wikariat z archimandrytą na czele, który jest reprezentantem biskupa, a więc wszystkie sprawy należy najpierw kierować do niego²⁴².

W kolejnym punkcie zasad przypomina się, iż każdy katolik pochodzący z krajów orientalnych przynależy do swego określonego Kościoła czy rytu i posiada pełne prawo praktykowania w swym życiu religijnym tradycji, rytu i duchowości wspólnoty²⁴³, do której należy²⁴⁴. Jednak, ponieważ Kościół katolicki w Szwecji posiada strukturę terytorialną w formie parafii, gdzie każdy katolik jest przypisany według danego regionu i miejsca zamieszkania, dlatego ważne jest, aby katolicy obrządków

---

²³⁸ Por. ROKVS, nr 1.

²³⁹ Por. DKW 7-10.

²⁴⁰ Por. ROKVS, (wstęp).

²⁴¹ Por. tamże, nr 1.

²⁴² Por. tamże, nr 2.

²⁴³ Por. DKW 5-6.

²⁴⁴ Por. tamże, nr 3.

wschodnich (tak jak wszyscy pozostali, również z misji narodowo-językowych) rejestrowali się w parafiach obrządku łacińskiego, na terenie których mieszkają²⁴⁵. Biskup przypomina, że rejestracja taka wiąże się również z płaceniem podatku na Kościół katolicki, co jest moralnym obowiązkiem każdego katolika, który powinien wspierać działalność swego Kościoła. Jeśli jednak ktoś uważa, że nie stać go na płacenie takiego podatku, zawsze może zwrócić się do biskupa o dyspensę od tego obowiązku²⁴⁶. Rejestracja (która skutkuje płaceniem podatku kościelnego) daje możliwość uzyskania wszystkich posług sakramentalnych oraz dokumentów za darmo²⁴⁷, zarówno dotyczących chrztu, jak i ślubu oraz pogrzebu, a także innych spraw z zakresu poradnictwa i życia duchowego. Podczas spisywania danych do udzielania sakramentów pracownicy parafii mają obowiązek spisywać także dane chrzestnych i świadków (jeśli są katolikami) i w ten sposób są zapisywani w rejestrze kościelnym. Jeśli ktoś przy tej okazji pragnie złożyć ofiarę na rzecz parafii lub misji, jest to jego osobista decyzja²⁴⁸ – nie ma takiego obowiązku. W przypadku organizowania pochówku katolika, który nie widnieje w rejestrze kościelnym, należy pobrać opłatę nie wyższą od sumy 2.500 szwedzkich koron, w zależności od sytuacji²⁴⁹. Zobowiązuje się także każdą z misji orientalnych do przesyłania do kurii biskupiej rozliczeń finansowych za poszczególne okresy²⁵⁰.

Dokument przypomina także o obowiązku uczestniczenia w niedzielnej mszy św. Jeśli nie jest to możliwe w rycie danego Kościoła Wschodniego, katolicy poszczególnych rytów powinni wziąć udział w mszy św. niedzielnej w rycie łacińskim²⁵¹, obowiązującym w całym Kościele.

2.4 Zasady funkcjonowania misji narodowych, etnicznych i językowych

Katolicka społeczność w Szwecji jest z racji swe różnorodności wspólną poddaną ciągłym przemianom, odradzającą się w swej katolickiej tożsamości. Odradzanie to i „odbudowa nowego gmachu katolicyzmu szwedzkiego może odbywać się jedynie przy pomocy i współudziale katolików z innych

²⁴⁵ Por. tamże, nr 4.

²⁴⁶ Por. tamże, nr 5.

²⁴⁷ Por. tamże, nr 6.

²⁴⁸ Por. tamże.

²⁴⁹ Por. tamże, nr 7.

²⁵⁰ Por. tamże, nr 8.

²⁵¹ Por. tamże, nr 9. Por. także, DKW 20-29.

krajów, imigrantów, przybywających z różnych przyczyn i powodów do Szwecji”²⁵². Od czasu sprawowania rządów w Szwecji przez socjaldemokratycznego premiera Olofa Palme zostały złagodzone przepisy izolujące Szwecję od Europy i świata²⁵³. Z kolei lata *zimnej wojny*, a następnie upadek mocarstwa komunistycznego Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich i „potentata” gospodarczego RWPG, ruchy wolnościowe w Europie Środkowej oraz rozwój idei jednoczących Europę, doprowadziły między innymi do wzrostu liczby imigrantów w Szwecji. Młody Kościół katolicki znalazł się w sytuacji bardzo trudnej – stał się mozaiką przeróżnych grup etnicznych, kultur, tradycji, nacji, obrządków będących duchową i mentalnością własnością poszczególnych grup imigrantów. Każda z nich, w zależności od liczebności, poziomu świadomości, umiejętności zorganizowania się, funkcjonuje w strukturach Kościoła katolickiego. Wychodząc naprzeciw rosnącym wyzwaniom i podejmując odpowiedzialność duszpasterską za imigrantów, ustalono zasady prawne i duszpasterskie, którymi należy kierować się w pracy na rzecz przybywających do Szwecji katolików²⁵⁴. Ich omówieniu zostaną poświęcone dwa kolejne punkty studium.

Wytyczne duszpasterstwa wśród grup narodowych (1988)

Wytyczne dla duszpasterstw narodowych w Szwecji posiadają rozbudowany wstęp, mówiący o sytuacji Kościoła katolickiego w Szwecji, pozostającego w trudnej diasporze, oddaleniu i rozproszeniu pośród ludzi o innej mentalności, niezbyt życzliwie nastawionych do wszystkiego, co wiąże się z katolicyzmem, Kościołem, Watykanem, papieżem i papieżem²⁵⁵. Można porównać tę postawę do opinii często obecnej w dawnej terminologii określającej relację do katolickiego Rzymu jako *kulturowo-społeczny antypapizm*. Zaznaczenie specyficznej sytuacji Kościoła już w pierwszych słowach *Wytycznych* jest dowodem dostrzeżenia poważnych i głębokich różnic pomiędzy zlaicyzowanym, postmodernistycznym²⁵⁶ stylem życia społec-

²⁵² W. Jabusch, *A Swedish springtime*, „The Tablet” (21 August 1999), s. 1130, tłum. własne.

²⁵³ Por. W. Nowicki, *Szwedzi – polityka, obyczaje*, Warszawa 1973, s. 283-287.

²⁵⁴ Szwedzka nazwa dokumentu: *Riktlinjer för den nationella själavården i Stockholms katolska stift* [dalej: RNSSKS], (*Wytyczne dla duszpasterstw grup narodowych w katolickiej Diecezji Sztokholmskiej*) – Sztokholm dnia 1 stycznia 1988 roku, tłumaczenie autorskie Ireny Ostrowskiej – arch. PMK Sztokholm, t. *Dokumenty kościelne*; także: J. Próchniewicz, *Współczesny katolicyzm szwedzki*, s. 129-130.

²⁵⁵ Por. G. Armfelt, *Min väg till kyrka*, wersja polska pt. *Moja droga do katolicyzmu*, tłum. B. Kurowski, Lund 1954, s. 52.

²⁵⁶ „Postmodernizm, ponowoczesność (*postmodernism*) – przekonanie, że społeczeństwem nie rządzi historia ani postęp. Społeczeństwo postmodernistyczne jest bardzo pluralistyczne i zróżnicowane i nie rządzi nim żadna wielka narracja”. A. Giddens, *Socjologia*, s. 694.

czeństwa szwedzkiego a zasadami moralnymi wynikającymi z nauczania Jezusa Chrystusa, Jego Ewangelii oraz Kościoła katolickiego. Z tej też racji uznaje się całkowite prawo imigrantów do szczególnej pomocy, aby mogli *wrastać, zakorzeniać się w życie Kościoła lokalnego*²⁵⁷.

W celu umożliwienia procesu kulturowego jednoczenia się z innymi w ramach społeczności kościelnej, dokument ustanawia duszpasterzy dla grup narodowych i z proponowanych przez Instrukcję *De pastoralis migratorum cura* papieża²⁵⁸, wybiera jako jedyną możliwą i obowiązującą formę duszpasterską *missio sine cura animarum*²⁵⁹. Umożliwia ona bowiem duszpasterstwo etniczne i narodowe w ramach i w formalnym związku z parafią, na terenie której jest prowadzone²⁶⁰. Duszpasterze otrzymujący mandat kurii sztokholmskiej do prowadzenia duszpasterstwa wśród imigrantów, zobowiązani są do ścisłej współpracy z duszpasterzami parafialnymi. Takie rozwiązanie ma ułatwić i umożliwić sprawne organizowanie nabożeństw według stylu duszpasterskiego, do jakiego przywykli uchodźcy, imigranci, turyści; ograniczyć do minimum bariery w korzystaniu z modlitw im znanych i bliskich sercu oraz zapewnić pomoc duszpasterską we wszystkich potrzebach duchowych – od życia sakramentalnego poczynając, po zwykłe życiowe porady²⁶¹. Zaleca się także organizowanie szeroko pojętej katechety²⁶² w celu ciągłego powiększania stanu wiedzy o wierze, eklezjologii, teologii jako podstawowego zadania duszpasterzy, a także proklamacji słowa Bożego i sprawowania sakramentów świętych²⁶³.

Nie pomija się potrzeb socjalnych pojawiających się zwłaszcza w początkowej fazie pobytu w obcym kraju. Do pomocy imigrantom w tym względzie duszpasterze narodowi – według *Wytycznych* – są gorąco zachęceni i zob-

²⁵⁷ W podobny sposób, biorąc pod uwagę prawa imigrantów, formuluje podejście do zagadnienia jednoczenia imigrantów w Kościele katolickim analogiczny dokument opracowany dla potrzeb duszpasterstw imigrantów w Norwegii: Oslo Katolske Bispedømme, *Retningslinjer for Nasjonalsjelesorgen*, St. Olav forlag, Oslo 1996, s. 9-10.

²⁵⁸ Por. Kongregacja ds. Biskupów, Instrukcje *De pastoralis migratorum cura*, AAS 61 (1969), s. 614-643; tekst polski: „Studia Polonijne” 4 (1981), s. 61-86 [dalej: DPMC]

²⁵⁹ DPMC 33.

²⁶⁰ Analizując sytuację emigrantów w innych krajach i stosunek do nich Kościoła lokalnego, dochodzi się do wniosku, iż w podejmowaniu decyzji posłużono się doświadczeniem i przykładem takich państw, jak Stany Zjednoczone, Kanada i Australia, gdzie w latach 50-tych bardzo ostrożnie podchodzono do proponowanych przez papieża Piusa XII rozwiązań, nie wprowadzając od razu w struktury diecezjalne parafii personalnych dla grup narodowych z obaw przed rozczłonkowaniem Kościoła lokalnego. Szwecja znalazła się w podobnej sytuacji w latach 80-tych. W innych krajach europejskich, gdzie katolicyzm był ustabilizowany, utworzono parafie personalne (wg formuły *missio cum cura animarum*) oraz ustanowiono delegatów dla poszczególnych narodowości w randze Wikariusza Biskupa lub Wikariusza Generalnego. Krajami takimi są: Wielka Brytania, Francja, Niemcy, Austria i Szwajcaria.

²⁶¹ Por. RNSKKS, nr 2.

²⁶² Por. tamże.

²⁶³ Por. tamże.

wiązani. Uwrażliwia się ich na postawę wspólnej troski w budowaniu dobrego klimatu wokół imigrantów tak, aby współpraca między duszpasterstwem lokalnym (parafialnym) i narodowym pomagała w zachowaniu tożsamości narodowej i kulturowej²⁶⁴, a jednocześnie podkreśla, że należy wypracować własne, oryginalne formy uczestnictwa imigrantów w życiu parafii²⁶⁵.

Dając możliwość kontynuowania tradycyjnych praktyk religijnych, oczekuje się od imigrantów dzielenia tym, co przechowują jako skarb i wartość budującą własną tożsamość. Zauważa się tutaj mądrą pedagogię Kościoła lokalnego opartą na wieloletnim doświadczeniu pozwalającym sądzić, iż więcej pożytku powstaje z budowania wspólnoty na otwartości, szczerości, przekraczaniu egoizmów i niewłaściwie pojętych patriotyzmów, niż na tworzeniu zamkniętych enklaw prowadzących do wyobcowania. Z pewnością druga postawa nie służy dobru wspólnemu Kościoła rozumianego jako „lud zjednoczony jednością Ojca i Syna, i Ducha Świętego”²⁶⁶. Z tego też względu zobowiązuje się duszpasterzy narodowych, aby zachowywali i przestrzegali nauczania Kościoła w powyższej kwestii²⁶⁷, zebranego jako obowiązujące prawo w *Instructio de Pastoralis migratorum cura*. Wymaga się od nich także przestrzegania zasad obowiązujących w Szwecji²⁶⁸, w celu sprawnego funkcjonowania i pełnienia roli zarówno duszpasterzy, jak i urzędników kościelnych.

Interpretując zawartość treściową określenia *missiones sine cura animarum*, będącego najwęższą formą możliwości duszpasterskich wymienionych w powyższej *Instrukcji*, nie wymaga się od duszpasterzy narodowych w Szwecji prowadzenia kartotek i rejestrów personalnych²⁶⁹. Natomiast z uwagi na fakt, że funkcjonują oni na terenie parafii lokalnych, szwedzkojęzycznych, zgodnie z Kodeksem Prawa Kanonicznego²⁷⁰, są zobowiązani do informowania o ważniejszych wydarzeniach, sprawowanych obrzędach właściwych dla prowadzonej działalności duszpasterskiej (chrzest, bierzmowanie, sakrament małżeństwa, pierwsza spowiedź, I Komunia św., konwersja, pogrzeb). Z powyższych zasad wynika, że wszelka działalność duszpasterska jest podporządkowana parafiom, a jurysdykcja w prostej linii przebiega w układzie: biskup ordynariusz – proboszcz parafii, a duszpasterz narodowy posiada zwyczajną władzę delegowaną do sprawowania sakramentów św. i prowa-

²⁶⁴ Por. tamże, nr 3.

²⁶⁵ Por. tamże.

²⁶⁶ Por. Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”* [dalej: KK], [w:] Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, tekst polski, Wyd. Pallotinum, Poznań 1989, s. 105-170.

²⁶⁷ Por. RNSSKS, nr 4.

²⁶⁸ Por. tamże. (Ponieważ nie jest wystarczająco jasno określone, o jakie *prawa* chodzi, należy domyślać się, że zarówno kościelne, jak i świeckie.)

²⁶⁹ Por. RNSSKS, nr 5.

²⁷⁰ Por. KPK, kan. 515-572.

zenia duszpasterstwa. Zauważa się w powyższym przebiegu kierunku kompetencji zachowanie zmian soborowych wprowadzających decentralizację struktur duszpasterstw migrantów, turystów i uchodźców, oddając je pod opiekę duszpasterską i władzę jurysdykcyjną kościelnym strukturom lokalnym (konferencji biskupów, ordynariuszy, komisji ds. migrantów, proboszczów parafii, na terenie których istnieje duszpasterstwo narodowe).

Na podstawie delegowanej władzy otrzymanej od biskupa ordynariusza duszpasterz narodowy ma prawo chrzczyć dzieci rodziców identyfikujących się z duszpasterstwem prowadzonym w ich kulturowej tradycji przez konkretną misję duszpasterską²⁷¹. Ponadto może sprawować Mszę św. w języku imigrantów, głosić słowo Boże i udzielać sakramentu pokuty. W sprawie udzielania sakramentu małżeństwa *Wytyczne* ustalają obowiązującą zasadę oraz informują, że pełnomocnictwo państwowe duszpasterz narodowy otrzymuje przez pośrednictwo kurii biskupiej²⁷², która jako pracodawca zwraca się w tej sprawie oficjalną drogą do Kancelarii Królewskiej (właściwego organu struktury państwowej) z wnioskiem o rejestrację nowego urzędnika kościelnego. Na płaszczyźnie kościelnej obowiązują kanony Kodeksu Prawa Kanonicznego, według którego duszpasterz każdorazowo musi uzyskać akceptację i upoważnienie proboszcza parafii, na terenie której będzie udzielany zawierany sakrament małżeństwa²⁷³. Ponadto udzielanie ślubów sakramentalnych przez wszystkich duszpasterzy Kościoła katolickiego w Szwecji regulują i normują specjalnie wydane w tym celu rozporządzenia²⁷⁴.

Ustalając zasady dotyczące spraw finansowych, wprowadzono ważną zasadę zrównania w uposażeniu materialnym duszpasterzy parafialnych i narodowych²⁷⁵. Powyższa zasada według zapisu odnosi się także do wydatków związanych z inicjatywami duszpasterskimi i działalnością kościelną poszczególnych misji. Jednak nie cały ciężar w finansowaniu działalności spoczywa tylko na strukturach kościelnych. Wierni, korzystający z działalności misji, mają moralny obowiązek materialnego wspierania inicjatyw duszpastersko-społecznych²⁷⁶. Powyższe ustalenia fiskalne, określone przez omawiane *Wytyczne*, nie utraciły swej aktualności po 2000 roku, kiedy dokonano reformy administracyjnej Kościoła katolickiego w Szwecji²⁷⁷. Mogło to nastąpić dzięki uchwalonemu przez Riksdag (Parlament Szwedzki) nowemu

²⁷¹ Por. RNSSKS nr 6.

²⁷² Por. tamże, nr 6.

²⁷³ Por. KPK, kan. 1109; kan. 1111 § 1; RNSSKS 6.

²⁷⁴ Por. *Allmänna Riktlinjer*, Katolska Biskopsämbetet, Stockholm 1986, s. 2.

²⁷⁵ Por. RNSSKS, nr 7.

²⁷⁶ Por. tamże.

²⁷⁷ Por. A. Arborelius, *Regeringen har beslutat bifalla det Katolska stiftets ansökan om kyrkoavgiftsuppbörd i samband med preliminärskatten*, Katolska Biskopsämbetet Stockholm 2000.10.31, mps, archiwum własne.

prawu wyznaniowemu przyznającemu katolikom większe uprawnienia. Wprowadzono podatek kościelny na rzecz usamodzielnienia się Kościoła²⁷⁸. Środki otrzymane z opodatkowania katolików po złożeniu specjalnej deklaracji podatkowej, rozdzielane są centralnie przez komisję ekonomiczną kurii, na podstawie przedstawionego budżetu i planów finansowych działalności duszpasterskiej na rok przyszły. W celu ekonomicznego porządkowania spraw finansowych duszpasterstw narodowych, ważnych i niezbędnych w dzisiejszym sposobie prowadzenia działalności ekonomicznej, *Wytyczne* zalecają jako obowiązek, do końca każdego roku kalendarzowego przesłanie do kurii biskupiej budżetu na kolejny, zbliżający się rok, sprawozdania finansowego z działalności za rok miniony²⁷⁹ oraz aktualną statystykę duszpasterską (ilość chrztów, pogrzebów, ślubów, udzielonych komunii św., przybliżoną ilość osób korzystających z duszpasterstwa)²⁸⁰.

Omówione powyżej zasady, wprowadzone jako obowiązujące w Kościele katolickim w Szwecji 1 stycznia 1988 roku, regulowały przez 23 lata w sposób prawny działalność pastoralną wśród imigrantów w Szwecji. Opracowane z pewnością w duchu przemian soborowych, brały pod uwagę wskazania zawarte w *Instructio de Pastoralis migratorum cura* papieża Pawła VI. Szczegółowa analiza dokumentu stwarza jednak wrażenie bardzo ostrożnego, z dużą dozą dystansu podejścia do problemu imigrantów. Jest on wprawdzie zredagowany w sposób pozytywny (tzn. ukazujący podjęte zasady jako stworzenie możliwości zaistnienia duszpasterstw narodowych dzięki dobrej woli ustawodawcy). Jednak odnosi się wrażenie, jakby obawiano się skorzystania z szerokich rozwiązań proponowanych przez posoborowe nauczanie Kościoła. Taka tendencja świadczy o zamierzonym ukierunkowaniu prowadzenia duszpasterstw narodowych (czyli wśród imigrantów) na rzecz wzmacniania strukturalnej integracji i tworzenia wspólnej tożsamości Kościoła katolickiego w Szwecji. Z pewnością są one niezbędne dla jednoczenia wielu narodowości przepelnionych katolicką duchowością oraz kulturą.

Odnowione Zasady duszpasterstwa grup narodowych (2011)

Nowe zasady dotyczące duszpasterstwa wśród imigrantów w Kościele katolickim w Szwecji były odpowiedzią na zmiany, jakie dokonały się

---

²⁷⁸ Do tego roku działalność Kościoła katolickiego w Szwecji finansowana była w dużej mierze przez jedną z diecezji niemieckich Osnabrück oraz fundację o nazwie: „Kirche in Not – Ostpriesterhilfe e. V.”.

²⁷⁹ Por. RNSSKS, nr 8.

²⁸⁰ Por. tamże.

w społeczeństwie europejskim i skandynawskim od czasu wydania poprzednich regulacji w tym względzie w 1988 roku. Przed wprowadzeniem ich w życie były szeroko konsultowane w środowisku duszpasterskim oraz wśród wiernych, a ostateczne zapisy są owocem dyskusji i kompromisów. Ostatecznie zostały podpisane przez ordynariusza Andersa Arborelius a oraz kanclerza Stjepana Biletić a w dniu 19 grudnia 2011 roku²⁸¹.

W pierwszym punkcie będącym krótkim wstępem do dokumentu, mówi się o tym, że katolicy imigranci diecezji sztokholmskiej znajdują się w sytuacji szczególnej i powinni otrzymać pomoc w integrowaniu się z Kościołem poprzez zaangażowanie w działalność swojej lokalnej parafii w Szwecji²⁸². Dlatego, aby ułatwić proces integracji, diecezja powinna zadbać, według *Instructio de pastoralis migratorum cura*²⁸³, o duszpasterzy mniejszości narodowych dla większych grup językowych jako pasterzy dla misji narodowych istniejących w Szwecji według formuły *missiones sine cura animarum*.

Kolejny punkt nowych zasad dotyczy współpracy misji dla imigrantów z parafiami katolickimi, zarówno duszpasterzy, jak i osób świeckich, mających bezpośredni wpływ na sprawy formalne. Zakłada on, a wręcz zaleca, współpracę księży prowadzących parafie z duszpasterzami grup narodowych, którzy powinni zaoferować katolikom z poszczególnych grup językowych przede wszystkim: msze św., sprawowanie sakramentów, katechizację, ale też umieszczono wskazówkę i zalecenie, aby jako księża i dobrzy pasterze wspomagali ich zarówno w kwestiach duszpasterskich, jak i socjalnych²⁸⁴.

Ważną zasadą podaną przez nowy dokument jest zapewnienie autonomii rektorom misji (co jest nowością w porównaniu z poprzednimi regulacjami) w ustaleniu ilości sprawowanych Mszy św.²⁸⁵. Zapis posuwa się tak daleko, że postanawia iż ilość Mszy św. ustalana jest w porozumieniu z rektorami poszczególnych misji narodowych i nie może być ona ustalana jednostronnie przez proboszcza parafii lub radę parafialną. Zaleca jednak rektorom i duszpasterzom grup narodowych, aby rozsądnie brali pod uwagę możliwości lokalowe i organizacyjne istniejące w parafii. Gdyby jednak nie można było osiągnąć w tej kwestii porozumienia, zaleca się kontakt z wikariuszem biskupim do spraw misji narodowych²⁸⁶.

²⁸¹ *Riklinjer för den nationella själavården i Stockholms katolska stift – 2011* [dalej: RNSSKS – 2011], Stockholm 19.12.2011, Archiwum prywatne, mps, s. 2.

²⁸² Por. tamże, nr 1.

²⁸³ Por. DPMC, nr 7 i 12.

²⁸⁴ Por. RNSSKS – 2011, nr 2.

²⁸⁵ Por. tamże.

²⁸⁶ Por. tamże.

Nie jako podsumowaniem i uzasadnieniem punktów poprzednich jest kolejny, trzeci, wskazujący na celowość współpracy między dwiema podstawowymi strukturami duszpasterskimi gromadzącymi katolików parafii i misji²⁸⁷. Dwa obszary pracy duszpasterskiej wśród imigrantów mają wspólny cel, jakim jest dobro człowieka – imigranta. Ze współpracy między duszpasterstwem lokalnym i narodowym powinien wynikać klimat niosący pomoc imigrującym katolikom w zachowaniu ich narodowej i kulturowej tożsamości, jednocześnie wspierający i ubogacający działalność parafii²⁸⁸.

Współpraca, o której mowa w powyższym punkcie trzecim odnowionych *Wytycznych*, powinna być prowadzona według uregulowań proponowanych przez Stolicę Apostolską zawartą w dokumencie *Instructio de pastoralis migratorum cura*, a także zgodnie z prawodawstwem obowiązującym w państwie szwedzkim²⁸⁹. Odpowiedzialność za przestrzeganie tej zasady umieszczonej w punkcie czwartym omawianego dokumentu powierza się proboszczom i duszpasterzom narodowym, a respektowanie prawa kościelnego i świeckiego z pewnością jest najpewniejszą metodą dobrej współpracy i oparcia działalności na dobrym fundamencie.

Kolejny, piąty punkt zajmuje się uregulowaniem spraw materialnych prowadzonej działalności misji narodowo-językowych. Ponieważ misja jest jedną ze struktur diecezjalnych ma prawo otrzymywać wsparcie finansowe. Dlatego, aby pokryć koszty działalności, misje mogą dysponować i rozporządzać następującymi środkami: subwencją z diecezji, datkami z tac podczas nabożeństw, ofiarami otrzymanymi od wiernych lub innych osób²⁹⁰.

Ponieważ jednym z głównych źródeł utrzymania misji są tzw. kolekty (zbiórki) pieniężne podczas nabożeństw, odnowione *Zasady* regulują także w sposób szczegółowy zasady korzystania z tych środków. Postanowienia zawarte w zapisach są następujące²⁹¹:

- Misje mają prawo zatrzymać 50% z tacy, która stanowi część przychodów misji. Zasada ta obowiązuje także, gdy duszpasterz grup narodowych osiedlony jest na miejscu pracy i nie ponosi kosztów związanych z podróżą.
- Jeżeli taca danego dnia jest tacą przeznaczoną na kurię – cały koszt podróży zwraca parafia. Misja nie otrzymuje tego dnia datków z tacy.

---

²⁸⁷ Por. tamże, nr 3.

²⁸⁸ Por. tamże.

²⁸⁹ Por. tamże, nr 4.

²⁹⁰ Por. tamże, nr 5.

²⁹¹ Por. tamże, nr 6.

- Jeżeli Msza św. odprowadzana jest w kościele innym niż katolicki całe datki z tacy przysługują misji.
- Misja jest zawsze zobowiązana do zaksięgowania otrzymanych datków z tacy.
- Proboszcz i duszpasterz grupy narodowej mogą wspólnie podjąć decyzję o innej procedurze. W takim przypadku należy powiadomić Kurię²⁹².

W kolejnym, siódmym punkcie, nowy dokument podtrzymuje poprzednie ustalenia dotyczące prowadzenia rejestru wiernych. Uznaje on za słuszną wcześniejszą decyzję o tym, że jako *missiones sine cura animarum* duszpasterze grup narodowych nie powinni ani prowadzić, ani mieć dostępu do rejestru parafialnego²⁹³. Decyzja ta z pewnością nawiązuje do utworzenia centralnego rejestru katolików w Szwecji w 2000 roku w powiązaniu ze zmianą utrzymania Kościoła katolickiego i opodatkowaniem wiernych na rzecz Kościoła. Główny ciężar i odpowiedzialność za tworzenie, prowadzenie, uaktualnianie i obsługę rejestru powierza się kancelariom parafialnym. Duszpasterze narodowi są jednak zobowiązani do informowania parafii o wszystkich sprawowanych sakramentach i ceremoniach, np. chrzcie, przyjęciu konwertytów, bierzmowaniu, małżeństwie, pogrzebie, pierwszej spowiedzi i pierwszej komunii²⁹⁴. W celu budowania atmosfery solidarności i współodpowiedzialności za Kościół katolicki w Szwecji i jego działalność, duszpasterze grup narodowych są także zobowiązani do uświadamiania swoim członkom potrzeby rejestracji w swojej parafii²⁹⁵, aby w ten sposób wspomagać stan finansowy zarówno parafii, jak i inicjatyw Kościoła lokalnego.

Bardzo ważną sprawą i zadaniem duszpasterskim, do którego nawiązuje nowy dokument w punkcie ósmym, jest z jednej strony przypomnienie, z drugiej zaś ponowienie regulacji w celu uporządkowania praktyki dotyczącej zezwoleń i delegacji do udzielania sakramentu małżeństwa. Wytyczne przypominają, że państwowe pozwolenie na udzielanie ślubu przekazywane jest w sposób zwyczajny przez Kurię²⁹⁶ i jest to właściwa droga uzyskania takiego zezwolenia. Natomiast kościelne pozwolenie udzielane jest jednorazowo i każdorazowo jako tzw. delegacja wystawiana przez probosz-

²⁹² Por. tamże.

²⁹³ Por. tamże, nr 7.

²⁹⁴ Por. tamże.

²⁹⁵ Por. tamże.

²⁹⁶ Por. tamże, nr 8.

cza parafii²⁹⁷, w której udzielany jest ślub²⁹⁸. Umieszczenie takiego zapisu w odnowionych zasadach działalności misji wskazuje na fakt, iż zawieranie związków małżeńskich pomiędzy imigrantami jest sprawą szczególnej wagi, gdzie łatwo o pomyłki i formalne zamieszanie, a jej dobre przygotowanie i poprowadzenie w warunkach przebywania poza granicami własnego kraju musi gwarantować zminimalizowanie uchybień i stworzyć komfort właściwego przeprowadzenia formalności ślubnych.

W kolejnym, dziewiątym punkcie umieszczone jest polecenie związane z dokumentowaniem prowadzonej działalności i przekazywaniem najważniejszych informacji do kurii biskupiej. Odnosi się to zarówno do prowadzonych statystyk różnego rodzaju, jak i planowania finansowego w formie budżetu oraz rozliczenia finansowego za miniony rok kalendarzowy²⁹⁹. Odpowiedzialnym za przedłożenie takich sprawozdań jest każdy duszpasterz grupy narodowej³⁰⁰. Należy zauważyć, że zapis ten wprowadza również nową jakość w podejściu do duszpasterstw narodowych, dając im możliwość przedstawienia swoich potrzeb materialnych w formie budżetu, co ułatwia prowadzenie działalności i tworzy stabilizację finansową dla duszpasterstw narodowych w Szwecji.

Ostatni, dziesiąty punkt nowych *Zasad* jest przekazaniem decyzji o wygaśnięciu obowiązywania poprzedniego dokumentu *Riktlinjer från 1988*³⁰¹ wraz z ogłoszeniem nowych w *Stiftsmeddelande* nr 1 (2012), jak również utratą klauzuli obowiązywania dokumentu pt. *Överenskommelsen mellan församlingen och Missionerna angående kollekten (27 februari 2001)*³⁰² i zastąpienie go zasadami zawartymi w *Riktlinjer för den nationella själavården i Stockholms katolska stift – 2011*.

Na kanwie prowadzonych komentarzy rodzi się pytanie: Czy ujednolicenie duszpasterstw imigrantów po raz kolejny według jednej tylko formuły *missio sine cura animarum* nie było ograniczeniem korzystania z innych proponowanych form (*missio cum cura animarum*, wikariat, parafia terytorialna – etniczna, obrządkowa – parafia personalna³⁰³), a jeśli tak, to jakie istniały argumenty podtrzymujące takie rozwiązanie w latach osiemdziesiątych i czy są one nadal aktualne oraz adekwatne do obecnej sytuacji? Czy narodowa grupa imigrantów licząca na przykład 30 osób, może być trakto-

---

²⁹⁷ Por. tamże.

²⁹⁸ Por. KPK kan. 1109, 1111 § 1.

²⁹⁹ Por. RNSSKS – 2011, nr 9.

³⁰⁰ Por. tamże.

³⁰¹ Por. tamże, nr 10.

³⁰² *Porozumienie między parafią, a misją dotyczące datków z tac* (z 27 lutego 2001 roku), tłum. własne.

³⁰³ Por. DPMC, nr 12.

wana w swych potrzebach duszpasterskich identycznie jak inna licząca na przykład 5000 osób? Należy się także zastanowić, czy cel w postaci jednej społeczności kościelnej jest w sposób właściwy rozumiany i uzasadniony nauczaniem Kościoła o jego wspólnotowym charakterze i poszanowaniu praw jednostki? Chodzi często o jednostkę pokrzywdzoną i pozbawioną naturalnego środowiska bytowania, jakim jest ojczyzna, region, własna kultura, rodzina, język ojczysty. W tym kontekście powstaje pytanie, co byłoby lepsze w szwedzkich warunkach i co czynić, jakie podejmować decyzje, aby stworzyć społeczność pełną ducha i świadomości jedności i dbać o różnorodność i tożsamość poszczególnych grup etniczno-kulturowych, aby potrafiły odnaleźć swe miejsce w mozaice etnicznej w Szwecji.

Analizując i porównując *Zasady z 1988* oraz odnowione *Zasady z 2011* w sposób teoretyczny i pomagając sobie pewnym osobistym doświadczeniem wieloletniej pracy w Szwecji, autopsją pochodzącą z duszpasterskich doświadczeń wśród Polonii szwedzkiej, wśród młodzieży szwedzkojęzycznej i wielokulturowej grupy młodych imigrantów, a także parafialnego środowiska wielokulturowego, autor rozprawy ośmiela się stwierdzić, iż przepracowane *Zasady* prowadzenia duszpasterstw narodowych w Szwecji, w sytuacji rozszerzającej się Unii Europejskiej, idą w dobrym kierunku. Podkreślanie prawdy o wielonarodowości i wielokulturowości Kościoła jest dzieleniem się posiadaniem bogactwem, mimo trudności, jakie to bogactwo niesie ze sobą. Zauważenie potrzeby dbania o tożsamość poszczególnych grup będzie z pewnością umocnieniem i wsparciem dla imigrantów. W przeciwnym razie, bez podtrzymywania własnej kultury, istnieje groźba ich kapitulacji przed nasilającym się w kulturze europejskiej wpływem prądów laicko-liberalnych, argumentujących i podpierających się kuszącą zasadą budowania jedności i sprawiedliwości ekonomicznej, a niwelowaniem i pomijaniem różnorodności kulturowej, mimo zewnętrznego i spektakularnego popierania kultur ludowych (folkowych). Ponowne do- wartościowanie duszpasterstw narodowych nie będzie z pewnością budzeniem ślepych nacjonalizmów, ale rozwojem wartości chrześcijańskich, kulturowych, moralnych, których nośnikami w znacznej mierze są zwyczaje, obyczaje, tradycje, kultury regionalne i etniczne, tworzące tak naprawdę nową, zjednoczoną Europę. W tym kontekście, kolejnym wyzwaniem będzie poszukiwanie nowych i zintensyfikowanie sprawdzonych metod budowania integracji wewnątrz wspólnoty Kościoła lokalnego, tak aby imigranci świadomie uczestniczyli w tworzeniu struktur diecezjalnych i czuli się odpowiedzialni za innych wierzących w Chrystusa tak jak za braci w jednej wierze.

Z pewnością na postawione powyżej pytania trudno jednoznacznie odpowiedzieć w sytuacji różnorodności kulturowej, jakkolwiek należy je postawić w obliczu rodzących się przemian, procesów i cech charakteryzujących funkcjonowanie struktur państwowych w czasach ponowoczesnych. Wizja narastających procesów zjednoczeniowych, globalizacyjnych wymusza od ludzi Kościoła podejmowania intelektualnego wysiłku i naukowej refleksji nad zagadnieniami skądinąd bardzo ważnymi dla przyszłości Kościołów lokalnych, coraz bardziej wielokulturowych i wieloetnicznych.

Rozdział III

Integracja społeczności katolickiej poprzez struktury diecezjalne

Zadania i cele wypracowane przez wieloletnią tradycję Kościoła katolickiego w Szwecji w kwestii podejścia do imigrantów można ująć w dwóch obszernych zagadnieniach: podtrzymanie i pogłębienie ich wiary w nowych warunkach, odmiennej kulturze i okolicznościach życia oraz niesienie im wszelkiej pomocy socjalno-humanitarnej. Biorąc pod uwagę, że społeczność katolicką w Szwecji w dużej mierze tworzą imigranci, należy zaryzykować twierdzenie, że wobec powyższego objęcie ich opieką jest jednym z najważniejszych zadań tego Kościoła. Przybysze-imigranci znaleźli się w Szwecji z różnych powodów, a w procesie adaptacji duża ich część obrała Szwecję za swoją nową ojczyznę, przyjęli obywatelstwo, założyli nowe rodziny, zadomowili się, a wielu zasymilowało się z nową społecznością. Siła tej asymilacji jest zależna od stopnia zdolności przyswajania języka i kultury.

Wielopoziomowa integracja przybyszów z laickim społeczeństwem szwedzkim może być jednak powodem popadania w indyferentyzm religijny oraz wykorzenie ze wspólnoty Kościoła, z którą bardziej lub mniej byli związani w kraju rodzinnym. Sytuację pogarsza fakt, że żyją w dużym rozproszeniu, w diasporze. Wielu z nich próbuje rozwiązać swoje problemy poprzez ucieczkę w pracoholizm i idący z nim w parze materializm, poddając się tendencjom i nurtom nowoczesnej kultury w korzystaniu z osiągnięć cywilizacyjnych. Wielu jednak na ważnym miejscu stawia konieczność odnalezienia swego miejsca w nowej wspólnotie Kościoła podczas pobytu za granicą, uznając tę potrzebę za objaw autentyczności w przeżywaniu inności oraz nieodłączny warunek powodzenia i przetrwania w nowej sytuacji.

Przebywanie w środowisku różnorodnym kulturowo sprawia, że następuje głębsza identyfikacja z tym, co własne, moje i ułatwia poszukiwanie elementów pomocnych w nawiązywaniu kontaktów. Uznając w takiej sytuacji wartość przesłania Kościoła, imigranci rozumieją, że tworzy on płaszczyznę współpracy i porozumienia. Z tego względu w wielu inicjatywach i działaniach na pierwszy plan wysuwa się odradzanie i tworzenie Kościoła lokalnego, rodzimego, miejscowego, łączącego imigrantów w jednej społeczności, wspólnotie, na gruncie wiary i kultury. Na tej drodze Kościół katolicki

w Szwecji może się odrodzić do nowej historycznej roli – reewangelizacji zsekularyzowanego społeczeństwa, ponieważ „Kościół chce być sobą, czyli słowem Bożym wcielonym w konkretną rzeczywistość ludzką, która jest”¹. Kościół katolicki w Szwecji ma bogate doświadczenie i właściwe sposoby pracy duszpastersko-społecznej integrujące imigrantów oraz angażujące ich w swą misję i funkcjonowanie. Niniejszy rozdział podejmie kwestię zaangażowania i wykorzystania struktur Kościoła w niesienie pomocy imigrantom w odnalezieniu właściwego miejsca dla siebie i w dalszej perspektywie przyjmowania odpowiedzialności za wspólnotę Kościoła i jego misję wychodzenia ze swym przesłaniem do miejscowego społeczeństwa.

3.1 Metody i inicjatywy integracji kulturowo-religijnej na poziomie centralnym

Nowa sytuacja w jakiej znajduje się każdy imigrant wymaga szczególnego potraktowania ich przez instytucje, zwłaszcza instytucje kościelne. Sprawą niepodlegającą dyskusji jest to, iż właściwa integracja z nowym miejscem dokonuje się najlepiej w najbliższym środowisku i poprzez ścisłe grono osób, personalnych kontaktów i relacji uczuciowych. W procesie tym ważne miejsce zajmują wydarzenia i sytuacje, w których imigranci z różnych krajów, bardziej lub mniej od siebie oddalonych oraz o mocniej lub słabiej zróżnicowanej kulturze, mogą doświadczyć społecznej jedności (wspólnoty) w dużej liczbowo grupie. Taką okoliczność mogą zapewnić, i wydaje się, iż z racji rangi i zadań do tego są powołane, struktury i instytucje centralne w diecezji. Osoby posiadające w nich moc decyzyjną posiadają także niezbędne doświadczenie oraz rozeznanie co do miejsca, czasu oraz możliwości przestrzennych, a także jakiego rodzaju inicjatywa przeprowadzona w danym czasie ma szanse powodzenia. Ponieważ w społeczności wielokulturowej i wieloetnicznej trudno znaleźć „część wspólną”, wypracowano kilka stałych wydarzeń będących formą ogólnodiecezjalnego *meetingu*, z bardzo otwartą formułą dającą możliwość spotkania każdego z każdym w duchu katolickiego uniwersalizmu.

Omawiając inicjatywy integrujące imigrantów w Kościele katolickim w Szwecji podejmowane na poziomie centralnym, na pierwszym miejscu należy wymienić funkcjonowanie rady duszpasterskiej katolików świeckich

---

¹ M. de Hernandez-Paluch, *Mieć ducha misyjnego. Rozmowa z bp. Janem Wosińskim Przewodniczącym Komisji Episkopatu ds. misji oraz Dyrektorem Krajowych Papieskich Dziel Misyjnych*, „Tygodnik Powszechny” nr 47 (1795), Kraków 20.11.1983, s. 1-2.

(*Pastoralrådet*²) oraz odbywających się w ramach jej pracy spotkań, dyskusji, prelekcji oraz opracowywanych przez nią materiałów. Posiada ona swoją ważną rolę w przybliżaniu, wyjaśnianiu i dostrzeganiu przez biskupa i inne osoby duchowne faktycznych problemów istniejących i pojawiających się w coraz bardziej różnorodnym oraz skomplikowanym społeczeństwie szwedzkim. Bp Anders Arborelius, po reorganizacji funkcjonowania stowarzyszeń kościelnych prowadzących dotąd działalność na podstawie szwedzkiego prawa o stowarzyszeniach, powołując tę radę w nowej formule dostosowanej do zasad i praw zawartych w Kodeksie Prawa Kanonicznego³, wyraził życzenie, aby działalność tego gremium była faktyczną pomocą w opiniowaniu sytuacji i doradzaniu biskupowi w ważnych sprawach i obszarach działalności diecezji⁴.

Pracy rady jest skonstruowana w ten sposób, aby spotkania na poziomie centralnym i podejmowane tematy były faktycznym obrazem opinii obecnych na zróżnicowanym kulturowo poziomie lokalnym. W tym celu do rady powoływanych jest 25 członków. Każdy z nich reprezentuje dwie parafie, z tym, że parafia, której reprezentant jest zastępcą członka wybranego i mianowanego, po czterech latach zajmuje jego miejsce. Poza tym cztery największe misje narodowe (chorwacka, polska, hiszpańskojęzyczna i obrządków wschodnich) posiadają własnego reprezentanta⁵. W skład rady wchodzi także przedstawiciele diecezjalnej organizacji młodzieżowej *Sveriges Unga Katoliker* oraz rady kapłańskiej. Spośród tych osób biskup wybiera i powołuje grupę roboczą (składającą się z 4 osób) przygotowującą każde spotkanie. Podejmowane tematy są czerpane ze spotkań na poziomie dekanatów, odbywających się przed spotkaniami centralnymi – mającymi miejsce 2 razy do roku. W ten sposób, codzienne sprawy istotnie ważne na poziomie funkcjonowania parafii i misji trafiają bezpośrednio do opracowania i dyskusji podczas obrad rady⁶. Dotychczas podejmowane bloki zagadnień to przede wszystkim: miejsce młodzieży w życiu Kościoła lokalnego, rodzina i małżeństwo, powołanie ochrzczonych, sytuacja kapłanów katolickich w Szwecji, wielokulturowość społeczności katolickiej⁷. Rada, której skład jest odwzorowaniem wielonarodowej społeczności katolickiej wnosi szczególny wkład w rozumienie spraw i bieżących problemów imigrantów w Szwecji, uwrażliwiając na te

² Diecezjalna Rada Duszpasterska Osób Świeckich (tłum. własne).

³ Por. KPK, kan. 511-514.

⁴ Por. A. Arborelius, *Brev till Pastoralrådet*, [w:] *Stockholms katolska stift 50 år*, s. 74.

⁵ Por. tamże.

⁶ Por. B. Lechat, *Pastoralrådet*, [w:] tamże, s. 75.

⁷ Por. tamże.

zagadnienia osoby odpowiedzialne za ich integrację, z pewnością mając na uwadze niebezpieczeństwo ponowoczesnego nacjonalizmu jakim może się stać wielokulturowość⁸.

Kolejną ważną formą integrującą imigrantów jest corocznie zwoływana przez ordynariusza diecezjalna pielgrzymka do relikwii św. Brygidy w Vadstene (*Stiftsvallfärd*⁹) i miejsca największego klasztoru założonego przez św. Brygidę Szwedzką. Od wielu już lat program takiego spotkania jest podobny, aczkolwiek co roku pojawiają się nowe elementy uwypuklające jakiś ważny kontekst sytuacyjny zaistniały w Kościele katolickim w Szwecji lub w jednej z grup narodowo-kulturowych. Zjazd pielgrzymkowy ma miejsce przeważnie pod koniec sierpnia (okres wakacyjny dla dzieci i młodzieży kończy się dn. 15 sierpnia), w jeden z ostatnich weekendów tego miesiąca. W sobotni lub niedzielny poranek z wielu stron Szwecji do małej Vadsteny przyjeżdżają szwedzcy katolicy różnych narodowości – jest to jedyny w swoim rodzaju pejzaż osób, narodów, kultur, tradycji i zachowań. Każdy uczestnik ma możliwość skorzystania z rozmowy z kapłanem lub przystąpienia do sakramentu pokuty i pojednania. W kilku miejscach głoszone są konferencje podejmujące tematy z zakresu nauczania Kościoła, sytuacji społeczno-religijnej w Szwecji i Skandynawii, problemów wychowawczo-rodzicielskich, spraw etyczno-moralnych. Centralnym wydarzeniem pielgrzymki jest uroczysta Msza św. w katedrze w Vadstene (tzw. Blåkyrka, wybudowana wg projektu św. Brygidy, której gospodarzami są protestanci), pod przewodnictwem ordynariusza, w skrupulatnie przygotowanej obsadzie liturgicznej, przy oprawie muzycznej chóru katedralnego ze Sztokholmu, chóru z Göteborga oraz innych chórzystów obecnych na uroczystości, co stwarza podniosły i uroczysty klimat. Biskup w słowie Bożym kierowanym przy takiej okazji do zgromadzonych podejmuje kwestie społeczne, a także uzasadnia zadanie imigrantów tworzenia jednej wspólnoty wierzących i potrzebę osobistego wysiłku każdego katolika w Szwecji oraz zaangażowanie w to dzieło w miarę możliwości. Ważnym punktem ogólnodiecezjalnej pielgrzymki jest tzw. „katolicki bazar” (*Katoliktorget*¹⁰), trwający przeważnie od samego początku pielgrzymki i równoległe do innych wydarzeń, podczas którego przy różnych stanowiskach, w wyznaczonych miejscach, dokonuje się prezentacja istniejących ruchów, zakonów obecnych w Szwecji, pro-

⁸ Por. E. Budakowska, *Wielokulturowość: ponowoczesnym nacjonalizmem?*, [w:] *Integralnokulturowe badanie kontaktu kulturowego*, red. J. Królikowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009, s. 152-161.

⁹ Diecezjalna pielgrzymka do relikwii św. Brygidy Szwedzkiej w miejscowości Vadstena.

¹⁰ Katolicki rynek, bazar (tłum. własne).

mocja wydawnictw katolickich, prasy, folderów, planowanych konferencji, sympozjów, akcji, pielgrzymek, projektów i spotkań.

Podobnym wydarzeniem, przeważnie poprzedzającym *Stiftsvallfärd*, będącym czasami jego integralną częścią jest diecezjalny dzień młodzieży (*Stifts ungdomsdagen*¹¹). Młoda część społeczności katolickiej, przeważnie imigranckiej, przeżywa wówczas możliwość spotkania przyjaciół z całej Szwecji i doświadczenia bogactwa różnorodności kulturowej i odmienności, dzielenia się swoimi przeżyciami, oczekiwaniami, rozterkami, obawami, zagrożeniami płynącymi z sytuacji inności i obcości w kraju przybycia rodziców. Dzień ten jest kontynuacją i nawiązaniem do katolickich Świątowych Dni Młodzieży przeżywanych co kilka lat (co 3 lub 4 lata) w wybranych przez papieża miastach. Każdy z nich posiada swój temat, hasło, program przygotowujący młodzież do budowania jedności mimo naturalnych różnic, jakie istnieją pomiędzy nimi. Dużą popularnością podczas takich spotkań cieszą się tzw. *workshops* (dyskusje w grupach na wybrane tematy), festiwal piosenki i tańca, katecheza biskupa oraz wielogodzinna adoracja Najświętszego Sakramentu wraz z modlitwą o uzdrowienie, prowadzona przez charyzmatycznego franciszkanina z klasztoru w Jonsered – brata Stefana. Na spotkania takie zapraszani są także młodzi ludzie z innych wyznań, zborów, ruchów i religii, lecz spotkania ukierunkowane są raczej na budowanie wewnętrznej harmonii i jedności wśród młodych katolików, aby przeżyli doświadczenie spotkania bogactwa różności i potrafili się z nią zmierzyć, poszukując sposobów na przekraczanie barier kulturowych i ograniczeń psychologicznych.

Kolejną propozycją wymagającą pewnego przygotowania, duchowej dojrzałości oraz przeżycia wspólnoty w formie rekolekcyjnego wyciszenia, zamyślenia, modlitwy i pracy nad sobą są rekolekcje adwentowe lub wielkopostne prowadzone przez ordynariusza bp. Andersa Arborelius OCD. Może wziąć w nich udział każdy, ale liczba miejsc jest zawsze ściśle określona, z racji charakteru przeżywanego czasu oraz ilości miejsc w domu rekolekcyjnym. Spotykają się wówczas różne kategorie katolików: katolicy-Szwedzi, katolicy-Szwedzi-konwertyci, katolicy-imigranci, katolicy obrządków wschodnich, chrześcijanie poszukujący tożsamości, katolicy wątpiący, katolicy z problemami natury psychologicznej, katolicy pragnący pogłębić swoje życie religijne. W zależności od przyjętego klucza można wymienić różne kategorie osób, aczkolwiek podstawą ich spotkania jest poszukiwanie sensu i odpowiedzi na nurtujące ich pytania. W takim kli-

¹¹ Diecezjalne spotkanie młodzieży katolickiej w Szwecji (tłum. własne).

macie odmienność pochodzeniowa nie jest najważniejsza, a oczywiste różnice istniejące między nimi odnajdują siłę oraz zasadę łączącą i integrującą w chrześcijaństwie. Właściwe przeżycie takiego czasu wymaga odpowiedniej znajomości języka szwedzkiego i akceptacji nieco innej atmosfery biorącej się z wyżej wymienionego szerokiego spektrum osób uczestniczących w takiego typu spotkaniach. Także do podobnej grupy inicjatyw integracji religijno-kulturowej należy zaliczyć „dni pogłębienia duchowego”¹² prowadzone przeważnie przez bp. Andersa Arborelius, czyli rekolekcje dla osób przygotowujących się do konwersji do Kościoła katolickiego, a także kursy o tematyce religijnej poszerzające wiedzę z zakresu teologii, bibliistyki i zagadnień moralnych prowadzone przez przygotowanych, zaproszonych przez kurię prelegentów¹³.

Sprawdzonym sposobem budowania jedności wśród imigrantów proponowanym przez Kościół katolicki w Szwecji są pielgrzymki diecezjalne. W metodę tę wpisuje się opisany powyżej diecezjalny zjazd katolików w Vadstena. Jednak właściwy sposób pielgrzymowania, czyli trud pieszej wędrówki wymagający wyrzeczenia, walki z własną słabością fizyczną, psychiczną i duchową, niesienia pomocy innym i dzielenia się swoją obecnością, ma miejsce podczas pielgrzymek do miejsc maryjnych. Pierwsze z nich położone jest w południowej Szwecji. W miejscowości Oskarström, gdzie w latach dwudziestych ubiegłego wieku Polacy z Galicji poszukiwali pracy. Przenosząc w to miejsce swoją prostą pobożność, byli także inicjatorami budowy Kościoła pw. Najświętszej Maryi Panny. Z biegiem czasu, z ich inicjatywy pojawił się zwyczaj jedno lub dwudniowych pielgrzymek do tego miejsca, a obecnie stał się on utrwaloną tradycją dla parafii katolickich w południowej Szwecji. Oprócz typowo religijnego charakteru tego wydarzenia, skutki i owoce mają także wymiar społeczno-integracyjny, zatem jednoczą katolików różnych narodowości.

Kolejne, podobne miejsce, do którego pielgrzymują katolicy imigranci, to osada o nazwie Marielund usytuowana niedaleko Sztokholmu, nad jeziorem Mälaren. Znajduje się tam diecezjalny dom rekolekcyjny, a niedaleko niego grotka z figurą Matki Bożej z Lourdes. Skromny, drewniany kościół, z ogromnym, surowym krzyżem w stylu skandynawskim oraz stylowa figura Maryi tworzą swoisty klimat skupienia i wyciszenia, które są cechami charakterystycznymi i atutami osady. Wielokulturowe pielgrzymowanie imigrantów do tego miejsca ma swoje apogeum w Eucharystii, po której

---

¹² Por. *Stiftsgården Marielund – Program för sensommar och höst 2012*, red. G. Silow, Marielund 2012, s. 3.

¹³ Por. tamże, s. 3-6. Por. także, *Stiftsgården Marielund*, <<http://www.marielund.org/index.htm>>, (data dostępu: 7.08.2012).

następuje piknik w naturalnej scenerii trawiastoskalistej przestrzeni. Na zakończenie uczestnicy udają się do grotty maryjnej na wspólną modlitwę różańcową w różnych językach, tak aby każdy mógł w tej modlitwie odnaleźć cząstkę swej obecności i tożsamości.

Wydarzeniem nawiązującym do początków chrześcijaństwa w Szwecji jest pielgrzymka do pierwszej osady wikingów o nazwie Birka, gdzie benedyktyński mnich św. Ansgar (Oskar) nazywany misjonarzem Skandynawii prowadził pierwszą ewangelizację i założył pierwszą gminę chrześcijan. Wędrowanie jego śladami odbywa się przeważnie w okolicach liturgicznego wspomnienia św. Benedykta, czyli w drugiej części czerwca. Ponieważ miejsce to usytuowane jest na jednej z wysp jeziora Mällaren (połączonego z Morzem Bałtyckim), pierwszy etap podróży odbywa się drogą wodną, a następnie ma miejsce kilkukilometrowa pielgrzymka poprzez łąki i lasy, wśród których można dostrzec stare chaty stylizowane na wioski wikingów – co dodaje uroku i stwarza nastrój powrotu do dawnych czasów, gdy mnich Ansgar wędrował i nauczał. Podążanie tą drogą odbywa się w skupieniu, na modlitwie, w czym pomaga obecność kapłanów diecezjalnych i zakonnych różnej narodowości, sióstr brygidek (w większości pochodzących z Indii) oraz sióstr elżbietanek z Niemiec i Polski. Najważniejszym momentem jest Msza św. w skromnej, lecz bardzo stylowej i pięknie urządzonej kaplicy św. Ansgara, w której każdy element przypomina o znaczeniu tego miejsca dla kultury i chrześcijaństwa w Szwecji¹⁴.

3.2 Parafialne praktyki i formy przyjmowania i angażowania imigrantów

Parafia to podstawowa, funkcjonalna jednostka zorganizowanej opieki duszpasterskiej nad wiernymi Kościoła katolickiego, a jednocześnie społeczność o takiej strukturze, jaką tworzą osoby do niej należące w konkretnym miejscu i czasie. Sposób jej funkcjonowania, struktura, a także zadania, cele i rola, niezależnie od kontynentu, państwa czy regionu są ściśle uregulowane prawem kościelnym¹⁵ oraz instrukcjami i zasadami diecezjalnymi¹⁶. Duży wpływ na styl pracy parafii, priorytety i aktywność posiada osoba proboszcza i to, czy jest on księdzem diecezjalnym czy też

¹⁴ Por. *Vallfärd till Birka på Benediktus festdag 2011*, <<http://www.youtube.com/watch?v=MunWaVB-PWys>>, (data dostępu: 10.10.2011).

¹⁵ Por. KPK, kan. 515-552.

¹⁶ Każda diecezja posiada w tej kwestii własne ustalenia i normy szczegółowe będące efektem pracy synodu diecezjalnego.

zakonnym¹⁷. Omawiając działalność Kościoła katolickiego w Szwecji należy dodać do tej klasyfikacji także pochodzenie proboszcza i kapłanów, znajomość j. szwedzkiego, j. angielskiego (oraz takiego, którym posługuje się największa grupa etniczna w parafii), stopień rozumienia i identyfikacji z proponowaną wizją budowy integracji wśród wiernych tworzących społeczność parafialną.

Osobliwą rolę w budowaniu jedności i wprowadzaniu rodzinnego i ciepłego klimatu w życie parafii spełniają siostry zakonne. Analizując w tym kontekście obecną grupę duszpasterzy katolickich w Szwecji, statystyki przedstawiają ją następująco: w 2011 roku w Szwecji pracowało 157 kapłanów (w tym 81 diecezjalnych i 76 zakonnych)¹⁸. Istnieje metodologiczna trudność w określeniu ich narodowości, aczkolwiek można stwierdzić na podstawie spisów kapłanów, iż są to duchowni pochodzący z Anglii, Armenii, Chorwacji, Etiopii, Francji, Holandii, Indii, Irlandii, Meksyku, Niemiec, Polski, Słowenii, Szwecji, Syrii, Wietnamu, Włoch oraz z krajów afrykańskich i hiszpańskojęzycznych Ameryki Południowej¹⁹. Parafie, którymi kierują, są również wielonarodowe, wielokulturowe i wieloetniczne, stąd ich współpracownicy każdego dnia znajdują się w sytuacji poszukiwania i wypracowywania takich zachowań i powiązań we wzajemnych relacjach, aby odnajdywać właściwe sobie miejsce we wspólnocie parafialnej, miejsce które łączy, scala i integruje, a nie izoluje i dzieli.

Parafia katolicka w Szwecji jest ze swej natury parafią wielokulturową i interkulturową. Tworzą ją przede wszystkim Szwedzi-autochtoni, którzy urodzili się jako katolicy; Szwedzi, którzy przeszli proces konwersji do Kościoła katolickiego; Szwedzi, którzy urodzili się w Szwecji, ale ich rodzice przybyli jako imigranci; ale przede wszystkim imigranci różnych narodowości, którzy mniej lub bardziej, w zależności od psychologicznej otwartości, okresu pobytu, pozytywnych doświadczeń, życiowej konieczności, zin-

¹⁷ Warto w tym miejscu wymienić nazwiska proboszczów, którzy poprzez dugoletnią pracę duszpastersko-społeczną wnieśli szczególny wkład w odradzanie katolicyzmu w Szwecji: Johan Angermayr, Richard Appleyard, Dawid Assarsson, Paweł Banot, Rudolf Basista, Franciszek Bobrowski, Jan Buczkowski, Ricardo Bulloni, Herman Burczyk, Lars Cavallin, Raymond Crichtet, Stefan Dartman, Eugen Deyer, Mirosław Dudek, Jean Dureau, Jerzy Dyktus, Bertrand Fens, Wilhelm Feussner, Paul Glogowski, Peter Hornung, Wilhelm Imach, Marian Jancarz, Antoni Kalyta, Bernhard Koch, Johannes Koch, Willem Meijerink, Franz Müller, Udo Ostrop, Jekabs Ozolins, Sigfrid van Pottelsberge de la Potterie, Bertil Roslund, Martin Schmid, Paul Schmidt, John Schoeberle, Bernhard von Stolberg, Paul von Styp, Edward Wessel, Józef Węgrzynek, Stefan Wullert, Kasimir Vilnis, Josef Theeuwes. Opracowano na podstawie: *Matrikel 2013*, s. 131-140, a także: *Stockholms Katolska stift, Ordo utgivet på uppdrag av biskop Andres Arborelius. Kyrkoåret 2012-2013*, Katolska Liturgiska Nämnden, Stockholm 2012, s. 20-23.

¹⁸ Por. *Stockholms katolska stift – statistik*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/24/1/>>, (data dostępu: 10.07.2012).

¹⁹ Por. *Personregister*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 110-118. Por. także, *Personregister*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 120-129; *Personregister*, [w:] *Matrikel 2013*, s. 131-140.

tegowali się z miejscową społecznością. Są także członkami wspólnoty parafialnej tacy katolicy różnych narodowości, którzy deklarują się jako katolicy i z racji miejsca zamieszkania terytorialnie, w sposób urzędowy przynależą do parafii, płacą podatek kościelny, lecz rzadko lub wcale nie korzystają z jej duszpasterstwa, uczęszczając do innego kościoła lub misji narodowej (jednak świadomie utożsamiają się z Kościołem lokalnym, wspierając jego działalność materialnie). Taka struktura społeczności parafialnej wyznacza sposób funkcjonowania oraz podejście do problemu migracji, ponieważ zagadnienie to dla parafian nie jest teoretycznym wydarzeniem społecznym, lecz ich własnym doświadczeniem życiowym. Każda więc inicjatywa podejmowana w ramach działalności parafii zakłada i ma na uwadze szeroko rozumiane dobro imigranta.

Oczywiście, parafie istniejące w większych aglomeracjach posiadają szerszy wachlarz możliwości, a imigranci więcej perspektyw i urozmaiconych propozycji wnikania w społeczeństwo w szerokim znaczeniu, co także ułatwia im zrozumienie odmiennego funkcjonowania wspólnoty parafialnej niż tego doświadczali w ojczyźnie. Mniejsze ośrodki posiadają klimat bardziej kameralny, osoby lepiej się znają, żyją podobnymi sprawami i problemami rodzinnymi oraz zawodowymi, ich dzieci często chodzą do tej samej szkoły, zaopatrują się w zakupy w tych samych supermarketach, spotykają się w tych samych miejscach zabaw, a Kościół parafialny jest nieodłączną częścią ich wspólnego przebywania.

Inicjatywy podejmowane w parafiach, stwarzające możliwość otwartego, aktywnego, okresowego lub stałego zaangażowania imigranta, a przez to pomocne w odnajdywaniu siebie w nowej sytuacji w różnych obszarach życia, są wielorakie i bogate. Najpierw należy wymienić różnego rodzaju tzw. fora katolickie o nazwie *Katolsk forum*²⁰, będące formą spotkań dyskusyjnych dla każdego, kto pragnie i potrzebuje dyskusji, rozmowy, pogłębionego uzasadnienia interesujących wydarzeń, faktów społecznych, prawd religijnych, decyzji i nauczania Kościoła itp. Forma ta nawiązuje do dyskusji internetowych bardzo popularnych w Szwecji (zwłaszcza wśród imigrantów oraz między nimi a ludnością miejscową), prowadzonych na różne tematy związane z życiem Kościoła katolickiego, noszących taką samą nazwę²¹. Propo-

²⁰ Tzw. Forum katolickie (tłum. własne), por. <http://www.sanktaeugenia.se/index.php?option=com_content&view=article&id=83&Itemid=85>, (data dostępu: 11.04.2010);

²¹ Por. *Katolsktforum*, <<http://katolsktforum.blogspot.se/>>, (data dostępu: 12.10.2010); *Katolsktfonster*, <<http://katolsktfonster.se/forum/blogs/>>, (data dostępu: 14.10.2010); *Godkatolik*, <<http://godkatolik.blogspot.se/2008/05/ett-katolskt-forum.html>>, (data dostępu: 14.10.2010); *Katoliknu*, <http://www.katoliknu.se/html/artcl_guds-ord.htm>, (data dostępu: 17.08.2012). Por. także, A. Domaszek, *Możliwości zastosowania Internetu w misji Kościoła katolickiego. Studium kanoniczno-teologiczne*, Kraków 2013, s. 140-144.

zycja ta jest o tyle ważna, że z psychologicznego punktu widzenia dla osoby przybywającej z innego środowiska, czasami bardzo różniącej się kultury, imigrantów często posiadających inny wygląd zewnętrzny, wychowanych w innych tradycjach i historii, nie jest bez znaczenia istnienie miejsca otwartego dialogu.

Formą angażowania i niesienia konkretnej pomocy imigrantom oraz innych osobom przebywającym na terenie parafii są parafialne organizacje niosące pomoc osobom znajdującym się w sytuacjach losowych (*Att hjälpa människor i nöd*)²². Ich działalność polega na rozeznaniu najważniejszych problemów istniejących w parafii i znalezienie konkretnego sposobu udzielania pomocy. Doświadczenia tych organizacji są różne. Na przykład, na terenie centralnie położonej parafii pw. św. Eugenii w Sztokholmie (pro- wadzanej przez jezuitów), w 2010 roku pojawił się problem prostytuujących się w centrum miasta kobiet, jak się okazało w większości z rodzin imigrantów. Grupa parafian, składająca się z proboszcza odpowiedzialnego za grupę oraz kilku chętnych, zorganizowała dyżury w poszczególne dni tygodnia, tworząc punkt wsparcia dla kobiet z marginesu. Jedna z uczestniczek takich spotkań relacjonuje: „Głównym powodem naszej obecności w *Malmskillnadsgatan* jest to, że istnieje wielka potrzeba naszej obecności. Kobiety „pracujące” na ulicy są bardzo często naznaczone jakimś ogromnym złem moralnym, uzależnione od narkomanii, bezdomne i bez kontaktu z opieką zdrowotną lub pomocą społeczną. Naszą misją jest być obecnym, słuchać, zapewnić wsparcie duchowe i psychiczne, okazać współczucie i zachęcać do zmiany postępowania. Poświęcamy nasz czas, stojąc przy rozstawionych, oświetlonych stołach, jesteśmy dla nich, a one nie czują się samotne i opuszczone. Często mówią, że bardzo cenią to, że jesteśmy tam z nimi”²³.

Inną ceną propozycją jest parafialne konto oszczędnościowe *Församlingens katastrofkonto*²⁴, na którym zbierane są wpłaty lub zbiórki pieniędzy przeznaczone na cele dobroczynne w krajach imigrantów lub w miejscach potrzebujących szczególnego, niezwłocznego wsparcia. Wybrano taką właśnie formę, chcąc ominąć procedury administracyjne dużych fundacji (przedłużających okres dotarcia pomocy do potrzebujących oraz utrzymu-

²² Pomagać ludziom w potrzebie (tłum. własne), por. J. Bullington, *Att hjälpa människor i nöd*, <http://www.sanktaeugenia.se/index.php?option=com_content&view=article&id=78:att-hjalpa-maenniskor-i-nod&catid=39:hjalpverksamhet&Itemid=97>, (data dostępu: 04.08.2012).

²³ Tamże (tłum. własne).

²⁴ Por. *Eugeniaförsamlingens katastrofkonto*, <http://www.sanktaeugenia.se/index.php?option=com_content&view=article&id=76:katastrofkonto-igar-i-dag-i-morgon&catid=39:hjalpverksamhet&Itemid=97>, (data dostępu: 05.05.2012).

jących biura, sprzęt i pracowników z zebranych funduszy). Dzięki temu, sprawnie zebrane środki, w krótkim czasie trafiają do banków lub innych organizacji dobroczynnych, pomnażając nawet czterokrotnie zebrane sumy, które następnie trafiają wg ściśle określonych reguł do miejsca przeznaczenia²⁵. Do tej pory przeprowadzono inicjatywy na podstawie zgłoszonych projektów imigrantów z Indii, Peru, Pakistanu, Etiopii i Libanu, angażując ich tym samym w działalność parafii i dając możliwość konsolidacji wokół swej sytuacji oraz niesienia pomocy ich bliskim, pozostającym w trudnej sytuacji w kraju pochodzenia.

Właściwym przykładem angażowania i niesienia pomocy imigrantom w Szwecji jest działalność jezuitów prowadzona w ramach organizacji *Jesuit Refugee Service* (JRS)²⁶. Inicjatywa ta posiada szeroki zasięg europejski i światowy (obecna jest w ok. 50 krajach)²⁷, a została założona w 1981 roku przez generała jezuitów Pedro Arruppe SJ w celu niesienia wszelkiej pomocy i wsparcia katolickim migrantom, poszukującym azylu oraz obrony ich praw i godności²⁸.

W Szwecji działalność JRS uaktywniła się, gdy grupa uchodźców z Indii i Pakistanu dotarła, przez pomyłkę administracyjną Organizacji Narodów Zjednoczonych, najpierw do Göteborga, a następnie do obozu przesiedleńczego w podsztokholmskiej dzielnicy Märsta. Otrzymali oni niezbędną pomoc administracyjną od Urzędu Migracyjnego w Szwecji, ale to wolontariusze z JRS zajęli się wszechstronnym wsparciem, pomocą w odnalezieniu poczucia bezpieczeństwa, nawiązywaniu kontaktów z innymi osobami przybyłymi wcześniej, z organizacjami, biurami prawnymi lub tłumaczami. Katolicy imigranci otrzymują dzięki JRS niezbędną pomoc duszpasterską i wsparcie duchowe. Jeden z jezuitów angażujący się w taką pomoc, w następujący sposób przedstawia tę pracę: „Najważniejszym zadaniem dla nas jest to, aby wysłuchać i zapewnić wsparcie charytatywne. Ponadto, czasem pomagamy, rozmawiając i tłumacząc personelowi lub policji, na czym polega faktyczny problem, gdy imigrant czuje się niezrozumiany. Gdy istnieje taka potrzeba lub konieczność, nawiązujemy kontakt z biurami doradctwa prawnego dla uchodźców i osób ubiegających się o azyl. Katolikom przebywającym w ośrodku oferuję możliwość wspólnej modlitwy oraz zachęcam do spowiedzi i Komunii św”²⁹.

²⁵ Por. B. Saers Lynn, [w:] tamże.

²⁶ Por. *Jesuit Refugee Service*, <<http://www.jrseurope.org/countryoff.htm>>, (data dostępu: 15.06.2012).

²⁷ Por. tamże.

²⁸ Por. *Jesuit Refugee Service*, <http://www.jrseurope.org/about_us.htm>, (data dostępu: 22.07.2012).

²⁹ Ch. Hermann, *Jesuit Refugee Service på Förvaret i Märsta*, <http://www.sanktaeugenia.se/index.php?option=com_content&view=article&id=74:jesuit-refugee-service-pa-foervaret-i-maersta&catid=39:hjaelperksamhet&Itemid=97>, (data dostępu: 27.07.2012).

Oprócz wspomnianych inicjatyw, każda parafia oferuje imigrantom zaangażowanie się w jej zwyczajne, codzienne funkcjonowanie i życie społeczne, które oprócz duszpasterstwa sakramentalnego polega na uczestniczeniu w spotkaniach poszczególnych grup parafialnych, przygotowywaniu i redagowaniu serwisów informacyjnych na stronach internetowych, opracowywaniu gazetek parafialnych – często w kilku językach (np. parafialny miesięcznik wydawany przez parafię pw. św. Eugenii w Sztokholmie o tytule *S: ta Eugenia Kyrkoblad* jedną ze stron redaguje na przykład w języku misji etiopsko-erytrejskiej, oficjalnym języku Etiopii – *Tigrinja*³⁰, aby docierać do nowoprzybyłych imigrantów z tego regionu oraz docenić ich obecność w parafii).

W zależności od miejsca i regionu, są one różne, ale powołując się na miasto stołeczne – Sztokholm, można znaleźć w parafiach katolickich wśród różnych propozycji np. grupy modlitwne (zarówno ruchy charyzmatyczne, jak Odnowa w Duchu św.; grupy modlitewne lub Neokatechumenat)³¹. Istnieją także grupy proponujące spotkania przy tradycyjnych, praktycznych i wspólnototwórczych sposobach spędzania wolnego czasu, jak wyszywanie artystyczne i prace ludowe (zwłaszcza dla pań, ale korzystają z ich propozycji czasami także panowie), tzw. *Handarbetsgruppen Solrosorna*³², grupy osób pragnących nieść pomoc osobom starszym i chorym, nazywane stowarzyszeniami św. Elżbiety (*Elisabethföreningen*, sięgają tradycją 1887 roku, gdy elżbietanki rozwijały swoją działalność w sztokholmskiej aglomeracji)³³, stowarzyszenie św. Józefa (*s: t Joseph förening*) istniejące przy katedrze katolickiej, będące otwartym forum spotkań i dyskusji dla wszystkich chętnych, lecz wg szwedzkich tradycji³⁴, wg ściśle określonych zasad, czy też parafialne grupy *Caritas*, gromadzące środki wspierające projekty pomocy osobom w szczególnej potrzebie w biednych krajach europejskich oraz innych regionach świata.

Ważną dziedziną zaangażowania Kościoła katolickiego w Szwecji jest rozwijanie świadomości ekologicznej, co odbywa się równolegle do istniejących silnych nurtów tego typu w kulturze ogólnoszwedzkiej. W związku z tym, przy większych parafiach katolickich istnieją tzw. grupy ekologiczne (*miljögrupper*), których celem jest uczestniczenie w debacie ogólnospołecz-

³⁰ Por. "S: ta Eugenia Kyrkoblad" (2012) 3, s. 20.

³¹ Por. *Grupper och föreningar*, <http://www.sanktaeugenia.se/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=45&Itemid=119>, (data dostępu: 21.07.2012); por. także *Kyrkans grupper*, <<http://katolskadamkyrkan.se>>, (data dostępu: 6.08.2012).

³² Por. tamże.

³³ Por. tamże.

³⁴ Por. U. Silfverling, *Bröder i tro*, <http://www.silverlink.nu/domkyrkan/hist_josef.htm>, (data dostępu: 11.07.2012).

nej na tematy ekologiczne, poprzez prezentowanie chrześcijańskiego punktu widzenia w różnych kwestiach środowiskowych, zarówno w kościele, jak i środowiskach prywatnych. Grupy te wyznaczają sobie za cel działanie zgodnie z diecezjalną polityką ochrony środowiska³⁵, uwrażliwianie na znaczenie zaangażowania w różne projekty ekologiczne proponowane przez Ministerstwo Środowiska. Często grupy te poszukują inspiracji w działalności innych wyznań chrześcijańskich zarówno w Szwecji, jak i za granicą, a ważnym punktem ich działalności jest informowanie o chrześcijańskim stanowisku w danej kwestii.

W tym celu organizuje się wieczory spotkań o tematyce środowiskowej, zapraszając autorytety z tej dziedziny. W czasie wakacyjnym organizowane są dni młodzieżowe (np. w Marielund) czy też obiady wegetariańskie. Dla nowo przybyłych do Szwecji organizowane są spotkania informujące, jak ważne jest korzystanie z osiągnięć ekologicznych kultury szwedzkiej, takich jak racjonalne korzystanie z energii elektrycznej, minimalizowanie emisji spalin, właściwe składowanie i utylizowanie materiałów plastikowych, odpowiednie segregowanie surowców wtórnych, korzystanie ze zdrowych sposobów żywienia i zdrowego trybu życia, ograniczanie przyzwyczajzeń, nałogów, używek niszczących organizm człowieka. Grupy ekologiczne cieszą się w Szwecji dużym zainteresowaniem, także wśród imigrantów, z racji możliwości poznawania nowej kultury oraz osób w atmosferze szacunku dla świata przyrody³⁶.

Należy także wskazać na dwie szczególne inicjatywy widoczne w życiu parafialnym w Szwecji. Pierwsza z nich skierowana jest ku małżeństwom przeżywającym kryzys i którym grozi rozpad lub które przeżyły tragedię rozwodu³⁷. Większość małżeństw wśród katolików w Szwecji, to małżeństwa mieszane pod względem religijnym i kulturowym, gdzie przeważnie jedna ze stron jest imigrantem lub ma „obce” pochodzenie. Wychodząc naprzeciw trudnościom i konfliktom pojawiającym się w takich związkach, tworzy się w parafiach grupy wsparcia skadające się z kapłana, psychologa, terapeuty, a czasami również tłumacza. Grupy te podejmują próbę ratowania zagrożonego małżeństwa i rodziny zarówno na gruncie wiary i zasad chrześcijańskich, jak i autentycznego, szczerego dialogu, korzystając z osiągnięć nowoczesnej psychologii i pedagogiki. Druga inicjatywa, to propozycja spotkań

³⁵ Por. *Miljöpolicy för Stockholms katolska stift*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/24/Miljöpolicy%20dokument.pdf>>, (data dostępu: 10.07.2012).

³⁶ Por. A. Darby, B. Hanell, *Miljögruppen*, <http://www.sanktaeugenia.se/index.php?option=com_content&view=article&id=131:miljoegruppen&catid=45:grupper&Itemid=119>, (data dostępu: 25.07.2012).

³⁷ Por. tamże, zakładka: *Samtall för fränskilda*.

dla tych, którzy przeżywają osobiste problemy, dramaty, są poszkodowani, zagubieni, marginalizowani, odrzuceni, żyją w depresji, samotności czy też poszukują i potrzebują porady w jakiejś sprawie. Okazuje się, iż taka propozycja spotyka się z dużym odzewem i zaangażowaniem, i nie wynika to bynajmniej stąd, iż w Szwecji rozmawia się dużo i na każdy temat, ale raczej z autentycznej potrzeby rozwiązywania realnych problemów³⁸.

Niebagalną rolę w tworzeniu przyjaznego środowiska, nawiązywaniu kontaktów, wymianie poglądów i angażowaniu imigrantów spełnia tzw. „ósmo sakrament”, czyli kawa po mszy św. (*kyrkaffe*). Jest ona naturalnym przedłużeniem wielokulturowej Eucharystii (czasami ma ona miejsce również po nabożeństwie). Wiąże się z tą inicjatywą cała strona organizacyjna zobowiązująca do współpracy, planowania, kalkulowania kosztów, opracowywania programów, co stwarza możliwość angażowania i zaufania nowym przybyszom.

3.3 Miejsce obrządków i rytów wschodnich w społeczności katolików w Szwecji

Ważną część Kościoła katolickiego w Szwecji tworzą imigranci katolicki różnych rytów i obrzędów wschodnich. Posiadają oni własną strukturę organizacyjną i są postrzegani jako bardzo aktywni i oddani Kościołowi wierni. W celu usprawnienia współpracy wewnątrz społeczności katolickiej i zapewnienia przede wszystkim opieki duszpastersko-socjalnej, utworzono dla nich Wikariat Wschodnich Kościołów Katolickich, na czele którego stoi archimandryta posiadający funkcję wikariusza biskupa. Wikariat obejmuje różne Kościoły Wschodnie obecne na terenie diecezji sztokholmskiej. Według prawa kościelnego dla Kościołów Wschodnich (orientalnych), każdy z tych Kościołów może tworzyć osobną strukturę według własnych tradycji i języka liturgicznego. Kościoły te są nazywane *Ecclesiae sui Iuris* (o czym pisano już w cześnie). Wszystkie Kościoły tradycji wschodnich obecne w Szwecji mają własnych duszpasterzy i tworzą własną komórkę duszpasterską (misję) działającą pod auspicjami i w ramach Kościoła katolickiego³⁹. Wszystkie są sprawnie funkcjonującymi społecznościami, proponującymi szeroki wachlarz aktywności dla swoich członków, gromadząc ich na nabożeństwa wg własnych tradycji i ceremonii.

³⁸ Por. tamże, zakładka: *Samtall för sörjande*.

³⁹ Por. *Vikariatet för de orientalisk-katolska kyrkor som är representerade i Sverige*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/134/1/>>, (data dostępu: 23.07.2012).

Społeczność ta posiada także, oparte na naturalnych więziach i szerokich rodzinnych powiązaniach, dobrze zorganizowane formy wzajemnej pomocy – czynniki bardzo ważne z racji okoliczności przebywania z dala od kraju rodzinnego, ziemi ojczystej, kultury, rodziny, przyjaciół. Imigranci ci są w pewnym sensie zdani za granicą na siebie oraz na tych, którzy ich przyjmują, począwszy od najprostszego szczebla w drabinie wzajemnych relacji społecznych, a więc od zwykłych obywateli, poprzez organizacje charytatywne i zajmujące się problemami imigrantów, a kończąc na instytucjach państwowych i kościelnych.

Sytuacja tych osób jest diametralnie odmienna od sytuacji, w jakiej znajdują się Europejczycy migrujący w ramach całego kontynentu europejskiego lub Unii Europejskiej. Imigranci, chrześcijanie Kościołów Wschodnich, przeważnie emigrują dlatego oraz po to, by ratować swoje życie i życie swoich dzieci. Uciekają przeważnie z terenów objętych działaniami wojennymi (Syria, Liban, Irak), gdzie ich bliscy cierpią i giną każdego dnia, lub z państw gdzie odmienność religijna wykorzystywana jest przez miejscowych polityków i pseudospołeczników walczących o władzę w celu antagonizowania grup religijnych i czerpania z tego korzyści w postaci popularności i poparcia grupy dominującej i silniejszej. Sytuacja taka ma miejsce przede wszystkim w krajach muzułmańskich, w których chrześcijanie, mimo iż są od pokoleń pełnoprawnymi obywatelami i gospodarzami na swoich ziemiach i w swoim rodzinnym kraju, są oceniani i klasyfikowani jako wrogowie, zdrajcy, kolaboranci, heretycy i agenci obcych mocarstw (Iran, Irak, Etiopia, Erytrea, Egipt). Są poddawani różnym przemyślanym restrykcjom, oskarżeniom, insynuacjom, poniżaniu, znieważaniu, odmawia się im należnych praw, traktuje jak osoby gorszej i wrogiej kategorii tylko dlatego, że są chrześcijanami. W ludowym, codziennym przepływie informacji, w kazuistyce niektórych przywódców islamskich, w kulturze zamkniętej na procesy demokratyczne lansuje się niewłaście interpretowane słowa Koranu o świętej wojnie z niewiernymi (arab. *Ĝihād*, czyt. džihad) jako powinności każdego muzułmanina, a za zabicie wroga religii obiecuje się bezpośrednie spotkanie z Allahem po śmierci. Egzystując i żyjąc w takiej sytuacji i okolicznościach, wielu chrześcijan tworzy w sobie instynktowny odruch obronny pojawiający się u człowieka pozostającego (począwszy od okresu dziecięcego, aż do późnej starości) w sytuacji dużego zagrożenia. Trwa wówczas walka o przetrwanie wraz z umacniającymi się osobowymi mechanizmami uodporniającymi na sytuacje zagrożenia (terror, podejrzliwość, nieufność, ciągły stan traumy, wzmożony lęk o najbliższych) – stan uważany i traktowany

w warunkach pokoju, dialogu, akceptacji, tolerancji, współpracy jako stan chorobowy, efekt fobii, nerwic, depresji.

Pozostając dłuższy czas w podobnym stanie, z ukształtowanym silnym uprzedzeniem do muzułmanów, ale także z odpornością na sytuację osaczenia i otoczenia przez fundamentalistów islamskich, chrześcijanie emigrują, także do Szwecji. Podczas szeroko pojętego procesu integracji (poznawanie kultury, języka, zdobywanie i podnoszenie kwalifikacji, korzystanie z pomocy socjalnej, prawnej, kościelnej, uczestniczenie w kursach i spotkaniach dla imigrantów) coraz bardziej doświadczają także obecności szwedzkich muzułmanów, posiadających w tym kraju własne gminy wyznaniowe, meczety, własne organizacje, kluby, spotkania. Muzułmanów, którzy także z jakiegoś powodu opuścili swój kraj i niekoniecznie były to powody o podłożu nienawiści do chrześcijan, chęci życia w agresji, prowadzenia działań terrorystycznych, wprowadzania chaosu do społeczności nowego kraju, lecz wręcz przeciwnie, także szukali miejsca godnego życia, rozwoju, godziwej pracy i płacy, życia w pokoju – niosąc na sobie w nowym miejscu pobytu piętno i winę za cierpienie i zbrodnie zadawane przez fundamentalizm islamski, który opuścili, nie akceptując jego zasad. Ich integracja przebiega podobnie jak wszystkich innych – choć z racji ogromnego przywiązania do kultury religijnej postępuje ona bardzo powoli i wielopokoleniowo. W życiu tych grup imigrantów, chrześcijan i muzułmanów, zmieniło się więc miejsce zamieszkania, ale pozostały wspomnienia o cierpieniu, zagrożeniu, o pozbawionych życia krewnych, krzywdach, prześladowaniach, a co najtrudniejsze, chęć pozostawienia trudnych przeżyć w przestrzeni zapomnienia, przemieniła się w spotkanie z „wrogami” w innej rzeczywistości.

Polityka integracyjna w Szwecji oparta na dialogu i tolerancji zakłada sprawne funkcjonowanie różnych nacji w oparciu o przestrzeganie prawa oraz dialog społeczny, ale siła faktów przedstawionych powyżej nasuwa refleksję, czy uregulowania prawne, zasady społeczne, polityka informacyjno-edukacyjna są w stanie doprowadzić do zgodnego współżycia i współ-egzystencji przedstawicieli dwóch wielkich religii, podczas gdy jedni byli ofiarami, a inni reprezentują (przynajmniej poprzez przynależność religijną) kategorię oprawców. Wydaje się, iż w takiej sytuacji niezastąpioną rolę posiada społeczność kościelna i dialog religijny realizowany w Kościele powszechnym proponowany najpierw przez papieża Jana Pawła II, a następnie przez Benedykta XVI. Owoce tego dialogu, wypracowane propozycje współpracy, świadomość tego, co łączy, a nie dzieli, budowanie nowej jakości współistnienia na gruncie wiary i wierności autentycznemu nauczaniu własnych

religii, są szansą na rozpoczęcie nowego życia przez imigrantów Kościołów Wschodnich w Szwecji. Społeczność katolicka w takiej sytuacji jest właściwym miejscem niesienia wszelkiej pomocy, aby taki cel zrealizować.

Kościół katolicki w Szwecji w odniesieniu do Kościołów Wschodnich reprezentował dwa stanowiska. Datą przełomową w tej kwestii i punktem odniesienia jest 1995 rok, w którym miał miejsce pierwszy od czasów Reformacji Synod Kościoła katolickiego⁴⁰. Stanowisko i obowiązujący pogląd przed synodem na kwestię przyjmowania katolików innych rytów niż rzymski charakteryzowało się głównie nastawieniem na integrację według formuły: należy uczynić wszystko, aby istniał jeden Kościół, w którym liturgia odbywa się w języku szwedzkim, a święta obchodzone są według tradycji szwedzkiej. Po synodzie przyznano, że istnieją od dawna w Szwecji społeczności Kościołów Wschodnich (jak również inne grupy narodowe i etniczne, w miarę dobrze zorganizowane, bardzo samodzielne), lecz pomijane i niedostrzegane przez zarząd diecezji. Poczyniono wysiłki, aby budować płaszczyzny dialogu i porozumienia, aby wzmocnić świadomość wspólnoty i zacieśnić kontakty w każdym możliwym obszarze. W tym celu utworzono wikariat, na czele którego mianowano wikariusza biskupiego dla katolickich rytów wschodnich. Dyskusja podczas synodu oraz późniejsze inicjatywy odsłoniły także prawdę, że dialog między samymi wyznawcami poszczególnych rytów nie jest prosty, ponieważ podlegają one własnym strukturom organizacyjnym w Europie⁴¹, mają własnych biskupów, zarządy, zasady ekonomiczne i funkcjonujący od dawna program pracy społeczno-duszpasterskiej.

Kościół diecezjalny w Szwecji stał się tym samym pewnego rodzaju arbitrem oraz parasolem ochronnym, a także zwornikiem i znakiem jedności wśród tych chrześcijan. Postawa biskupa (który z jednej strony dostrzega ogromny potencjał możliwości duchowych, moralnych i organizacyjnych, a z drugiej, z racji pełnionej funkcji, jest za nich odpowiedzialny jako biskup diecezjalny – pasterz Kościoła lokalnego) jest bardzo otwarta, wspierająca, łącząca, nastawiona na dialog w prawdzie, reprezentacyjna i arbitralna, włączająca we wspólnotę społeczności katolickiej w Szwecji. Najwidoczniej z tej racji bierze on częsty udział w uroczystościach, świętach, spotkaniach odbywających się w wielu miejscach rozległej terytorialnie Szwecji, a także solidaryzuje się z doświadczeniami cierpienia, otaczając imigrantów Kościołów Wschodnich szczególną opieką duchową, widząc także w nich szansę na odradzenie wiary, chrześcijaństwa, katolicyzmu oraz przeciwstawiania się wojującemu liberalizmowi ateistycz-

⁴⁰ Por. *Tillbaka till Jerusalem* – Slutdokument från Stiftssynoden 1995, s. 5-7.

⁴¹ Por. Y. K. Sjöblom, *De nationella missionerna*, [w:] *Stockholms Katolska Stift 50 år*, s. 68.

nemu. W ostatnim czasie szeroka pomoc ordynariusza zaznaczyła się w zrealizowaniu kupna kilku kościołów dla poszczególnych rytów (dla Chaldejczyków w Sztokholmie, Syryjczyków w Södertälje) z racji wzrastającej liczby wyznawców poszczególnych rytów wschodnich. Polityka personalna kurii biskupiej bierze pod uwagę angażowanie duszpasterzy Kościołów Wschodnich w działalność struktur centralnych (np. Krikor Chahinian⁴², Armeńczyk, będąc także odpowiedzialny za duszpasterstwo wśród chrześcijan rytu armeńskiego, pracował w trybunale biskupim, prowadząc sprawy orzekające nieważność małżeństw, zwłaszcza rytów wschodnich, w języku arabskim; Simon Petrus Semann⁴³, będąc odpowiedzialnym za duszpasterstwo wśród chrześcijan rytu maronickiego, pracował również w szkole katolickiej św. Erika w Sztokholmie). Także obecność 13 księży Kościołów Wschodnich⁴⁴ zatrudnionych na stałym etacie w strukturach Kościoła katolickiego w Szwecji jest dowodem jedności wewnętrzkościelnej i sygnałem świadomości wzajemnej odpowiedzialności, również, a może przede wszystkim w sprawach materialnych.

Dobrym osiągnięciem z punktu widzenia otwartości społeczności katolickiej na inność orientalną, jest duże zaangażowanie młodego pokolenia tych grup w życie wspólnot parafialnych, związków i ruchów młodzieżowych, oraz przejęcie w 2011 roku przewodniczenia w ogólnoszwedzkim związku młodzieży katolickiej *Sveriges Unga Katoliker*. Są to namacalne dowody świadczące o tym, iż przedstawiciele Kościołów Wschodnich posiadają należyte im miejsce w Kościele katolickim w Szwecji i angażują się w proces integracji kulturowej. Istnieje również opinia, że to właśnie oni, mając pogłębioną znajomość islamu, znając mentalność jego wyznawców, sposoby reakcji i postępowania, kulturę oraz atmosferę codziennego życia w środowisku muzułmańskim, są w stanie wnieść nową jakość w europejski dialog międzykulturowy i międzyreligijny, prowadzony przez chrześcijan i muzułmanów także w Szwecji i Skandynawii. Dialog ten z pewnością będzie pozbawiony krótkowzroczności, naiwności, zbytniej poufałości, płytkiej argumentacji i hasłowości, a raczej będzie się charakteryzował racjonalizmem, będzie oparty na rzeczowych argumentach oraz będzie budowany na poszukiwaniu prawdy oraz płaszczyzn łączących i integrujących, lecz z poszanowaniem trudnej inności.

Zaangażowanie i aktywność w życiu społecznym oraz podnoszenie kwalifikacji zawodowych związane są z intensywnym oddziaływaniem,

---

⁴² Por. Domare, [w:] *Matrikel 2010*, s. 14, 81.

⁴³ Por. Maroniter/Rektor, [w:] *Matrikel 2011*, s. 90.

⁴⁴ Por. *Vikariatet för de orientalisk-katolska kyrkorna representerade i Sverige*, [w:] *Matrikel 2012*, s. 99-101.

a więc także z dzieleniem się swoimi doświadczeniami wyniesionymi z krajów pochodzenia. W sytuacji uśpienia Europy wobec islamizacji wielu obszarów funkcjonowania krajów europejskich, doświadczenia chrześcijan Kościołów Wschodnich wydają się w tym kontekście bardzo ważne i wręcz opatrnościowe.

3.4 Funkcja organizacji *Sveriges Unga Katoliker* w międzykulturowej socjalizacji dzieci i młodzieży

Wspólnota Kościoła katolickiego w Szwecji posiada bardzo tradycyjną strukturę społeczną, w której rodzina zajmuje ważne miejsce. Często jest to rodzina dwukulturowa (jeśli rodzice są imigrantami z różnych krajów, spoza Szwecji, lub jedno jest pochodzenia szwedzkiego) lub wielokulturowa (jeśli obok wcześniejszej sytuacji pojawia się adoptowane dziecko lub wiele dzieci z różnych kultur). Proces socjalizacji i integracji tych dzieci i młodzieży odbywa się w domu, w szkole, ale także w środowiskach, wspólnotach i stowarzyszeniach kościelnych. Proces ten, także w okresie dorastania (dojrzewania) do identyfikacji z wyznaniem religijnym rodziców oraz socjalizacji w kulturze społeczeństwa pobytu jest zagadnieniem ważnym z punktu widzenia prowadzonych analiz. Należy brać pod uwagę fakt, iż za kilka lat dzieci i młodzież z rodzin imigrantów katolickich będą (podobnie jak ich rówieśnicy z innych wyznań i religii) podejmować decyzje o przyszłości kraju, osób, ugrupowań politycznych, stowarzyszeń, organizacji, prowadzić firmy w różnych branżach, a także wpływać na kształt polityki imigracyjnej i integracyjnej oraz wyznaniowej w Szwecji. Powinni więc znaleźć miejsca, w których będą mogli ugruntować i zinterioryzować elementy tożsamości katolickiej.

Rolę przygotowania, socjalizacji, inicjacji do życia społecznego i wspólnotowego oraz budowania jedności wśród dzieci i młodzieży różnych grup imigrantów w Kościele katolickim w Szwecji w pewnym stopniu pełni organizacja o nazwie *Sveriges Unga Katoliker*. Historia jej kształtowania się i dojścia do działalności prowadzonej w obecnym kształcie ukazuje rolę, jaką może spełniać społeczność tego typu w procesie socjalizacji dzieci i młodzieży.

Działalność dobrze zorganizowanej, kościelnej struktury organizacyjnej ma ułatwione zadanie w powyżej przedstawionym procesie z racji naturalnej potrzeby młodych imigrantów do odkrywania nowej rzeczywistości oraz zdobywania nowych przyjaciół. Dzięki temu, wprawdzie w różnym tempie, ale z dużym procentem skuteczności, za sprawą tej wewnętrznej potrzeby przebywania z grupą rówieśniczą młodzi ludzie identyfikują się

z szeroko rozumianą kulturą w nowym kraju osiedlenia⁴⁵. Z drugiej strony jednak, spotykając się z odmiennością, porównując własne wartości, cechy i styl zaczerpnięty z kultury rodziców i kraju pochodzenia z analogicznymi elementami innej kultury obecnej w rówieśnikach (dodajmy z różnych krajów) uruchamia się naturalny mechanizm obronny przed zanikiem własnej tożsamości. Reakcja ta przybiera różne formy, od łagodnych, poprzez spontanicznie zdystansowanych, aż po wybuchowe, kłótlive i bardzo asertywne, w zależności od temperamentu i osobistego nastawienia. Organizacja *Sveriges Unga Katoliker*, istniejąc w Szwecji, będącej krajem nowoczesnym, tolerancyjnym, otwartym na różnorodność, inność, dialog i współpracę, socjalizuje i integruje poprzez swoją działalność młode pokolenie katolików w oparciu o tradycyjne wartości chrześcijańskie, biorąc jednak pod uwagę potrzeby i oczekiwania dzieci i młodzieży wielokulturowej społeczności.

Mając na uwadze ten bogaty kontekst, nie należy zapominać, iż społeczność katolicka w Szwecji pozostawała przez długi okres w sytuacji izolacji, skrzepowania i prześladowania. Dojrzewała powoli, stopniowo do większej otwartości na ogromne możliwości drzemiące w społecznościach imigrantów-katolików, zwłaszcza w nadchodzących nowych pokoleniach. Zauważono z czasem, iż wraz ze wzrostem liczby imigrantów w Szwecji wszystkie struktury Kościoła katolickiego w tym kraju bardzo się ożywiły, nabrały nowej intensywności, zaczęły funkcjonować w nowy sposób. Dynamizm ten zaistniał również w sektorze odpowiedzialnym za duchową opiekę nad dziećmi i młodzieżą.

Odpowiadając na oddolne inicjatywy młodych katolików w Szwecji, w 1934 roku powołano do istnienia organizację *Sveriges Katolska Ungdomsförbund (SKU)*⁴⁶ mającą na celu zrzeszanie młodych katolików. W czasach przed rozpoczęciem II wojny światowej, czyli w okresie między 1934 a 1939 rokiem, odpowiedzialni za nią kładli główny nacisk na uformowanie się w związek młodzieżowy ze stałą siedzibą w Sztokholmie – w czym pomógł Herman Burczyk SDB, który w salezjańskim oratorium wydzielił miejsce dla tej organizacji⁴⁷. Pod koniec lat 40-tych XX wieku siedzibę *Sveriges Katolska Ungdomsförbund* przeniesiono do najstarszej parafii katolickiej w Szwecji prowadzonej przez jezuitów, parafii św. Eugenii w Sztokholmie⁴⁸.

⁴⁵ Por. *Kregi integracji i rodzaje tożsamości – Polska, Europa, świat*, red. W. Wesołowski, J. Włodarek, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2005, s. 113.

⁴⁶ Por. C. Ekelöf, *SUK 1934-1984 historik – 3: e maj 1934*, [w:] *50 års med SUK*, red. B. Saers-Lynn, Riksförbundet Sveriges Unga Katoliker, Stockholm 1984, s. 6.

⁴⁷ Por. M. Chamarczuk, *Integracja młodzieży emigracyjnej w Kościele katolickim w Szwecji*, „Seminare. Poszukiwania naukowe”, 30 (2011) 2, s. 121.

⁴⁸ Por. J. E. Müller, *Våra församlingar*, [w:] *Katolska kyrkan i Sverige*, red. J. S. Granlund, Förlagsaktiebolaget Religion & Kultur – Göteborg, Halmstad 1953, s. 317.

Wiązano z tą organizacją duże nadzieje, o czym świadczy telegram przesłany do młodzieży zarządu w 1935 roku przez kard. Giovanniego Pacelli⁴⁹ (późniejszego papieża Piusa XII). Początkowo skupiono się na utworzeniu krajowej struktury w oparciu o istniejące już w Szwecji parafie katolickie i przy pomocy proboszczów oraz młodych, lokalnych „aktywistów” będących protagonistami pomysłu i organizatorami na miarę oczekiwań. Do organizacji przyjmowano także inne, powstałe wcześniej lub dopiero rodzące się związki dziecięce i młodzieżowe. Równocześnie organizowano pierwsze „Szkoly Liderów” oraz zapraszano duchownych na pogadanki o tematyce historycznej i kościelnej⁵⁰. Wprawdzie podczas trwania II wojny światowej działalność przygasała, ale po jej zakończeniu odżyła z nowym zapałem i entuzjazmem – zgodnie z klimatem udzielającym się wówczas powszechnie w Europie, zwłaszcza wśród ludzi młodych. Organizacja była inspiratorem (w różnych ośrodkach prowadzenia duszpasterstwa katolickiego) zakładania związków młodzieżowych, gdyż posiadanie formalnego umocowania zapewniało im otrzymywanie państwowych dotacji na prowadzoną działalność. Ze strony kościelnej dbano, aby powstające organizacje włączać także w strukturę krajową, centralną i w ten sposób podtrzymywać działalność. Dobrą metodą na scalanie organizacji lokalnych w ramach *Sveriges Katolska Ungdomsförbund* były wysyłane do związków listy z poradami dla odpowiedzialnych za grupy dziecięco-młodzieżowe, tzw. *ledarbrevet*, oraz przeprowadzanie kursów dla liderów grup o nazwie *nordiska ledarskolor*⁵¹.

Z czasem, z powodu zmieniającego się po wojnie prawa o stowarzyszeniach, *Sveriges Katolska Ungdomsförbund* przemianowano w 1949 roku na *Sveriges Unge Katoliker (SUK)*. Poza tym, organizacja otrzymała nowego duszpasterza w osobie Paula Schmidta SJ, posiadającego bardzo otwarty styl pracy, przyciągający i jednoczący wokół spraw religijnych dzieci i młodzież. Biorąc pod uwagę nową, powojenną sytuację w społeczności katolickiej, spowodowaną nową falą imigracyjną, w 1954 roku podjęto inicjatywę pomocną w dotarciu do młodszej jej części poprzez wydawanie kwartalnika pt. „S: t Mikael” redagowanego na podstawowym, elementarnym poziomie języka szwedzkiego, poruszającego tematy religijne i kościelne. Po pierwszym roku pracy wydawniczej okazało się, że periodyk zdobył ok. 700 stałych prenumeratorów⁵². Jednak wraz ze wzrostem liczby dzieci i młodzieży zaistniała konieczność zmiany, poszerzenia oferty i pozostawienia większej autonomii

⁴⁹ Cardinal Pacelli, *Telegram till pater Vernoy*, Gothenburg 1935, [w:] *50 år med SUK*, s. 15.

⁵⁰ Por. C. Ekelöf, *Nordiskt sammarbete*, [w:] *SUK 1934-1984 historik*, s. 7.

⁵¹ Forma szkół liderów krajów nordyckich (tłum. własne). Por. C. Ekelöf, *Nordiskt sammarbete*, s. 7.

⁵² Por. C. Ekelöf, *Stark invandring och en stor succé*, [w:] *SUK 1934-1984 historik*, s. 7.

związkom lokalnym, oddania im części inicjatyw i wspierania ich organizacyjnie i finansowo. Okazało się również, że obrany kierunek i nowa strategia nie jest taka oczywista dla innych organizacji, zwłaszcza dla aktywnego związku *Juventus* prowadzonego przez jezuitów w Sztokholmie⁵³. Stanowcza postawa młodych katolików z południowej Szwecji, zwłaszcza wywodzących się z grup imigrantów, doprowadziła do ponownego rozpatrzenia zasad i form współpracy, i w ten sposób uzyskały one lepsze umocowanie w społeczności, a następnie zacieśniono współpracę między Szwecją środkowo-północną oraz południową⁵⁴. Sytuacja ta była jednak sygnałem dla młodzieży autochtonicznej, że młodzi imigranci, angażując się w działalność związku, chcą być traktowani na równi z młodzieżą miejscową.

Ważnym okresem w działalności integracyjno-socjalizacyjnej organizacji był schyłek lat 60-tych XX wieku i lata 70-te. Nowy duszpasterz młodzieży w *Sveriges Unga Katoliker* – Marcel Taverne OFM, ustanowiony w 1967 roku, unowocześnił redagowanie kwartalnika „S: t Mikael”, a także po krótkim czasie zmienił jego tytuł na „SUCk”, wraz z młodzieżą zreformował zasady rejestracji i przynależności do związku poprzez dokonanie zgłoszenia przynależności bezpośrednio w centrali *Sveriges Unga Katoliker* – powrócono więc do dawnej formy, dając rodzicom możliwość bezpośredniego wyboru rodzaju aktywności oraz propozycji dla dzieci i młodzieży. W celu rozpowszechnienia tych zmian przeprowadzono szeroką kampanię w całej Szwecji, reklamującą zasadę, że każdy katolik między 0 a 28 rokiem życia powinien być członkiem organizacji młodzieżowej *Sveriges Unga Katoliker*, niezależnie od miejsca zamieszkania⁵⁵. Sukcesem tego pomysłu było to, że dzięki uporządkowaniu dokumentacji związku, a także za sprawą dobrej organizacji i profesjonalnie przygotowanej strony formalnej wniosku o wsparcie działalności, po raz pierwszy w historii tej organizacji otrzymano od administracji rządowej dofinansowanie (tzw. *tröskelbidrag*) w wysokości 10.000 kr⁵⁶. Dzięki temu przeprowadzono kilka udanych inicjatyw dla dzieci i młodzieży wpisujących się we właściwy sposób w przygotowywanie młodego pokolenia do koegzystencji w szwedzkim społeczeństwie. Sukces ten wielokrotnie powtarzany od tej pory, otworzył nowe możliwości finansowego wspierania aktywnych, lokalnych organizacji. W tym czasie zaczęto również korzystać z pomocy niemieckich fundacji, zwłaszcza *Ans-garswerk* i *Bonifatiuswerk*. Dzięki niej zatrudniono osoby zajmujące się wy-

⁵³ Por. J. E. Müller, *Våra församlingar*, [w:] *Katolska kyrkan i Sverige*, s. 317.

⁵⁴ Por. C. Ekelöf, *Splittring*, [w:] *SUK 1934-1984 historik*, s. 7.

⁵⁵ Por. M. Chamarczuk, *Integracja młodzieży emigracyjnej w Kościele katolickim w Szwecji*, s. 123.

⁵⁶ Por. C. Ekelöf, *Varje katolik mellan 0-28 år kunde bli medlem*, [w:] *SUK 1934-1984 historik*, s. 8.

łącznie administracją związku, co z kolei zaowocowało w 1972 roku rejestracją *Sveriges Unga Katoliker* w chrześcijańskiej federacji związków młodzieżowych *Sveriges Kristna Ungdomsråd*⁵⁷ otwierających nowe możliwości spotykania i poznawania dzieci i młodzieży innych wyznań.

Związek *SUK* nabierał doświadczenia i w kolejnych latach działalności zajmował się usprawnianiem struktury organizacyjnej polegającej na uzyskaniu stałego zatrudnienia sekretarza związku i jego przewodniczącego, na systematycznych objazdach i spotkaniach z przedstawicielami związków lokalnych oraz planowaniu akcji dla dzieci i młodzieży, a także na stałym porządkowaniu rejestru członków. Dobra organizacja pozwalała także na prowadzenie statystyk, wskazujących na przykład, że w 1977 roku *Sveriges Unga Katoliker* posiadało 30 lokalnych związków i stowarzyszeń członkowskich, w których było zarejestrowanych 3.846 dzieci i młodzieży różnych narodowości⁵⁸. Pomogło to w późniejszych latach w utrzymywaniu kontaktów listownych z dziećmi i młodzieżą oraz ich rodzicami, a także konsultowaniu problemów wychowawczych, propozycji i inicjatyw, usprawnieniu spraw organizacyjnych, finansowych oraz wszelkich zagadnień związanych z zaangażowaniem w działalność związku.

Z czasem dokonano także nowego podziału struktury związku, tworząc silne stowarzyszenia regionalne: *De Unga Norrländska Katolikerna* – *DUNK*⁵⁹, *Mellansverige Juvenaliska Unga Katoliker* – *MJUK*⁶⁰, *Stockholms Läns Unga Katoliker* – *SLUK*⁶¹, *Katolska Eminentas Samarbetet i Öst* – *KESÖ*⁶², *Sveriges Unga Katoliker i Väst*⁶³, *Sveriges Unga Katolikers Sydregion*⁶⁴ – *SUK's-S*⁶⁵. Wprowadziło to dużo administracyjnej autonomii w działalność młodzieży w tych miejscach, pozwoliło na ożywienie poszczególnych zarządów i było uzasadnione m. in. ułatwieniem pozyskiwania środków na prowadzoną działalność oraz współpracę z lokalnymi władzami oraz organizacjami, tzw. ideowymi lub hobbystycznymi – bardzo popularnymi w Szwecji. W latach 90-tych wprowadzono jeszcze dodatkowo do struktury tzw. dystrykty na terenie dużych miast, takich jak Malmö, Göteborg i Stockholm oraz 4 grupy autonomicznych duszpasterstw tzw. narodowych⁶⁶. Cel był typowo

⁵⁷ Ogólnoszwedzka Rada Młodych Chrześcijan (tłum. własne).

⁵⁸ Por. C. Ekelöf, *Ordning på medlemsregister*, [w:] *SUK 1934-1984 historik*, s. 9.

⁵⁹ Młodzi Katolicy Północnej Szwecji (tłum. własne).

⁶⁰ Młodzi Katolicy Środkowej Szwecji (tłum. własne).

⁶¹ Młodzi Katolicy Województwa Sztokholmskiego (tłum. własne).

⁶² Wybitnie Katolicka Współpraca Młodzieży Katolickiej na Wschodzie (tłum. własne).

⁶³ Szwedzcy Młodzi Katolicy za Zachodzie (tłum. własne).

⁶⁴ Szwedzcy Młodzi Katolicy w regionie południowym Skåne (tłum. własne).

⁶⁵ Informacje uzyskane z oficjalnej witryny internetowej związku *Riksförbundet Sveriges Unga Katoliker* w dniu 15.08.2010, pod adresem: <<http://www.suk.se>>.

⁶⁶ Tzw. *Nationella missioner*, por. *Språkliga själasörjare och missioner*, [w:] *Matrikel 2013*, s. 95-100.

organizacyjny, ale uczyniono to także, aby respektując zasady braterstwa katolickiego⁶⁷ spełnić prośby innych, najbardziej aktywnych grup imigrantów domagających się zauważenia ich odmienności kulturowo-narodowej: Chorwatów, grup hiszpańskojęzycznych i latynoamerykańskich, Polaków⁶⁸ oraz katolików z Bliskiego Wschodu⁶⁹.

Ciekawie przedstawia się statystyka z tego okresu zawarta w sprawozdaniu z działalności za 1996 rok, w której zaprezentowano następujące dane: przynależność do *Sveriges Unga Katoliker*: 70 organizacji; zarejestrowanych członków: 6.019, w tym 5.036 między 7 a 25 rokiem życia; między 7 a 15 rokiem życia: 4.145 (w tym 2.224 to dziewczęta); między 16 a 19 rokiem życia: 564 (w tym 303 to dziewczęta); między 20 a 24 rokiem życia: 280 (149 dziewcząt); w wieku 25 lat: 47 (21 dziewcząt)⁷⁰. Z pewnością można stwierdzić, że obecnie, po wielu latach prowadzonej działalności administracyjno-socjalizacyjno-duszpasterskiej, ogólnoszwedzki związek młodzieżowy w łonie Kościoła katolickiego *Riksförbundet Sveriges Unga Katoliker* zebrał wiele doświadczeń i wypracował formy strukturalne odpowiadające potrzebom i wymogom dostosowanym do potrzeb Kościoła na terenie Szwecji.

Obecny kształt organizacji nie różni się zbyt od modelu przyjętego w latach 90-tych XX wieku, a niewielkie zmiany wprowadza każdorazowy zarząd centralny na bieżąco jako odpowiedź na zapotrzebowanie dzieci, młodzieży, ich rodziców. Na zebraniu walnym w dniach 20-22.03.2010 w Marielund⁷¹ (położonym niedaleko Sztokholmu), podsumowującym i zamykającym stan działalności w 2009 roku, sytuacja *Sveriges Unga Katoliker* od strony formalnej przedstawiała się następująco: związek skupiał 59 organizacji w 6 regionach i 3 grupach narodowo-kulturowych. Stałych członków, na których związek otrzymuje dofinansowanie z *Ungdomsstyrelse* (organizacja rządowa rozdzielająca subwencje na działalność statutową organizacją o zasięgu krajowym), zarejestrowano 2.200 osób, a wszystkich członków ustalono na ok. 4.000. Roczny budżet wynosił 2,5 mln koron szwedzkich (260 tys. euro)⁷². Związek wydaje i kolportuje systematycznie, 4 razy do roku, czasopismo skierowane do młodzieży pt. „Sucken” oraz cza-

⁶⁷ Por. T. Borutka, *Spoleczne nauczanie Kościoła. Teoria i zastosowanie*, s. 324-326.

⁶⁸ Por. M. Chamarczuk, *Celowość i zasadność istnienia duszpasterstw narodowych*, referat na Walne Zebranie związku *Sveriges Unga Katoliker* w 2004 r., mps, SODD, t. SUK.

⁶⁹ Por. K. Elworth, *Guld rökelse myrra - de orientaliska katolikerna i Sverige*, Veritas Förlag Stockholm 2009, s. 71-99.

⁷⁰ Por. SUK Arkiv: „SUK verksamhetsberättelse 1996”, *Statistik över SUKs verksamma lokalavdelningar 95/96*, s. 21-24.

⁷¹ Ośrodek rekolekcyjno-integracyjny diecezji sztokholmskiej przekazany w 1905 r. jako darowizna Kościołowi katolickiemu w Szwecji przez baronową Marię Klinckowström de Labensky (1832-1907). Por. Y. M. Werner, *Världsvind men främmande. Den Katolska kyrkan i Sverige 1873-1929*, s. 38-39, 54, 190.

⁷² Por. *Årsmöte protokoll för 2009*, *Sveriges Unga Katoliker - Stockholm*, Arkivet, Pärn: *Årsmötena / 2009*.

sopismo dla dzieci pt. „Sucketen”. Ich głównym zadaniem i celem jest socjalizacja w miejscowej kulturze, podtrzymywanie oraz rozwijanie tożsamości katolickiej, integrowanie wokół spraw wiary, jednocześnie poprzez różnego rodzaju inicjatywy skupiające młodych katolików różnego pochodzenia, we wspólnocie Kościoła katolickiego w Szwecji⁷³.

Analizowana działalność socjalizacyjno-integracyjna omawianej organizacji cechuje się wieloma inicjatywami dopasowanymi do specyfiki i mentalności młodzieży imigracyjnej. U ludzi młodych skutkuje ona pojawianiem się nowych interakcji wynikających z faktu zachodzących relacji w ich nowym miejscu przebywania. W odniesieniu do młodzieży z kręgu społeczności katolickiej wiąże się to z wzajemnym i obopólnym nakładaniem się na siebie różnych wzorców, modeli, tradycji, sposobów uzewnętrznienia przeżyć religijnych i kulturowej wrażliwości. Zjawisko potęguje się proporcjonalnie do wzrostu liczby krajów pochodzenia – gdy młodzi przedstawiciele takiej społeczności nie pochodzą z dwóch lub trzech krajów lub regionów, ale z ok. 70, jak to jest w przypadku Szwecji. Warto więc w takiej sytuacji przyrzeć się, jakimi metodami posługuje się Kościół katolicki w tym kraju, aby pomagać młodym imigrantom wrastać w nowe społeczeństwo oraz tworzyć jedną społeczność wyznawców i budować trudną jedność w bogatej różnorodności⁷⁴.

Popularnym, nawiązującym do szwedzkiej tradycji i jednym z pierwszych sposobów zaistniałym bardzo spontanicznie i żywiołowo, były w przeszłości i są obecnie pielgrzymki do relikwii św. Brygidy w Vadstene. Spotkania te od początku funkcjonowania organizacji *Sveriges Unga Katoliker* zajmowały znaczące miejsce, a także obecnie pełnią ważną rolę wśród różnych propozycji⁷⁵. Odbywają się co dwa lata i nie są to tylko tradycyjne pielgrzymki, raczej przybrały one postać zjazdów młodzieżowych mających na celu umożliwienie spotkania młodym katolikom różnego pochodzenia przyjeżdżającym z całej Szwecji. Głównym ich celem jest jednocześnie się na wspólnej modlitwie, zwłaszcza na Eucharystii i adoracji Najświętszego Sakramentu, wysłuchanie katechezy wygłaszanej od 1998 roku przez biskupa⁷⁶, wymiana doświadczeń w grupach dyskusyjnych, tzw. *workshops*, zapoznanie się z różnymi formami działalności organizacyjnej, ruchami kato-

⁷³ Por. *SUK mål och vision*, Pärn: *Framtidskongressen*, mps, SUK Arkiv – Stockholm.

⁷⁴ Por. A. Arborelius, *Enhet i mångfald*, Herdabrev under jubileumsåret, Stockholm-Malmö 2004, s. 6.

⁷⁵ Por. *Stifts ungdomsdagar* (SUD), SUK Arkiv – Stockholm.

⁷⁶ W 1998 roku, gdy ordynariuszem diecezji sztokholmskiej został karmelita Anders Arborelius OCD, ożywił on zainteresowanie sprawami młodych katolików w diecezji oraz położył nacisk na duszpasterstwo młodzieżowe, osobiście angażując się w różnego rodzaju akcje i propozycje młodych ludzi. Spotkania młodzieży katolickiej w Vadstene są według niego jedną z najważniejszych okazji sprzyjających jednoczeniu, integrowaniu i socjalizowaniu młodzieży z różnych krajów i tradycji we wspólnocie Kościoła katolickiego.

lickimi, formami życia apostołskiego i zakonnego, promocja i zakup lektury oraz nowości na rynku wydawniczym i medialnym, a także zwykle dzielenie się osobistymi doświadczeniami życia w nowym, wielokulturowym, odmiennym społeczeństwie.

Podczas analizy materiałów archiwalnych związku *Sveriges Unga Katoliker* często nasuwa się wniosek, że młodzi działacze od początku starali się kłaść nacisk na profesjonalne przygotowywanie się do prowadzenia działalności i przewidywali, że niezbędne jest tworzenie kadr, które w przyszłości będą mogły kontynuować rozpoczęte dzieło. W tym celu, od 1940 roku, przez wiele lat organizowano *Nordiska Ledarskolor*⁷⁷. Przerodziły się one w *Nordisk Katolsk Ungdomsrådet*⁷⁸, organizację, która stała się miejscem spotkań i wymiany doświadczeń młodzieży zaangażowanej w działalność struktur duszpasterstwa młodzieżowego w Kościele katolickim w całej Skandynawii. Pierwotna forma kształcenia i przygotowywania liderów związków, stowarzyszeń i organizacji funkcjonuje do dzisiaj w postaci tzw. szkół liderów, przeprowadzanych przez przygotowanych do tego instruktorów i konsultantów⁷⁹.

Pozytywnie odpowiadając na pomysł jednego ze związków, w 1966 roku rozpoczęto organizowanie tzw. *KULVeckan*⁸⁰, będącego formą tygodniowych wyjazdów z dokładnie zorganizowanym i zaplanowanym czasem na poszczególne zajęcia oraz tematem wyjazdowym. Angażowały one każdego członka w jakiś zakres przygotowań i podczas trwania akcji. Forma takiej aktywności trwała do lat 90-tych i przynosiła wymierne efekty, a wielu jej uczestników do dzisiaj docenia jej wartość w dziedzinie wprowadzania w życie społeczne.

Przestrzeń działalności związku *Sveriges Unga Katoliker* jest miejscem, w którym katolicy muszą się odnaleźć wśród wielu innych wyznań chrześcijańskich. Jedną z form socjalizacji i jednoczenia młodych imigrantów z przedstawicielami innych grup młodych chrześcijan jest wspomniana już wcześniej, organizowana od 1968 roku doroczna pielgrzymka do Vadstena do relikwii św. Brygidy, która oprócz znaczenia integracyjnego wewnątrz społeczności młodych imigrantów, posiada także znaczenie i charakter ekumeniczny⁸¹. Ożywiła ona współpracę młodych chrześcijan nie na poziomie dyskusji teologicznych, ale poprzez wspólną modlitwę przez wstawiennictwo św. Brygidy, której przykład i autorytet jest ważny dla każdego

⁷⁷ Nordyckie Szkoły Liderów (tłum. własne), por. C. Ekelöf, *Nordiskt samarbete*, s. 7, pkt. 2.

⁷⁸ Rada Katolickich Związków Młodzieżowych Krajów Nordyckich (tłum. własne).

⁷⁹ Są to osoby zatrudnione przez związek SUK w roli tzw. *Ungdomskonsulent*.

⁸⁰ Katolsk Ungdoms Läger.

⁸¹ Por. C. Ekelöf, *Varje katolik*, [w:] *SUK 1934-1984 historik*, s. 8, pkt. 2.

chrześcijanina w Szwecji⁸². Ważna w tej perspektywie jest także „forma medytacji w drodze” dla starszej młodzieży, nawiązująca do szczególnej metody i propozycji integrowania młodych imigrantów w łonie Kościoła katolickiego – może najważniejsza i najbardziej skuteczna – jaką są wspólnie przeżywane rekolekcje. Cieszą się one dużym powodzeniem u młodzieży poważnie traktującej swoją wiarę i systematycznie pogłębiającej życie duchowe, a każdorazowe staranne dobieranie osób głoszących nauki i konferencje zapewnia prowadzenie kierownictwa duchowego przez doświadczonych duchownych i właściwe ustawienie optyki prowadzenia dialogu interkulturowego⁸³.

W odpowiedzi na rosnące zapotrzebowanie socjalizacji i integracji, spowodowane coraz większą izolacją grup młodzieży hiszpańskojęzycznej i latynoamerykańskiej, rozpoczęto w 1984 roku organizowanie weekendowych, wyjazdowych spotkań o nazwie *Multi Kulti Läger*. Celem takich zjazdów było dostrzeżenie odmienności kulturowej poszczególnych społeczności młodych imigrantów, wzajemne poznawanie, zżywanie się, nawiązywanie znajomości i przyjaźni, aby dobre relacje przenosić na zgodne i właściwe dla wielokulturowości Szwecji funkcjonowanie w najbliższej społeczności – koleżeńskej i szkolnej. Podczas takich spotkań uczono się także szacunku dla innych ceremonii, tradycji, różnych przejawów pobożności i ekspresji wiary oraz kultury. Specyfiką działalności związku *Sveriges Unga Katoliker* jest także to, iż odczytując znaki czasu potrafi wyczuć potrzeby młodzieży.

Nie mniej ważną metodą socjalizacyjno-integracyjną i propozycją mającą na uwadze młody wiek odbiorców działalności *Sveriges Unga Katoliker* są tradycyjne formy działalności organizacji młodzieżowej, takie jak: wspólne wyjazdy noworoczne, kursy i obozy taneczne, turnieje sportowe w poszczególnych regionach⁸⁴ (zwłaszcza, cieszący się wielkim powodzeniem od 2006 roku halowy turniej piłki nożnej tzw. *Sportturnering* w Örebro, gromadzący do 600 uczestników różnych narodowości⁸⁵). Osobnym wielkim tematem są różnego rodzaju projekty angażujące młodzież w przeróżnych kategoriach zainteresowań, od sportowych, krajoznawczych, tanecznych, aż po pomoc niesioną krajom zagrożonym, zacofanym, współpracę z organizacjami charytatywnymi, takimi jak *Caritas*⁸⁶, Armia Zbawienia i Czerwony Krzyż. Du-

⁸² Por. J. Iwaszkiewicz, *Macierzyński patronat dla Europy – rzecz o św. Brygidzie Szwedzkiej*, Wyd. „Apostolicum”, Ząbki 2003, s. 94.

⁸³ Por. Verksamhetsberättelse från 1995-2010, Titel: *Reträtter*.

⁸⁴ Por. Verksamhetsberättelse från 2000-2010, Titel: *Läger, sportturneringar*.

⁸⁵ Por. A. Nilsson, *Unga katoliker vann klart över den almäna sekulariseringen*, „Dagen – Ekumeniskt tidning i Sverige” (2008.04.22), s. 2.

⁸⁶ Por. *Caritas Sverige*, „Verksamhetsberättelse 1999”, s. 32; *Caritas*, „Verksamhetsberättelse 2002”, s. 17; *Caritas*, „Verksamhetsberättelse 2004”, s. 19; C. Fredestad, *Caritativa Utskottet*, „Verksamhetsberättelse 2005”, s. 5; C. Fredestad, *Caritas*, tamże, s. 3; N. Nao, *Caritativa Utskottet*, „Verksamhetsberättelse 2006”, s. 7.

żą popularnością cieszą się także od 2002 roku projekty o nazwie *dubbel utsatthet*⁸⁷ skierowane do tych, którzy są zainteresowani niesieniem pomocy osobom niepełnosprawnym. Pomocny w angażowaniu oraz skupianiu wokół idei jednoczenia i poszukiwania tego, co łączy, jest projekt integracyjny, wprowadzony w działalność *Sveriges Unga Katoliker* w 2008 roku, mający na celu nawiązanie lepszych kontaktów między istniejącymi w związku mocno niezależnymi tzw. grupami narodowymi latynoamerykanów⁸⁸, Polaków⁸⁹, Erytreńczyków⁹⁰ oraz Chorwatów⁹¹. Na tej bazie trwa poszukiwanie nowych, wychodzących naprzeciw oczekiwaniom i możliwościom, sposobów i metod socjalizacji⁹² i łączenia tych grup w najbardziej newralgicznych punktach, a także wysiłek oraz ciężar łagodzenia antagonizmów.

Szczytem oraz właściwym podsumowaniem działalności socjalizującej i jednoczącej młodych imigrantów przez SUK są wspólnie przygotowywane, poprzez okres wymaganej przez głównych organizatorów formacji, wyjazdu na Światowe Dni Młodzieży z Ojcem Świętym. Dzięki tym wyjazdom, przeżywanym w klimacie duchowego i przyjaznego wzrastania, młody, wielonarodowy i wielokulturowy Kościół katolicki w Szwecji nabiera nowej energii i entuzjazmu, a młodzi ludzie coraz bardziej dojrzejwią do świadomości, że właśnie w tym miejscu mogą wiele zrobić dla tworzenia jednej społeczności z mozaiki kultur i narodowości w duchu wiary.

Zjawisko imigracji zawsze pociągało za sobą różnorakie konsekwencje. W obszarze zainteresowania tym zjawiskiem i troski Kościoła katolickiego istnieje duża wrażliwość i zrozumienie. Istniejące tendencje oraz okoliczności sprzyjające izolacji imigrantów – zwłaszcza młodych, a także marginalizowania ich obecności, powinny być, zgodnie z nauczaniem Kościoła, przezwyciężane tak, aby każdy, zwłaszcza imigrant w wieku dorastania, odnalazł w nowej społeczności, w nowym kraju i kulturze swoje własne miejsce oraz mógł się rozwijać i realizować swoje życiowe plany i marzenia⁹³. Kościół katolicki w Szwecji, poprzez zaprezentowane inicjatywy i propozycje skierowane do młodych imigrantów, próbuje stworzyć właściwy klimat dla ich socjalizacji i integracji, przewidując, że jest to właściwa droga budowania nowej społeczności katolickiej w postmodernistycznym społeczeństwie.

⁸⁷ Wrażliwość do kwadratu lub podwójna wrażliwość (tłum. własne). Por. A. Bieliński, *Dubbel Utsatthet*, "Verksamhetsberättelse 2002", s. 16.

⁸⁸ Latynoamerykańska Unga Katoliker i Sverige – LUKIS.

⁸⁹ Polska Unga Katoliker i Sverige – PUKIS.

⁹⁰ *Geez Rite* – GR.

⁹¹ Sveriges Kroatiska Katoliker – SKK.

⁹² Por. P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Wydawnictwo ZNAK 2006, s. 392-393, 400-410.

⁹³ Por. Papińska Rada Iustitia et Pax, *Kompendium Nauki Społecznej Kościoła*, Kielce 2005, s. 297.

Rozdział IV

Integracja imigrantów w przestrzeni religijno-kulturowo-socjalnej

Poszukując odpowiedzi na pytanie: gdzie i w jaki sposób dokonuje się faktyczna integracja imigrantów katolickich w Kościele katolickim w Szwecji, należy dotknąć obszarów bardzo ważnych z punktu widzenia osoby wierzącej i praktykującej. Są nimi z pewnością prowadzenie dialogu z chrześcijanami innych wyznań oraz przedstawicielami innych religii, działalność charytatywna w celu niesienia pomocy potrzebującym zarówno w miejscu pobytu jak i w krajach najbardziej potrzebujących, a także zaangażowanie w działalność ruchów religijnych będących naturalnym miejscem przeżywania i tworzenia kultury chrześcijańskiej poprzez dzielenie się własnymi doświadczeniami i możliwościami w celu tworzenia miejsca dialogu, aby budować klimat solidarności.

4.1 Dialog ekumeniczny i międzyreligijny drogą tworzenia „kultury przyjęcia”

Szwecja jako kraj wolności religijnej, tolerancji, dialogu oraz akceptowania odmienności i różnorodności, posiada także pionierskie tradycje dialogu ekumenicznego. W tym kraju, gdzie chrześcijaństwo – wskutek systemowego wprowadzania idei reformatorskich w XVI wieku – oficjalnie i formalnie zostało odłączone od wpływu władzy papieskiej w 1593 roku decyzją synodu (*kyrkomöte*) w Uppsali¹, 332 lata później, za sprawą arcybiskupa Natana Söderbloma (1866-1931, profesor Akademii Szwedzkiej i laureat Nagrody Nobla w 1930 roku za działalność na rzecz pokoju)², zorganizowano kongres ekumeniczny w 1925 roku w Sztokholmie, pod hasłem *Universal Christian Conference on Life and Work*, podczas którego podjęto

¹ Por. O. Bexell, J. A. Hellström, *Svenska Kyrkan*, [w:] *Kyrkans Liv. Introduktion till kyrkovetenskapen*, s. 101. Por. także M. Nyman, *Förlorarnas historia. Katolsk liv i Sverige från Gustav Vasa till drottning Kristina*, s. 72-83; D. Assarsson, *Från Gustaf III till Gustaf VI Adolf – vår kyrka i nutiden*, [w:] *Katolska kyrkan i Sverige*, s. 297.

² Por. Lars Olof Jonathan (Nathan) Söderblom, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Natan_S%C3%B6derblom>, (data dostępu: 11.07.2012).

pierwsze od wielu lat próby refleksji o konieczności rozpoczęcia wysiłków zmierzających do odbudowy jedności i zbliżenia Kościołów chrześcijańskich jako warunku budowy i zabezpieczenia pokoju na świecie³. Była ona drugą z kolei konferencją tego typu⁴ wprowadzającą nową jakość w dialog ekumeniczny.

Obecnie po stronie chrześcijan niekatolików wszystkie większe wyznania protestanckie w Europie należą do konferencji Kościołów europejskich (KEK – *Konferenz Europäischer Kirchen*)⁵ współpracującej z jej odpowiednikiem po stronie Kościoła katolickiego, którym jest Komisja Episkopatów Wspólnoty Europejskiej (COMECE – *Commission des Episcopats de la Communauté Européenne*)⁶.

Jedną z ważnych postaci tego ruchu po II wojnie światowej był zasłużony przewodniczący Organizacji Narodów Zjednoczonych w latach 1953-1961 Dag Hammarskjöld (1905-1961), który zginął w katastrofie lotniczej w Zambii⁷. Wraz z ojcami założycielami Unii Europejskiej, Robertem Schumanem (1886-1963)⁸, Konradem Adenauem (1876-1967)⁹, Jeanem Monnetem (1888-1979)¹⁰ czy Alcide de Gasperim (1881-1954)¹¹, uaktywnił on na forum międzynarodowym dyskusję o potrzebie zjednoczenia wokół wspólnych uniwersalnych wartości, zwłaszcza wartości chrześcijańskich, aby uchronić świat przed tragizmem wydarzeń podobnych do II wojny światowej. Z takiego nurtu tradycji kulturowej i religijności szwedzkiej, otwartej na dialog i porozumienie (istniały także odmienne tendencje kontestujące kierunek szerokiej współpracy z innymi wyznaniem) wyrastał dialog ekumeniczny, prowadzony w jednym z najbardziej zsekularyzowanych państw na świecie. Niestety, obecnie, na gruncie kultury ponowoczesnej, w połączeniu trendów liberalno-socjalistyczno-modernistycznych,

³ Por. S. E. Brodd, *Ekumenik – skärningspunkt mellan id och verklighet*, [w:] *Kyrkans Liv. Introduktion till kyrkovetenskapen*, s. 289.

⁴ Konferencje ekumeniczne wyznań protestanckich odbyły się dotychczas w następujących miejscach: Edinburgh (1910), Stockholm (1925), Oxford (1937), Utrecht (1937), Amsterdam (1948), Evanston (1954), New Delhi (1961), Uppsala (1968), Nairobi (1975), Vancouver (1983), Canberra (1991). Por. tamże, s. 290. Planowane jest kolejne spotkanie w Seulu w 2013. Por. Dominikansyrstrarna i Sverige, <<http://www.dominikansyrstrarna.se/viewNavMenu.do?menuID=14>>, (data dostępu: 11.11.2012).

⁵ Por. S. E. Brodd, *Ekumenik – skärningspunkt mellan id och verklighet*, s. 296.

⁶ Por. Commission des Episcopats de la Communauté Européenne, <<http://www.comece.org/>>, (data dostępu: 11.11.2012).

⁷ *Dag Hjalmar Agne Carl Hammarskjöld biografi*, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Dag_Hammarskj%C3%B6ld>, (data dostępu: 11.07.2012).

⁸ Por. *Europeistyka w zarysie*, red. A. Nowak, D. Milczarek, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006, s. 26.

⁹ Por. *Ojcowie Założyciele UE*, <http://europa.eu/about-eu/eu-history/founding-fathers/index_pl.htm>, (data dostępu: 30.11.2012).

¹⁰ Por. tamże.

¹¹ Por. tamże.

powstaje „nowa kultura”¹², stająca się coraz bardziej europejską modą i awangardą, pomijająca i marginalizująca wartości i humanizm chrześcijański, który zostaje przez nią uznany za źródło zacofania, ksenofobi, nacjonalizmów, problemów psychicznych ludzi, zaporę dla tolerancji, integracji i rozwoju społecznego.

W takiej sytuacji, jako konieczność konsolidacji i umocnienia z jednej strony, a także jako kontynuację wcześniejszej współpracy i poszukiwania wspólnych obszarów w ramach wspólnoty wiary, powołano do istnienia *Sveriges Kristna Råd*. Tę platformę porozumienia tworzą prawie wszystkie wyznania chrześcijańskie obecne w Szwecji. Głównym jej celem jest wypracowywanie odpowiedzi na pytania teologiczno-dogmatyczne, wyjaśnianie wątpliwości historycznych, uzgadnianie wspólnego stanowiska w dialogu z innymi religiami, dyskusja nad problemami moralnymi (niezmiernie trudna z racji uzależnienia Kościoła Szwedzkiego od prawodawstwa państwowego w kwestiach moralnych), wytyczanie kierunków zaangażowania w różne dziedziny życia społecznego.

W rozbudowanym projekcie działalności, pomocnym przy współpracy ekumenicznej i budowaniu jednego Kościoła w takich sektorach, jak: dialog w służbie zdrowia, w pracy akademickiej i szkolnej, w pomocy duchowej i psychologicznej niesionej więźniom i pracownikom więziennictwa, w tygodniach modlitw o jedność chrześcijan, istnieje także sektor zajmujący się rozwojem kultury pokoju¹³. Zachęcając do tego wspólnego dzieła, *Sveriges Kristna Råd* prezentuje swoje stanowisko w następujący sposób: „Pokój jest czymś więcej niż brakiem konfliktu zbrojnego. Pokój musi być realizowany w rodzinie, w sąsiedztwie, w miastach, między grupami i narodami. Takie rodzaje pokoju są ze sobą powiązane i wzajemnie od siebie zależne. Pokój nie jest czymś, co przychodzi samo, ale musi być zbudowany naszym wspólnym wysiłkiem. Nie mogą wszyscy robić wszystkiego, ale razem, każdy wokół siebie, możemy ułożyć *puzzle*, które będą stanowić piękną, pokojową całość. W Kościołach jesteśmy wielką wspólnotą, gdzie są wszystkie części jednego ciała, pozostające w pragnieniu budowy pokoju”¹⁴.

¹² Nowy, ateistyczny trend kulturowy rozwijający się w skandynawskich środowiskach lewicowych i neoliberalnych, głoszący hasła całkowitego rozdzielenia *sacrum* od *profanum* w życiu społecznym, kulturowej i obyczajowej rewolucji w Europie i świecie, będący oparciem ideologicznym dla zwolenników teorii *gender* i innych nurtów, poglądów i ruchów charakterystycznych dla neoliberalnych grup społecznych. Por. *Humanisterna i Sverige*, <www.humanisterna.se>, (data dostępu: 23.03.2013). Por. także, J. Höffner, *Chrześcijańska Nauka Społeczna*, tłum. I. Bokwa, Wydawnictwo Fundacji ATK, Warszawa 1999, s. 183-196.

¹³ Por. *Sveriges Kristna Råd*, <<http://www.skr.org/verksamheter/>>, (data dostępu: 2012.11.10)

¹⁴ *Sveriges Kristna Råd*, <<http://www.skr.org/verksamheter/ekumenisk-diakonikyrika-samhalle/fredskultur/>>, (data dostępu: 2012.11.11), tłum. własne.

W ramach tego programu *Sveriges Kristna Råd* zajmuje się także kwestią imigracji i integracji w Szwecji¹⁵, dostrzegając całą złożoność trudnej sytuacji osób opuszczających swój kraj i oczekujących pomocy w nowym miejscu¹⁶. Od wielu lat prowadzi wiele form aktywności, zarówno w Szwecji, jak i poza nią dzięki kontaktom i międzynarodowej współpracy. *Sveriges Kristna Råd* posiada grupy robocze ds. migracji i integracji, które tworzą osoby różnych wyznań, które posiadają wiedzę i zawodowe doświadczenie w dziedzinie migracji ludności¹⁷. Grupa ta monitoruje rozwój i działania władz oraz administracji państwowej (zwłaszcza *Migrationsverket*¹⁸) oraz współpracuje z agencjami doradztwa prawnego dla imigrantów, z parlamentarną radą ds. przemieszczeń ludności, tzw. *FARR*¹⁹ (*Flytninggruppernas riksråd*), a także innymi organami administracji publicznej. Kiedy zachodzi taka potrzeba, stara się także wpływać na decyzje polityczne, uczestnicząc czynnie w dyskusji o problemach imigrantów w Szwecji. Praca ta polega także na wskazywaniu możliwości i opracowywaniu konkretnych propozycji niesienia pomocy w zaistniałych sytuacjach. Działalność taka jest konkretnym wsparciem dla zaangażowania na poziomie lokalnym, gdzie istnieje wiele przykładów zainteresowania i wrażliwości. Przede wszystkim jest ona widoczna w parafiach chrześcijańskich różnych wyznań współpracujących ze sobą dla dobra uchodźców, którzy otrzymują praktyczną i faktyczną opiekę oraz wsparcie, poprzez różne formy doradztwa, a czasami poprzez aktywny wpływ na podejmowanie decyzji administracji lokalnej²⁰. Podstawą takiego zaangażowania jest poczucie solidarności i przekonanie, że wszyscy ludzie mają taką samą wartość i oczekują traktowania w każdym miejscu z szacunkiem i troską.

¹⁵ Por. *Sveriges Kristna Råd*, <<http://www.skr.org/verksamheter/ekumenisk-diakonikyрка-samhalle/migrationsjukvard/>>, (data dostępu: 12.11.2012).

¹⁶ Projekt dotyczący migracji przeprowadzony w 2009 roku próbował odpowiedzieć na pytanie, dlaczego ludzie są zmuszeni do zmiany miejsca zamieszkania i co można zrobić, aby zmienić tę sytuację. Podaje on, iż w historii ludzkości zjawisko to występowało z mniejszym lub większym natężeniem, ale wydaje się, że obecnie staje się powszechne. Powodów może być wiele (edukacja, praca, miłość, potrzeba zmiany, ucieczka przed trudną sytuacją, pragnienie życia w pokoju). Około 200 milionów ludzi żyje z różnych powodów w kraju innym niż kraj, w którym się urodzili. Według wielu badań, imigranci przyczyniają się do rozwoju gospodarczego zarówno w krajach, w których żyją, jak i w ich krajach ojczystych. Migracja prowadzi również do wzrostu rozprzestrzeniania się idei i doświadczeń. Niestety, statystyki podają, iż dzisiaj 40 mln ludzi to uchodźcy. Ci, którzy uciekają, często próbują uniknąć skutków wojny, ubóstwa i degradacji środowiska – doświadczają prześladowań z powodu swych przekonań religijnych, przekonań i poglądów politycznych. Większość uchodźców nie ucieka daleko, zmieniając miejsce w ramach własnego kraju, lub poddają się przesiedleniu do sąsiedniego kraju. Wielu z nich żyje w obozach dla uchodźców lub anonimowo w dużych miastach, w państwach takich jak Syria, Pakistan i Kenia. Por. tamże.

¹⁷ Por. tamże.

¹⁸ Państwowy urząd ds. migracji ludności w Szwecji.

¹⁹ Por. *Sveriges Kristna Råd*, <<http://www.skr.org/verksamheter/ekumenisk-diakonikyрка-samhalle/migrationsjukvard/>>, (data dostępu: 18.11.2012).

²⁰ Por. tamże.

Podczas rzeczywistego dialogu opartego na prawdzie i wzajemnym szacunku, poszukującego rozwiązań przesiąkniętych optyką chrześcijańskiej troski o innych, można wypracowywać wartość nazywaną kulturą przyjmowania imigrantów²¹ z całym bagażem ich odmienności kulturowej i oczekiwań na miarę osiągnięć cywilizacyjnych i doświadczeń Europy Północnej. Dialog ten sam w sobie jest wartością, tworząc przestrzeń wymiany poglądów, opinii i wzajemnego tłumaczenia oraz uzasadniania praktyk różnych obszarów realizacji życia chrześcijańskiego, w obszarze indywidualnym, małżeńskim, rodzinnym, społecznym, politycznym, charytatywnym. Nie podlega dyskusji, iż podczas różnych spotkań, konferencji, sympozjów, rekolekcji dochodzi od zbliżenia, zmniejszania wzajemnego dystansu, poznawania, nawiązywania przyjaźni, rosnącego zrozumienia. Ujawniają się podczas jego trwania także różnice, pęknięcia, rysy, niedomówienia, brak wzajemnego szacunku, posądzenia o prozelityzm oraz brak pogłębionej wiedzy o tym, co różni i dlaczego. Dialog ekumeniczny i międzyreligijny w Szwecji odsłania bardzo ciekawe obszary i pola niedopracowanych jeszcze zagadnień w kontekście tworzenia kultury przyjmowania osób poszukujących w tym kraju swego nowego miejsca egzystencji.

Pierwszym z głównych problemów, jaki się zauważa na gruncie tego dialogu, zwłaszcza podnoszonego przez stronę protestancką w odniesieniu do katolików imigrantów jest uprawianie prozelityzmu. W głównym dokumencie *Sveriges Kristna Råd* o dialogu ekumenicznym²², który jest fundamentem i *Charta Oecumenica* wysiłków i działań zmierzających do budowania jedności, w ósmym punkcie dokumentu noszącego tytuł: *Mów tak*

²¹ Sformułowanie to (kultura przyjęcia) wprowadzili do literatury przedmiotu Janusz Balicki i Wojciech Nessel, komentując i powołując się na orędzia papieża Jana Pawła II na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy: „Ojciec Święty Jan Paweł II w kolejnych 20 orędziach na Dzień Migranta i Uchodźcy w latach 1985-2005 nie tyle w sposób systematyczny, ile morfologiczny diagnozował i opisywał problemy rodzące się z fenomenu współczesnych migracji oraz zwracał uwagę na konieczne reperkusje w szeroko pojętej działalności apostołowskiej Kościoła na rzecz migrantów. Poruszał problem łamania podstawowych praw migranta, wskazywał na potrzebę godziwego przyjęcia przybyszów, uszanowania ich tożsamości kulturowej, budowania kultury przyjęcia oraz solidarności z migrantami. Papież widział migrującego człowieka w kontekście kształtowania się migracyjnych szlaków współczesnego świata, poprzez przemieszczanie się dóbr kultury, kapitału i technologii. Jan Paweł II przyglądał się zyciowi wzrostowi liczby migrantów, ponieważ widział wielką szansę nawiązania i rozwijania dialogu między różnorakimi kulturami oraz umacnianie się powszechnego braterstwa, w migrujących zaś dostrzegał obraz Kościoła jako ludu pielgrzymującego. Dla Ojca Świętego migracja niosła ze sobą także możliwość intensywnej i wielostronnej wymiany osób. Wierni, którzy podejmowali ten życiowy wybór, stawali przed szansą podniesienia poziomu życia i powodowali tym samym przenikanie się wartości kulturowych, społecznych i politycznych. Migracja niosła ze sobą również implikacje etyczne i społeczne, które w orędziach papieskich budziły nadzieję na postęp społeczny i budowanie rodziny ludzkiej ponad wszelkimi podziałami”. Jan Paweł II, *Orędzia na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 1985-2005*, s. 7.

²² Por. *Tio tumregler för god ekumenik. Riktlinjer för det växande samarbetet mellan kyrkorna i Europa i Sverige*, SKR, *Kyrkorna tillsammans*, <<http://www.skr.org/verksamheter/ekumenisk-teologi/tio-tumregler/>>, (data dostępu: 28.11.2012).

ewangelizacji – nie prozelityzmowi (*Säg ja till evangelisation – nej proselitism*)²³ zapisano, że misje i ewangelizacja należą do istoty Kościoła²⁴. Każdy Kościół i każdy chrześcijanin jest posłany, aby dzielić się swoją wiarą. Celem ewangelizacji jest głoszenie zbawienia dokonanego przez Jezusa Chrystusa²⁵. Działalność taka nie powinna być powodem osłabienia lub zerwania powiązań ze wspólnotą własnego Kościoła, ale pogłębieniem własnej wiary²⁶. W takim kontekście autorzy *Tio tumregler för god ekumenik* odróżniają ewangelizację od prozelityzmu, czyli od takiego dążenia poszczególnych chrześcijan, które ma na celu namawianie innych chrześcijan, grupy lub parafie do opuszczenia swojego wyznania i przejścia do innego. Pomimo takiej deklaracji zdarza się, że ze strony katolickich imigrantów, rodziców dzieci i młodzieży zatroskanych o ich wiarę, pojawiają się świadectwa, iż młodzież w szkołach podczas zajęć z religii jest namawiana do przygotowania i przyjmowania konfirmacji²⁷ w Kościele Szwedzkim (*Svenska kyrkan*)²⁸ bez uwzględnienia, a wręcz ze zbagatelizowaniem ich przynależności do Kościoła katolickiego²⁹. Stawia się wówczas na pierwszym miejscu możliwość wspólnych, klasowych wyjazdów integracyjnych oraz przeżycia uroczystości z koleżankami i kolegami, nie stosując zasady współpracy ekumenicznej w Szwecji, pomniejszając jej wartość i znaczenie kulturowe.

Kolejnym problemem zauważanym w dialogu jest sytuacja, gdy katolicy imigranci zamieszkują w regionie, gdzie nie ma kościoła i parafii katolickiej³⁰, a administracja Kościoła Szwedzkiego bardzo sprawnie i szybko ogarnia ich opieką, nie tylko informując o nabożeństwach i różnych propozycjach życia parafialnego, ale także oferując konkretną pomoc socjalną, doradczą i charytatywną³¹. Przywiązując do siebie i angażując w różne formy aktywności parafialnej, nie informuje jednak, że jest to parafia ewangelicko-luterańska lub innego wyznania protestanckiego, że będąc katolikami powinni nawiązać kontakt z najbliższą parafią katolicką, że mają prawo

²³ Por. tamże.

²⁴ Por. KKK 905.

²⁵ Por. tamże.

²⁶ Por. *Tio tumregler för god ekumenik. Riktlinjer för det växande samarbetet mellan kyrkorna i Europa i Sverige*, SKR, *Kyrkorna tillsammans*, <<http://www.skr.org/verksamheter/ekumenisk-teologi/tio-tumregler/>>, (data dostępu: 10.12.2012).

²⁷ W Kościele Szwedzkim odpowiednik sakramentu dojrzałości chrześcijańskiej (bierzmowania) Kościoła katolickiego, niebędący jednak sakramentem, tylko wprowadzeniem w życie liturgiczne luterańskiej wspólnoty wyznaniowej.

²⁸ Por. *Ekumenik – enhet och vänskap*, „Katolsk Magasin” (2011) 7-8, s. 3.

²⁹ Por. DE 19-23.

³⁰ Por. tamże.

³¹ Por. tamże.

do wychowania dzieci według zasad moralnych swego wyznania i korzystania z pomocy duchowej i sakramentalnej oraz według prawa szwedzkiego powinni płacić podatek kościelny na wyznanie, do którego należą³² (co powinni zadeklarować w zeznaniu podatkowym, gdyż w innym przypadku podatek pobierany jest na utrzymanie kościoła państwowego lub na funkcjonowanie opieki społecznej).

Zauważa się także, iż niektóre parafie zielonoświątkowców³³ lub zbory baptystów³⁴ w Szwecji są bardzo aktywne w wyrażaniu swoich antypatii lub wręcz agresywnie występują przeciwko grupom narodowym imigrantów o wyznaniu katolickim lub prawosławnym. Dotyczy to zwłaszcza uchodźców z Iraku (z Chaldejskiego Kościoła Katolickiego), uchodźców z krajów afrykańskich i niektórych grup Romów³⁵. Poza tym zauważa się pastorów oraz pastorki z innych wyznań chrześcijańskich, którzy w ramach swego zatrudnienia, podejmują się przygotowania i pomocy formalno-organizacyjnej przy sprawach ślubnych członków Kościoła katolickiego, nie informując ani o różnicach w skutkach zawierania małżeństwa w *Svenska Kyrkan*, ani o uznaniu takiego małżeństwa za niesakramentalne w Kościele katolickim. Następstwem tego są z kolei pretensje i zarzuty wobec katolickiej kurii biskupiej, że jest rygorystyczna, nie rozumie problemów współczesnego nowoczesnego społeczeństwa, utrudnia integrację imigrantów chcących założyć nowe rodziny w nowej sytuacji i miejscu oraz dzieli chrześcijan, nie sanując³⁶ związku małżeńskiego zawartego w Kościele Szwedzkim. Przy tej okazji pojawia się także problem przynależności do Kościoła i przyjmowania chrztu świętego. W wielu parafiach protestanckich nie zachowuje się formuły trynitarniej przy udzielaniu tego sakramentu (udzielając chrztu np. „w imię Syna Bożego” lub „w obecności Ducha Świętego”), co według Kościoła katolickiego jest niewłaściwe i nie może być uznane za ważne. Nieprawidłowość ta dotyka

³² Por. Sveriges Riksdag, Svensk författningssamling, *Lag (1999: 291) om avgift till registrerat trossamfund*, <http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-1999291-om-avgift-till-_sf-1999-291/>, (data dostępu: 20.11.2012). Por. także *Samhällsguiden. En handbok i offentlig service*, 21: a upplagan, Fritzes-WS Bookwell, Stockholm 2009, s. 302.

³³ Potoczna nazwa jednego z wolnych Kościołów protestanckich nurtu pentekostalnego, powstałego w 1900 roku w Kansas. Jego nazwa w j. angielskim *The Pentecostal Church*, w j. szwedzkim posiada dwie formy: *Pentekostal kyrka* lub potocznie *Pingstkyrka*.

³⁴ Protestantcki nurt w chrześcijaństwie, który powstał w Amsterdamie w 1609 roku. Oficjalna nazwa to Kościół Chrześcijan Baptystów. W Szwecji rozpoczął działalność w 1848 roku w Landa Socken niedaleko Göteborg. Obecnie jest aktywnie zaangażowany w różne formy ewangelizacyjne w Szwecji oraz na polu dialogu ekumenicznego, m. in. wydając ekumeniczny modlitewnik używany przez kilka wolnych Kościołów chrześcijańskich w Szwecji.

³⁵ Por. *Ekumenik - enhet och vänskap*, s. 3.

³⁶ W terminologii kanonicznej termin określający prawne uzdrowienie, poprawienie, uważnienie czynu, zwłaszcza w odniesieniu do sposobu zawarcia sakramentu małżeństwa. Por. KPK, kan. 1156-1165.

zwłaszcza grup imigrantów z krajów afrykańskich lub latynoamerykańskich³⁷, którym bardzo trudno odnaleźć swoje miejsce w tzw. Szwedzkim Kościele Katolickim (lub Kościele katolickim w Szwecji)³⁸ z racji dużych różnic kulturowych, skromnej dynamiki przeżywania liturgii, chłodnych relacji interpersonalnych, stawiania na najważniejszym miejscu (zdaniem imigrantów) tradycji i kultury szwedzkiej w budowaniu integracji. Z tej racji lepiej odnajdują oni swe miejsce w pełnych spontaniczności, otwartości i nowoczesności grupach chrześcijan z parafii zielonoświątkowców³⁹. Ponieważ jednak chcą pozostać katolikami, celowo przysmakują oczy na oczywiste różnice, by móc trwać we wspólnocie, gdzie lepiej się czują i znajdują przyjaciół.

W związku z tym należy postawić pytanie jak Kościół katolicki może i powinien zaradzić sytuacji, gdy przypadku imigrantów poszukujących konkretnej pomocy w uzyskaniu np. azylu, mieszkania, pracy, pomocy materialnej, opieki medycznej, otrzymywanie jej jest łatwiejsze w grupie chrześcijan innej niż katolicka? Takie sytuacje powinny mobilizować do przemyśleń, dyskusji i prowadzić do usprawnienia różnych form informowania oraz otaczania imigrantów różnych wyznań chrześcijańskich właściwą opieką przy właściwej dla nich wspólnocie kościelnej, do której przynależą. Jeśli natomiast jakaś wspólnota nie posiada odpowiednich narzędzi, metod i sposobów, aby pomóc imigrantom swego wyznania, w ramach dialogu ekumenicznego i wzajemnego wspierania się chrześcijan, powinna taką pomoc otrzymać. Budując jednak dialog i jedność na elementarnej lojalności, trzeba uważać, aby w takich sytuacjach nie popadać w prozelityzm, ale ewangelizować, pomagając ludziom w potrzebie. Perspektywa katolicka w Szwecji w tym względzie jest bardzo czytelna: budowanie jedności jest możliwe z tymi, którzy tej jedności pragną poprzez przeżywanie wiary na sposób katolicki, aby budować widzialną wspólnotę Kościoła⁴⁰. Z tymi natomiast, którzy nie podzielają w całości nauczania Kościoła katolickiego w sferze dogmatów i moralności, można się przyjaźnić, prowadząc wspólną działalność dla dobra innych, szanując ich odmienności⁴¹ i respektując zasady charakterystyczne dla każdej z tych społeczności.

³⁷ Por. *Ekumenik – enhet och vänskap*, s. 3

³⁸ Nazewnictwo tego typu w odniesieniu do Kościoła katolickiego w Szwecji (*Katolska kyrka i Sverige*) spotyka się w różnych tłumaczeniach i wersjach językowych. Por. Stockholms Katolska Stift, <http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/220/Information%20om%20kyrkoavgift%20p%C3%A5%20olika%20spr%C3%A5k_polska.pdf>, (data dostępu: 30.11.2012)

³⁹ Por. *Ekumenik – enhet och vänskap*, s. 3.

⁴⁰ Por. tamże.

⁴¹ Por. tamże.

Kościół katolicki w Szwecji, korzystając z doświadczeń działalności *Sve- riges Kristna Råd*, uczestnicząc czynnie w przeprowadzanych przez nią projektach i uznając za znaczące jej metody pracy, kontakty i wpływy, wnosi w jej działalność własne możliwości i doświadczenia oraz wychodzi naprzeciw różnym problemom z konkretnymi propozycjami rozwiązań praktykowanych w społeczności katolickiej. Bp Anders Arborelius OCD zauważa, iż na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia współpraca ekumeniczna w Szwecji zmieniła swe oblicze: z trudnych teologicznych i dogmatycznych debat przeobraziła się w pogłębione rozważania na temat duchowości i jednocześnie się na wspólnej modlitwie. Wydaje się, że efektem i konsekwencją takich praktyk jest potrzeba czynnego działania w przestrzeni charytatywno-socjalnej zwłaszcza w przestrzeni niesienia pomocy imigrantom – krótko mówiąc działalność stała się bardziej praktyczna i personalna niż teoretyczna⁴². Zauważa on, że chrześcijanie chętniej i z większym zaangażowaniem oraz entuzjazmem potrafią być razem i podejmować różne inicjatywy wtedy, gdy potrafią razem się modlić⁴³. Stąd wyrasta empatia i pragnienie budowania jedności, także z przybyszami-imigrantami i rodzi się potrzeba niesienia im wielorakiej pomocy, przyjmowania ich w duchu chrześcijańskiej kultury oraz nawiązywania osobowych relacji, zawsze z pamięcią o ich godności, a często z możliwością uczenia się od nich pokory i zaufania do innych⁴⁴.

W powyższym kontekście dialog ekumeniczny w Szwecji przebył długą drogę i obecnie jest na etapie wychodzenia naprzeciw głównym problemom społecznym – a jednym z takich problemów jest zjawisko migracji, zwłaszcza imigracji zmieniającej strukturę społeczną Szwecji, ze wszystkimi konsekwencjami z tym związanymi. Poszukując rozwiązań, które mogłyby być traktowane jako „wizytówka” wspólnej działalności chrześcijan, poszukuje się wzorców i sprawdzonych modeli niesienia pomocy uchodźcom, uciekinierom politycznym, uciekinierom z krajów objętych konfliktami zbrojnymi, ofiarom dyktatur i terroru czy też poszkodowanym w konfliktach etnicznych, których nie brakuje w całej Europie. Pośród wielu wspólnych inicjatyw warto wymienić wyjazdy przedstawicieli Kościoła katolickiego i Zielonoświątkowców do Rzymu, w celu skorzystania z doświadczeń tamtejszych organizacji prowadzących działalność w klasycznym multietnicznym społeczeństwie.

⁴² Por. K. Laine, *Ekumeniken – vägar och mål 6. Splittrad bild av ekumeniska samtal. Mer fokus på samhällsfrågor och spiritualitet*, „Katolsk Magasin” (2011) 7-8, s. 10.

⁴³ Por. tamże.

⁴⁴ Por. tamże.

4.2 Działalność organizacji *Caritas* i opieka charytatywno-socjalna nad imigrantami

Realizacja przykazania miłości bliźniego na przestrzeni wieków przybierała w Kościele katolickim różne formy. W drugiej połowie XIX wieku, wraz z powstającą tzw. „kwestią społeczną” i propozycją Kościoła zawartą w nauczaniu papieża Leona XIII w encyklice *Rerum novarum* (1891)⁴⁵, dotychczasowe zaangażowanie na tym polu zaczęło przybierać konkretne formy organizacyjne. We Francji od roku 1833 powstawały tzw. Konferencje św. Wincentego zakładane przez Fryderyka Ozanama oraz założona w 1890 roku przez L. Levebra *Office central des institutions charitables* w Paryżu. W Niemczech najpierw pojawiły się Konferencje św. Elżbiety w Trewirze, a w 1897 roku – za sprawą ks. Lorentza Wertmana – dochodzi do zjednoczenia wielu organizacji charytatywnych w jedną strukturę o nazwie *Deutscher Caritasverband* – DCV (Niemiecka Liga Charytatywna)⁴⁶ zatwierdzoną przez Konferencję Biskupów Niemiec w 1916 roku jako główna organizacja charytatywna Kościoła katolickiego w Niemczech⁴⁷. Podobne procesy zachodziły w Austrii, a podczas Kongresu Eucharystycznego w holenderskim Amsterdamie w 1924 roku zaproponowano utworzenie międzynarodowej centrali katolickich organizacji charytatywnych pod nazwą *Caritas Catholica*. Były to początki dobrotocznej współpracy międzynarodowej w Kościele katolickim na wielką skalę uwieńczone utworzeniem głównego sekretariatu w Rzymie w 1951 roku⁴⁸ i nadaniem nazwy strukturze kościelnej działalności charytatywnej *Caritas Internationalis*. Obecnie skupia ona 165 organizacji krajowych i lokalnych prowadząc działalność na wszystkich kontynentach, zwłaszcza tam, gdzie pomoc jest najbardziej potrzebna⁴⁹.

Wśród wielu krajowych organizacji *Caritas* istnieje także jej szwedzki oddział noszący pierwotnie nazwę *Caritas Sueciae*, a obecnie *Caritas Sverige*. Organizacja ta została powołana do życia 23 lutego 1946 roku⁵⁰. Jej działalność zainicjował ówczesny administrator apostołski w Szwecji bp Johan-

⁴⁵ Por. J. Majka, *Katolicka Nauka Społeczna*, Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej, Rzym 1987, s. 252-260.

⁴⁶ Por. A. Zamberini, *Działalność dobroczynna Kościoła*, [w:] *Encyklopedia Chryścijaństwa*, red. H. Witczyk, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2000, s. 185.

⁴⁷ Por. J. Koral, *Podstawy działalności charytatywnej Kościoła na przykładzie organizacji Caritas. Studium etyczno-społeczne*, Wydawnictwo Poligrafia Salezjańska, Kraków 2000, s. 61.

⁴⁸ Por. J. Koral, *Miłosierdzie podstawową zasadą działalności Caritas*, „Chryścijanin w świecie” (1997) 203, s. 92.

⁴⁹ Por. *Caritas Internationalis*, <http://www.caritas.org/about/Caritas_Internationalis.html>, (data dostępu: 8.12.2012)

⁵⁰ Por. *Caritas 50 år (1946-1996)*, Stockholms Katolska Stift, Stockholm 1996, s. 1.

nes Erik Müller⁵¹ inspirowany zaistniałą koniecznością niesienia pomocy powojennym imigrantom, wśród których w 1946 roku w Szwecji było ok. 12 tysięcy katolików. W maju tego roku powstała także *Caritas Hilfswerk Lübeck*⁵², jako niemiecki oddział *Caritas Sueciae*, w celu sprawnego rozdzielania pomocy uchodźcom i migrantom w krajach najbardziej dotkniętych skutkami II wojny światowej. Działalność w Szwecji szybko nabierała rozmachu, w dużej mierze za sprawą pomocy płynącej z Niemiec (*Tysklandhjälpen*), przy ogromnym zaangażowaniu i pracy Augustina Adelkampa SJ oraz Paula Schmidta SJ⁵³. Potrzeby były duże, gdyż wielu uchodźców po odbyciu rekonwalescencji pozostało w Szwecji, odnajdując w niej nowe, spokojne miejsce egzystencji. W 1948 roku przybyło do niej ok. 5 tysięcy Niemców sudeckich z terenów ówczesnej Czechosłowacji, będących w większości katolikami⁵⁴. Otrzymali oni szeroką pomoc materialną i formalną od *Caritas Sueciae*.

Był to także okres zaangażowania w niesienie pomocy krajom Europy Środkowej najbardziej zniszczonej podczas działań wojennych, gdzie wysłano ok. 10 tysięcy ton żywności i środków niezbędnych do codziennego życia, a równocześnie zorganizowano i przesłano 343 846 paczek do Ameryki Łacińskiej⁵⁵ w ramach coraz szerszej współpracy międzynarodowej *Caritas*. Włodarze miasta Sztokholm w 1950 roku docenili działalność katolickiej *Caritas Sueciae* i udzielili wsparcia mającego na celu otwarcie poradnictwa socjalnego⁵⁶ dla imigrantów – katolików, których w Szwecji w tym okresie było ok. 16 tysięcy. Był to kolejny ważny etap w rozwoju tej organizacji niezmiernie pomocny i cenny zarówno w pracy charytatywnej, jak i budowaniu integracji rosnącej liczby katolików różnych narodowości. Wśród nich w 1956 roku pojawiło się ok. 5,5 tysiąca uchodźców węgierskich po tzw. Powstaniu Węgierskim (nazywanym także „Rewolucją 1956”), którzy otrzymali wszechstronną pomoc w akomodacji po trudnych przeżyciach spowodowanych zajściami wolnościowymi w ich kraju.

Kolejne lata działalności *Caritas Sueciae*, w kontekście opieki nad imigrantami, przebiegały w klimacie dokumentów Soboru Watykańskiego II rzucających nowe światło i idee nowoczesnej społecznej działalności

---

⁵¹ Por. tamże.

⁵² Por. tamże.

⁵³ Por. tamże.

⁵⁴ Por. tamże.

⁵⁵ Por. tamże.

⁵⁶ Por. tamże.

i charytatywnego zaangażowania Kościoła katolickiego⁵⁷ oraz wielkich encyklik społecznych: *Pacem in terris* Jana XXIII (1963)⁵⁸ – o pokoju na świecie i sprawiedliwości społecznej oraz *Populorum progressio* Pawła VI (1967)⁵⁹ – o popieraniu rozwoju narodów. W momencie, gdy kraje cywilizacji chrześcijańskiej, odczuwające wciąż skutki wojny, dokonywały refleksji nad tymi ważnymi przesłaniami Kościoła, reżim komunistyczny dokonał kolejnego aktu militarnego zduszenia dążeń wolnościowych jednego z krajów europejskich. Wojska Układu Warszawskiego zdławiły oddolne próby liberalizacji życia społecznego w Czechosłowacji, dokonując aneksji Pragi 20 stycznia 1968 roku. Po tym wydarzeniu, nazywanym przez historyków Praską Wiosną⁶⁰, wielu czeskich emigrantów wybrało Szwecję jako kraj schronienia i azylu, a także miejsce wolności i nowego życia. Wielu z nich, w dużej części Słowacy, otrzymali opiekę od *Caritas*, a także utworzono osobną jednostkę duszpasterską Kościoła katolickiego dla Czechów i Słowaków w formie misji językowo-narodowej, którą przez prawie dekadę (1971-1980) prowadził charyzmatyczny Adalberto Zeman SDB⁶¹, współpracując bardzo owocnie z *Caritas Sueciae* dla dobra oddanych pod jego opiekę katolików.

Na przełomie lat 60-tych i 70-tych liczba imigrantów przybywających do Szwecji była tak znaczna, iż utworzono specjalny urząd (*Invandrarverket*⁶²) zajmujący się tą grupą zarówno od strony formalnej, jak również socjalnej. Głównymi problemami społecznymi wymagającymi zaangażowania *Caritas*, spowodowanymi w dużej mierze szybkim rozwojem miast, było rosnące bezrobocie, problem demoralizacji młodzieży, trudna sytuacja kobiet, zjawiska dyskryminacji i rasizmu⁶³. Państwo szwedzkie, przeżywające wówczas boom gospodarczy (m. in. dzięki nadwyżkom eksportowym surowców naturalnych), rozwijające struktury i instytucje państwa opiekuńczego, współpracowało z różnymi organizacjami pozarządowymi, takimi jak *Caritas Sueciae*, proponując bardzo daleko posunięte formy niesie-

⁵⁷ Chodzi zwłaszcza o *Konstytucję duszpasterską o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”, Deklarację o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich „Nostra aetate”, oraz Deklarację o wolności religijnej „Dignitatis humanae”* Soboru Watykańskiego II.

⁵⁸ Por. J. Majka, *Katolicka Nauka Społeczna*, s. 329-334.

⁵⁹ Por. T. Borutka, *Społeczne nauczanie Kościoła. Teoria i zastosowanie*, Wydawnictwo Czuwajmy, Kraków 2004, s. 88-91.

⁶⁰ Por. W. Roszkowski, *Półwiecze. Historia polityczna świata po 1945 roku*, Wydawnictwo Naukowe PWN, wyd. 4, Warszawa 2005. Por. także *Historia – repetytorium*, red. M. Chmaj, W. Sokół, J. Wrona, Oficyna Wydawnicza „Branta”, Bydgoszcz-Warszawa-Lublin 2005, s. 587-588.

⁶¹ Por. M. Chamarczuk, *Salezianie w Szwecji*, Agencja Wydawnicza i Reklamowa AKCES, Sztokholm 2005, s. 80.

⁶² Urząd ds. Imigrantów (tłum. własne).

⁶³ Por. *Caritas 50 år (1946-1996)*, s. 1-2.

nia pomocy imigrantom mające na celu usprawnienie ich integracji przygotowującej do asymilacji i naturalizacji. Było też otwarte na kolejne grupy osób, tworząc nowoczesną politykę integracyjną idącą w kierunku tworzenia tzw. społeczeństwa otwartego⁶⁴.

W 1973 roku doświadczyli tej pomocy Chilijczycy, zwolennicy rządzącej od 1970 roku w Chile lewicowej koalicji Jedność Ludowa (*Unidad Popular*), na czele której stał Salvador Allende. Wprowadzone przez niego reformy socjalno-gospodarcze doprowadziły kraj na skraj bankructwa, w wyniku czego chilijskie siły zbrojne dokonały zamachu stanu, a władzę przejęła junta wojskowa z gen. Augusto Pinochetem Ugarte na czele⁶⁵. Trwający 7 lat okres jego rządów jest bardzo różnie oceniany przez historyków (jedni uważają, że uratował Chile przed komunizmem, inni, że utworzył dyktaturę prześladującą przeciwników politycznych), aczkolwiek w tym okresie bardzo wielu Chilijczyków o poglądach lewicowo-liberalnych emigrowało do socjaldemokratycznej Szwecji i uzyskało pozwolenie na pobyt i pracę (podaje się, iż w latach 70-tych imigrowało ich do tego kraju ok. 10 tysięcy)⁶⁶. Wielu spośród nich było katolikami, więc otrzymali szeroką pomoc od *Caritas*, a także (jak w przypadku Czechów i Słowaków) utworzono dla nich misję językową (*Spansktalande Missionen*) zapewniającą opiekę duszpasterską imigrantom hiszpańskojęzycznym w Szwecji.

Wielkie przeobrażenia w wewnętrznym życiu Kościoła spowodowane reformami wprowadzanymi poprzez realizację idei Soboru Watykańskiego II (wyrażonymi także w nowym dokumencie papieża Pawła VI pt. *Evangelii Nuntiandi* (1975) – adhortacji o ewangelizacji w świecie współczesnym, podejmującym problem praw człowieka, rodziny, funkcjonowania społeczeństwa, pokoju, sprawiedliwego rozwoju, wpływały bardzo mocno na działalność *Caritas Sverige* będącą na pierwszej linii niesienia pomocy wciąż napływającym nowym imigrantom. Ich liczba wzrosła w latach 80-tych, gdy nowy papież Jan Paweł II udzielił wsparcia ruchowi obywatelskiemu w Polsce NSZZ „Solidarność”, a tym samym rozpoczął lawinę przemian społeczno-politycznych w Europie Środkowej, odwołując się do jedności kulturowej Europejczyków Wschodu i Zachodu⁶⁷. Liczba imi-

⁶⁴ Por. M. Karwat, *Kryteria demokratyzmu postaw społecznych, stosunków politycznych i państwa. Społeczeństwo otwarte i umysł otwarty*, [w:] *Społeczeństwo i polityka. Podstawy nauk politycznych*, red. K. A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2007, s. 378-379. Por. także K. R. Popper, *Społeczeństwo otwarte i jego wrogowie*, tłum. H. Krahelska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993, t. 1, s. 192-195.

⁶⁵ Por. *Chile*, [w:] *Encyklopedia popularna PWN*, wyd. 22, red. B. Petrozolin-Skowrońska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1992, s. 133.

⁶⁶ Por. *Caritas 50 år (1946-1996)*, s. 9.

⁶⁷ Por. S. Sowiński, R. Zenderowski, *Europa drogą Kościoła. Jan Paweł II o Europie i europejskości*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław-Warszawa-Kraków 2003, s. 12-15.

grantów przybywających do Szwecji zarówno z Polski, jak i innych krajów objętych reżimami komunistycznymi systematycznie się powiększała. Symetrycznie zwiększało się także zapotrzebowanie na zaangażowanie *Caritas Sverige*, która – współpracując z organizacjami reprezentującymi poszczególne narodowości i korzystając z własnych kontaktów – pomagała w całym wachlarzu potrzeb i oczekiwań⁶⁸. W tym czasie liczba katolików w Szwecji wzrosła do ok. 92 tysięcy. Wraz z rządowym programem przyjmowania i lokowania imigrantów w poszczególnych gminach rozwijał się pomysł powstawania lokalnych kół *Caritas Sverige* przy katolickich parafiach. Zdał on egzamin podczas ogólnodiecezjalnej zbiórki na rzecz pomocy ludności Etiopii dotkniętej klęską głodu w latach 1984-1985, spowodowanej suszami, nieurodzajem, lecz zwłaszcza nieudolnością rządu i błędną polityką rolną tego kraju. Przeprowadzona wówczas zbiórka pieniężna przeszła do historii jako jedna z największych⁶⁹.

Pod koniec lat 80-tych napłynęli do Szwecji kolejni imigranci z Chile, Libanu i Polski, zwiększając liczbę katolików w Szwecji do ok. 130 tysięcy. Nikt już wtedy nie miał wątpliwości, że Kościół katolicki w tym kraju to społeczność imigrantów. Budowaniu wspólnoty i wzajemnej współpracy pomagały kolejne papieskie encykliki Jana Pawła II: *Laborem Exercens* (1981) – o pierwszeństwie pracy przed kapitałem i potrzebie poszukiwania tzw. „trzeciej drogi” pomiędzy liberalnym kapitalizmem i socjalistycznym kolektywizmem w działalności ekonomicznej; a także *Sollicitudo rei socialis* (1987) – podejmującej najważniejsze i wciąż aktualne problemy społeczne współczesności. Z pewnością pod wpływem przesłania, idei i propozycji papieskich przeprowadzono w latach 1988-90 aż 96 projektów pomocowych na sumę 23 881 279 koron szwedzkich⁷⁰ oraz rozpoczęto kursy i wykłady w lokalnych oddziałach *Caritas Sverige* prezentujące współczesną myśl Kościoła o kwestii społecznej i charytatywnym zaangażowaniu Kościoła. W tym czasie zorganizowano także konferencję o sytuacji w Libanie oraz o wzrastającym zagrożeniu spowodowanym rozprzestrzenianiem się wirusa HIV z powodu coraz bardziej powszechnego zjawiska migracji ludności⁷¹.

Po wybuchu wojny domowej na Bałkanach (w byłej Jugosławii), *Caritas Sverige* prowadzona w dużej mierze przez katolików-imigrantów była jedną z pierwszych organizacji wysyłających pomoc dla ludności tego regionu⁷².

⁶⁸ Por. J. Gärde, *Från invandrarkyrka till mångkulturellt samfund. En kyrkosociologisk analys av katolska kyrkan i Sverige från 1970-tal till 1990-tal*, s. 201.

⁶⁹ Por. *Caritas 50 år (1946-1996)*, s. 9-10.

⁷⁰ Suma wynosząca ok. 9,5 mln zł. J. Gärde, *Från invandrarkyrka till mångkulturellt samfund*, s. 201.

⁷¹ Por. tamże, s. 202. Por. także, *Caritas 50 år (1946-1996)*, s. 9.

⁷² Por. tamże.

Transporty z żywnością dla mieszkańców Sarajewa były przygotowane we współpracy z *Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA)*⁷³ i transportowane przez lotnictwo armii szwedzkiej tzw. mostem powietrznym tworzonym przez samoloty typu *Hercules*. Pomoc ta trwała przez cały okres konfliktu i polegała także na objęciu programami pomocowymi imigrantów z terenów objętych konfliktem (najkrwawszym w Europie od czasu II wojny światowej), zwłaszcza Chorwatów i Słowenów przybywających w tym czasie do Szwecji masowo⁷⁴. Działalność o tak szerokim zakresie była możliwa w dużej mierze dlatego, iż od 1993 roku Sekretarzem Generalnym *Caritas Sverige* został parlamentarzysta Karl-Erik Svartberg⁷⁵ posiadający liczne kontakty w kraju i zagranicą. Także za jego sprawą została podpisana umowa z zarządem miasta Sztokholm o współpracy w ramach przeprowadzania projektów mających na celu budowanie integracji wśród imigrantów. *Caritas* stała się aktywna także na scenie międzynarodowej zwłaszcza w krajach afrykańskich, gdzie działalność prowadzi 16 organizacji dobroczynnych, zwłaszcza w Republice Południowej Afryki. W 1994 roku została wybrana jako organizacja wiodąca pośród nich. Działalność ta była poszerzona także w zakresie niesienia pomocy we Wschodnim Timorze, w którym od czasu aneksji tego kraju przez Indonezję w 1976 roku dochodziło do prześladowania ludności cywilnej i łamania praw człowieka. Impulsem do zaangażowania w budowę nowych szkół w tym regionie było przyznanie Pokojowej Nagrody Nobla w 1996 roku bp. Carlosowi Belo SDB⁷⁶, katolickiemu działaczowi społecznemu i pasterzowi tamtejszego Kościoła. W tym też czasie liczba katolików w Szwecji wzrosła do ok. 164 tysięcy zwiększona poprzez napływ wielu uciekinierów z Libanu po izraelskich bombardowaniach⁷⁷.

Obecna działalność organizacji *Caritas* w Szwecji jest bardzo różnorodna i bogata w inicjatywy. Wśród wielu ważnych obszarów zaangażowania nadal istotne miejsce zajmuje problem migrantów, uchodźców i ich integracji zarówno wewnątrz wspólnoty katolickiej⁷⁸, jak i ze społeczeństwem szwedzkim. Działalność w tym obszarze prowadzona jest w dwóch równoległych kierunkach wspierających się nawzajem: niesienie pomocy w uzyskaniu azylu i pozwolenia na pobyt i pracę w Szwecji⁷⁹, a także długotermi-

⁷³ Por. *Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA)*, <<http://www.sida.se/English/>>, (data dostępu: 10.12.2012). Nazwa organizacji w języku szwedzkim: *Styrelsen för internationellt utvecklingsamarbete*.

⁷⁴ Por. J. Gärde, *Från invandrarkyrka till mångkulturellt samfund*, s. 201-202.

⁷⁵ Por. *Caritas 50 år (1946-1996)*, s. 9.

⁷⁶ Por. tamże, s. 10.

⁷⁷ Por. tamże.

⁷⁸ Por. J. Gärde, *Från invandrarkyrka till mångkulturellt samfund*, s. 205-206.

⁷⁹ Por. B. Ahlberg-Hyse, *Caritas Sverige med i globalt arbete för kvotflyktingar*, "Katolsk Magasin" (2010) 5, s. 10-11.

nowe zaangażowanie w tworzenie przychylnego orzecznictwa prawnego zarówno w Szwecji, jak i na arenie międzynarodowej⁸⁰. Podstawą działań *Caritas* na rzecz ochrony i wspierania uchodźców poszukujących azylu jest uznawanie za priorytet i respektowanie praw człowieka. Organizacja podejmuje więc wszelkie wysiłki zarówno w Szwecji, jak i na arenie międzynarodowej na rzecz humanizowania polityki w tym aspekcie oraz w celu uwrażliwiania i zwiększenia poziomu zrozumienia dla sytuacji i losu tych osób, które z różnych przyczyn musiały opuścić swoje dotychczasowe miejsce pobytu. Tym samym stoi na stanowisku i potwierdza to prowadzoną działalnością, że każdy, kto doznaje prześladowania w swoim kraju, ma prawo do szczególnej ochrony, do azylu w innych krajach⁸¹.

Wszyscy, którzy znaleźli się w takiej sytuacji powinni poszukiwać i starać się o azyl oraz domagać się uczciwej i profesjonalnej pomocy poprzez dokładną analizę prawną ich sytuacji i zasadności składanych wniosków o azyl. *Caritas Sverige* proponuje konkretne i praktyczne wsparcie i pomoc w tej kwestii dla uchodźców oraz ofiar handlu ludźmi, a także nielegalnych imigrantów starających się o legalizację swego statusu⁸². Wiąże się to z zaangażowaniem wielu osób wrażliwych na trudną sytuację innych, niosących pomoc w konkretnych, indywidualnych przypadkach wśród których na pierwszym miejscu są osoby dążące do włączenia się w zwyczajny sposób funkcjonowania w życiu społecznym poprzez integrację proponowaną przez państwo szwedzkie⁸³. Łącząc się ze społeczeństwem, stając się pełnoprawnymi uczestnikami życia, osoby te unikają lub ograniczają patologie spowodowane nieuregulowanym statusem pobytu w Szwecji. W ten sposób pomagają państwu walczyć z procederem ukrytego handlu ludźmi szerzącym się wśród tzw. nieudokumentowanych imigrantów w Szwecji⁸⁴. Niesienie pomocy ofiarom takich działań jest możliwe w indywidualnych przypadkach, gdyż *Caritas* dowiaduje się o nich poprzez współpracę z różnymi instytucjami, takimi jak: nuncjatury, ambasady, agencje rządowe, Kościoły oraz otrzymując informacje od azylantów i uchodźców podczas odwiedzin w ośrodkach tymczasowego pobytu lub placówkach deportacyjnych.

Znaczna część dzisiejszej pracy *Caritas Sverige* polega także na prawnej obronie imigrantów i na wpływaniu na polityczne instancje decyzyjne poprzez formalną i nieformalną współpracę z agencjami rządowymi, Kościo-

⁸⁰ *Caritas Sverige*, <<http://www.caritas.se/migration.asp>>, (data dostępu: 11.02.2012).

⁸¹ Por. tamże.

⁸² *Caritas – Migration*, <http://archive-se.com/se/c/caritas.se/2012-07-19_165304_3/Caritas_Caritas_uppdrag/>, (data dostępu: 20.03.2012).

⁸³ Por. tamże.

⁸⁴ Por. B. Ahlberg-Hyse, *Caritas Sverige med i globalt arbete för kvotflyktingar*, s. 10.

łami oraz innymi wspólnotami wyznaniowymi i organizacjami na szczeblu krajowym, a także międzynarodowym⁸⁵. Międzynarodowa współpraca i zaangażowanie obejmuje reprezentowanie diecezji w różnych kontekstach działalności, np. w Skandynawskiej Konferencji Biskupów, Europejskiej Konferencji Biskupów i Radach Papieskich. *Caritas* posiada też stały kontakt z Komisją Europejską i Parlamentem Europejskim. Dzięki temu ma możliwość uczestniczenia w pracach różnych komisji, jak również wydawania opinii i uwag na temat projektów ustaw w sprawie polityki migracyjnej i innych decyzji dotyczących bezpośrednio lub pośrednio sytuacji uchodźców i imigrantów. *Caritas* uczestniczy również w przygotowaniu dokumentów politycznych, bierze udział w spotkaniach na temat migracji Rady Europejskiej w Strasburgu, a także aktywnie uczestniczy w dorocznych konsultacjach organizacji pozarządowych prowadzonych pod auspicjami *United Nations High Commissioner for Refugees* (UNHCR)⁸⁶ w Genewie.

W Szwecji *Caritas* prowadzi swoją działalność na wiele różnych sposobów. Zleca różnego rodzaju analizy prawne i socjologiczne sytuacji migrantów, handlu ludźmi, prowadzonej polityki azylowej, migracyjnej i integracyjnej. Współpracuje w tym obszarze z centrum pomocy dla uchodźców w Szwecji i poprzez nie oraz podobne organizacje stara się wpływać na decyzje województw, powiatów i gmin dotyczące niesienia pomocy imigrantom⁸⁷. Uczestniczy w różnych spotkaniach akademickich, organizacji pozarządowych i ideowych oraz w sympozjach i konferencjach dotyczących imigracji, na których podnoszony jest problem wykluczenia społecznego⁸⁸. W ten sposób na poziomie rządowym i lokalnym wpływa na kształt propozycji i styl podejścia do problemu migracji.

Caritas w Szwecji ściśle współpracuje z urzędem ds. migracji (*Migrationsverket*⁸⁹) na najwyższym szczeblu poprzez konsultacje z jego dyrekcją⁹⁰. Bierze także udział w różnych projektach urzędu migracyjnego, w realizacji projektu informacyjnego dla ubiegających się o azyl oraz projektu o szacunku dla kobiet przebywających w aresztach, skierowanego zarówno do pracowników służby więziennej, a także tworząc atmosferę wrażliwości wokół problemu przetrzymywania kobiet-imigrantek w aresztach oraz

⁸⁵ Por. *Caritas Sverige*, <<http://www.caritas.se/migration.asp>>, (data dostępu: 21.03.2012).

⁸⁶ Wysoki Komisarz ONZ ds. Uchodźców.

⁸⁷ Por. *Rådgivningsbyrå för asylsökande och flyktingar i Sverige*, <<http://www.sweref.org/>>, (data dostępu: 28.12.2012)

⁸⁸ Por. *Social exkludering och kontroll*, <http://www.socwork.gu.se/forskning/Social_exkludering_och_kontroll/>, (data dostępu: 27.12.2012).

⁸⁹ Por. przypis nr 206.

⁹⁰ Por. *Caritas Sverige*, <<http://www.caritas.se/migration.asp>>, (data dostępu: 29.03.2012).

innych ośrodkach izolacji⁹¹. Szeroki wachlarz współpracy *Caritas Sverige* łączącej Kościoły i organizacje wokół problematyki migracyjnej, uczestniczenie we współpracy niezależnych organizacji dla dobra imigrantów (FO-SIF)⁹² oraz w ramach wspomnianej wyżej *Sveriges Kristna Råd* (jej grupy roboczej wypracowującej konkretne rozwiązania problemów uchodźców i poszukujących azylu) jest ogromnym osiągnięciem i owocem szeroko pojętego dialogu kulturowego oraz ekumenicznego.

Praca *Caritas* w Szwecji prowadzona jest według diecezjalnego planu pracy duszpasterskiej i socjalnej obejmującego szkolenia, poradnictwo oraz sprawne przekazywanie informacji z instytucji centralnych do struktur parafialnych i misji narodowo-językowych dotyczących tworzenia lokalnych grup *Caritas* mogących nieść pomoc i różnego rodzaju wsparcie imigrantom w miejscach ich przebywania. Poza tym uczestniczy w wielu projektach długoterminowych. Jednym z nich jest ważny projekt powstały w ramach pracy jednej z komisji EU *DG Justice Freedom and Security*⁹³, potocznie nazywany nazwą *Dubliński Projekt (Dubliners)*. Odnosi się on do tzw. rozporządzenia dublińskiego, które reguluje zasady, kryteria i ustala mechanizmy określenia i wyłonienia (wytypowania) państwa członkowskiego w kwestii odpowiedzialności za rozpatrzenie wniosku o azyl⁹⁴. Projekt zakłada także badanie stopnia wdrażania rozporządzenia dublińskiego w praktyce. Dotyczy to organizacji i instytucji z regionu państw UE zaangażowanych w projekt, a mianowicie Grecji, Włoch, Hiszpanii, Szwecji, Niemiec i Węgier. Każdy z tych krajów jest reprezentowany przez organizację pozarządową, której działalność polega na niesieniu pomocy uchodźcom oraz przez właściwy organ rozpatrujący sprawy dotyczące azylu⁹⁵.

Caritas, posiadając wieloletnie doświadczenie zajmowania się imigrantami, zarówno pomocy w ubieganiu się o uzyskanie azylu jak i niesienia pomocy materialnej, demaskowaniu procederu handlu ludźmi, wykorzystywaniu kobiet i dzieci, od początku odgrywa ważne miejsce w realizacji tego projektu, nazwiązując także do Programu Sztokholmskiego o nazwie *otwarta i bezpieczna Europa z 2009 roku*⁹⁶. Wstępna faza oceny wykazała,

⁹¹ Por. tamże.

⁹² Por. *Caritas – Migration*, <http://archive-se.com/se/c/caritas.se/2012-07-19_165304_3/Caritas_Caritas_uppdrag/>, (data dostępu: 12.12.2012).

⁹³ Por. J. L. De Brouwer, *DG justice freedom and security*, <<http://www.migration4development.org/content/jean-louis-brouwer-dg-justice-freedom-and-security-european-commission>>, (data dostępu: 20.12.2012).

⁹⁴ Por. J. Balicki, *Imigranci i uchodźcy w Unii Europejskiej. Humanizacja polityki migracyjnej i azylowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2012, s. 161-164.

⁹⁵ *Caritas Sverige*, <<http://www.caritas.se/migration.asp>>, (data dostępu: 31.03.2012).

⁹⁶ Został on wprowadzony w życie podczas prezydentury Szwecji w Unii Europejskiej 6 października 2009 roku. Por. J. Balicki, *Imigranci i uchodźcy w Unii Europejskiej. Humanizacja polityki migracyjnej i azylowej*, s. 54-56.

iz uzgodnienia z Dublinem nie weszły w życie w sposób zadowalający. Przyjęła się bowiem praktyka, iż podczas procedur sprawdzania tożsamości, przy pojawieniu się informacji, że imigrant przebywał wcześniej w danym kraju, odsyła się go do niego, jeśli jest to kraj z listy dublińskiej (mimo, że ustalenie dawało możliwość prowadzenia sprawy w każdym z tych krajów). Można więc wnioskować, iż założenia biorące w opiekę imigranta były dobre, praktyka ich stosowania jest jednak o wiele trudniejsza. *Caritas* czyni, co może, aby projekt wszedł w życie w jak najszerszym zakresie we wszystkich państwach EU, dając wyraz autentycznego poszanowania i respektowania wartości ogólnoludzkich i chrześcijańskich.

Caritas Sverige posiada także bardzo ważne miejsce w *Annual Tripartite Consultations on Resettlement* (ATCR)⁹⁷ będącym formą konsultacji w ramach komisji ONZ ds. uchodźców UNHCR⁹⁸. Konsultacje te dotyczą możliwości międzynarodowej współpracy w celu przenoszenia uchodźców w inne miejsca niż te, w których przebywają. Według szacunków UNHCR, obecnie wśród ogromnej liczby migrantów w skali globalnej jest grupa 747 tysięcy osób⁹⁹, które z różnych powodów nie mogą zintegrować się z miejscem pobytu i nie mogą powrócić do kraju, z którego uciekli, gdyż grozi im tam prześladowanie lub wręcz utrata życia. Są w bardzo trudnej sytuacji i należy je traktować ze szczególną wrażliwością. W celu ułatwienia międzynarodowego współdziałania na rzecz pomocy w przesiedleniach przy tego typu przypadkach, wprowadzono w 1995 roku nowe zasady współpracy pomiędzy UNHCR a rządami państw wyrażającymi chęć i posiadającymi możliwości przyjęcia imigrantów, a także organizacjami pozarządowymi będącymi wsparciem w wielu sprawach socjalno-organizacyjnych¹⁰⁰.

Od momentu powstania inicjatywy nastąpił znaczny postęp współpracy. Obecnie przybrał on formę trzech spotkań w ciągu roku przedstawicieli rządów państw zainteresowanych, organizacji pozarządowych, UNHCR, *International Organization for Migration* (IOM)¹⁰¹ i przedstawicieli Unii Europejskiej. Przewodniczenie spotkaniom odbywa się w sposób cykliczny (w 2009 roku rolę tę pełniła Szwecja). *Caritas* w Szwecji została także w 2009 roku zaproszona i wytypowana do pełnienia funkcji globalnego

⁹⁷ Por. *Annual Tripartite Consultations on Resettlement*, <<http://www.unhcr.org/pages/4a2cd39e6.html>>, (data dostępu: 21.12.2012).

⁹⁸ Pełna nazwa dykasterium ONZ ds. Uchodźców: *United Nations High Commissioner for Refugees* (UNHCR), <<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home>>, (data dostępu: 11.12.2012).

⁹⁹ Por. *Caritas Sverige*, <<http://www.caritas.se/migration.asp>>, (data dostępu: 18.12.2012)

¹⁰⁰ Por. tamże.

¹⁰¹ Por. *International Organization for Migration*, <<http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home.html>>, (data dostępu: 10.12.2012).

punktu kontaktowego w sprawie organizowania przesiedlania uchodźców do miejsc bardziej właściwych i odpowiadających oczekiwaniom oraz możliwościom. Czyni to we współpracy z *Migrationsverket* oraz UNHCR, biorąc odpowiedzialność za budowanie współpracy między różnymi organizacjami, a także za bardzo ważną dziedzinę niesienia pomocy imigrantom w szczególnie trudnej sytuacji i budowania zrównoważonej polityki migracyjnej¹⁰².

Prezentacja działalności organizacji *Caritas* w Szwecji ukazuje obraz szerokiego zaangażowania zgodnego z nauczaniem społecznym Kościoła, zaangażowania będącego niesieniem realnej pomocy¹⁰³. Aktywność ta widoczna zarówno w Szwecji jak i poza jej granicami dowodzi, że dobroczynność i solidaryzowanie się z potrzebującymi jest ważnym miejscem jednoczenia, łączenia, scalania, angażowania, integrowania tworząc chrześcijańskie podejście do problematyki biedy, marginalizacji, migracji, uchodźstwa, dając nadzieję na nowy sposób życia, dzięki pomocy innym¹⁰⁴.

4.3 Ruchy i stowarzyszenia katolickie miejscem spotkania kultur i tradycji

Kościół katolicki w każdym miejscu wypełniania swej misji społecznej, w zależności od stopnia rozwoju cywilizacyjnego kraju, regionu, stanu, landu (niezależnie od miejsca), opiera swoją działalność na osiągnięciach, tradycjach, możliwościach, regulacjach prawnych oraz kulturze tych miejsc. Szwecja jako jeden z najbogatszych krajów na świecie, posiadający ugruntowane i rozwinięte tradycje demokratyczne, szczyci się również wysokim stopniem zaangażowania obywateli w życie społeczne, poddane wprawdzie procesom globalizacji, ale doceniające własne osiągnięcia w tym względzie¹⁰⁵. Odbyna się to dzięki rozbudowanej sieci organizacji (*föreningar*) zawodowych, partyjnych, firmowych, lobbystycznych, hobbystycznych, dobroczynnych, emeryckich, studenckich, szkolno-uczniowskich, kościelnych. Z racji wielokulturowej struktury społeczeństwa szwedzkiego, organizacje te są w naturalny sposób, poprzez uczestniczenie w ich działalności imigrantów będących na różnym poziomie integracji kulturowej, prze-

¹⁰² Por. K. Engelhart, *Caritas snabbt på plats*, „Katolsk Magasin” (2005) 1-2, s. 5.

¹⁰³ Por. KDK 42.

¹⁰⁴ Por. tamże 4.

¹⁰⁵ Por. Norberg J., *Spór o globalizację. Kto zyskuje, kto traci, ile i dlaczego?*, tłum. P. Bonisławski, Fijo Publishing, Warszawa 2006, s. 39-43. Por. także, M. A. Peeters, *Globalizacja zachodniej rewolucji kulturowej*, tłum. K. Grygiel, Wydawnictwo Sióstr Loretanek, Warszawa 2010, s. 54-57.

strzeżeniu przenikania się kultur poprzez wymianę postaw, poglądów, proponowanych rozwiązań, wykorzystywania kontaktów wśród rodaków i za granicą, dzielenia się uzasadnianiem podjętych decyzji w oparciu o doświadczenia wyniesione z pracy zawodowej i życia towarzyskiego w miejscu pochodzenia.

Wyjątkowe miejsce spotkania kultur i tradycji stanowią ruchy i stowarzyszenia istniejące w poszczególnych wspólnotach wyznań chrześcijańskich obecnych w Szwecji. Omawiane w niniejszym opracowaniu organizacje kościelne Kościoła katolickiego w Szwecji tworzą strukturę niezależnych organizacji powstałych z potrzeby usprawnienia działalności poszczególnych sektorów życia Kościoła na poziomie kurialnym, dekanalnym, parafialnym, misyjnym. Można je klasyfikować także w oparciu o cel działalności oraz wiek, płeć, zainteresowania, zaspokajanie potrzeb duchowych i materialnych osób zaangażowanych w ich działalność. Realizując określone zadania i cele wyznaczone przez posłannictwo Kościoła, są pośrednio także miejscem spotkania i dialogu, ale przede wszystkim tworzenia klimatu jedności pośród czasami diametralnie różnych odmienności. Dokonuje się to w sposób naturalny podczas realizacji planów, projektów, pomysłów, zadań, których prawidłowa realizacja uzależniona jest od współpracy i zrozumienia. Tak więc imperatyw wzajemnej pomocy w celu osiągnięcia zamierzonych efektów działalności jest zarazem fundamentem dokonywania się integracji wśród katolickich imigrantów.

4.3.1 Ruch Apostolstwa Modlitwy – *Böneapostolatet*

Wśród ruchów i organizacji katolickich w Szwecji tworzących atmosferę jedności i spójności wśród imigrantów na pierwszym miejscu należy wymienić Ruch Apostolstwa Modlitwy¹⁰⁶ (*Böneapostolatet*)¹⁰⁷, będący częścią ogólnokościelnej propozycji budowania światowej duchowej łączności

¹⁰⁶ Oficjalna nazwa ruchu podana w języku angielskim to: *Apostleship of prayer*, a skrót: AP. Posiada główną siedzibę w Rzymie przy Stolicy Apostolskiej. Odpowiedzialni za AP kontaktują się z osobami zainteresowanymi przede wszystkim poprzez międzynarodową stronę internetową istniejącą w trzech wersjach językowych (angielskiej, hiszpańskiej i francuskiej) pod adresem: *Apostleship of prayer*, <http://www.apostleshipofprayer.net/ap/what-is-AP-en.aspx>, (data dostępu: 14.12.2012). Wszędzie tam, gdzie Kościół katolicki prowadzi działalność, istnieją lokalne oddziały Apostolstwa Modlitwy (AM) z centrum wskazanym przez ordynariusza miejsca. W Szwecji centrum takie stanowi parafia jezuitów pw. św. Eugenii w Sztokholmie, a aktualne i najważniejsze informacje dotyczące zaangażowania w AM zamieszczone są na witrynie internetowej pod adresem: *Böneapostolatet*, <http://www.sanktaeugenia.se/index.php?option=com_content&view=article&id=72:boenapostolatet&catid=45:grupper&Itemid=119>, (data dostępu: 14.12.2012)

¹⁰⁷ Por. *Böneapostolatet*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/213/1/>>, (data dostępu: 11.12.2012).

między katolikami jednoczącymi się wokół spraw Kościoła poprzez modlitwę. Założył go francuski jezuita o. Francois Gautrelet w 1844 roku wśród kleryków seminarium, którzy bardzo pragnęli być misjonarzami, proponując im, aby już podczas trwania studiów stawali się misjonarzami i apostołami modlitwy, oddając wszystkie swe zajęcia Najświętszemu Sercu Chrystusa¹⁰⁸ i w taki sposób przygotowywali się do przyszłej pracy duszpastersko-społecznej. Inicjatywa zaczęła się bardzo intensywnie rozwijać i w niedługim czasie dotarła do wielu społeczności katolickich na świecie. W roku śmierci założyciela (1884 r.) Apostolat Modlitwy posiadał 35 tysięcy przedstawicielstw (biur) na całym świecie, zrzeszał 13 milionów członków, wśród których kolportował „Posłańca Serca Jezusowego”, dzięki czemu inicjatywa ta odniosła tak duży sukces. W roku jubileuszu 2000 do Apostolstwa Modlitwy należało ponad 40 milionów członków, a jego periodyk był wydawany w 50 wersjach językowych. Obecnie definicja jego funkcjonowania jest ujmowana jako stowarzyszenie wierzących chrześcijan zjednoczonych poprzez modlitwę w celu wspierania następcy Chrystusa i Kościoła w jego działalności. Nazywane jest ono także prywatną grupą modlitewną papieża.

Ten ogromny ruch duchowej jedności funkcjonuje głównie na poziomie parafialnym i misyjnym¹⁰⁹, choć przynależą i angażują się w jego działalność także osoby przebywające w miejscach, gdzie Kościół katolicki nie jest obecny. Posiada on głęboką duchowość jednoczącą chrześcijan niezależnie od kraju pochodzenia czy nacji, gdyż jest to duchowość uniwersalna – tak jak uniwersalny jest Kościół katolicki¹¹⁰. Proponuje ona swoistą drogę rozwoju ku doskonałości (świętości) dla chrześcijan trzeciego tysiąclecia polegającą na prowadzeniu prostego i głębokiego życia religijnego, uwrażliwiającego na głos i wolę Boga, uczy uświęcenia każdej chwili dnia, tworząc świadomość, że nasz czas i życie spoczywają w „Bożych rękach”. W ten sposób oferuje pogodzenie własnego życia i osobistej modlitwy z cyklem modlitwy i misją Kościoła powszechnego, który jest wspólnotą i społecznością ogólnoswiatową¹¹¹. *Bôneapostolatet* pomaga także budować właściwą strukturę życia wewnętrznego chrześcijanina, niezależnie od tego, gdzie się on znajduje i w jakim kraju przebywa, poprzez odnoszenie swoich

¹⁰⁸ Por. P. H. Kolvenbach, *The historical development of the Apostleship of prayer*, <<http://www.apostleshipofprayer.net/docs/THE-HISTORICAL-DEVELOPMENT-OF-THE-AP-EN.pdf>>, (data dostępu: 11.12.2012). Por. także J. L. Vessels, *History of Apostleship of Prayer*, <<http://www.apostleshipofprayer.net/docs/History-of-AP-Vessels-EN.pdf>>, (data dostępu: 10.12.2012).

¹⁰⁹ Chodzi tu o specjalistyczne formy duszpasterstwa wśród imigrantów, tzw. misje narodowe, językowe, etniczne, kulturowe, obrządkowe.

¹¹⁰ Por. KK 13.

¹¹¹ Por. P. H. Kolvenbach, *The historical development of the Apostleship of prayer*, s. 2.

codziennych sprawy do religijnych elementów kultury pochodzenia i łączenie ich z Bożą Opatrznością, poprzez prośbę, aby Duch Święty prowadził przez wszystkie obszary życia osobistego, rodzinnego, zawodowego, społecznego w nowym miejscu przebywania. W ten sposób wszystko, co chrześcijanin czyni (zwłaszcza doświadczane przez niego cierpienia), staje się pomocne do zbawienia, ponieważ we wszystkim jednoczy się z Chrystusem, który ofiarowuje się dla nas w każdej Eucharystii. Apostolat Modlitwy uczy szczerego szukania woli Bożej każdego dnia oraz kształtuje chrześcijańskie podejście do każdej wykonywanej pracy i formy zaangażowania, a przez to owocnej obecności w społeczności Kościoła, tworzonego przez każdego ochrzczonego, który posiada tę samą ponadczasową godność i wartość. Ruch ten zachęca, proponuje i oferuje realizację swego życiowego powołania i misji w jedności z Kościołem powszechnym, uniwersalnym, poprzez jedność w modlitwie w intencji proponowanej wiernym przez papieża na każdy miesiąc, intencji odnoszącej się do obszaru uniwersalnego zaangażowania dla dobra ludzkości oraz misyjnej działalności Kościoła¹¹². Imigrant znajdujący się w nowej sytuacji społeczno-kulturowej ma prawo w każdym miejscu, gdzie obecny jest Kościół katolicki, odnaleźć należne dla siebie miejsce. Przede wszystkim jest to możliwe dzięki takim stowarzyszeniom jak Apostolat Modlitwy, gdyż sięga ono najgłębszych warstw egzystencji człowieka, dając poczucie jedności i solidarności w nowej społeczności.

4.3.2 Stowarzyszenie *Concordia Catholica*

Kolejną organizacją tworzącą przestrzeń dialogu i integracji w Kościele katolickim w Szwecji jest stowarzyszenie o nazwie *Concordia Catholica*¹¹³. Powstała w 1895 roku¹¹⁴ jako związek rodzinny o charakterze chrześcijańsko-kulturalnym w celu jednoczenia i budowania świadomości wspólnotowej wśród nieakceptowanych przez protestanckie społeczeństwo katolików. Obecnie kieruje swoją ofertę do wszystkich zainteresowanych, aby pośród wielu organizacji istniejących w Kościele katolickim (historycznych, kulturalnych, teologicznych, charytatywnych, młodzieżowych) nie czuli się anonimowym uczestnikiem życia społecznego¹¹⁵. Organizacja ta jest otwarta

¹¹² Por. tamże.

¹¹³ Por. *Katolska Kyrkan i Sverige*, s. 317.

¹¹⁴ Por. tamże.

¹¹⁵ Por. *Concordia Catholica*, <<http://www.concordiacatholica.se/>>, (data dostępu: 31.12.2012).

na wszystkich, którzy chcieliby tworzyć wielokulturową i także wielowyznaniową społeczność, z zaznaczeniem, że jest to organizacja katolicka i utrzymanie takiego jej charakteru jest niezbędne dla jej funkcjonowania. Budowanie integracji w ramach jej statutowej działalności jako związku kulturalnego polega przede wszystkim na organizowaniu kursów, odczytów i dyskusji, wspólnym zwiedzaniu miejsc ważnych z punktu widzenia poznawania historii, kultury i tradycji w regionie sztokholmskim oraz grup i narodowości obecnych w Szwecji. Tradycyjnie każdorazowe spotkanie kończy się wspólnym posiłkiem, będącym sprawdzoną formą poznawania się, wymiany poglądów, spostrzeżeń, wrażeń i opinii oraz zawiązywania więzi¹¹⁶. Związek posiada bogate tradycje i zasługi w prowadzonej działalności. Może poszczycić się faktem, iż w jego spotkaniach brała udział laureatka Nagrody Nobla w dziedzinie literatury w 1928 roku, katolicka pisarka, Norweżka Sigrit Undset (1882-1949), a także członkowie Akademii Szwedzkiej: Gunnel Vallquist – pisarka i tłumaczka oraz Torgny Lindgren – znany w Szwecji pisarz¹¹⁷. Poza tym, w ramach spotkań, odwiedzano wielokrotnie Bibliotekę Królewską, Centrum Historii Przedsiębiorczości, synagogę w dzielnicy *Kungsträdsgården*, meczet w dzielnicy *Medborgarplatsen*, zabytkowy cmentarz Haga Norra z jego katolicką częścią, Muzeum Morza Śródziemnego, a także uczestniczono w koncertach muzyki klasycznej w Berwaldhallen¹¹⁸. Wśród osób zapraszanych z wykładami i prezentacjami różnych ciekawych tematów można było spotkać bp. Andersa Arborieliusa (opowiadającego o byciu karmelitą i biskupem), benedyktyna i archimandrytę Mattiasa Grahma (prezentującego kulturę Indii i regionu Goa, który przez wiele lat, aż do 1961 roku, był kolonią portugalską), Jorge de Salasa (kapłana *Opus Dei*, oficjała sądu biskupiego tłumaczącego zawilosci kanoniczne odnoszące się do małżeństw różnych religijnie, wyznaniowo i kulturowo), Larsa Mellina (tłumacza wyjaśniającego trudności w relacjach międzyludzkich powstającego z nieporozumień językowych)¹¹⁹, Stefana Einhorma (profesora onkologii molekularnej, tłumaczącego zasadność zdrowego, ekologicznego trybu życia, syna znanego i cenionego w Szwecji Jerzego Einhorna, lekarza, działacza społecznego, polityka i parlamentarzysty, uważanego za twórcę systemu opieki społecznej w Szwecji) czy też Annę Dunér¹²⁰ (pisarkę popularnych książek dla dzieci, opowiadającą o znaczeniu czytania w rozwoju dziecka).

¹¹⁶ Por. tamże.

¹¹⁷ Por. tamże.

¹¹⁸ Sala koncertowa orkiestry symfonicznej i chóru Radia Szwedzkiego w Sztokholmie.

¹¹⁹ Por. *Concordia Catholica*, <<http://www.concordiacatholica.se/>>, (data dostępu: 10.12.2012)

¹²⁰ Por. tamże.

Działalność organizacji *Concordia Catholica* dowodzi, iż niezbędne jest budowanie integracji pomiędzy katolikami różnych narodowości, imigrantami z różnych regionów Europy i innych kontynentów na fundamencie kultury w szerokim jej znaczeniu, poczynając od kultury codziennego życia, a skończywszy na kulturze wysokiej poszerzającej horyzonty więzi międzyludzkich¹²¹.

4.3.3 Ruch Focolari – *Focolarerörelsen*

Kolejnym ruchem w strukturach Kościoła katolickiego w Szwecji o charakterze międzynarodowym, ekumenicznym i międzyreligijnym, wprowadzającym swoją działalnością budowanie jedności i integrującym katolików różnych narodowości jest ruch *Focolare*¹²². Powstał w 1943 roku w Trydencie z inicjatywy Chiary Lubich, która podczas II wojny światowej, wraz z kilkoma koleżankami, podczas czytania Ewangelii, przejęła się bardzo mocno słowami Chrystusa o jedności: „Aby wszyscy stanowili jedno” (J 17,21); „Jak ja was umiłowałem, tak i wy miłujcie się wzajemnie” (J 13,34); „Co uczyniliście jednemu z tych braci moich najmniejszych, mnieście uczynili” (Mt 25,40). Pozostając pod ich wpływem, rozpoczęły one spontaniczną działalność, która w szybkim tempie przekroczyła granice Włoch i znalazła sympatyków w wielu krajach, kulturach, wyznaniach i religiach. Została ona zauważona i doceniona przez Stolicę Apostolską i oficjalnie uznana w 1964 roku. Wśród jej członków można znaleźć chrześcijan różnych wyznań, żydów, muzułmanów, dorosłych, młodzież, dzieci i w osoby w podeszłym wieku¹²³.

Organizacja realizuje bardzo konkretnie nauczanie społeczne Jezusa Chrystusa. Na pierwszym miejscu stawia modlitwę się o jedność w małżeństwach i rodzinach, w życiu społecznym, wśród ludzi młodych, w parafiach, organizacjach, seminariach, diecezjach, zakonach na całym świecie. W wielu miejscach intensywnie angażuje się w dialog ekumeniczny. Istnieją różne formy przynależności do tego ruchu, a mianowicie: można być wolontariuszem posiadającym własną rodzinę i pracować zawodowo, a zarazem angażować się na różnych odcinkach w działalność ruchu; można wybrać życie konsekrowane, tworząc kilkuosobowe wspólnoty; można też – będąc księ-

¹²¹ Blom J., *Concordia Catholica – en pigg 110-åring*, „Katolsk Magasin” (2006) 1, s. 36-37.

¹²² Całkowita i właściwa nazwa *Movimento dei Focolari o Opera di Maria* pochodzi od włoskiego słowa *focolare* (ognisko). W języku szwedzkim ruch ten posiada nazwę *Focolarerörelsen*.

¹²³ Por. *Focolarerörelsen i Sverige*, <http://www.focolare.se/index.php?option=com_content&task=view&id=104&Itemid=77>, (data dostępu: 08.12.2012).

dzem lub siostrą zakonną – pracować w duszpasterstwie w diecezji lub prowincji zakonnej i posługiwać wspólnotom *Focolari*.

Ruch *Focolare* rozpoczął działalność w Szwecji w 1966 roku zaszczerpiony przez sympatyków i wolontariuszy biorących udział w jego spotkaniach w innych krajach europejskich. Głosząc i realizując w codziennej działalności swoją „duchowość jedności”, szybko zjednywał sobie zwolenników, zwłaszcza w przestrzeni dialogu ekumenicznego i nabrzmiałych spraw społecznych – na które Szwecja była i jest bardzo wrażliwa. Członkowie ruchu od początku są aktywni w środowiskach szkolnych, prowadzą kursy i szkolenia, angażują się w życie polityczne, ekonomiczne, w debaty o sprawach zdrowotnych, dyskutują o zabezpieczeniach socjalnych, funkcjonowaniu służby zdrowia, a także czynnie biorą udział w prezentowaniu i głoszeniu swych idei w szwedzkich mass mediach – co jest realizacją nauczania Kościoła¹²⁴. Realizując ideę nowego społeczeństwa opartego w swym funkcjonowaniu na zasadach ewangelicznych, proponują formy działalności i zaangażowania osobom różnych profesji według formuł: nowe człowieczeństwo (dla różnych grup zawodowych), nowe rodziny (wzmacniając wewnętrzną więź i tworząc miejsce dialogu ekumenicznego i kulturowego w tych podstawowych komórkach społecznych), młodzież dla zjednoczonego świata (wychowując młodych ludzi do szacunku i akceptacji inności), a także organizują grupy osób zajmujących się opieką nad chorymi i cierpiącymi.

Członkowie ruchu *Focolare* prowadzą na całym świecie różne, małe i duże projekty we współpracy z miejscowymi organizacjami otwartymi na współpracę. Oprócz codziennej, lokalnej działalności prowadzą projekty dotyczące niesienia pomocy w sytuacjach trudnych, takich jak: pomoc osobom w regionach objętych konfliktami zbrojnymi, ludziom którzy ucierpieli z powodu katastrof naturalnych, pomoc w krajach objętych biedą i niesprawiedliwością społeczną. W Szwecji na przykład przeprowadzono dotąd wiele projektów pomocowych dla biednych i głodujących dzieci w Bośni po wojnie bałkańskiej oraz w Libanie, a także pomoc w rozbudowie infrastruktury niezbędnej do życia na południowej Saharze.

Mocną stroną działalności ruchu *Focolare* w obszarze ogólnoswiatowym i w Szwecji jest otwarcie na dialog w wymiarze praktycznym, tzn. uczenie dialogu poprzez tworzenie miejsc (miasteczek o nazwie *Mariapoli*)¹²⁵,

¹²⁴ Por. KKK 2493-2495.

¹²⁵ Miasteczka *Mariapoli* znajdują się obecnie na następujących kontynentach i krajach: w Europie – Austria, Belgia, Chorwacja, Francja, Niemcy, Wielka Brytania, Irlandia, Włochy, Holandia, Portugalia, Czechy, Polska, Szwajcaria, Hiszpania; w Afryce – Kamerun, Wybrzeże Kości Słoniowej, Kenia; w Azji – Filipiny, Pakistan; w Ameryce – Argentyna, Brazylia, Meksyk, Stany Zjednoczone, Wenezuela; w Oceanii – Australia.

gdzie razem mieszkają, żyją i pracują, przez krótszy lub dłuższy okres, ludzie różnych kultur, religii, narodów, wyznań, grup społecznych (od 30 do 800 osób), ucząc się budowania jedności w oparciu o dialog i poszukiwanie wspólnych, uniwersalnych wartości. W Szwecji organizowane są co roku w sezonie letnim spotkania wyjazdowe *Mariapoli*, w których bierze udział spora grupa osób zainteresowanych taką formą spędzenia wolnego czasu, gdzie oprócz czasu wolnego, wypoczynku i relaksu, wśród ciszy i skandynawskiej przyrody, można rozważać teksty biblijne, odnajdywać wartość obecności innych, pochodzących często z różnych części świata i Europy, poszukujących odpowiedzi na pytania o sens życia, pracy, wysiłku wkładanego w wychowanie dzieci i młodzieży, przyczyn powstawania konfliktów, biedy, odrzucania innych z powodu pochodzenia, koloru skóry, granic życia i szacunku dla niego i wiele innych. Takie spotkania ukazują potrzeby każdego i wskazują sposób na dorastanie do pełni człowieczeństwa, a jest to jeden z powodów, dla których imigranci mają potrzebę akceptacji, zrozumienia i dzielenia się swoimi problemami, a to z kolei prowadzi do integracji osobowej, rodzinnej, kulturowej, a więc także społecznej.

4.3.4 Odnowa Charyzmatyczna – *Katolsk karismatisk förnyelse*

Ruch odnowy charyzmatycznej Kościoła w Szwecji (*Katolsk karismatisk förnyelse i Sverige – KKS*) jest bardzo popularny wśród chrześcijan w Szwecji. Początki jego istnienia sięgają pierwszej dekady XX wieku, gdy zauważa się tzw. ożywienie charyzmatyczne we wspólnotach protestanckich w Stanach Zjednoczonych. Nowy, spontaniczny sposób modlitwy mocno angażujący uczestników spotkań modlitewnych przyciągał i interesował, ożywiając życie duchowe wspólnot chrześcijańskich. Ta nowa forma zaczęła także pojawiać się wśród katolików i z tej racji Kościół katolicki zaczął się nią interesować. Momentem przełomowym był czas rozpoczęcia Soboru Watykańskiego II w 1962 roku, gdy papież Jan XXIII modlił się o odnowienie wszystkiego w Duchu Świętym, następnie podczas obrad, gdy pojawiały się dyskusje na ten temat, zwłaszcza poważna dyskusja teologiczna dotycząca pochodzenia i roli charyzmatów we wspólnocie wierzących. Owocem jej było zamieszczenie w *Konstytucji Dogmatycznej o Kościele „Lumen Gentium”* (do czego przyczynił się znacznie prymas Belgii kard. Léon-Joseph Suenens, 1904-1996) zapisu w nr 12 o tym, że Duch Święty prowadzi i uświęca Kościół nie tylko przez sakramenty i posługi, ale również udziela-

jąc wiernym szczególnie, szeroko rozpowszechnionych łask (charyzmatów) w celu odnowy i rozbudowy Kościoła¹²⁶.

Po zakończeniu soboru, wspólnoty charyzmatyczne coraz częściej zaczęły pojawiać się w społecznościach katolickich. Wydarzenie, które przeszło do historii jako przełomowe, miało miejsce wśród studentów katolickiego Uniwersytetu Duquesne im. Ducha Świętego w Pittsburgu¹²⁷ w Pensylwanii (USA), założonego przez Kongregację Ducha Świętego w 1878 roku, którego mottem w języku łacińskim jest stwierdzenie: *Spiritus est qui vivificat*¹²⁸. Podczas rozważania Pisma Świętego, 17-19 lutego 1967 roku, i wspólnej modlitwy doszło tam do tego, co dzisiaj nazywamy wylaniem Ducha Świętego lub chrztem w Duchu Świętym, podczas którego modlący się katolicy (byli obecni także studenci innych wyznań) otrzymali dar przemawiania w różnych językach (*glosolalia*).

Od tego czasu Odnowa Charyzmatyczna w Kościele katolickim zaczęła rozwijać się w tempie bardzo szybkim, powstała w wielu krajach i angażowała wielu chrześcijan, wyzwalając w nich szczerą entuzjasm i ożywienie życia religijnego. W wielu miejscach przybrała także charakter ekumeniczny i poprzez doświadczenie wylania Ducha Świętego jednoczyła chrześcijan różnych kultur, języków i wyznań. Jej głównym założeniem jest przede wszystkim promowanie ciągłego dojrzałego osobistego nawrócenia do Jezusa Chrystusa – niezależnie od tego gdzie, w jakim kraju i miejscu się żyje, pracuje i przebywa; rozwijaniu świadomego przyjmowania i poznawania Ducha Świętego jako Osoby Boskiej tworzącej jedność Osób w Trójcy i jednoczącej osoby różnych kultur i narodów; korzystaniu z darów duchowych Ducha Świętego (charyzmatów) dla dobra społeczności lokalnej i całego Kościoła; wspieraniu i rozwijaniu ewangelizacji z entuzjazmem i w mocy Ducha Świętego wśród niechrześcijan, reewangelizacji i ożywiania życia religijnego chrześcijan oraz ewangelizacji kultury i struktur społecznych; promowaniu stałego wzrostu w świętości chrześcijan poprzez ich integrację wokół charyzmatycznych wysiłków Kościoła prowadzących do życia w pełni dojrzałego. Oficjalnie ruch ten został zaakceptowany przez Stolicę Apostolską, która powołała do koordynacji jej działalności *International Catholic Charismatic Renewal Services* (ICCRS)¹²⁹ mającą siedzibę w Watykanie. Obecnie do ruchu przynale-

---

¹²⁶ Por. KK 12.

¹²⁷ Pełna nazwa uniwersytetu w języku angielskim: *Duquesne University of the Holy Spirit*.

¹²⁸ Duch jest tym, który ożywia (tłum własne). W języku angielskim motto to brzmi następująco: *It is the Spirit that gives life*.

¹²⁹ Por. *Catholic Charismatic Renewal Services*, < <http://www.iccrs.org/>, (data dostępu: 07.10.2012).

ży ok. 120 milionów katolików na całym świecie (świeckich, biskupów, kapłanów, sióstr zakonnych)¹³⁰.

W Szwecji *Katolsk karismatisk förnyelse* posiada ok. 10 tysięcy członków wśród chrześcijan różnych wyznań, angażujących się w działalność grup modlitewnych, pomoc charytatywną, kursy, szkoły biblijne i ewangelizacyjne, centra pomocy osobom chorym i imigrantom. Bardzo aktywnie istnieje w ramach Kościoła katolickiego, posiadając całkowitą akceptację i poparcie biskupa ordynariusza. Wspólnoty istniejące w Sztokholmie przy katedrze katolickiej, w wielokulturowej parafii jezuitów pw. św. Eugenii – gdzie spotkania modlitewne prowadzone są w języku angielskim oraz w dzielnicy Järfälla są liczne i tętniące życiem, gromadzą katolików różnych narodowości, a wielu nowo przybyłych do Szwecji otaczają opieką i pomocą. Ich regularne spotkania odbywają się jeden lub dwa razy w tygodniu i jest to faktyczny obraz wielokulturowej społeczności katolickiej w Szwecji, budującej swą jedność podczas modlitwy, dzielącej się otrzymanymi charyzmatami.

Znaczenie obecności *Katolsk karismatisk förnyelse* dla Kościoła w Szwecji i Skandynawii podkreślił papież Benedykt XVI podczas wizyty *Ad limina apostolorum* w Stolicy Apostolskiej, w 2010 roku, biskupów Konferencji Krajów Nordyckich¹³¹. W przemówieniu papież podkreślił szczególne znaczenie istnienia nowych ruchów kościelnych w Skandynawii, uznając to za błogosławieństwo, ponieważ ich obecność przynosi nową dynamikę w spełnianiu misji Kościoła i gwarantuje istnienie różnorodności charyzmatów. Dzięki temu bogactwo i piękno Kościoła jest atrakcyjne dla młodych ludzi, którzy chcą służyć misji Kościoła, podczas wypełniania swoich codziennych zadań i obowiązków lub przez poświęcenie swojego życia w wyborze drogi powołania kapłańskiego lub zakonnego. Benedykt XVI uznał, że ruchy te gromadzą zarówno miejscowych, jak i imigrantów, jednocząc ich wokół wspólnych i ważnych spraw, tworząc właściwie funkcjonującą katolicką społeczność, złożoną z konkretnych kobiet i mężczyzn służących sobie nawzajem. Papież stwierdził także, iż fakt, że wśród biskupów skandynawskich jest coraz więcej tych, którzy urodzili się w tych krajach, gdzie są pasterzami, jest dowodem na to, że Duch Święty jest obecny we wszystkich dobrych poczynaniach podejmowanych w tych katolickich społecznościach. Zapewnił, że będzie się modlił, aby inspiracja Ducha Świętego była wciąż obecna w pracy ewangelizacyjnej i przynosiła jak najwięcej dobrych owoców wśród katolików poddanych pasterzowaniu biskupów skandynawskich¹³².

¹³⁰ Por. tamże.

¹³¹ Por. A. Arborelius, *Biskop Anders skriver dag bok från Rom*, „Katolsk Magasin” (2012) 5, s. 18-19.

¹³² Por. *Katolsk karismatisk förnyelse*, <<http://www.isidor.se/kks/pl-pl/hem.aspx>>, (data dostępu: 22.08.2012).

4.3.5 Inne lokalne stowarzyszenia, organizacje i inicjatywy

Imigranci katoliccy, przybywając do Szwecji i podejmując wysiłek akomodacyjny, poszukują w miejscach zamieszkania i podjęcia pracy także takich miejsc, gdzie mogliby odnaleźć życzliwość, otwartość, zrozumienie dla odmienności oraz pełnych empatii. W sposób naturalny wartości takie powinni oni odnaleźć w punktach duszpasterskich Kościoła katolickiego¹³³.

Szwecja jest krajem bardzo rozległym terytorialnie, jednak w największych skupiskach ludności, jakimi są miasta Stockholm, Göteborg i Malmö, a także w wielu innych miejscach (o czym była już mowa wcześniej) istnieją parafie katolickie lub kościoły filialne i kaplice, przy których istnieją i prowadzą działalność różne ruchy, stowarzyszenia i organizacje. W dużej mierze istnieją one dlatego, że właśnie imigranci, katolicy osiedleni w tym konkretnym miejscu, angażują się w ich działalność.

Naturalna prawidłowość odnosząca się do przekroju społeczności w wymiarze makro i mikro szwedzkich miast, miasteczek i wsi potwierdza prawdę, iż w dużych aglomeracjach miejskich jest wiele licznie reprezentowanych narodowości, natomiast w mniejszych są nieliczni przedstawiciele wielu różnych narodowości. Tym samym, w dużych skupiskach imigranci tworzą własne organizacje (co utrudnia im integrację z szerszą społecznością), w mniejszych zaś, aby utworzyć organizację lub stowarzyszenie, muszą się jednoczyć, niezależnie od tego, z jakiego pochodzą kraju, regionu czy też kultury.

Prawidłowość ta jest widoczna także w kościelnej działalności stowarzyszeniowej w Szwecji i w zależności od podejścia do tej problematyki, może on być sprzymierzeńcem procesu integracji lub ją hamować, a nawet uniemożliwiać. Z pewnością zjawisko to nie przeszkadza istnieniu i funkcjonowaniu wielu organizacji katolickich będących (bezpośrednio lub pośrednio) miejscem spotkania różnych kultur poprzez ich przedstawicieli. Na przykład, wśród najważniejszych inicjatyw wyszczególnionych przez ordynariusza Andersa Arborelius, jakie pojawiły się w życiu parafialnym, mogących być wzorem propozycji dla innych, znalazł się prozaiczny (lecz bardzo trafny) pomysł organizowania raz w miesiącu tzw. „międzynarodowej kawy”¹³⁴. Spotkanie to polega na comiesięcznym przygotowaniu przez jedną z grup narodowych prezentacji najlepszych wypieków i zaprezentowania zebranych własnej kultury i tradycji. Na stolikach nie może zabrak-

¹³³ Por. EMCC, nr 19.

¹³⁴ Por. *Tippslista för församlingslivet i Sverige*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/402/1/>>, (data dostępu: 8.09.2012).

nać przy takiej okazji flagi narodowej prezentującej się grupy. Tego typu proste wydarzenia dają szansę i możliwość zaistnienia, autoprezentacji oraz wzajemnego poznania i budowaniu zaufania.

W Sztokholmie, stolicy diecezji i mieście stołecznym, a także innych miejscach istnieje więcej organizacji, stowarzyszeń i ruchów nie wymienionych jeszcze w niniejszym opracowaniu, wartych zaprezentowania z racji ważnej roli integracyjnej w wielokulturowym środowisku katolickim w Szwecji. Miejsce główne, katolickie centrum¹³⁵ (jak nazywane jest zaplecze katedry katolickiej w Sztokholmie) wstępnie zostało omówione, lecz dla uzupełnienia (w kontekście opisu stowarzyszeń będących miejscem spotkania kultur) należy wymienić organizację o nazwie *Elisabethföreningen*¹³⁶. Skupia ona panie, które na wzór św. Elżbiety pragną pomagać osobom starszym i chorym. Członkinie tej organizacji spotykają się raz w tygodniu, aby w przyjaznej atmosferze przygotowywać różne własne mini arcydzieła (np. hafty, szmaciane dywaniki, serwetki, obrusy), aby następnie sprzedać je podczas charytatywnego bazaru adwentowego.

Ofertą dla tych, którzy lubią słuchać referatów na temat nauczania Kościoła, jego historii, tradycji, kultury jest działalność grupy *Sankt Eriksgruppen*¹³⁷, proponującej formę spotkań dyskusyjnych na wybrany temat. Z kolei dla interesujących się śpiewem chóralnym istnieje możliwość zaangażowania się w międzynarodowy chór katedralny, będący wizytówką muzyczną kościoła katedralnego. Zaś osoby pragnące wspierać modlitewnie małżeństwa i rodziny mogą przyłączyć się do grupy *Ständig bön för äkten-skap och familj*¹³⁸ (obecne w każdej parafii katolickiej w Szwecji) tworzącej łańcuch ciągłej modlitwy w intencji rodzin.

W innym miejscu Sztokholmu, przy centralnie położonej parafii pw. św. Eugenii, wśród różnych grup wymienionych wcześniej istnieje także organizacja o szczególnym znaczeniu dla małżeństw posiadających upośledzone potomstwo. Organizacja ta nosi w Szwecji nazwę *Tro och ljus – rörelsen*¹³⁹ i jest częścią światowej organizacji „Wiara i Światło” założonej we Francji w 1971 roku przez Jeana Vaniera. W Szwecji jest ona obecna od 1979 roku i prowadzi działalność w Sztokholmie, Göteborgu i Uppsali. Na jej przykładzie można jednoznacznie stwierdzić, że tym, co ludzi bardzo jednoczy i integruje (niezależnie od tego, czy ktoś jest z Wietnamu, Sri Lan-

¹³⁵ Por. *Katolska domkyrkoförsamlingen*, <<http://www.katolskadamkyrkan.se/>>, (data dostępu: 5.10.2012).

¹³⁶ Por. tamże.

¹³⁷ Por. tamże.

¹³⁸ Por. tamże.

¹³⁹ Por. *Åtta unga rörelser inom Katolska kyrka presenterar sig*, <<http://www.katolsktfonster.se/rorelser/tro-ochljus.htm>>, (data dostępu: 11.08.2012).

ki czy Kongo), jest wspólne doświadczenie obecności przy cierpieniu i ograniczeniach własnych dzieci oraz podejmowanie inicjatyw, aby wzajemnie się wspierać dla ich dobra i rozwoju.

Specyficzną formą i nową odpowiedzią na wyzwania ewangelizacyjne współczesnej Europy i świata, a także Skandynawii i Szwecji, jest *Neokatekumenała vandrigen*¹⁴⁰ (Droga neokatechumenalna), czyli tzw. katechumenat pochrześcielny. Powstał on w Hiszpanii w 1964 roku z inicjatywy Kiko Argüello i Carmen Hernández będących pod mocnym wpływem nauczania Soboru Watykańskiego II. Przejęli się oni bardzo potrzebą zaangażowania osób świeckich w nową ewangelizację, która jest odpowiedzią Kościoła na zmiany społeczne XIX i XX wieku, zwłaszcza sekularyzację i laicyzację. Nowa ewangelizacja jest skutecznym narzędziem ewangelizacyjnym i odnosi sukcesy w wielu społecznościach poprzez tworzenie silnych wspólnot oraz powrót do metod nauczania pochodzących z okresu wczesnego chrześcijaństwa. Jan Paweł II w *Statutach Drogi Neokatechumenalnej* nazwał ją „itinerarium formacji katolickiej ważnej dla społeczeństwa i czasów dzisiejszych”¹⁴¹. Ruch ten jest obecny w Szwecji zwłaszcza wśród grup hiszpańskojęzycznych, ale cieszy się dużym zainteresowaniem katolików z innych krajów. Dzięki katechistom przysyłanym przez wspólnoty krajów pochodzenia imigrantów, ruch ten dociera do wielu osób innych narodowości, wprowadzając ich na nową drogę odkrywania wartości życia chrześcijańskiego, w nowym społeczeństwie, innej kulturze, w warunkach emigracyjnych, lecz we wspólnocie uniwersalnej i katolickiej.

Ważną rolę w procesie integracji kulturowej odgrywają katolickie wspólnoty zakonne w miejscach ich działalności, przy których istnieją charakterystyczne dla ich stylu pracy organizacje, związki i stowarzyszenia. Wpisują się one w naturalny sposób w styl pracy społeczno-duszpasterskiej w Szwecji, dopełniając go i uzupełniając doświadczeniami zdobytymi w innych krajach i metodami sprawdzonymi w różnych sytuacjach i okolicznościach, co stanowi ogromną wartość kulturowo-społeczną.

W południowej Szwecji, w studenckim mieście Lund, szczytującym się jednym z najstarszych uniwersytetów w Skandynawii, Europie i na świecie, prowadzą działalność dominikanie. Wśród dużej międzynarodowej społeczności studenckiej jest także wielu młodych katolików z wielu krajów europejskich oraz innych czasami bardzo odległych miejsc. Z myślą o łączeniu tych młodych ludzi, zapewnieniu im własnego, przyjaznego, chrześci-

---

¹⁴⁰ Por. tamże.

¹⁴¹ *Statuty Drogi Neokatechumenalnej*, <<http://www.camminoneocatecumenale.it/new/default.asp?lang=pl>>, (data dostępu: 10.10.2012.).

jańskiego środowiska, dominikanie prowadzą formę nieformalnych spotkań o nazwie *Domino*¹⁴². Można stwierdzić, iż jest to międzynarodowe duszpasterstwo akademickie proponujące studentom spotkanie, dialog, tworzenie wspólnej przestrzeni i środowiska, aby czas studiów był także wykorzystany w celu poznania inności i różnorodności w oparciu o doświadczenie uniwersalnej wspólnoty. Spotkania *Domino* polegają na przykład na uczestnictwie w Mszy świętej, podczas której poszczególne jej części prowadzone są w różnych językach, aby każdy odnalazł w niej swą kulturową część. Poza tym, w ramach dominikańskiej działalności mają miejsce spotkania modlitewne w duchu *Taizé*, rekolekcje, spotkania dyskusyjne, wieczory filmowe, różnorodne aktywności weekendowe (zwiedzanie ciekawych miejsc, kręgle, wspinaczka ściankowa lub skałkowa), wspólne dalsze wycieczki i pielgrzymki.

Poza tym, przy parafii dominikanów w Lund istnieje oddział bardzo znanej i popularnej w całym chrześcijańskim świecie organizacji o nazwie *The Legion of Mary*¹⁴³, powstałej w 1921 roku w Dublinie, którą założył sługa Boży Frank Duff (1889-1980)¹⁴⁴. Z założeń statutowych wynika, że „Legion Maryi jest stowarzyszeniem ludzi świeckich, których celem jest głoszenie chwały Bożej, wspieranie Kościoła na polu ewangelizacyjnym i dążenie do osobistej świętości poprzez modlitwę i pracę apostołską w duchu zawierzenia i pod przewodnictwem Najświętszej Maryi Panny”¹⁴⁵. Dominikanie w Lund prowadzą więc działalność tej organizacji, gromadząc osoby świeckie różnych narodowości raz w tygodniu na wspólnej modlitwie, rozważaniu Pisma Świętego, planowaniu działalności charytatywnej, dyskusjach o zaangażowaniu w życie parafialne i potrzebach nowych uczestników społeczności katolickiej w Lund.

Specyficzne, pozytywne piętno tworzenia jedności ponad wszelkimi podziałami wyciska na społeczności katolickiej w Szwecji obecność naśladowców św. Franciszka z Asyżu (1182-1226), świętego bardzo popularnego nie tylko w każdym kraju i kulturze Europy, ale także wśród szwedzkich protestantów. W Szwecji jedną z odmian życia konsekrowanego wielkiej rodziny franciszkańskiej są tzw. tercjarze regularni¹⁴⁶ (opisani już w początkowej części niniejszego opracowania). Posiadają oni swój klasztor w miejscowości Jonsered niedalego Göteborg – miasta wielu imigrantów. Wśród

¹⁴² Por. *Domino*, <<http://dominolund.wordpress.com/about/>>, (data dostępu: 20.12.2012).

¹⁴³ Por. *The Legion of Mary*, <<http://www.stthomas.se/english-information/the-legion-of-mary.html>>, (data dostępu: 21.12.2012).

¹⁴⁴ Por. *Legio Mariae*, <<http://www.legionmaryi.pl/>>, (data dostępu: 11.09.2012).

¹⁴⁵ Tamże.

¹⁴⁶ Por. *Jonsered kapell*, <<http://www.paxetbonum.se/>>, (data dostępu: 23.10.2012).

różnych inicjatyw podejmowanych przez nich dla młodzieży i starszych (spotkania katechetyczne, turnieje sportowe, wycieczki promowe, jachtowe, zwiedzanie pięknego wyspowego wybrzeża) należy podkreślić przeprowadzanie systematycznych kursów doszktałających oraz pomoc w nauce dla dzieci i młodzieży z matematyki i fizyki¹⁴⁷ – zwłaszcza dla dzieci z biednych krajów afrykańskich. Inna wspólnota realizująca swe posłannictwo na wzór św. Franciszka – franciszkanie z Västerås (w środkowej Szwecji) – gromadzi młodzież różnych narodowości mieszkającą w tym regionie w organizacji *Västerås Unga Katoliker*¹⁴⁸, proponując spotkania pogłębiające życie religijne, poznawanie duchowości franciszkańskiej, wyjazdy na diecezjalne dni młodzieży w Szwecji, Światowe Dni Młodzieży w różnych miastach Europy i świata, zimowe wyjazdy na narty i wiele innych pomysłów pozwalających na wzajemne poznanie i budowanie relacji przyjaźni i życzliwości pośród widocznej odmienności kulturowo-etnicznej.

W powyższym kontekście warto również wymienić inicjatywę franciszkanów konwentualnych z parafii w Jönköping szerzących kult maryjny i skupiających wielokulturową społeczność parafialną w organizacji *Militia Immaculatae*¹⁴⁹, czy też Braci Mniejszych Kapucynów (OFMCap), którzy rozpowszechniają Rycerstwo Niepokalanej w rejonie Göteborg. Prowadząc parafię w podstokholmskiej dzielnicy Brandbergen, zaproponowali ono także swoim parafianom różnych narodowości uczestnictwo w tzw. kursie *Alfa*¹⁵⁰, cieszącym się dużym zainteresowaniem zarówno wśród młodszych, jak i starszych imigrantów, a także wśród ludności miejscowej. Ruch wokół tej inicjatywy rozprzestrzenił się w latach 90-tych XX wieku w Wielkiej Brytanii, w środowisku anglikańskim¹⁵¹, będąc formą przekazywania najważniejszych informacji na temat chrześcijaństwa w sposób prosty i przystępny. Umożliwia dzielenie się własnymi przemyśleniami, pozwala doświadczyć, czym jest wspólnota, i uczy odkrywania nowej motywacji i sensu życia. Kurs *Alfa* skierowany jest przede wszystkim do osób, które nie uczęszczają do kościoła lub z różnych powodów nie były w nim od dawna, a mają pragnienie pogłębienia wiedzy o wierze chrześcijańskiej¹⁵². Wiele osób, które przeżyły tę formę spotkań, przyznaje, że jest to nowatorska me-

¹⁴⁷ Por. tamże.

¹⁴⁸ Por. *Västerås Unga Katoliker*, <<http://www.varfru.se/index.php?side=kyrka&val=verksamhet&del=ungdom>>, (data dostępu: 08.09.2012).

¹⁴⁹ Por. *Militia Immaculatae*, <<http://www.avemariapublikationer.com/militia.htm>>, (data dostępu: 23.10.2012).

¹⁵⁰ Por. *Kurs Alfa*, <<http://alfapolska.org/okursie.php>>, (data dostępu: 20.11.2012)

¹⁵¹ Por. *The Alpha Course*, <<http://uk-england.alpha.org/catholic-context/home>>, (data dostępu: 06.11.2012).

¹⁵² Por. tamże.

toda, bardzo efektywna i wartościowa, wnosząca nową atmosferę w wielokulturowe społeczności w szkołach, na uniwersytetach, w miejscu pracy, w więzieniach, a nawet w jednostkach wojskowych. Kurs ten obecnie przeprowadzany jest w 167 krajach świata¹⁵³ – z dużym powodzeniem także w Szwecji.

Nieocenioną rolę oraz zasługi w tworzeniu świadomości uniwersalizmu Kościoła oraz interkulturowości w społeczności katolickiej w Szwecji posiadają karmelici bosci, a pośród ich małej wspólnoty najbardziej dotyczy to Wilfrida Stinissena, pisarza, rekolekcjonisty i kierownika duchowego. Jego działalność, obok głębokiego życia duchowego w klasztorze w Norraby¹⁵⁴, ma poważny wpływ na odradzanie wielokulturowej społeczności katolickiej. Zarówno znane w całej Europie prowadzone przez niego kierownictwo duchowe, jak i głoszone rekolekcje, konferencje i dni skupienia, a także okazały dorobek pisarski (tłumaczony na wiele języków europejskich) są odpowiedzialnością na laicyzm społeczeństwa szwedzkiego oraz tworzą nową kulturę duchową, łącząc tym samym imigrantów oraz wskazując im fundament jedności, jakim jest kultura chrześcijańska stworzona przez ludzi głębokiej wiary.

W podobnym nurcie, zgodnie z duchowością swego zakonu i otwartością na różne religie i kultury, bardzo ważne znaczenie w dziele integrowania imigrantów, a poprzez to tworzenie społeczności katolickiej o zupełnie nowej jakości w Szwecji, mają jezuita. Obok różnych inicjatyw wymienianych już w wielu miejscach niniejszego opracowania, należy podkreślić przeprowadzane przez nich Rekolekcje Ignacjańskie, będące dla wielu imigrantów momentem umocnienia, odzyskania pewności siebie, odnalezienia nowych motywacji do budowania właściwych relacji z najbliższymi oraz nową społecznością przebywania. Fakt, że prowadzona przez ten zakon działalność ma miejsce w stolicy Szwecji oraz w Uppsali – wielokulturowym mieście akademickim, daje im szerokie możliwości bezpośredniego oddziaływania na osoby pozostające w warunkach adaptacji, których dotyczą problemy związane z tworzeniem swojego nowego miejsca egzystencji. Podejmowane przez jezuitów inicjatywy w środowisku wielkomiejskim, będącym przeważnie punktem odniesienia oraz oddziałującym na inne miejsca (co w przypadku relatywnie małej ilościowo, lecz licznej kulturowo społeczności katolickiej ma bardzo ważne znaczenie), wyznaczają wysokie standardy oraz oddziałują na wiele katolickich i niekatolickich grup społecznych w Szwecji.

¹⁵³ Por. tamże.

¹⁵⁴ Por. *Karmelitfäder*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 50.

Do katalogu stowarzyszeń, organizacji i inicjatyw ułatwiających i wspierających proces integracji wielokulturowej społeczności katolickiej w Szwecji, zalicza się także prowadzony przez salezjanów w Sztokholmie Dom Młodzieży Oratorium *Quo Vadis*. Powstał w 2003 roku¹⁵⁵ jako odpowiedź na rosnące zapotrzebowanie integracji katolickiej młodzieży sztokholmskiej. W zamyśle organizatorów miejsce to miało stanowić centrum dialogu i wzajemnego poznawania się młodych katolików przy wychowawczej asystencji salezjanów wg zasad systemu wychowawczego (prewencyjnego) św. Jana Bosko – co w części udało się zrealizować, a podejmowane inicjatywy rodzą nadzieję, że rola ta będzie się wzrastać¹⁵⁶. Oprócz polskich grup i organizacji przykościelnych, korzystają z niego także szwedzkojęzyczne grupy, zwłaszcza *Sveriges Unga Katoliker* i *Stockholm Läns Unga Katoliker*, a także szkoła katolicka *S: t Eriks skolan* i *Pastoralrådet* (Rada Duszpasterska Biskupa Sztokholmu). Powstało w ten sposób miejsce spotkań, współpracy, integracji nie tylko młodzieży, ale także różnych organizacji katolickich, korzystających z miejsca i atmosfery, a także ubogacających swoją obecnością i zaangażowaniem klimat akceptacji oraz otwartości na kulturową odmienną, której w atmosferze życzliwości każdy może się uczyć oraz ją rozwijać i przenosić w inne miejsca.

---

¹⁵⁵ Por. *Otwarcie Domu Młodzieży Oratorium Quo Vadis w Sztokholmie*, Archiwum Salezjanów – Sztokholm, t. *Quo Vadis / Sprawozdanie z dn. 20.09.2003*.

¹⁵⁶ Por. M. Chamarczuk, *Salezjanie w Szwecji*, s. 62-63.

Rozdział V

Zaangażowanie imigrantów katolików oraz szwedzkich katolików w działalność katolickich form duszpasterskich w Szwecji w świetle wyników badań własnych (2004-2010)

W niniejszej części studium na temat stopnia zaangażowania imigrantów katolików oraz szwedzkich katolików w życie katolickich parafii i misji w Szwecji zostaną zaprezentowane: cele badań, problemy i hipotezy badawcze, zasady doboru próby, charakterystyka badanej grupy, a także metody, techniki i narzędzia zastosowane w badaniach, wyniki badań oraz wnioski końcowe. Część ta została podzielona na cztery podrozdziały, których zawartość ściśle wiąże się z metodologią prowadzonych badań. Stosowane metody oraz chęć precyzyjnego przedstawienia wyników przeprowadzonych analiz zakładają zwięzłość opisów oraz konkretyzację komentarzy, skupiając uwagę na istotnych zagadnieniach nawiązujących wprost do prezentowanej tematyki.

5.1 Cel badań, problemy i hipotezy badawcze, zasady doboru próby, charakterystyka badanych grup

Celem podjętych badań było ustalenie stopnia zaangażowania się różnych społeczności katolickich imigrantów oraz szwedzkich katolików w działalność i codzienne życie katolickich parafii oraz misji językowych, narodowych lub obrządkowych w Szwecji, w procesie wzajemnej integracji. Ponadto w pracy sformułowano następujące **problemy badawcze**:

P1 Jaki jest stopień zaangażowania się społeczności katolików, będących imigrantami z Europy, i szwedzkich katolików w działalność katolickich parafii i misji językowej, narodowej lub obrządkowej w Szwecji?

P2 Jaka jest opinia imigrantów i szwedzkich katolików na temat funkcjonowania głównych instytucji duszpasterskich Kościoła katolickiego w Szwecji, tj. parafii i misji narodo-językowych oraz obrządkowych?

P3 Jaka jest opinia imigrantów i szwedzkich katolików na temat wywiązywania się przez główne instytucje duszpasterskie Kościoła katolickiego w Szwecji, tj. parafie i misje narodowo-językowe oraz obrządkowe, z roli integrującej imigrantów w najbliższym środowisku i w społeczności katolickiej w Szwecji? W związku z powyższym sformułowano następujące **hipotezy badawcze**:

H1 Imigranci z Europy oraz szwedzcy katolicy w większości włączają się w działalność parafii katolickich i misji w Szwecji.

H2 Imigranci oraz inni respondenci uważają, że władze Szwecji właściwie opiekują się imigrantami i stwarzają im możliwości adaptacji, rozwoju oraz bezpiecznego i godnego życia.

H3 Imigranci oraz inni respondenci uważają, że główne instytucje duszpasterskie Kościoła katolickiego w Szwecji, tj. parafie i misje narodowo-językowe i obrządkowe, w większości wywiązują się z roli integrującej imigrantów w najbliższym środowisku i w społeczności katolickiej w Szwecji.

Badania przeprowadzono wśród katolickich imigrantów oraz Szwedów-katolików. Objęły one grupę 463 osób, co wobec oficjalnej liczby katolików w Szwecji w 2010 wynoszącej 96.950 osób¹, stanowi 0,47% badanych. Proporcja ta według stosowanych skal daje szansę na uchwycenie tendencji obecnych w badanej grupie. Prowadzone badania ilościowe odbyły się w kilku etapach. W latach 1999, 2001, 2002, 2003 w różnych miejscach Szwecji przeprowadzono skromne, wstępne próby pilotażowe w formie wywiadów i ankiet. Ich efekty skłoniły autora do kolejnych badań pilotażowych w celu zweryfikowania wyników i poszerzenia tematyki. Pierwszy etap badań został zrealizowany w 2004 roku, badania wówczas zostały przeprowadzone na grupie 30 młodych katolików, którzy przybyli do Szwecji wraz z rodzicami lub urodzili się w Szwecji, ale ich rodzice są imigrantami. Badania zostały przeprowadzone podczas obozu noworocznego organizowanego przez organizację *Sveriges Unga Katoliker* na przełomie 2003 i 2004 roku. Wzięła w nim udział młodzież z głównych regionów Szwecji, reprezentująca 7 narodowości imigrantów obecnych w Szwecji (Chilijczycy, Chorwaci, Erytre-

---

¹ Por. *Statistik Stockholms katolska stift – Faktauppgifter*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/24/Stocholms%20katolska%20stift%20Statistik%20%20C3%A5r%202003-2010.pdf>>, (data dostępu: 7.01.2013).

ańczycy, Irakijczycy, Polacy, Wietnamczycy, Zambijczycy), a także rodowitych Szwedów. W drugim etapie badań, który miał miejsce w 2007 roku, wzięło udział 50 osób, które stanowiła grupa polskiej młodzieży z organizacji *Polska Unga Katoliker i Sverige*, podczas jednego z tzw. weekendowych obozów tej organizacji. Młodzi respondenci objęci badaniami sondażowymi pochodzili z rodzin polskich lub takich, gdzie jeden z rodziców był Polakiem lub polskiego pochodzenia, i reprezentowali główne ośrodki imigranckie: Stockholm, Göteborg, Malmö, Helsingborg, Skövde, Ystad i Karlskrona.

Wnioski wynikające z badań pilotażowych przeprowadzonych na próbie 80 osób były podstawą do podjęcia dalszych badań, które zostały zrealizowane w okresie od września 2009 do maja 2010 roku w wybranych skupiskach emigrantów katolickich. Kwestionariusz ankiety zawierał dziesięć pytań zaopatrzonych w kafeterię odpowiedzi złożoną z trzech lub czterech opcji do wyboru. Ponieważ środowisko Kościoła katolickiego w Szwecji jest bardzo zróżnicowane kulturowo, etnicznie, językowo i regionalnie, a także charakteryzuje się dużą mobilnością, przyjęto metodologiczną zasadę trójjęzyczności prowadzonych badań. W takim kluczu arkusze z pytaniami sporządzono w języku kraju, gdzie badania są prowadzone (j. szwedzkim), języku uważanym za powszechny wśród imigrantów (j. angielskim) oraz w języku jednej z najliczniejszych grup kulturowych tworzących Kościół katolicki w Szwecji (j. polskim) – z racji posiadanej przez autora możliwości dotarcia do dużej grupy osób z tego kręgu językowego oraz przewidywanej dozy pewności ich zaangażowania w proces badawczy. Ankiety w j. szwedzkim i j. angielskim rozesłano pocztą e-mailową do parafii reprezentujących dany region², stowarzyszeń, związków, niektórych misji narodowych i rytów Kościołów Wschodnich Kościoła Katolickiego w Szwecji oraz do poszczególnych osób.

Rozprowadzono w sumie 600 ankiet drukowanych oraz drogą e-mailową internetową wersję arkusza ankiety. Do miejsc, w których dużą grupą narodową stanowią Polacy, przekazano także ankiety w j. polskim. W przeprowadzeniu ankiety i dotarciu do poszczególnych parafii, organizacji i osób skorzystano z pomocy młodzieży zrzeszonej w katolickiej organizacji młodzieżowej *Sveriges Unga Katoliker* oraz polonijnej młodzieży z organizacji *Polska Unga Katoliker i Sverige*. Rozpoczęcie analizy wyników badań było możliwe po ośmiu miesiącach od rozesłania, gdyż w takim okresie spływały do autora ankiety z poszczególnych miejsc i od anonimowych respondentów. Dobór próby w badaniach miał charakter celowy. Nie był to

² Por. *Stiftets församlingar*, [w:] *Matrikel 2010*, s. 28-76; Por. także, *Stiftets församlingar*, [w:] *Matrikel 2011*, s. 31-84; *Stiftets församlingar*, [w:] *Matrikel 2013*, s. 36-95.

dobór losowy, gdyż nie było możliwości określenia tzw. operatu losowania, czyli listy wszystkich katolików w Szwecji, z której dokonano by wylosowania próby określonej wielkości.

5.2 Metoda, technika i narzędzie wykorzystane w badaniach

Metodą, która została zastosowana w badaniach, jest sondaż diagnostyczny. Ponadto zdecydowano się na zastosowanie techniki ankiety i w tym celu został skonstruowany kwestionariusz ankiety jako narzędzie badawcze. Z punktu widzenia sposobu zbierania podstawowych danych, dobór sondażu diagnostycznego jako metody oraz wybór ankiety jako techniki zastosowanej w badaniach, był uzasadniony tym, że istnieje wówczas możliwość sprawnej weryfikacji i wychwycenia ważnej, wspólnej dla respondentów problematyki, w oparciu o którą można sformułować ogólny problem badawczy. Kwestionariusz ankiety zawierał dziesięć pytań dotyczących kraju pochodzenia, wieku, stopnia sympatii wobec kraju przebywania, poczucia akceptacji w społeczności katolickiej w miejscu zamieszkania, możliwości zaangażowania w życie i działalność parafii w formie grupy młodzieżowej lub w szerszym zakresie, poczucia jedności z Kościołem katolickim w Szwecji, chęci posiadania przyjaciół spośród innych narodowości lub wśród osób tego samego pochodzenia znajdujących się w sytuacji migracyjnej.

5.3 Wyniki badań własnych i interpretacja najważniejszych korelacji między wyselekcjonowanymi zmiennymi

Procedura badawcza polegała na rozesłaniu 600 ankiet drukowanych (co przyjęto za bazę do porównań i obliczeń). Otrzymano z powrotem 463 ankiet (z czego 3 ankiety powróciły niewypełnione), co stanowi 77,1%, dały one wstępne możliwości przeprowadzenia analiz statystycznych. 169 ankiet wypełniono w j. szwedzkim (36,5%), 63 w j. angielskim (13,6%), a 231 w j. polskim (49,8%). Napłynęły one z 21 społeczności katolickich w Szwecji, co w porównaniu ze stanem ilości parafii katolickich w Szwecji w roku prowadzonych badań, wynoszącym 43 placówki³, stanowi 48,8%.

Odpowiedzi na rozesłane ankiety nadeszły z następujących miejsc: Angered – 6 ankiet (2 w j. angielskim, 4 w j. polskim); Falun – 3 (2 w j. szwedz-

³ Por. *Statistik Stockholms katolska stift*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/24/1/>>, (data dostępu: 12.02.2013).

kim, 1 w j. angielskim); Göteborg – 25 (16 w j. szwedzkim, 5 w j. angielskim, 4 w j. polskim); Haninge – 72 (14 w j. szwedzkim, 3 w j. angielskim, 55 w j. polskim); Helsingborg – 55 (27 w j. szwedzkim, 28 w j. polskim); Jönköping – 4 (2 w j. szwedzkim, 2 w j. angielskim); Linköping – 5 (2 w j. szwedzkim, 3 w j. angielskim); Malmö – 31 (19 w j. szwedzkim, 12 w j. polskim); Märsta – 14 ankiet w j. szwedzkim; Skövde – 4 (2 w j. szwedzkim, 2 w j. angielskim); Södra Stockholm (Fittja, Norsborg, Alby, Södertälje) – 63 (24 w j. szwedzkim, 14 w j. angielskim, 25 w j. polskim); Stockholm (*domkyrka* – kościół katedralny) – 45 (21 w j. szwedzkim, 11 w j. angielskim oraz 13 w j. polskim); Stockholm (inne) – 32 (9 w j. szwedzkim, 15 w j. angielskim, 8 w j. polskim); Sundsvall – 4 w j. szwedzkim; Sztokholm (Polska Misja Katolicka) – 82 w j. polskim; Umeö – 2 w j. szwedzkim; Uppsala – 6 (3 w j. szwedzkim, 3 w j. angielskim); Västerås – 2 w j. szwedzkim; Ystad – 2 w j. polskim; Örebro – 6 (4 w j. szwedzkim, 2 w j. angielskim).

Tabela 1.

Miejsca i ilości otrzymanych ankiet w wybranych językach

Lp.	Miejsce	j. szwedzki	j. angielski	j. polski	suma
1	Angered	–	2	4	6
2	Falun	2	1	–	3
3	Fittja, Norsborg, Alby, Södertälje	24	14	25	63
4	Göteborg	16	5	4	25
5	Haninge	14	3	55	72
6	Helsingborg	27	–	28	55
7	Jönköping	2	2	–	4
8	Linköping	2	3	–	5
9	Malmö	19	–	12	31
10	Märsta	14	–	–	14
11	Örebro	4	2	–	6
12	Skövde	2	2	–	4
13a	Stockholm (<i>domkyrka</i>)	21	11	13	45
13b	Stockholm (inne)	9	15	8	32
13c	Stockholm (PMK)	–	–	82	82
14	Sundsvall	4	–	–	4
15	Umeö	2	–	–	2
16	Uppsala	3	3	–	6
17	Västerås	2	–	–	2
18	Ystad	2	–	–	2
	Suma	169	63	231	463

(źródło: badania własne)

Na pytanie *Z jakiego regionu świata pochodzisz?*, wśród pięciu wskazanych możliwości, najczęściej, bo aż 389 respondentów (86%), wskazało Europę, następny wskazany kontynent z bardzo dużą różnicą ilościową wobec poprzedniego, to Azja z 29 głosami (6%), 11 osób (2%) wskazało na Afrykę, Bliski Wschód zaznaczył 7 osób (2%), a wśród regionów ujętych pod hasłem *Inne* podpisało się 16 respondentów (4%). Nadmieniam, iż do analizy zakwalifikowano 452 obserwacje, pozostałe z powodu braków zostały pominięte. Wniosek nasuwający się po podsumowaniu ilościowym pierwszego zagadnienia wskazuje na prawidłowość, iż w miejscach prowadzonych badań będących wspólnotami wielonarodowymi i wielokulturowymi większość osób pochodzi z krajów europejskich – co potwierdzałoby kierunki polityki imigracyjnej Unii Europejskiej oraz kontrolę nad strumieniem migracyjnym. Pozostałe kontynenty reprezentowane są w dużo mniejszej liczbie, co może jednak oznaczać, iż imigranci są bardziej aktywni w innych miejscach prowadzonego duszpasterstwa, nieobjętych badaniami, lub odnajdują swoje miejsce w misjach narodowych lub społecznościach Kościołów Wschodnich.

Chcąc uzyskać wiedzę na temat wieku respondentów, określono w drugim punkcie ankiety skalę wiekową, według której dokonano przydziału do poszczególnych grup wiekowych osoby odpowiadające na pytanie *W jakim jesteś wieku?* Na to pytanie odpowiedzi udzieliło 445 osób. Spośród wpisów wyłoniono 143 osoby (32%) w wieku między 10 a 19 rokiem życia, osób w wieku czynnym zawodowo pomiędzy 20 a 39 rokiem życia było 181 (41%), a przekraczających 40 rok życia, czyli posiadających pewne doświadczenie życiowe oraz domniemaną stabilizację, było 121 osób (27%). Wynik ten może nasuwać wniosek, iż struktura wiekowa społeczności katolickiej w Szwecji, w miejscach prowadzonych badań, rozkłada się dość równomiernie na poszczególne grupy wiekowe. Wynik potwierdza także znaną powszechnie tendencję, iż społeczność imigrantów to przede wszystkim osoby w wieku aktywnym, produkcyjnym, twórczym, prokreacyjnym, które dzięki uzyskanej stabilizacji w nowym miejscu osiedlenia przyczyniają się także do wzrostu przyrostu naturalnego poprzez zakładanie rodzin na bazie małżeństw sakramentalnych lub związków niesakramentalnych (zalegalizowanych) i nieformalnych.

Zagadnieniem dopełniającym informacje o respondentach, było pytanie dotyczące czasu przebywania imigranta w Szwecji (ma on istotne znaczenie dla próby określenia stopnia integracji): *Jak długo przebywasz w Szwecji?* Odpowiedzi udzieliły 452 osoby. Mniejszość, czyli 105 osób (23%), wybrała przedział czasowy zawarty między 1 a 2 latami pobytu;

o połowę więcej, gdyż 152 osoby (34%), zaznaczyły wybór od 3 do 5 lat przebywania w Szwecji, natomiast 5 i więcej lat wybrało 195 respondentów (43%). Tendencja proporcjonalnego wzrostu ilościowego w zestawieniu długości trwania czasu pobytu z ilością osób, może wskazywać na prawidłowość wzrastającej stabilizacji wśród imigrantów w Szwecji. Potwierdza tę opinię wiele osób, które uznały, że po nabraniu sprawności posługiwania się językiem szwedzkim, poznaniu mechanizmów funkcjonowania rynku pracy i zabezpieczeń socjalnych, wiele osób odnajduje w Szwecji dogodne miejsce do życia rodzinnego, zawodowego, kulturalnego i uzyskuje odpowiedni poziom stabilizacji i normalizacji kontaktów międzyludzkich, co przyczynia się do decyzji o pozostaniu w tym kraju.

Powyższe stwierdzenia znalazły swe potwierdzenie w odpowiedziach na następną pytanie zadane w ankiecie: *Czy uważasz, że Szwecja opiekuje się właściwie imigrantami i stwarza im możliwości adaptacji i rozwoju oraz bezpiecznego i godnego życia?* Zdecydowana większość respondentów, gdyż 303 osoby (67%), wśród trzech możliwych odpowiedzi, wybrała propozycję *Tak*, zdecydowanie zaprzeczyły 82 osoby (18%), wybierając opcję *Nie*, a osób niezdecydowanych, wybierających odpowiedź *Nie zastanawiałem się nad tym*, było 67 (15%) z całości 452 respondentów, którzy udzielili odpowiedzi. Świadczy to o dużej grupie osób potrafiących pozytywnie ocenić możliwości istniejące w Szwecji, nastawienie społeczeństwa szwedzkiego do imigrantów (jako kategorii osób – nie do grup i osób problematycznych, konfliktogennych i wymagających resocjalizacji), docenić strukturalne rozwiązania pomocne w różnego rodzaju sprawach życia społeczno-zawodowego, funkcjonowanie opieki społecznej, służby zdrowia oraz innych ważnych dziedzin wśród zabezpieczeń społecznych. Nie można jednak pominąć grupy osób, które postrzegają te sprawy inaczej i które najwidoczniej posiadają inne doświadczenia skłaniające do zaprzeczenia istnienia takim możliwości w Szwecji. **Wynik tego pytania potwierdza hipotezę H2.**

Kolejne pytania ankiety dotyczą opinii o zaangażowaniu Kościoła katolickiego w opiekę nad imigrantami. Na postawione pytanie: *Czy uważasz, że Kościół katolicki w Szwecji otacza imigrantów opieką religijną, socjalną i kulturalną?*, znaczna większość respondentów, gdyż 310 osób (68,5%), odpowiedziała *Tak*, znacząco mniejsza grupa, gdyż tylko 58 osób (13%), wybrała *Nie*, stwierdzając tym samym, że Kościół katolicki nie wypełnia takiej roli, a dość duża grupa 84 osób (18,5%) uznała, że w ogóle nie zastanawiała się nad tym zagadnieniem. Z pewnością zawarte w jednym pytaniu trzy duże obszary odnoszące się do sposobu ludzkiego funkcjonowania dotyczące zarówno świata religii, przestrzeni kultury oraz odnajdywania dla siebie

przyjaznego środowiska nie dały możliwości opowiedzenia się za któryms z nich osobno. Jednak połączenie ich miało na celu ogarnięcie w jednym zagadnieniu podstawowych funkcji i zadań Kościoła jako instytucji i jako wspólnoty.

Wybór zdecydowanej większości respondentów, choćby dotyczył tylko jednego z obszarów składowych, dowodzi, że w dużej mierze wielu imigrantów otrzymuje należne wsparcie religijne, socjalne i kulturalne w podstawowych placówkach duszpasterskich w Szwecji. Opinie negatywne obecne w odpowiedziach na to pytanie powinny jednak mobilizować społeczność katolików tzw. zintegrowanych, zaangażowanych, do refleksji nad tym, co jeszcze można udoskonalić, jakie formy pomocy rozwinąć, co zaproponować, jakie stworzyć możliwości, aby przyłączyć do Kościoła osoby niezadowolone i nie odnajdujące swego miejsca w społeczności katolickiej. **Wynik tego pytania potwierdza hipotezę H3.**

Wśród pytań skonstruowanych w nurcie opinii o strukturach kościelnych, kolejne dotyczyło działalności parafii katolickiej w Szwecji i jej podejścia do imigrantów. Niestety, na pytanie: *Czy czujesz się akceptowany, zauważony i doceniony w parafii?*, wielu respondentów nie odpowiedziało w ogóle, gdyż spośród 463 ankiet odpowiedzi na to pytanie dało jedynie 287, a 176 pozostało bez odpowiedzi. Pozytywny jest jednak fakt, iż spośród 287 respondentów, którzy wyrazili opinię w sprawie działalności parafii, twierdząco odpowiedziało 167 osób (58%), zaś odpowiedź *Nie* wybrało tylko 26 osób (9%). Znacząca jest także liczba 94 osób (33%) uznających, że sprawa ta nie była przedmiotem ich rozważań i zaznaczających opcję *nie zastanawiałem się nad tym*.

Z pewnością może być powodem do poważnej refleksji fakt, iż z grupy respondentów odpowiadających na każde z pytań, aż 176 osób całkowicie zignorowało pytanie o akceptację i jakąś formę docenienia w parafii. Może to świadczyć o kilku zjawiskach, m. in. o tym, że: imigrant nie ma oczekiwań wobec parafii, na terenie której przebywa, lub też pojawia się tylko na niedzielnej mszy św., więc nie czuje potrzeby akceptacji i docenienia, gdyż nie taka jest według niego rola parafii katolickiej; imigrant nie akceptuje sposobu funkcjonowania wielokulturowej parafii szwedzkojęzycznej i tym samym nie angażuje się w jej działalność, korzystając jedynie z sakramentów; imigrant nie otrzymał żadnej formy pomocy od nowej parafii swego przebywania, więc nie ma tytułu ani żadnego powodu, aby twierdzić, że jest inaczej. Każda z wymienionych sytuacji powinna budzić niepokój, że jakaś znacząca część imigrantów nie czuje potrzeby jedności z najmniejszą, podstawową instytucją duszpasterską w Szwecji, która może istnieć i funk-

cjonować tylko i wyłącznie dzięki zaangażowaniu imigrantów, wspierających miejscowych katolików.

Kolejne pytanie dotyczące parafii: *Czy angażujesz się czynnie w działalność parafii?*, odsłania podobną tendencję, z lekko wyższym wynikiem. Możliwość odpowiedzi w systemie *Tak – Nie*, rozłożono na 4 możliwości, w tym 3 pierwsze zawierają się w możliwości *Tak*, ostatnie zaś w *Nie*. Na pytanie to odpowiedziało 397 respondentów, czyli tym razem 66 osób w ogóle nie zainteresowało się zagadnieniem w nim zawartym. Natomiast z 397 imigrantów, 111 (28,5%) wybrało kategorię *Bardzo chętnie i często*, ale już kolejną możliwość w formie *Czasami, gdy zachodzi potrzeba* wybrała większość, gdyż 192 osoby (48,5%). Dobrą informacją płynącą z takiego stanu rzeczy jest fakt, iż w parafii znajdują się osoby, które może nie są czynnie i systematycznie zaangażowane w propozycje działalności parafialnej, ale kiedy zachodzi taka potrzeba służą pomocą. Świadczy o tym wybór przez 18 osób (4%) proponowanej opcji *Rzadko, z konieczności i poczucia obowiązku*. Z tego wynika, że – w różnej formie, ale jednak – spośród 397 respondentów aż 321 angażuje się w działalność parafii, wybierając formułę *Tak*. Z tendencją ujawnioną w poprzednim pytaniu, o nieangażowaniu się w życie parafialne koreluje decyzja ostatniej grupy respondentów tego pytania, która w liczbie 76 osób (19%) wybrała kategorię *Wcale*, czyli w zasadzie opowiedziała się za kategorią *Nie*. **Wynik badań zatem częściowo potwierdza hipotezę H1.**

Na kolejne pytanie dotyczące wypełniania przez parafię roli integrującej imigrantów: *Czy proponowane przez parafie propozycje duszpasterskie jednoczą imigrantów różnych narodowości?*, odpowiedziała prawie cała grupa objęta badaniem – prawie, ponieważ zabrakło jednego głosu. Pozytywnie i twierdząco, wybierając opcję *Tak*, odpowiedziało 256 respondentów (55%) z 462 zaangażowanych w odpowiedź na to pytanie. Przeciwnie zdanie miały 63 osoby (14%), opowiadając *Nie*, natomiast dość znaczna liczba, bo aż 143 osoby (31%), odpowiedziała *Nie zastanawiałem się nad tym*, nie pomijając i nie ignorując wprawdzie zagadnienia, ale jednak wysyłając swoim wyborem pewien sygnał, że nie jest to dla nich sprawa ważna. Znacząca ilość respondentów, odpowiadając *Tak*, prawdopodobnie uznała, iż generalnie działalność parafialna w każdej formie jednoczy, angażuje, integruje parafian niezależnie od miejsca i kultury ich pochodzenia. **Uzyskany wynik zdaje się potwierdzać hipotezę H3 choć dotyczy tylko parafii.**

Ostatnie dwa pytania ankiety poświęcono misjom narodowo-językowym, stanowiącym drugą pod względem rangi duszpasterskiej formę dzia-

łałości pastoralnej Kościoła katolickiego w Szwecji. Są one o tyle ważne, że właśnie w nich gromadzi się największa ilość imigrantów z poszczególnych grup narodowych, dbających o swoją kulturową tożsamość, język, tradycje kościelne i narodowe. Na pytanie, prawie identyczne z postawionym przy okazji badania podejścia do roli parafii: *Czy czujesz się akceptowany, zauważony i doceniony w misji językowej, narodowej lub obrządkowej?*, uzyskano odpowiedź wszystkich 463 respondentów – co oznacza, że w tym punkcie widać minimalną różnicę w podejściu do zagadnienia w porównaniu z analogicznym badaniem skierowanym wobec parafii. Wśród tej liczby, 253 osoby (55%) wybrały odpowiedź *Tak*, uznając tym samym, że dobrze się czują i odnajdują swoje miejsce w misji narodowo-językowej lub obrządkowej. Zaprzeczyło takiemu odczuciu 40 osób (8%), wybierając opcję *Nie*, a aż 170 osób (37%) przyznało, że *Nie zastanawiało się nad tym*, co może świadczyć o tym, że owszem, są obecni w działalności misji, ale raczej korzystają z niej, niekoniecznie oczekując jakichś szczególnych względów, wyjątkowego traktowania czy też pomocy. **Wynik tego pytania potwierdza hipotezę H3.**

Natomiast na ostatnie pytanie: *Czy angażujesz się czynnie w działalność misji językowej, narodowej lub obrządkowej?*, odpowiedziało 427 respondentów (czyli 36 osób nie udzieliło odpowiedzi), wybierając między takimi samymi, analogicznymi formułami odpowiedzi, jakie stosowano przy okazji badania parafii, czyli *Tak-Nie*, z tym że pierwsza opisana była w trzech kategoriach, a ostatnia w jednej. Tak więc pierwszą formułę *Bardzo często i chętnie* wybrało 68 osób (16%), co oznacza, że liczba osób zaangażowanych w tę formę pracy duszpasterskiej, w porównaniu z ilością osób korzystających z duszpasterstwa i działalności misji nie jest zbyt duża. Liczba ta wzrasta w momencie okazjonalnej potrzeby, ponieważ 149 osób (35%) wybrało formułę *Czasami, gdy zachodzi potrzeba*. Z pewnością liczba zaangażowanych jest wspierana jeszcze mniejszą liczebnie grupą liczącą 74 osoby (17%), twierdzącą, że *Rzadko, z konieczności i poczucia obowiązku* angażuje się czynnie w niektóre formy działalności, co może stanowić pewne, stałe zaplecze osób, na których można polegać. Zliczając jednak trzy wymienione kategorie odnoszące się do kategorii *Tak*, wyrażające sposób zaangażowania w działalność misji narodowej otrzymujemy wynik 291 głosów (68%) na 427 oddanych, co stanowi 68,1%. Wydaje się jednak, iż ilość osób identyfikujących się z kategorią *Wcale* (czyli *Nie*) w ilości 136 respondentów (32%) nie może dziwić, gdyż prowadzone badania miały miejsce przede wszystkim w ośrodkach parafialnych, wielokulturowych. Obecność w tych miejscach osób utożsamiających się z misjami narodowo-językowy-

mi może świadczyć również o tym, że w badanych społecznościach jest obecna formuła tzw. imigrantów wahadłowych, którzy często zmieniają miejsce (w szerokim i wąskim znaczeniu tych zmian, nie tylko w odniesieniu do prowadzenia działalności gospodarczej czy studiów), a w tym przypadku korzystają z działalności zarówno parafii, jak i misji, w zależności od potrzeby, sytuacji i okoliczności. **Wynik potwierdza więc hipotezę H1.**

Badanie zależności między regionem pochodzenia a zaangażowaniem w działalność parafii (korelacja nr 1.).

Tabela 2.
Region pochodzenia

	Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
Europa	394	85,1	85,3	85,3
Inny kontynent	68	14,7	14,7	100,0
Ogółem	462	99,8	100,0	
Braki danych	1	,2		
Ogółem	463	100,0		

Opracowanie własne

Chcąc sprawdzić istotność związku między analizowanymi zmiennymi (region-parafia) przeprowadzono test niezależności dwóch zmiennych – chi-kwadrat. Zmienną „region pochodzenia” sprowadzono do zmiennej dwu-kategorialnej: Europa/spoza Europy. Istotny wynik testu pozwolił na odrzucenie hipotezy zerowej i przyjęcie hipotezy alternatywnej o istotnym związku między analizowanymi zmiennymi $\chi^2(1, N=460) = 5,840$, $p < 0,05$. Analizując wartości reszt standaryzowanych, można wyciągnąć wnioski, że Europejczycy rzadziej niż wynikałoby to z losowego rozkładu częstości angażują się w życie parafii, w przeciwieństwie do katolików spoza Europy, którzy częściej angażują się w życie parafii oraz istotnie statystycznie mniej wykazują postawę niezaangażowania w życie parafii, aniżeli wynikałoby to z losowego rozkładu częstości. Siła związku między analizowanymi zmiennymi mierzona statystyką phi wskazuje jednak na istnienie pewnego związku między regionem pochodzenia a zaangażowaniem w życie parafii w Szwecji, $\phi = 0,11$, korelacja ta jest jednak słaba, a zależność prawie nic nie znacząca.

Tabela 3.

Ogólne wyniki badania zaangażowania w życie parafii

	Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
Ważne: zaangażowany	378	85,61	82,0	82,0
niezaangażowany	83	17,9	18,0	100,0
Ogółem	461	99,68	100,0	
Braki danych Systemowe braki danych	2	,4		
Ogółem	463	100,0		

Opracowanie własne

Tabela 4.

Zaangażowanie w działalność parafii w zależności od regionu pochodzenia

Region pochodzenia		Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
Europa	zaangażowany	317	80,56	80,7	82,7
	niezaangażowany	76	19,3	19,3	100,0
	Ogółem	393	99,7	100,0	
Braki danych Systemowe braki danych		1	,3		
Ogółem		394	100,0		
Inny kontynent	zaangażowany	61	89,7	91,0	91,0
	niezaangażowany	6	8,8	9,0	100,0
	Ogółem	67	98,5	100,0	
Braki danych Systemowe braki danych		1	1,5		
Ogółem		394	100,0		

Opracowanie własne

Badanie zależności między regionem pochodzenia a zaangażowaniem w działalność misji narodowej (korelacja nr 2.).

Chcąc sprawdzić istotność związku między analizowanymi zmiennymi (region-misja) przeprowadzono test niezależności dwóch zmiennych – chi-kwadrat. Zmienną „region pochodzenia” sprowadzono do zmiennej dwu-kategorialnej. Istotny wynik testu pozwolił na odrzucenie hipotezy zerowej i przyjęcie hipotezy alternatywnej o istotnym związku między analizo-

wanymi zmiennymi $\chi^2 (1, N=460) = 4,407, p<0,05$. Zaangażowanie w życie misji narodowej nie zależy więc od regionu pochodzenia. Wartości reszt standaryzowanych wskazują, że Europejczycy rzadziej niż wynikałoby to z losowego rozkładu częstości angażują się w życie misji, w przeciwieństwie do katolików spoza Europy, którzy częściej angażują się w życie misji narodowych oraz rzadziej wykazują postawę niezaangażowania w życie parafii, aniżeli wynikałoby to z losowego rozkładu częstości. Siła związku między analizowanymi zmiennymi jest jednak słaba, a zależność prawie nic nie znacząca, $\phi=0,09$.

Tabela 5.

Ogólne wyniki badań nad zaangażowaniem w życie misji

		Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
Ważne: zaangażowany		307	66,3	68,5	68,5
niezaangażowany		141	30,5	31,5	100,0
Ogółem		448	96,8	100,0	
Braki danych	Systemowe braki danych	15	3,2		
Ogółem		463	100,0		

*Opracowanie własne***Tabela 6.**

Zaangażowanie w działalność misji w zależności od regionu pochodzenia

Region pochodzenia		Częstość	Procent	Procent ważnych	Procent skumulowany
Europa	zaangażowany	254	64,5	66,3	66,3
	niezaangażowany	129	32,7	33,7	100,0
	Ogółem	383	97,2	100,0	
Braki danych	Systemowe braki danych	11	2,8		
Ogółem		394	100,0		
Inny kontynent	zaangażowany	53	77,9	91,0	81,5
	niezaangażowany	12	17,6	9,0	100,0
	Ogółem	65	95,6	100,0	
Braki danych	Systemowe braki danych	3	4,4		
Ogółem		68	100,0		

Opracowanie własne

Zależność między miejscem zamieszkania a zaangażowaniem w działalność parafii (korelacja nr 3.).

W celu sprawdzenia istotności związku między zmiennymi (miejsce zamieszkania, zmienna dwu-kategorialna: do 100000 mieszkańców/powyżej 100000 mieszkańców) i „zaangażowaniem w działalność parafii” (zmienna dwu-kategorialna: zaangażowany/niezaangażowany) został zastosowany test niezależności dwóch zmiennych – chi-kwadrat. Wynik testu okazał się nieistotny, co pozwala wyciągnąć wniosek o braku istotnego związku między obiema zmiennymi $\chi^2(1, N=460) = 2,636, p > 0,05$. Zaangażowanie w życie parafii nie zależy więc od tego, w jak licznej miejscowości mieszkają osoby badane.

Zależność między miejscem zamieszkania a zaangażowaniem w działalność misji (korelacja nr 4.).

Aby odpowiedzieć na pytanie, czy postawa wobec życia misji zależy od miejsca zamieszkania, zastosowano test niezależności dwóch zmiennych – chi-kwadrat. Obie zmienne były dwu-kategorialne: „miejsce zamieszkania” (do 100000 mieszkańców/powyżej 100000 mieszkańców) i „zaangażowanie w działalność misji” (zaangażowany/niezaangażowany). Wynik testu okazał się nieistotny, dzięki czemu możliwe było wyciągnięcie wniosku o braku istotnego związku między obiema zmiennymi $\chi^2(1, N=460) = 0,187, p > 0,05$. Zaangażowanie w życie misji nie zależy więc od tego, w jak licznej miejscowości mieszkają osoby badane.

Zależność między czasem pobytu w Szwecji a zaangażowaniem się w działalność parafii (korelacja nr 5.).

Zmienna mierząca długość pobytu w Szwecji została sprowadzona do zmiennej dwu-kategorialnej: pobyt do 4 lat, 11 miesięcy/5 lat i powyżej. Poprzez zastosowanie testu chi-kwadrat sprawdzono, czy postawa zaangażowania się w życie parafii zależy od długości pobytu. Wynik testu okazał się nieistotny, dzięki czemu można wyciągnąć wniosek, iż postawa zaangażowania się w życie parafii nie zależy od długości pobytu $\chi^2(1, N=460) = 0,428, p > 0,05$.

Zależność między czasem pobytu w Szwecji a zaangażowaniem się w działalność misji (korelacja nr 6.).

Podobnie, jak w poprzednim przypadku, chcąc sprawdzić, czy postawa zaangażowania się w życie misji zależy od długości pobytu, zastosowano test chi-kwadrat. Wynik testu również i tym razem okazał się nieistotny, dzięki czemu można wyciągnąć wniosek, iż postawa zaangażowania się w życie misji nie zależy od długości pobytu $\chi^2(1, N=460) = 1,098, p > 0,05$.

5.4 Wnioski końcowe

Stan integracji imigrantów w środowisku będącym wspólną przestrzenią bytowania na gruncie wartości religijnych jest przedmiotem badawczym trudnym do całkowitego i jednoznacznego przeanalizowania, gdyż można go badać w wielu aspektach: socjologicznym, psychologicznym, kulturowym, religijnym, teologicznym, statystycznym. W zależności od przyjętej metody i kryteriów określających, w którym momencie imigrant jest już zasymilowany, znaturalizowany czy zintegrowany z nową społecznością swego pobytu, a w którym jeszcze jest na etapie wstępnej akomodacji, można szablonowo określić, czy stan integracji jest już zadowalający, czy w konkretnym przypadku jednostki lub grupy należy go jeszcze rozwijać i dowartościowywać, przyjmując, iż jest to docelowy etap właściwego funkcjonowania w danym społeczeństwie.

Przeprowadzone badania miały na celu wstępnie określić, czy imigranci katolicy odnajdują swoje miejsce w społeczności katolickiej w Szwecji i czy w procesie integracyjnym bliższe im jest wielokulturowe środowisko parafialne (bliższe przekrojowi społeczeństwa szwedzkiego jako takiego), czy monokulturowe środowisko misji narodowej (będące małą ojczyzną na obczyźnie zapewniającą podstawowe potrzeby kulturowo-społeczne niektórych imigrantów o silnej tożsamości kulturowej). Wyniki badań ukazały duże zainteresowanie podjętą w nich tematyką (77,1% badanych), co oznacza, iż temat integracji jest nie tylko znany, ważny i dyskutowany, ale że jest to realne wydarzenie socjologiczno-kulturowe obecne w podstawowych faktach egzystencjalnych imigrantów. Znaczącym osiągnięciem badań jest sprawdzenie, czy efekty analiz prowadzonych w innych krajach europejskich pokrywają się w zakresie określenia wieku imigrantów⁴ w Szwecji. Przeprowadzone przez autora badania potwierdzają, że 31% respondentów to osoby w wieku 10-19 lat (z tendencją większości 16-19 lat), 42,6% to osoby w wieku 20-39, a 26,3% to osoby powyżej 40 roku życia. Widać więc, że imigranci katolic-

⁴ Por. J. Balicki, *Imigranci i uchodźcy w Unii Europejskiej. Humanizacja polityki migracyjnej i azylowej*, s. 27-31.

cy w Szwecji to ludzie młodzi i aktywni. Można z tym faktem wiązać nadzieje na rozwój ilościowy, strukturalny i jakościowy katolicyzmu w Szwecji, jeśli tendencja ta będzie się utrzymywać i jeśli odnajdą oni przestrzeń zaangażowania w życiu społecznym i działalności Kościoła katolickiego, nawet jeśli będzie to jedynie systematyczne uczęszczanie na nabożeństwa i niedzielne Msze święte, korzystanie z sakramentów, wychowywanie dzieci w oparciu o wartości chrześcijańskie i wspieranie działalności Kościoła poprzez płacenie podatku kościelnego – czyli spełnianie minimum zaangażowania społecznego przez wierzącego i praktykującego katolika.

Badanie obszaru integracji w stosunku imigrantów do parafii i misji narodowych przyniosło efekty wprowadzające w refleksję nad tym tematem nowy wątek. Mianowicie, wyniki wykazały, iż imigranci spoza Europy w stopniu minimalnym są bardziej zainteresowani integracją ze społecznością katolicką zarówno w multietnicznej parafii, jak i w misji narodowej (odnajdując w nich przestrzeń pomocną do integracji kulturowej na różnych etapach pobytu w Szwecji) niż imigranci z krajów europejskich. Może to świadczyć o poszukiwaniu przez nich społeczności przyjaznej i gotowej do niesienia pomocy oraz rozumiejącej sytuację imigrantów w nowym miejscu przebywania, może być efektem pozytywnego nastawienia i braku uprzedzeń oraz nieufności, może być także cechą charakterystyczną katolicyzmu pozaeuropejskiego nie obciążonego bolesnymi wydarzeniami historycznymi zwłaszcza z okresu II wojny światowej. Mniejsze zaangażowanie imigrantów katolickich z krajów europejskich to z pewnością owoc przyzwyczajenia do obecności struktur Kościoła katolickiego w każdym kraju, różne rozumienie obecności i zaangażowania w życie społeczności katolickiej, różne poziomy świadomości odpowiedzialności za Kościół, a czasami kontestacja niektórych elementów nauczania Kościoła zwłaszcza w kwestii moralności oraz efekt postępującej laicyzacji życia społecznego i podważania autorytetu Kościoła. Analizując natomiast zależności i korelacje między zmiennymi w celu określenia czy region pochodzenia, miejsce zamieszkania oraz czas pobytu w Szwecji wpływa znacząco na stopień zaangażowania w działalność parafii lub misji językowo-etnicznej lub obrządkowej, wyniki sygnalizują, że okoliczności te nie mają większego wpływu na decyzje imigrantów w tym względzie. Taki stan rzeczy potwierdza opinię o innym podłożu i motywacji aktywności katolickich imigrantów w tym względzie niż miejsce, czas pobytu lub wielkość populacji miejsca zamieszkania i pracy, mającym swe źródło w wartościach religijnych.

Zaprezentowane wyniki badań są efektem wieloletnich analiz oraz obserwacji katolickich środowisk imigracyjnych w Szwecji, co ułatwiło wybór

społeczności odpowiadających założeniom i zainteresowaniom badacza środowiska wielokulturowego. Ich ogólny charakter stanowi bazę do dalszych poszukiwań i obserwacji strumieni migracyjnych i procesów w nich zachodzących w kontekście integracji w społeczeństwach wielokulturowych. Środowisko katolickie w Szwecji jest pod tym względem bardzo dobrym obszarem badań z racji ogromnej różnorodności kulturowej. Czasami jednak, pierwotne założenia przyjęte w badaniach weryfikowane są zmiennością badanych środowisk, mobilnością, zmianą struktur społecznych, rosnącą lub malejącą segmentacją i zjawiskami stratyfikacyjnymi, co potwierdza tezę o nietrwałości środowisk imigracyjnych. Z pewnością, w celu uzyskania pełniejszego obrazu badanych procesów, należy kontynuować wysiłki badawcze w bardziej zróżnicowanych społecznościach. W takiej sytuacji, następnym etapem badań powinny być objęte pozostałe środowiska, które wzięły udział w niniejszym badaniu w stopniu znikomym, a także społeczności misji narodowo-językowych, w których przeważającą większość stanowią imigranci jednej kultury tego samego obszaru lub kilku obszarów i jednego języka (jak w przypadku misji hiszpańskojęzycznej). Ukazałoby to z pewnością poglądy „drugiego płuca” społeczności katolickiej w Szwecji, stanowiącego w każdym przypadku ciekawe środowisko imigracyjne, tworzące, na bazie własnej kultury i tożsamości, nową własną kulturę miejsca pobytu, kształtującą się w połączeniu z kulturą miejscową. Nie uda się bowiem nikomu żyć i rozwijać w całkowitej izolacji, gdyż poszczególne elementy kultury miejscowej będą przenikać i wpływać na kulturę imigrantów.

Zakończenie

Jedną z podstawowych prawd dotyczących egzystencji ludzkiej, to fakt, że każdy człowiek, w tym także chrześcijan i katolik, rodzi się w konkretnym czasie, pod określoną długością i szerokością geograficzną, rozwija się i kształtuje w obecnym w tym miejscu klimacie i pod wpływem konkretnej kultury (właściwej dla danego kontynentu, kraju, regionu, miasta, wioski) powstałej jako synteza dziejów, etosu i aksjologii tego, a nie innego obszaru. W zależności od czasu (wieku) i intensywności ugruntowania i scalenia osobowej tożsamości, a także od poziomu wiedzy i identyfikacji z miejscem pochodzenia, istnieje siła związku z kulturowymi elementami pierwotnego środowiska przebywania¹. Ujawnia się ona w całej swej pełni i z jeszcze większą intensywnością w momencie, gdy z powodu zmiany miejsca pobytu zabraknie w otoczeniu tych podstawowych pierwiastków kulturowo-społecznych, będących do tej pory materiałem konstytutywnym codziennego psychicznego, kulturowego, moralnego i obyczajowego życia konkretnej osoby. W przypadku jednostki wierzącej, mimo utraty podstawowego środowiska kulturowego, pozostaje obszar wartości religijnych, wspólny dla wielu osób tracących pod wpływem migracji kulturowe środowisko dotychczasowego bytowania, lecz posiadających coś, co można nazwać „kapitałem integracyjnym”, pozwalającym stworzyć w nowym miejscu pobytu inną, także bliską dotychczasowej tożsamości kulturę życia, trwania i rozwoju. Tym czymś jest zaszczerpiona przez chrześcijaństwo świadomość przynależności do społeczności zbudowanej na fundamencie wartości chrześcijańskich.

Kościół od Soboru Jerozolimskiego (ok. 49 r.) i dyskusji między Apostołami nad zasadnością głoszenia Ewangelii poganom (czyli kulturom innym niż judaistyczna) praktykuje w dialogu z kulturami zasadę inkulturacji Ewangelii², polegającą na przenoszeniu i przenikaniu do różnych kultur wartości ewangelicznych, aby w ten sposób napełnić je duchowością i zasadami moralnymi złożonymi jako jeden z najcenniejszych depozytów w Kościele³. Inkulturacja ta odgrywa podstawową rolę w integracji i dokonuje

¹ Por. Jan Paweł II, *Szanować tożsamość kulturową każdej osoby* (1991), [w:] *Orędzia Jana Pawła II na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 1985-2005*, s. 57-62.

² Por. J. Górski, *Inkulturacja*, [w:] *Jan Paweł II – Encyklopedia Nauczania Społecznego*, red. A. Zwoliński, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom 2005, s. 204-206.

³ Por. S. Bartolomeo S., *Wykłady z Katolickiej Nauki Społecznej*, tłum. M. Zaręba, Wydawnictwo WAM, Kraków 2001, s. 126-129.

się za sprawą działalności konkretnego człowieka, który poprzez internalizację systemu wartości integruje się z kulturą⁴. Obecne w socjologii teorie integracyjne opisujące kolejne etapy integracji kulturowej z nową kulturą pobytu imigranta (akomodacja, akulturacja, asymilacja – naturalizacja)⁵, w przypadku katolickiej nauki społecznej realizowanej przez praktyki duszpasterskie i działalność społeczno-charytatywną przyjmują nieco inną optykę. Biorąc pod uwagę jedność osobowo-kulturową każdego imigranta, Kościół stoi na stanowisku, że człowiek nie może się wyzbyć dotychczasowej kultury i ma prawo do niej jako elementu swej tożsamości⁶. Dlatego integracja dokonująca się w strukturze osobowej człowieka, przybiera następnie formę wewnętrznego dialogu i wstępnego przyjmowania nowej kultury, czyli przechodzi w etap akomodacji (wstępnego przyswojenia) i następnie, poprzez akulturację (przyjęcie i akceptację elementów innych kultur), zdąża do integracji kulturowej. Celem jednak tej integracji nie jest asymilacja czy (jak wolą niektórzy naturalizacja) rozumiana jako wchłonięcie przez nowe społeczeństwo (która z upływem czasu może się dokonać, ale nie jest niezbędna do właściwej integracji kulturowej). Istotą takiego podejścia do sytuacji osoby imigranta i jego najbliższych jest zadbanie o podstawowe prawa człowieka w oparciu o jego godność, wolność i tożsamość⁷. Z drugiej strony, nie pomija się w tym podejściu kwestii odpowiedzialności i zaangażowania w istnienie, funkcjonowanie i działalność społeczności Kościoła w nowym miejscu. Do takiej postawy jednak każdy dojrzeva osobowo, intelektualnie i psychicznie, korzystając ze specyfiki miejsca pobytu i kultury społecznej.

Podjęta w niniejszym studium tematyka zawarta w tytule *Problematyka integracji imigrantów w Kościele katolickim w Szwecji*, odnosi się do zagadnienia bardzo aktualnego i dynamicznego nie tylko w społeczności katolickiej w Szwecji czy Skandynawii, ale wszędzie tam, gdzie imigranci katolicki odnajdują swoje nowe miejsce życia, realizacji i spełnienia. Mając prawo do specjalnego traktowania⁸ przez struktury Kościoła lokalnego (diecezjal-

⁴ Por. M. Nyman, *Kyrkan som integrationsfaktor*, s. 1.

⁵ Por. H. Grzymała-Moszczyńska, *Proces akulturacji*, [w:] *Integralnokulturowe badanie kontaktu kulturowego*, red. J. Królikowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009, s. 33-47. Por. także, J. E. Farley, *Sociology*, Second Edition, Southern Illinois University at Edwardsville, New Jersey 1992, s. 59, 95, 415, 558-559.

⁶ Jan Paweł II, *O zachowanie własnej tożsamości i uznanie tożsamości innych* (2005), [w:] *Orędzia Jana Pawła II na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 1985-2005*, s. 140-142.

⁷ Por. H. Skorowski, *Imigranci a prawa człowieka*, [w:] *Migracje jako nowa kwestia społeczna*, red. J. Balicki, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2008, s. 15-40.

⁸ Por. W. Necel, *Prawo migranta do specjalnego duszpasterstwa*, Wydawnictwo Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2012, s. 102-127.

nego) i zapewnienia praktykowania wiary w języku i z zachowaniem tradycji wyrastającej z właściwej dla danej narodowości kultury, powinni także troszczyć się o innych imigrantów przybyłych do tego samego miejsca oraz o całą wspólnotę wierzących, a także odpowiedzialnie współuczestniczyć w inicjatywach struktur kościelnych i ogólnym życiu społecznym. Należy bowiem pamiętać, iż Kościół katolicki poprzez integrację imigrantów wypełnia także rolę państwowotwórczą, ponieważ imigranci, ucząc się uczestnictwa i obecności w szwedzkojęzycznym środowisku katolickim, uczą się także i poznają kulturę, język i sposoby zachowań obecne w szwedzkim społeczeństwie. Stają się przez to uczestnikami życia społecznego i państwowego. Taka optyka spojrzenia na podejmowaną problematykę była inspiracją i motywacją zachęcającą do przeprowadzenia zaprezentowanych analiz.

Dokonując syntezy i podsumowania, należy stwierdzić, iż potwierdziła się główna hipoteza przyjęta na początku, iż integracja kulturowa imigrantów w Kościele katolickim w Szwecji dokonuje się poprzez struktury różnych poziomów oraz wewnętrzny dialog między wiarą a kulturami obecnymi w społeczności katolickiej. Wielokulturowa struktura środowiska katolickiego wymusza niejako procesy integracyjne, prowokując podejmowanie przemyślanych decyzji i stwarzanie możliwości oraz przestrzeni, gdzie taka integracja powinna się dokonywać. Przeprowadzona analiza odradzania się społeczności katolickiej, umacniania struktur, konfrontacji ze zjawiskiem imigracji i jej echo w ewolucji nauczania społecznego biskupów diecezji sztokholmskiej, ustalenia synodu diecezjalnego, uregulowania sposobów i zasad pracy duszpastersko-społecznej wśród imigrantów w ramach misji narodowych, etnicznych i językowych, konkretne praktyki i sposoby tworzące kulturę przyjęcia i akceptacji oraz badania empiryczne badające korelacje zachodzące między zmiennymi nominalnymi, wskazujące pewne prawidłowości w wyborach imigrantów w zależności od regionu pochodzenia, wieku, czasu pobytu i miejsca zamieszkania, ukazują dynamizm i tendencje rozwojowe tej wspólnoty. Wielość kultur prowadzących ze sobą dialog na gruncie wartości chrześcijańskich w ramach jednej społeczności, w kulturze tendencyjnie nieprzychylniej (antykościelnej, liberalnej, laickiej), w której coraz większe wpływy osiąga kultura islamska, jest ciekawym obszarem badawczym.

Wnioski wynikające z prezentowanego studium potwierdzają, że Kościół katolicki w Szwecji na przestrzeni kilku wieków rozwinął się ze wspólnoty skazanej na niebyt w społeczność o pełnej strukturze administracyjnej, ze szwedzkim biskupem na czele. Z Kościoła „katakumbowego” stał się

miniaturą Kościoła powszechnego, uniwersalnego, poprzez obecność imigrantów z wielu krajów i kultur. Analiza nauczania społecznego biskupów Kościoła katolickiego w Szwecji (zarówno wówczas, gdy problem imigrantów nie był kwestią społeczną, jak również, gdy jego skala szybko rosła) pokazuje, że właściwie od początku każdy z nich wypowiadał się na tematy integracji, może między innymi z tego względu, że wszyscy (z wyjątkiem obecnego ordynariusza) pochodzili z innych krajów. Rozwój ich społecznej myśli integracyjnej szedł zawsze w zgodzie z ideami chrześcijańskimi przy zachowaniu respektu dla wielokulturowości i wielojęzyczności, przyjmując ostatecznie określenie go jako dążenie do *jedności w różnorodności* – podobnie zresztą, jak w programie integracyjnym Unii Europejskiej. Proponując taki cel integracji, Kościół katolicki nie może być obojętny na problemy społeczeństwa, w którym istnieje i potwierdza to poprzez aktywność i reprezentatywność biskupa Szweda coraz częściej obecnego w dyskusjach na tematy religii, moralności i integracji rosnącej liczby imigrantów. Aktywność ta jest zauważalna także na polu ekumenicznym, zwłaszcza w Szwedzkiej Radzie Kościołów Chrześcijańskich, gdzie biskup katolicki pełni funkcję przewodniczącego.

Niezwykle ważną rolę w integracji wspólnoty katolickiej pełnią struktury kościelne począwszy od instytucji ordynariusza diecezji, poprzez urzędy, komisje i dykasteria, aż do jednostek duszpasterskich. Wykazano, iż to właśnie dzięki dobrze zorganizowanej, sprawnej administracji, integracja we wszystkich obszarach jest możliwa. Newralgicznym miejscem jej realizacji jest system edukacyjny (rozbudowany system szkół podstawowych i średnich oraz uniwersytety ludowe), gdzie nauczanie prowadzone jest w języku szwedzkim i z którego korzystają dzieci, młodzież i dorośli nie tylko o przekonaniach chrześcijańskich. Łączenie różnych kultur, poznanie szwedzkich realiów, wprowadzanie uczniów (zarówno dzieci, jak i dorosłych) w tajniki szwedzkiej kultury zapobiega konfliktom kulturowym oraz kryzysom tożsamości. Nauka języka szwedzkiego chroni przed izolacją i alienacją w nowym społeczeństwie, a tym samym wielojęzyczna i wielokulturowa wspólnota katolicka i chrześcijańska staje się oparciem dla imigrantów oraz ułatwia im okres adaptacji (także pod względem psychologicznym) w nowej dla nich rzeczywistości.

Wykazano także, że Kościół katolicki w Szwecji prowadzi dialog z innymi wielkimi religiami monoteistycznymi – islamem i judaizmem, co zapobiega konfliktom religijnym oraz uczy wzajemnego poszanowania przekonań religijnych. Nie ogranicza się w tym aspekcie do regionu Szwecji, ale współpracuje z Kościołami katolickimi w innych państwach skandynaw-

skich, przez co nie tylko nie jest społecznością wyizolowaną, ale swoje problemy rozwiązuje w oparciu o doświadczenia Kościoła w Danii, Norwegii, Finlandii i Islandii.

Przeprowadzone analizy odsłoniły również szczególnie szeroką działalność charytatywną w ramach organizacji *Caritas*. Przejawia się ona zwłaszcza poprzez wiele projektów pomocowych w krajach III świata oraz dzięki działalności fundacji prowadzących domy pogodnej starości połączone z hospicjami. Poza tym, idąc z duchem czasu, korzystając z uregulowań ONZ oraz dzięki możliwościom stwarzanym przez procesy integracyjne w ramach UE, Kościół korzysta w pełni z nowych technologii elektronicznych w działalności integracyjnej: posiada portale i witryny internetowe i, posługując się nimi, przekazuje najważniejsze informacje, co w społeczeństwie o wysokim rozwoju techniki jest bardzo ważne i staje się drogą dotarcia także do imigrantów.

Należy zwrócić uwagę na fakt, iż Kościół katolicki jest społecznością odnotowującą coroczny wzrost liczbowy w Szwecji, za sprawą konwersji oraz dzięki przyjazdom cudzoziemców z krajów chrześcijańskich, lub takich, w których chrześcijaństwo należy do mniejszości. W celu budowania platformy łączności i porozumienia z wszystkimi wiernymi, prowadzi on główne duszpasterstwo w języku szwedzkim, umożliwiając także korzystanie z języków imigranckich, z których najliczniejsze to: j. polski, hiszpański, chorwacki, arabski, tamilski, angielski, francuski, koreański, wietnamski, słoweński. Dzięki temu integracja zachodzi również w ramach struktur samego Kościoła poprzez możliwość wzajemnego przenikania się elementów kultur i tradycji, zwłaszcza jeśli chodzi o Kościoły Wschodnie (orientalne) posiadające własne, nieco odmienne ryty niż Kościół Rzymskokatolicki. Byłoby przeoczeniem pominięcie ważnego faktu (mimo iż w pracy tematowi temu poświęcono niewiele uwagi, ponieważ wykraczał poza badany tutaj problem integracji imigrantów w Szwecji), że duchowość katolicka nie wydaje się być obca społeczeństwom Skandynawii, gdyż karmelita Wilfrid Stinissen, autor książek o duchowości chrześcijańskiej, jest obecnie jednym z najczęściej czytanych pisarzy na półwyspie skandynawskim⁹.

Przeprowadzone badania, mimo iż na obecnym etapie są nowatorskie (według wiedzy autora), nie zaspokajają jednak badawczego niepokoju i konieczności dalszego zainteresowania podjętą problematyką. Pozostaje bowiem do przeanalizowania w kontekście podjętej tematyki cały obszar zagadnień obecnych w Państwach Północnych (*Norden*), np. stan i etap in-

⁹ Por. K. Sundberg, *Femtio år av integration*, "Signum" (2003) 7, <<http://www.signum.se/archive/read.php?id=1039>>, (data dostępu: 24.03.2013).

tegracji kulturowej imigrantów katolickich na gruncie kultur poszczególnych krajów, porównanie metod i zasad strukturalnych oraz praktyk społeczno-duszpasterskich podejmowanych w tym celu w poszczególnych krajach. Ciekawym tematem badawczym mogłoby też być podjęcie się sprawdzenia prawidłowości socjologicznej dotyczącej tempa asymilacji pokoleniowej, a także uzyskanie odpowiedzi na pytanie, jaki procent imigrantów katolickich w poszczególnych krajach skandynawskich poddaje się laicyzacji, a jaki umacnia swoją wiarę poprzez integrację ze społecznością Kościoła katolickiego w nowym miejscu. Pytania te zawsze będą prowadzić do porównań i odpowiedzi na pytanie podstawowe: na ile imigranci, oprócz korzystania z prawa do szczególnej troski Kościoła i społeczności przyjmującej¹⁰, wypełniają swoje obowiązki (wynikające z natury bycia chrześcijaninem i katolikiem) wobec Kościoła lokalnego, a także, czy Kościół katolicki w Szwecji (czy też innych krajach skandynawskich) skutecznie podejmuje inicjatywy integracyjne.

Kwestie te zawierają się w podejściu każdego chrześcijanina-imigranta do podstawowych atrybutów katolicyzmu jako teorii (doktryny) i jako praktyki życiowej jakimi są uniwersalność i powszechność, będące aksjomatami ogarniającymi, wypełniającymi i scalającymi cały Kościół. Poprzez ich właściwe rozumienie i stosowanie w kontekście zasady powszechnej wspólnotowości chrześcijan – czyli utożsamiania się z całą wspólnotą Kościoła – każdy członek społeczności zbudowanej na systemie wartości mającym swe źródło w Ewangelii, niezależnie od miejsca przebywania, różnicowania cywilizacyjnego, społecznego czy kulturowego wchodząc w interakcje z innymi chrześcijanami odnajduje ogniwa potwierdzające realność zasad spójności, otwartości, empatii, solidarności i pomocniczości wspomagających integrację imigrantów w Kościele katolickim.

---

¹⁰ Por. W. Necel, *Prawo migranta do specjalnego duszpasterstwa*, s. 131-185.

Summary

The migration phenomenon in the postmodern world subjected to globalization processes is common and seems to surprise no one at this time. Owing to the possibilities and popularization of migration, it has become a way of life as well as a means to benefit from the opportunities of the contemporary civilization such as economic welfare, labour market, a sense of security and peace, and a worthy way of life in a place of your own choice that you deem appropriate. This fundamental and inherent human right of today is commonly noticed, analyzed, described and commented on depending on the study context or discipline in which such reflection is undertaken.

Among migrants, there is a huge number of Christians for whom the journeying (in the biblical sense or as an analogy to life being a journey to the ultimate goal) is a natural way of fulfilling their vocation in life. Regardless of the causes or reasons that may induce migrants to change their place or country of residence, many of them wish to continue to practice their faith on the spiritual, moral, cultural, and social plane, as they recognize the axiology of Christian life as the foundation of their identity and existence. In spite of the progressing secularization of social life in Europe and the far-reaching cultural and religious pluralism, and despite the disregard for as well as questioning of the significance of Christian values in building a modern European society, Christians living on this continent are guaranteed the possibility of meetings and religious practice in various forms, both liturgical and sacramental, and social and cultural.

One of the countries to which Christian immigrants have come, are coming and will surely continue to come in the future is Sweden, a historically Christian country for more than a thousand years but, over the past four and a half centuries, remaining under the influence of the Reformation ideas, a country where the so-called modern nation reduced Christianity to the role of a relic of the past. Among the different Christian congregations present in Sweden, there is also the Catholic Church, whose tradition dates back to the beginnings of Christianity in this country (i. e. to the ninth century and to the pre-Reformation period lasting more than six hundred

years). For the last sixty years, the administrative structure of the Catholic Church has been represented by the Diocese of Stockholm, whose believers form a multicultural community of immigrants coming from most of the Catholic countries in Europe and beyond.

This dissertation, entitled *The Integration of Immigrants Within the Catholic Church in Sweden*, on the one hand addresses very popular issues of the present discussion on emigration and the problems of integration of migrants into the society of residence and, on the other hand, it is an attempt to deal with the less-known issue of the immigration of Catholics to Scandinavia and their inner cohesion in building a community on the foundation of common religious values. As an introduction to the topics dealt with in this dissertation, a description of the Catholic Church in Sweden is provided, along with its historical background and administrative structures, specifying the most important dicasteries and offices as well as their roles and tasks. There is also an overview of the existing and reviving forms of consecrated life in both female and male orders, presenting their multinational and multicultural structures, and not omitting the part played by the Prelature of Opus Dei. With the purpose of showing the Church's commitment to the integration of the young generation of immigrants in terms of their upbringing and education, an account of educational efforts and after-school activities for the youth of universities, colleges, secondary schools, elementary schools, kindergartens and nurseries is given. The final part of this description focuses on the specialized pastoral care, including work with prisoners, handicapped or sight and hearing impaired people, and furthermore provides a presentation of opportunities for the operation of special-purpose immigrant communities gathered around the national culture and language missions and various rites of the Eastern Catholic Churches.

The next part of the dissertation deals with theoretical and formal assumptions for the integration of immigrants within the Catholic Church in Sweden, taking into account the point of view of the Scandinavian Bishops Conference in this matter. The process of constituting this body has been analyzed in parallel to the growing problem of immigration into Scandinavia, while presenting the evolution of the Conference's views and standpoints with regard to this phenomenon. Subsequently, the paper analyzes the social teachings made by the apostolic administrators and Ordinaries of the Stockholm Diocese regarding the approach to foreigners and immigrants, cultural and religious integration, as well as the ecumenical and interreli-

rious dialogue. As a complement to the above, there is also included an analysis of the formal principles governing the pastoral and social work at the missions of the Eastern Catholic Churches as well as at the national culture and language missions. Such formal regulations have been established in order to standardize and coordinate the conducted activities, and consequently should be implemented in practice. Therefore, to develop this subject, the dissertation deals with the pragmatics of actions aiming at the integration of immigrants into Catholic communities, which can be accomplished through the diocesan structures. Taking the above matter into consideration, the paper examines the methods and initiatives for cultural and religious integration undertaken at the central level; attempts to find an answer to how the integration progress is achieved through parish practices and by following the models of accepting and involving immigrants; provides a reflection on the role of Eastern rites in the process of integrating immigrants from Oriental and Western cultures; and ultimately analyzes the function of the organization of Swedish Young Catholics (*Sveriges Unga Katoliker*) in the intercultural socialization of children and youth.

By moving the study and reflections on the integration initiatives into the religious, cultural and social environment, it has been verified how the integration progresses through the ecumenical and interreligious dialogue that opens up a good opportunity and acts as a laboratory for developing „the culture of immigrant acceptance”, which was often spoken about and encouraged by Pope John Paul II. A search has been made to identify the symptoms and outcomes of numerous activities undertaken for the benefit of migrants as well as charitable and social care provided to them by the *Caritas* organization. The paper also contemplates on the significance of selected Catholic movements and associations, such as the Apostleship of Prayer, Concordia Catholica, Focolare Movement, Catholic Charismatic Renewal, in the integration of immigrants by providing a natural meeting place for cultures and traditions, not forgetting to mention other local associations and organizations, especially those operating within religious orders which are held in high regard in Sweden.

Since the nature of this dissertation is sociological, it has been decided to contain the results of several years of empirical studies of the state of immigrant integration within Catholic communities in Sweden, which were carried out between the years 2004 and 2010. Although these studies concern some culturally diversified parish communities and associations, they make it

possible to draw general statements and conclusions. To this end, firstly the purpose, methods and environments covered by the quantitative and qualitative studies have been presented, and the study results have been discussed. Subsequently, the paper provides the interpretation of significant correlations which occurred between the studied environments, especially with regards to the attitude demonstrated by immigrants from European countries towards the proposed forms of their involvement in the parish and mission activities, and furthermore presents opinions on the integration and social role of parishes and missions in small and large urban environments. The final conclusions derived from the empirical tests reveal a preliminary image of the reality, which is hard to capture, highly unstable and vulnerable to changes, but after all they depict the Catholic community in Sweden that undergoes a difficult process of increasing cultural and social integration. Apparently, the success of this process depends largely on undertaking arduous work and efforts in creating a climate of openness and acceptance, as well as on offering real and measurable assistance for immigrants. In the long run, this will translate into the growing presence and enrooting of the Catholic culture in Swedish social life thanks to the active participation of Catholic immigrants.

Contents

Abbreviations

Introduction

1. Historical and structural presentation of the Catholic Church in Sweden

- 1.1 Outline of the history of the Catholic Church in Sweden
- 1.2 Diocesan administrative structures in the Diocese of Stockholm
  - 1.2.1 The structure of the Curia and central institutions
  - 1.2.2 Dicasteries, councils and diocesan commissions
- 1.3 Religious orders and associations of apostolic life
  - 1.3.1 Male congregations and religious orders
  - 1.3.2 Female congregations and order institutes
- 1.4 The Prelature of Opus Dei
- 1.5 Schools and catholic education in Sweden
  - 1.5.1 Catholic higher education
  - 1.5.2 Secondary and elementary schools
  - 1.5.3 Catholic kindergartens and nurseries

- 1.6 Specialized pastoral care
- 1.7 Ethic-language and national missions Eastern Catholic Churches
- 2. Theoretical and formal assumptions for the integration of immigrants within the Catholic Church in Sweden.**
  - 2.1 The point of view of the Scandinavian Bishops Conference
    - 2.1.1 The process of creating the Scandinavian Bishops Conference
    - 2.1.2 Evolution of views towards the issues of migration
  - 2.2 The matter of migration in the social teachings of Catholic bishops in Sweden
    - 2.2.1 Jakob Studach (1833-1873)
    - 2.2.2 Albert Bitter (1886-1922)
    - 2.2.3 Johannes Erik Müller (1923-1957)
    - 2.2.4 Ansgar Nelson OSB (1957-1962)
    - 2.2.5 John Taylor OMI (1962-1976)
    - 2.2.6 Hubertus Brandenburg (1978-1998)
    - 2.2.7 Anders Arborelius OCD (1998 –)
  - 2.3 Regulations regarding the Eastern Church immigrants
  - 2.4 Principles governing the operation of national, ethnical and language missions
- 3. Integration of Catholic communities through the diocesan structures**
  - 3.1 Methods and initiatives for cultural and religious integration at the central level
  - 3.2 Parish practices and the models of accepting and involving immigrants
  - 3.3 The role of Eastern rites in the process of integrating immigrants from Oriental and Western cultures
  - 3.4 The function of the organization of Swedish Young Catholics (*Sveriges Unga Katoliker*) in the intercultural socialization of children and youth.
- 4. Integration of immigrants in the religious, cultural and social environment**
  - 4.1 Ecumenical and interreligious dialogue as a path to creating „the culture of immigrant acceptance”

- 4.2 Activities of the Caritas organization and charitable and social care provided for immigrants
- 4.3 Catholic movements and associations as a meeting place for cultures and traditions
  - 4.3.1 Apostleship of Prayer (*Böneapostolatet*)
  - 4.3.2 Concordia Catholica
  - 4.3.3 Focolare Movement (*Focolarerörelse*)
  - 4.3.4 Catholic Charismatic Renewal (*Katolsk karismatisk förnyelse*)
  - 4.3.5 Other local associations and organizations
- 5. Empirical studies of the state of immigrant integration within Catholic communities in Sweden (2004-2010)**
  - 5.1 Presentation of the purpose, methods and environments covered by the studies
  - 5.2 Discussion of the study results
  - 5.3 Interpretation of the most important correlations
  - 5.4 Final conclusions regarding the state of integration

Conclusion

Summary

Sammanfatning

Bibliography

Annex

Sammanfattning

Migration i den postmoderna och alltmer globaliserade världen är ett utbrett fenomen som nog ingen längre förvånar sig över. Befolkningens rörlighetsfrihet har lett till att rörligheten har blivit både en populär livsstil och ett sätt att använda de möjligheter som den moderna civilisationen erbjuder: ekonomiska tillgångar, den öppna arbetsmarknaden, en känsla av trygghet och fred, samt ett värdigt liv på en lämplig plats som var och en har rätt att välja själv. Denna grundläggande och omistliga rättighet uppmärksammas, analyseras, beskrivs och kommenteras i vår tid, beroende på forskningens föremål och sammanhang, samt forskningsfältet inom vilket ämnet behandlas.

Bland immigranter finns en stor skara kristna, för vilka vandring (i biblisk mening, eller som en analogi för resan genom livet mot det slutliga målet) är en naturlig form för att uppfylla kallelser i livet. Oavsett orsakerna och skälen till bytet av bostadsort och land, vill många av immigranterna fortsätta att utöva sin tro i den andliga, moraliska, kulturella och sociala sfären. Detta på grund av att de ser det kristna livets axiologi som en stomme i sin identitet och ett fundament för sin existens. Kristna i europeiska länder har möjligheter till gemenskap och religionsutövning i olika former, både en liturgisk-sakramental form och en sociokulturell, trots ogynnsamma faktorer: Europas ständigt ökande sekularisering, en långt gången kulturell och religiös pluralism, bristande respekt och ett ifrågasättande av vikten av kristna värderingar för ett modernt europeiskt samhällsbygge.

Sverige är ett av de länder dit kristna immigranter alltid har kommit och fortsätter att komma. Landet har historiskt sett varit ett kristet land sedan drygt tusen år tillbaka. Dessutom har Sverige påverkats av reformationens idéer sedan drygt 450 år. I Sverige har också den moderna staten reducerat kristendomen till det förflutnas monument. Bland de olika kristna grupperna i Sverige finns också katolska kyrkan. Den anknyter med sina traditioner till kristendomens ursprung i landet (dvs. till 800-talet och till den drygt 600 år långa perioden före reformationen), och har haft en administrativ struktur i form av Stockholms stift sedan 60 år tillbaka. Stiftets

medlemmar utgör en mångkulturell gemenskap av svenska katoliker och immigranter från de flesta katolska länder i och utanför Europa.

Föreliggande arbete, *Invandrarintegration i katolska kyrkan i Sverige*, behandlar å ena sidan ett mycket populärt ämne som placerar sig i den aktuella debatten om invandring och invandrarnas integration i det mottagande samhället; å den andra sidan är arbetet ett försök till att studera ett föga känt fenomen, nämligen katolikers invandring till Skandinavien och deras interna sammanhållning som bygger på gemensamma religiösa värderingar.

Som introduktion till arbetets tema ges först en beskrivning av katolska kyrkan i Sverige där både den historiska bakgrunden, och den administrativa strukturen, inklusive de viktigaste dikasterierna, kontoren och dess uppgifter samt ansvarsområden presenteras. Vidare ger arbetet en översikt över och en beskrivning av befintliga och revitaliserade ordenslivsformer, både kvinnliga och manliga, genom att peka på deras internationella och mångkulturella struktur; översikten innefattar även den roll som prelaten *Opus Dei* spelar.

Dessutom presenteras utbildnings- och fostringsverksamhet inom förskola, skola, gymnasium och högre utbildning för att visa kyrkans engagemang i integrationsarbetet bland unga immigranter. Slutligen tar strukturbeskrivningen upp särskild själavård såsom fängelsesjälavård samt själavård bland döva och handikappade, och presenterar de möjligheter som finns för särskilda immigrantgrupper som tillhör språkliga missioner samt olika orientalisk-katolska kyrkor.

I följande del behandlar studien teoretiska och formella utgångspunkter för en integration av invandrare i katolska kyrkan i Sverige genom att ta upp den skandinaviska biskopskonferensens ställning i denna fråga; processer kring utformningen av utgångspunkterna analyseras i förhållande till den ökande immigrationen i Skandinavien, och utvecklingen av den skandinaviska biskopskonferensens åsikter presenteras.

Därefter analyseras apostoliska administratörers och Stockholms stifts biskops sociallära avseende inställningen till utlänningar, invandrare och kulturell-religiös integration, samt även till ekumenisk och interreligiös dialog. Denna del av arbetet kompletteras med en analys av de formella re-

glerna för pastoralt och socialt arbete i missioner för de orientalisk-katolska kyrkorna samt i de språkliga missionerna.

En konsekvens av regelverk som syftar till att strukturera och normalisera en verksamhet bör vara regelverkens tillämpning. Således utvecklas detta tema genom en analys av implementeringen: med hjälp av det grundläggande verktyg som utgörs av stiftets strukturer analyseras immigranternas integration i det katolska samfundet. Följaktligen studeras metoder och initiativ på central nivå för en kulturell och religiös integration; vidare undersöks hur integrationen går till i församlingarna genom olika former för mottagande och involvering av invandrare. Dessutom reflekteras över den roll som östliga ritualer spelar i integrationsprocessen av invandrare från den orientaliska och den västerländska kulturkretsen. Utöver det analyseras den roll organisationen *Sveriges Unga Katoliker* spelar i barns och ungdomars interkulturella socialisation.

Fortsättningsvis flyttas studiet av och reflektionen över integrationsinitiativen till en religiös, kulturell och social sfär: här studeras hur integrationen går till i en pågående ekumenisk och interreligiös dialog som är ett tillfälle och ett laboratorium för att skapa en ”mottagningskultur” gentemot invandrarna; något som Johannes II Paulus lärde ut och uppmuntrade till.

Vidare söks exempel på arbete och karitativ-social omsorg som bedrivs av organisationen *Caritas* med inriktning mot invandrare. Dessutom reflekteras över betydelsen av utvalda katolska rörelser och föreningar, såsom *Böneapostolatet*, *Concordia Catholica*, *Focolarerörelse*, *Katolsk karismatisk förnyelse*, för invandrarnas integration. I reflektionen saknas inte heller andra lokala föreningar och organisationer, särskilt sådana som är verksamma vid ordnar som har förtroende i Sverige.

Eftersom föreliggande arbete är av sociologisk karaktär presenteras även resultat av mångårig empirisk forskning om invandrarintegrationen i katolska kretsar i Sverige; forskningen har bedrivits under åren 2004-2010. Den omfattar några utvalda kulturellt differentierade församlingar och föreningar, men tillåter generella slutsatser. Först presenteras undersökningens syfte och metod samt de miljöer som studerats, både kvantitativt och kvalitativt. Därefter redovisas resultaten och de viktigaste korrelationerna mellan de olika miljöerna tolkas; i synnerhet korrelationen mellan invandrarnas härkomst och deras engagemang i församlingarnas och

missionernas verksamhet. Dessutom presenteras skild påverkan av de nämnda pasorala institutionerna på den katolska gemenskapens integration både i storstäder och på mindre orter.

Slutsatser från de empiriska undersökningarna ger en preliminär bild av en svårfångad, föränderlig och tämligen instabil verklighet, och presenterar den katolska gemenskapen i Sverige i en process av en svår, men ökande kulturell och social integration. Det syns att integrationen är i hög grad beroende av ett mödosamt arbete för att skapa ett öppet klimat och acceptans samt av konkreta hjälpinsatser för immigranter. Detta leder i sin tur till att den katolska kulturen både rotar sig och växer i den svenska sociala verkligheten tack vare de katolska immigranternas närvaro.

Bibliografia

Źródła

I Wybrane dokumenty nauczania społecznego Kościoła katolickiego podejmujące temat migracji (w układzie chronologicznym)

- Pius XII, *Konstytucja Apostolska „Exsul Famiglia”*, AAS 44 (1952), s. 649-704; tekst polski: „*Studia Polonijne*” 4 (1981), s. 15-58.
- Paweł VI, *Motu proprio „Ecclesiae Sanctae”* (6 sierpnia 1966), AAS 58 (1966), s. 757-787.
- Paweł VI, *Motu proprio „Pastoralis migratorum cura”*, AAS 61 (1969), s. 600-603; tekst polski: „*Studia Polonijne*” 4 (1981), s. 59-60.
- Kongregacja Biskupów, *Instrukcja „De pastoralis migratorum cura”*, AAS 61 (1969), s. 614-643; tekst polski: „*Studia Polonijne*” 4 (1981), s. 61-86.
- Paweł VI, *Motu proprio „Apostolicae caritatis”*, AAS 62 (1970), s. 193-197; tekst polski: „*Studia Polonijne*” 4 (1981), s. 87-89.
- Paweł VI, *Adhortacja apostolska „Evangelii nuntiandi” – o ewangelizacji w świecie współczesnym*, AAS 68 (1976), s. 5-76.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, [w:] Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, tekst polski, Wyd. Pallotinum, Poznań 1989, s. 105-170.
- Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym „Gaudium et spes”*, [w:] tamże, s. 537-620.
- Sobór Watykański II, *Dekret o Kościołach wschodnich katolickich „Orientalium Ecclesiarum”*, [w:] tamże, s. 181-191.
- Sobór Watykański II, *Dekret o ekumenizmie „Unitatis redintegratio”*, [w:] tamże, s. 203-218.
- Sobór Watykański II, *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”*, [w:] tamże, s. 232-254.
- Sobór Watykański II, *Dekret o apostołstwie świeckich „Apostolicam auctositatem”*, [w:] tamże, s. 379-405.
- Jan Paweł II, *Encyklika Laborem exercens*, Warszawa 1981.
- Jan Paweł II, *Sollicitudo rei socialis*, Poznań 1987.
- Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Ecclesia in Europa”*, Poznań 2003.
- Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Migrantów i Podróżujących, *Instrukcja „Erga migrantes caritas Christi”*, Lublin 2008.
- Benedykt XVI, *Encyklika „Caritas in veritate”*, Kraków 2009.

II Inne dokumenty Kościoła

Katechizm Kościoła Katolickiego, Poznań 1998.

Papieska Rada Iustitia et Pax, *Kompendium Nauki Społecznej Kościoła*, Kielce 2005.

III Orędzia papieskie na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy

Jan Paweł II, *Kościół lokalne wobec emigrantów*, 1985.

Jan Paweł II, *Małżeństwo i rodzina*, 1986.

Jan Paweł II, *Katolicy świeccy a emigracja*, 1987.

Jan Paweł II, *Maryja punktem odniesienia dla emigrantów i uchodźców*, 1988.

Jan Paweł II, *Misyjny aspekt migracji*, 1989.

Jan Paweł II, *Niebezpieczeństwo prozelityzmu sekt religijnych*, 1990.

Jan Paweł II, *Szanować tożsamość kulturową każdej osoby*, 1991.

Jan Paweł II, *Kościół wzywa wszystkich ludzi do pełniejszej solidarności*, 1992.

Jan Paweł II, *Kościół lokalne wobec migrantów*, 1993-1994.

Jan Paweł II, *Kobieta na emigracji*, 1995.

Jan Paweł II, *Nie wolno łamać ani ignorować praw migranta*, 1996.

Jan Paweł II, *Wiara człowieka powinna działać przez miłość*, 1997.

Jan Paweł II, *Okazać życzliwość i solidarność obcokrajowcowi*, 1998.

Jan Paweł II, *Całe życie chrześcijańskie jest wielkim pielgrzymowaniem do Domu Ojca*, 1999.

Jan Paweł II, *Obchody Wielkiego Jubileuszu wezwaniem do zmiany stylu życia*, 2000.

Jan Paweł II, *Duszpasterstwo migrantów zadaniem współczesnego Kościoła*, 2001.

Jan Paweł II, *Migracje a dialog międzyreligijny*, 2002.

Jan Paweł II, *Przeciw przejawom rasizmu, ksenofobii i skrajnego nacjonalizmu*, 2003.

Jan Paweł II, *Migracje w poszukiwaniu pokoju*, 2004.

Jan Paweł II, *O zachowanie własnej tożsamości i uznanie tożsamości innych*, 2005.

Benedykt XVI, *Orędzie na 92 Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy* „Migracja znakiem czasu”, 2006.

Benedykt XVI, *Orędzie na 93 Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy* „Rodzina migrująca”, 2007.

Benedykt XVI, *Orędzie na 94 Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy* „Młodzi migranci”, 2008.

Benedykt XVI, *Orędzie na 95 Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy* „Święty Paweł migrant i Apostoł Narodów”, 2009.

Benedykt XVI, *Orędzie na 96 Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy* „Małoletni migranci i uchodźcy”, 2010.

Benedykt XVI, *Orędzie na 97 Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy* „Jedna rodzina ludzka”, 2011.

Benedykt XVI, *Orędzie na 98 Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy „Migracje a nowa ewangelizacja”*, 2012.

Benedykt XVI, *Orędzie na 99 Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy „Migracje: pielgrzymka wiary i nadziei”*, 2013.

IV Kodeksy Prawa Kościelnego

Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgates. Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 1984.

The rites of the Catholic Church, Published by The Minnesota ST Thomas More Chapter of Catholics United for the Faith 2000.

Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgates. Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich. Promulgowany przez Jana Pawła II, Lublin 2002.

V Nauczanie społeczne Kościoła katolickiego w Skandynawii nt. migracji

1. Dokumenty Konferencji Biskupów Skandynawskich

Nordens biskoper – till våre Bispedømers presteskap og øvrige troende, Hyrdebrev for fasten 1964.

Biskoparna i de Nordiska Länderna, Lekmannens uppgifter i våra nordiska länder efter 2: a Vatikankonciliet, Fasteherdabrev, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1966.

Biskoparna i de Nordiska Länderna, *Den liturgiska förnyelse*, 1967.

Biskoparna i de Nordiska Länderna, *Den enhet i kyrkan*, 1968.

Hyrdebrev fra de Nordiske Biskoper, *Asylsøkerne og vi*, Oslo, Fasten 1987.

The Bishops in the Nordic Countries, *Irregular Immigrants*, Helsinki 1998.

De nordiska biskoparna, *Att värna om livet*, Göteborg 1999.

De nordiska biskoparnas herdabrev om äktenskap och familj, *Att älska livet*, Reykjavik 2005.

De nordiska biskoparna – att limina besök i Rom 2010 tal, Stockholms Katolska Stift 2010.

2. Listy pasterskie i inne dokumenty biskupów diecezji sztokholmskiej (w układzie chronologicznym)

Bitter A., *Herdebref* 2 februari 1909, Tryck hos P. Palmquists Aktiebolag, Stockholm 1909.

Bitter A., *Herdebref* 15 januari 1913, Tryck hos P. Palmquists Aktiebolag, Stockholm 1913.

- Bitter A., *Herdebref* 4 februari 1914, Tryck hos P. Palmquists Aktiebolag, Stockholm 1914.
- Bitter A., *Herdebref* 7 februari 1919, Tryck hos P. Palmquists Aktiebolag, Stockholm 1919.
- Bitter A., *Herdebref* 28 januari 1920, Tryck hos P. Palmquists Aktiebolag, Stockholm 1920.
- Bitter A., *Herdabrev* 12 januari 1921, Tryck hos P. Palmquists Aktiebolag, Stockholm 1921.
- Bitter A., *Herdabrev* 20 januari 1923, Tryck hos P. Palmquists Aktiebolag, Stockholm 1923.
- Müller J., *Herdabrev till församlingarna i Sverige för Birgittajubileet 1923*, Bröderna Sandbergs Boktryckeri, Stockholm 1923.
- Müller J., *Kristus i Altarets Sakrament den katolska kyrkans dyrbaste skatt*, Gustaf Lindströms Boktryckeri, Stockholm 1927.
- Müller J., *Rädda din själ*, Gustaf Lindströms Boktryckeri, Stockholm 1928.
- Müller J., *S: t Angariers Jubileet*, Gustaf Lindströms Boktryckeri, Stockholm 1928.
- Müller J., *Tänk på att du helgar vilodagen*, Zetterlund&Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1930.
- Müller J., *Den kristna kärleken*, Zetterlund&Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1931.
- Müller J., *Gud – Fasteherdabrev till Sveriges Katoliker*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1933.
- Müller J., *Kristlig levnadsordning – Fasteherdabrev 1934*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1934.
- Müller J., *Guds lag – Fasteherdabrev 1935*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1935.
- Müller J., *Guds mening med lidandet – Fasteherdabrev 1936*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1936.
- Müller J., *Kristen Tro, Kristet Mod, Kristen Kärlek – Fasteherdabrev 1937*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1937.
- Müller J., *Påvedömet, dess gudomliga instiftelse och välsignelse – Fasteherdabrev 1938*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1938.
- Müller J., *Bröder, varen glada i hoppet, tåliga i bedrövelse, uthålliga i bönen – Fasteherdabrev 1939*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1939.
- Müller J., *Kristendomen – Fasteherdabrev 1940*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1940.
- Müller J., *Jesus Kristus sann Gud – Herdabrev 1941*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1941.
- Müller J., *550 årsjubileum av den Heliga Birgittas högtidliga kanonisation*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1941.
- Müller J., *Det heliga Mässoffret – Herdabrev 1942*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1942.

- Müller J., *Gudsförtröstan bön och bot – Herdabrev 1943*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1943.
- Müller J., *Kristus folkens räddning – Herdabrev 1944*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1944.
- Müller J., *Kristi sju ord på korset – Herdabrev 1945*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1945.
- Müller Johannes, *Vår församling, vad den bör vara för oss – Herdabrev 1946*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1946.
- Müller Johannes, *Människokroppens, värdighet och vård i kristen belysning – Herdabrev 1947*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1947.
- Müller J., *Biskopen och den honom anförtrodda hjorden – Herdabrev 1948*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1948.
- Müller J., *Botens Sakrament, vår plikt och vår tröst – Herdabrev 1949*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1949.
- Müller J., *Det Heliga Året och vi – Herdabrev 1950*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1950.
- Müller J., *Tidens röst-Guds röst – Herdabrev 1951*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1951.
- Müller J., *Trohet mot Kyrkan – Herdabrev 1952*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1952.
- Müller J., *Maria, Jesu Moder i Guds frälsningsplan – Herdabrev 1953*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1953.
- Müller J., *Vårt ansvar – Herdabrev 1954*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1954.
- Müller J., *Äktenskapet och Familjen – Herdabrev 1955*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1955.
- Müller J., *Kristendom och glädje. Mera glädje! – Herdabrev 1956*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1956.
- Müller J., *Förbliven i min kärlek! – Herdabrev 1957*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1957.
- Müller J., *Varen fasta i tro och kärlek – Avskedsherdabrev 1957*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1957.
- Nelson A., *Herdabrev för fastan 1959*, [w:] *Fasteherdabrev 1958-1968*, Katolska Biskopsämbetet, Riksarkivet nr 66.
- Nelson A., *Herdabrev för fastan 1960*, [w:] tamže.
- Nelson A., *Herdabrev för fastan 1961*, [w:] tamže.
- Taylor J., *Herdabrev för fastan 1964*, Zetterlund & Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1964.
- Brandenburg H., *Stiftsmeddelande*, Stockholms Katolska Stift, Stockholm 1990.
- Brandenburg H., *Månadsbrev under Birgittaåret*, Stockholms Katolska Stift, Brev nr 5, Stockholm 1991.
- Brandenburg H., *Brev för advent*, Stockholms Katolska Stift, Stockholm 1991.

- Brandenburg H., *Stiftsmeddelande*, Stockholms Katolska Stift, Stockholm 1993.
- Brandenburg H., *Till alla nationella själasörjare i Stockholms Katolska Stift*, Stockholm 1993.
- Brandenburg H., *Stiftssynod 1995*, Stockholms Katolska Stift, Stockholm 1994.
- Brandenburg H., *På väg till Emmaus – Herdabrev för fastan 1995*, Katolska Biskopsämbetet, Stockholm 1995.
- Brandenburg H., *Biskopens Jul och Nyårshälsning*, Stockholms Katolska Stift, Stockholm 1997.
- Arborelius A., *Till de församlingar där det finns katolska skolor*, Stockholms Katolska Stift, Stockholm 2008.
- Arborelius A., *Att vara hos Fadern*, Herdabrev för fastan, Stockholm 1999.
- Arborelius A., *Biskop Anders har beslutat att söndagens kollekt ska gå till katastrofhjälp till de jordbävningsdrabbade för Haiti*, Stockholm 2010.
- Arborelius A., *Brev till Pastoralrådet*, Stockholm 2001.
- Arborelius A., *Delaktighet och medansvar*, Stockholm 2003.
- Arborelius A., *Enhet i mångfald*, Veritas Förlag, Malmö 2004.
- Arborelius A., *Enhet i mångfald*, Herdabrev under jubileumsåret, Stockholm-Malmö 2004.
- Arborelius A., *Enhet i mångfald*, Veritas Förlag, Malmö 2004.
- Arborelius A., *Herdabrev för livets söndag (2005-2012)*, PMK i Stockholm arkiv, t. – Biskopsämbetet.
- Arborelius A., *Kallade till helighet – det heliga årets nåd*, Herdabrev för fastan, Stockholm 2000.
- Arborelius A., *Katolsk identitet*, Stockholm 2003.
- Arborelius A., *Kyrkans samhällsansvar*, Stockholm 2003.
- Arborelius A., *Medytacje o wierze*, tłum. K. Fałtynowicz, FLOS CARMELI, 2012.
- Arborelius A., *Ni är inte längre utläningar*, Homilia vid invigningen av S: t. Botvids kyrka i Fittja, „S: t Botvids katolska kyrka 10 år jubileum kyrkblad” (2009.11.22.), s. 8.
- Arborelius A., *Regeringen har beslutat bifalla det Katolska stiftets ansökan om kyrkoavgiftsuppbörd i samband med preliminärskatten*, Katolska Biskopsämbetet Stockholm 2000, mps, archiwum własne.
- Arborelius A., *Till de församlingar där det finns katolska skolor*, Stockholm 2008.
- Arborelius A., *Till de troende i Stockholms katolska stift och alla av god vilja*, Stockholm 2011.
- Arborelius A., *Till prästerna i Stockholms stift*, Stockholm 1999.

3. Zasady prowadzenia duszpasterstw etnicznych i obrządkowych w diecezji sztokholmskiej

- Riktlinjer för det nationella själavården i Stockholms katolska stift*, Stockholm 1988.
- Riktlinjer för det nationella själavården i Stockholms katolska stift*, Stockholm 2012.

Riktlinjer för det Orientaliska-katolska vikariatet inom Stockholms katolska stift, Stockholm 2009.

VI Inne materiały Kościoła katolickiego w Szwecji

Matrikel 2010 – Stockholms Katolska Stifts, red. E. Kazinczy, Stockholm 2010.

Matrikel 2011 – Stockholms Katolska Stifts, red. E. Kazinczy, Stockholm 2011.

Matrikel 2012 – Stockholms Katolska Stifts, red. E. Kazinczy, Stockholm 2012.

Matrikel 2013 – Stockholms Katolska Stifts, red. E. Kazinczy, Stockholm 2013.

Människan är kyrkans första väg – socialpastoral plan för Stockholms katolska stift, Stockholm 2002.

Stockholms Katolska Stift, *Ordo utgivet på uppdrag av biskop Anders Arborelius*.

Kyrkoåret 2012-2013, Katolska Liturgiska Nämnden, Stockholm 2012.

Stockholms Katolska Stift, *Verksamhetsåret 2009*, Stockholm 2010.

Stockholms Katolska Stift, *Verksamhetsåret 2010*, Stockholm 2011.

Stockholms Katolska Stift, *Verksamhetsåret 2011*, Stockholm 2012.

På väg med Kristus. Ett studiematerial för det kateketiska året 2002, Katolska Pedagogiska Nämnden 2001.

VII Archiwa

1. Archive of Nordic Bishopsconference in Copenhagen, Denmark (Archiwum Konferencji Biskupów Skandynawskich w Kopenhadze)

Gran John Wellem, bp, *The Scandinavian Episcopal Conference. A Survey of 25 Years of Activity*, Oslo Katolske Bispedømme 1986, mps, j. angielski.

Hyrdebrev fra de Nordiske Biskoper, *Asylsøkerne og vi*, Oslo 1987, mps, j. norweski.

Oslo Katolske Bispedømme, *Retningslinjer for Nasjonalsjelesorgen*, St. Olav forlag, Oslo 1996, j. norweski.

The Bishops in the Nordic Countries, *Irregular Immigrants*, Helsinki 1998.

Statuta Generalia Conferentiae Episcopalis Scandiae, Praeses bp G. Schwenzer SSCC, A secretis sr. A. Corsten RSCJ, j. łaciński.

2. Birgittasystrarna arkivet i Falun, Sverige (Archiwum ss. Brygidek w Falun)

Katolska Kyrkan i Sverige, red. J. S. Granlund, Förlagsaktiebolaget Religion & Kultur – Göteborg, Halmstad 1953.

3. Centralne Archiwum Duszpasterstwa Emigracji Polskiej w Rzymie

Chmielewski Cz - Testimonium, bp Johannes Erik Müller do bp Józefa Gawliny, mps z dnia 13 kwietnia 1954 roku, Centralny Ośrodek Duszpasterstwa Emigracji Polskiej w Rzymie (CODE), t. Szwecja / 1954.

Korespondencja między bp. Józefem Gawliną z Rzymu a administratorem apostołskim w Sztokholmie bp. Johannesem Erikiem Müllerem w sprawie potrzeby utworzenia struktury duszpasterstwa polskiego w Szwecji, CODE, t. *Szwecja / 1947-1955*.

**4. Mariasystrarna arkivet i Helsingborg, Sverige
(Archiwum ss. Służebniczek Maryi w Helsingborgu)**

Kroniki domowe z lat 1923-46.

Kroniki domowe z lat 1951-68.

**5. Mariasystrarna arkivet i Södertälje, Sverige
(Archiwum ss. Służebniczek Maryi w Södertälje)**

Kroniki domowe z lat 1969-75.

Kroniki domowe z lat 1977-90.

**6. Salesiansällskapetets Arkivet i Stockholm, Sverige
(Archiwum wspólnoty salezjańskiej w Sztokholmie)**

Chamarczuk M., *Historia Polskiej Misji Katolickiej w Szwecji*, Sztokholm 2000, mps, SODD, t. 1, PMK.

Chamarczuk M., *Wywiad autoryzowany z ks. Pawłem Glogowskim SDB*, Djursholm 25.09.2003, mps, 18.11.1999, Arch. PMK, t. 2, *Materiały historyczne*, Paweł Glogowski.

Dane personalne salezjanów w Szwecji, SODD, t. *Personalakta / A. Zeman*.

Dane personalne salezjanów w Szwecji, SODD, t. *Personalakta / H. Burczyk*.

Dekret erekcyjny wspólnoty św. Jana Bosko w Sztokholmie, SODD, t. *Salesianer, Historia*.

Gotsche I., *Katolska skolan i Sverige*, [w:] *Skolsystrarna de Notre Dame*, mps, bez autora, j. szwedzki, S: t Eriks katolska, Stockholm-Enskede, t. *Systrarna / Historia*.

Grabarz E., *Praca Sióstr Serafitek na terenie Szwecji*, Stockholm 2010, mps, SODD, t. 14, *Serafitki*.

Konopka A., *Historia Kapucynów w Szwecji*, Nacka-Stockholm 2010, mps, SODD, t. 14, *Kapucyni*.

Kurowski B., *Historia duszpasterstwa polskiego w Szwecji*, mps, zapiski, SODD, t. 1, *Materiały historyczne*, vol. 6.

Otwarcie Domu Młodzieży Oratorium Quo Vadis w Sztokholmie, Archiwum Salezjanów – Sztokholm, t. *Quo Vadis / Sprawozdanie z dn. 20.09.2003*.

Pastoralrådet i Stockholms Katolska Stift, *Protokoll – 1998.04.26*, mps, s. 1, Arkivet PMK – Stockholms, t. *Biskopsämbetet*.

- Pastoralrådet i Stockholms Katolska Stift, *Protokoll* – 1998.05.27-28, mps, s. 3, 4.
Arkivet PMK – Stockholm, t. *Biskopsämbetet*.
- Protokół założycielski Związku Polskiej Młodzieży Katolickiej w Szwecji* – PUKIS, SODD, t. *PUKIS*.
- Protokoły wizytacji inspektorialnych w latach 1992-2010*, Arch. domowe salezjanów w Sztokholmie, t. 2, *Protokoły wizytacyjne*.
- Salesianer i Stockholms område*, Provinskrönikan, Arch. Provinzialat der Salesianer Köln – dokument 3.0 -15, kserokopia, SODD, t. 3, *Historia, Salezjanie niemieccy*.
- Składy personalne wspólnoty św. Jana Bosko w Sztokholmie*, Arch. domowe salezjanów w Sztokholmie, t. 2, *Składy personalne wspólnoty 1992-2010*.
- Skodowski A., *Franciszkanie Konwentualni w Jönköping – historia i działalność*, Jönköping 2010, mps, SODD, t. 14, *Franciszkanie*.
- Sprawozdania z działalności salezjanów polskich w Szwecji za lata 1992-2010*, Arch. domowe salezjanów w Sztokholmie, t. 2, *Sprawozdania*.
- Szymura L., *Zgromadzenie Sióstr św. Elżbiety w Szwecji*, mps, Josephinahemmet – Sztokholm 2010, SODD, t. 14, *Elżbietanki*.

7. Stadsarkivet, Stockholm, Sverige (Archiwum Miasta Sztokholm)

- Bitter A., *Herdebref (1909-1923)*, Tryck hos P. Palmquists Aktiebolag, Stockholm 1923.
- Chmielewski Cz.*, vol. Katolska Kyrkan, dossier nr 220, *Polska själavården 1923-1977*.
- Dekret S. *Congregatio Consistorialis* mianujący z dniem 4 lutego 1953 roku ks. Czesława Chmielewskiego moderatorem i dyrektorem misji dla emigrantów polskich w Szwecji, Kungliga Stadsarkivet i Stockholm, Katolska Kyrkans Biskopsämbetet, dossier nr 220, *Polska själavården 1923-1977*.
- Müller J., *Herdabrev till församlingarna i Sverige för Birgittajubileet 1923*, Bröderna Sandbergs Boktryckeri, Stockholm 1923.
- Müller J., *Herdabrev (1927-1929)*, Gustaf Lindströms Boktryckeri, Stockholm 1927.
- Müller J., *Herdabrev (1930-1935)*, Zetterlund&Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1930.
- Personalakta: Czesław Chmielewski, avskrift nr 1227/52.
- Torquist A., *Adolfo Torquist SDB till bp E. Müllera w Sztokholmie*, hm, svenskt, Stadsarkivet i Stockholm, vol. *Katolska kyrka 1925-35*.

8. Stiftsarkivet, Stockholm, Sverige (Archiwum diecezjalne w Sztokholmie)

- Brandenburg H., *Månadsbrev under Birgittaåret*, Stockholms Katolska Stift, Brev nr 5, Stockholm 1991.

- Brandenburg H., *Brev för advent*, Stockholms Katolska Stift, Stockholm 1991.
Brandenburg H., *Stiftsmeddelande*, Stockholms Katolska Stift, Stockholm 1993.
Brandenburg H., *Till alla nationella själasörjare i Stockholms Katolska Stift*, Stockholm 1993.
Kenny W., *Meddelande av sakrament till katoliker av orientalisk rit*, Stockholms Katolska Stift, Stockholm 1992.

**9. Sveriges Unga Katolikers Arkivet i Stockholm, Sverige
(Archiwum org. Szwedzcy Młodzi Katolicy)**

- Jörgensen J., *The integration off Immigrants and Refugees in the Catholic Church of Sweden. A Pastoral Experiment within the Catholic Youth Organization*, S: t. Paul University – Kanada 1993.
Jörgensen J., *En mångkulturell kyrka i ett mångkulturellt land, katolska kyrkan I Sverige, vart är vi på väg*, mps, materiał niepublikowany.
SUKs Integrationsprojekt 2008, ledare Semhar Petros, mps, t. *Projekter. SUK mål och vision*, mps, SUK Arkiv, t. *Framtidskongressen. Verksamhetsbärettelse* (1991-2010).
50 års med SUK, red. B. Saers-Lynn, Riksförbundet Sveriges Unga Katoliker, Stockholm 1984.
Årsmöte protokoll för 2009, Sveriges Unga Katoliker – Stockholm, SUK Arkiv, t. *Årsmötena / 2009*.

**10. Privat arkivet av pater Paul Glogowski SDB, Djursholm, Sverige
(Archiwum prywatne ks. Pawła Głogowskiego SDB)**

- Glogowski P., *Några tankar angående pastoralarbete inom Katolska kyrka*, mps, Djursholm-Stockholm 1979.

**11. Privat arkivet av fader Bertil Roslund, Bromma, Sverige
(Archiwum prywatne ks. Bertila Roslunda)**

- Müller J., *Herdabrev 1935-1957*, Zetterlund&Thelanders Boktryckeri AB, Stockholm 1957.

VIII Literatura przedmiotu

- Ahlberg-Hyse B., *20-års firande folkhögskola vill ha tydligare katolsk profil*, „Katolsk Magasin” (2008) 11.
Ahlberg-Hyse B., *Biskopen om dialogen – inom och utanför stiftet*, „Katolsk Magasin” (2006) 11, s. 6-7.
Ahlberg-Hyse B., *Caritas Sverige med i globalt arbete för kvotflyktingar*, „Katolsk Magasin” (2010) 5, s. 10-11.

- Ahlberg-Hyse B., *KD-minister vill ha dialog med Kyrkan efter besök på biskops-
ämbetet*, „Katolsk Magasin” (2011) 5, s. 5.
- Ahlberg-Hyse B., *Med kristen värdegrund – men utan katolsk undervisning på sche-
mat*, „Katolsk Magasin” (2010) 11, s. 13-15.
- Ahlberg-Hyse B., *Migrationsverket prioriterar situationen kring Afrikas*, „Katolsk
Magasin” (2005) 4, s. 6.
- Ahlberg-Hyse B., *Nationaldagen blir katolsk mångfaldsdag*, „Katolsk Magasin”
(2010) 5, s. 12.
- Ahlberg-Hyse B., *Newmaninstitutet har firat sin status som högskola*, „Katolsk Ma-
gasin” (2010) 5, s. 7-8.
- Ahlberg-Hyse B., *Sluta att bara kosumera – bli aktiva Caritas-arbetare*, „Katolsk
Magasin” (2010) 7-8, s. 8-9.
- Ahlberg-Hyse B., *Stiftelsen Ateneum utökar verksamheten i egen regi*, „Katolsk Ma-
gasin” (2010) 4, s. 19.
- Ahlberg-Hyse B., *Unikt handlingshem invigt i Vadstena: Fängelsetiden avslutas med
klosterlivet*, „Katolsk Magasin” (2010) 9, s. 8-9.
- Åmell K., *Kulturmöte i kloster. Dominikansystrar i Sverige 1931-2000*, [w:] *Kvinn-
ligt klosterliv i Sverige och Norden. En motkultur i det moderna samhället*, red.
Y. M. Werner, Katolsk Historisk Förening, Catholica AB – Ängelholm 2005,
s. 122.
- Åmell K., *Muslimska kvinnor och katolska ordenssystrar i dialog*, „Katolsk Magasin”
(2008) 9, s. 10.
- Annual Tripartite Consultations on Resettlement*, <[http://www.unhcr.org/pa-
ges/4a2cd39e6.html](http://www.unhcr.org/pages/4a2cd39e6.html)>.
- Apostleship of prayer*, <[http://www.apostleshipofprayer.net/ap/what-is-AP-en.
aspx](http://www.apostleshipofprayer.net/ap/what-is-AP-en.aspx)>.
- Arborelius A., *Flyktingpolitiken – en akilleshäl*, „Katolsk Magasin” (2005) 1-2, s. 29.
- Arborelius A., *Trosmeditation*, Karmeliterna 1987.
- Armfelt G., *Moja droga do katolicyzmu*, tłum. B. Kurowski, Lund 1954.
- Aron R., *Sociologisk tänkande II*, „Argos”, Lund 1985.
- Arrigni G., *Migrazione e Chiesa: prospettive teologiche*, „People on the Move”
11 (1981), s. 39-44.
- Assarsson D., *Från Gustaf III till Gustaf VI Adolf – vår kyrka i nutiden*, [w:] *Katol-
ska Kyrkan i Sverige*, red. J. S. Granlund, Förlagsaktiebolaget Religion & Kul-
tur – Göteborg, Halmstad 1953, s. 295-309.
- Assumptionssystrarna i Sverige*, <<http://se.assumptionssystrarna.dk/>>.
- Assumptionen i Skandinavien*, <<http://www.assumptionssystrarna.dk/>>.
- Atlas des minorités en Europe. Del l'Atlantique à l'Oural, diversité culturelle*, dirigé
par Yves Plasseraud, Editions Autrement Collection Atlas/Monde, 2005.
- Atlas Historii Powszechniej*, red. G. Hajduk, „Świat Książki”, Warszawa 1999.
- Åtta unga rörelser inom Katolska kyrka presenterar sig*, <[http://www.katolskttfon-
ster.se/rorelser/troochljus.htm](http://www.katolskttfonster.se/rorelser/troochljus.htm)>.

- Bakalarz J., *Integracja emigrantów*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, red. S. Wielgus, t. 7, Lublin 1997, kol. 334-335.
- Bakalarz J., *Integracja migrantów w świetle prawodawstwa kościelnego*, „*Studia Polonijne*” 6 (1985), s. 59-71.
- Bakalarz J., *Papież Jan Paweł II a świat migracji*, „*Collectanea Theologica*” 60 (1990), s. 147-163.
- Balicki J., *Aktualne przeobrażenia gospodarcze i społeczno-demograficzne w Europie*, „*Roczniki Naukowe Caritas*” 4 (2000), s. 45-59.
- Balicki J., *Imigranci i uchodźcy w Unii Europejskiej. Humanizacja polityki imigracyjnej i azylowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2012.
- Barmhärtighetens missionärer*, <<http://www.katolskakyrkan.se>>.
- Bartolomeo S., *Wykłady z Katolickiej Nauki Społecznej*, tłum. M. Zaręba, Wydawnictwo WAM, Kraków 2001.
- Basista R., *Polscy oblaci w Szwecji*, „*Misyjne Drogi*” (1984) 3, s. 52.
- Bauer N., *Benediktinsk gemenskap: hundratalet abbedissor och priorinnor mötes i Rom*, „*Katolsk Magasin*” (2010) 11, s. 16-17.
- Beckel G., Enby G., *Josefina – Drottning av Sverige och Norge*, Veritas Förlag, Stockholm 2007.
- Bełch K., *Katolicka Nauka Społeczna*, Wydawnictwo JEDNOŚĆ, Kielce 2007.
- Benediktiner Jesu Moder Marias Kloster*, <<http://www.katolskakyrkan.se>>.
- Benediktiner*, <<http://www.benedictuskloster.se/omKlostreTjisp>>.
- Benediktsystrarna*, <<http://www.mariavall.se/>>.
- Bereza-Jarociński A., *Zarys dziejów Norwegii*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 1991.
- Berndtsson R., *Nya folkhögskolor. En uppföljningsstudie av de folkhögskolor som blivit självständiga mellan åren 1991 och 2000*, Folkbildningsrådet, Norra Skåne offset, Stockholm 2000.
- Berntsson M., *Klostren och reformationen*, Wyd. Artos & Norma bokförlag, Skellefteå 2003.
- Beshai E., *Kapuciner i egen custodia i Sverige*, „*Katolsk Magasin*” (2004) 1, s. 15-16.
- Bevilacqua A., *The pastorale response of the local church to the people on the move*, „*People on the Move*” 9 (1979), s. 117-143.
- Bexell O., Hellström J. A., *Svenska Kyrkan*, [w:] *Kyrkans Liv. Introduktion till kyrkovetenskapen*, red. S. Borgerhammar, Verbum, Göteborg 1993, s. 98-122.
- Beyer J., *Chiesa universal Chiese particolari*, „*Vita Consecrata*” 18 (1982), s. 63-89.
- Bieliński A., *Dubbel Utsatthet*, SUK Verksamhetsberättelse, Stockholm 2002, s. 16.
- Biernath M., *Różnorodność integracji. Wymiary i mechanizmy procesu integracji*, [w:] *Problemy integracji imigrantów. Koncepcje, badania, polityki*, red. A. Grzymała-Kozłowska, S. Łodziński, Warszawa 2008, s. 180-206.
- Birgittasystrer, *Vi kan aldrig tacka tillräckligt*, „*Katolsk Magasin*” (2005) 3, s. 29.
- Birgittasystrar från Rom i Djursholm*, <<http://www.birgittasystrarna.se/djursholm/index.htm>>.

- Birgittasystrar från Rom i Falun*, <<http://www.birgittasystrarna.se/falun/index.htm>>.
- Bishop Hubertus Brandenburg*, <<http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/bbran.html>>.
- Bishop John Edward Taylor*, <<http://www.catholic-hierarchy.org/bishop/btaylorj.html>>.
- Biskop Anders har beslutat att söndagens kollekt ska gå till katastrofhjälp till de jordbävningdrabbade för Haiti*, Stockholms den 14.01. 2010, mps, Arkivet PMK – Stockholm, t. *Biskopsämbetet*.
- Biskop Anders skriver dag bok från Rom*, „Katolsk Magasin” (2012) 5, s. 18-19.
- Biskop Hubertus Brandenburg 1923-2009*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/283/1>>.
- Biskop Hubertus Brandenburg*, <<http://hem.passagen.se/katolskhistoria/biskop.htm>>.
- Blessed Marie Eugenie of Jesus (1817 – 1898)*, <http://www.vatican.va/news_services/liturgy/saints/ns_lit_doc_20070603_eugenie-jesus_en.html>.
- Blom J., *Concordia Catholica – en pigg 110-åring*, „Katolsk Magasin” (2006) 1, s. 36-37.
- Błażej J., *Pasterz Szwecji*, „Misyjne Drogi” (1984) 3, s. 48
- Böneapostolatet*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/213/1/>>.
- Böneapostolatet*, <http://www.sanktaeugenia.se/index.php?option=com_content&view=article&id=72:boeneapostolatet&catid=45:grupper&Itemid=119>.
- Borutka T., *Spółeczne nauczanie Kościoła. Teoria i zastosowanie*, Wydawnictwo Czuwajmy, Kraków 2004.
- Brandenburg H., *Stiftssynod. Det officiella sammankallandet av stiftssynoden*, Stockholm 1994.
- Brodd E., *Ekumenik – skärningspunkt mellan id och verklighet*, [w:] *Kyrkans Liv. Introduktion till kyrkovetenskapen*, s. 284-304.
- Brodecki Z., *Prawo europejskiej integracji*, Warszawa 2001.
- Broomé C., *Katolicismen – kyrkan läran, missionen*, Katolska Bokförlag 1993.
- Budakowska E., *Wielokulturowość: ponowoczesnym nacjonalizmem?*, [w:] *Integralnokulturowe badanie kontaktu kulturowego*, red. J. Królikowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009, s. 152-161.
- Bullington J., *Att hjälpa människor i nöd*, <http://www.sanktaeugenia.se/index.php?option=com_content&view=article&id=78:att-hjaelpa-maenniskor-i-noed&catid=39:hjaelpverksamhet&Itemid=97>.
- Cabaj R., *Dwusetlecie powrotu Kościoła katolickiego do Szwecji*, „Misyjne Drogi” (1984) 3, s. 46.
- Campanini G., *Wiara, mediacje antropologiczne i opcje polityczne: rola nauki społecznej Kościoła*, tłum. T. Żeleźnik, streszcz. w j. ang., „Społeczeństwo” 3 (1997), s. 345-351.

- Caritas – Migration, <http://archive-se.com/se/c/caritas.se/2012-07-19_165304_3/Caritas_Caritas_uppdrag/>.
- Caritas 50 år (1946-1996), Verbum förlag, Stockholm 1996.
- Caritas Internationalis, <http://www.caritas.org/about/Caritas_Internationalis.html>.
- Caritas Sverige, <<http://www.caritas.se/migration.asp>>.
- Caritas Sverige, Verksamhetsberättelse 1999, Stockholm 2000.
- Caritas, Verksamhetsberättelse 2002, Stockholm 2003.
- Caritas, Verksamhetsberättelse 2004, Stockholm 2004.
- Carmelites, <<http://en.wikipedia.org/wiki/Carmelites>>.
- Carmelites, <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/96165/Carmelites>>.
- Carosso G., *Emigrazione – Un esodo che travalica i tempi. Implicazioni pastorali e religiose*, Editrice ELLEDICI 2010.
- Castles S., Miller M. J., *The age of migration. International population movements in the modern world*, 4th edition, Palgrave MacMillan, 2009.
- Catholic Charismatic Renewal Services, <<http://www.iccrs.org/>>.
- Catholic rites and churches, <http://www.ewtn.com/expert/answers/catholic_rites_and_churches.htm>.
- Cavallin L., *Fyra perioder fyllda med förväntningar, bakslag och nya impulser 1833-1983*, [w:] *Bygga kyrka – Katolska kyrkan i Sverige 1783-1983*, red. A. Åberg, B. Lindquist, L. Cavallin, Katolska Bokförlaget, Uppsala 1983, s. 23-45.
- Cavallin L., *Katolska kyrkan i världen idag*, Natur och Kultur 1981.
- Cavallin L., *Tro och liv i den katolska kyrkan*, Natur och Kultur 1982.
- Cultural diversity and the media*, red. J. W. Dacyl, Ch. Westin, Stockholm University, CEIFO, 2001.
- Challenges of cultural diversity in Europe*, red. J. W. Dacyl, Stockholm University, CEIFO, 2001.
- Chamarczuk M., *200-na rocznica urodzin szwedzkiej królowej Josephine Maximilienne Eugenie Napoleonne-Beauharnais (1807-1876) odnowicielki Kościoła katolickiego w Królestwie Szwecji, Sprawozdanie z symposium – Sztokholm 10 marca 2007*, „Seminare. Poszukiwania naukowe” 25 (2008), s. 534-535.
- Chamarczuk M., *75 år av själavård Mariasystrarna den allra heligaste jungfru Marias obefläckade avlelses tjänarinnor i S: t Clemens församling i Helsingborg i Sverige*, Stockholm 2006.
- Chamarczuk M., *Integracja młodzieży emigracyjnej w Kościele katolickim w Szwecji*, „Seminare. Poszukiwania naukowe” 30 (2011), s. 119-130.
- Chamarczuk M., *Salezjanie w Szwecji*, Agencja Wydawnicza i Reklamowa AKCES, Sztokholm 2005.
- Charles R., *An Introduction to Catholic Social Teaching*, Oxford Ignatius Press, 1999.
- Chile, [w:] *Encyklopedia popularna PWN*, wydanie dwudzieste drugie, red. B. Petrozolin-Skowrońska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1992, s. 133.

- Cian L., *Wychowanie w duchu ks. Bosko*, tłum. I. Gutewicz, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1990.
- Collin's Dictionary of Sociology*, HarperCollins, Glasgow 1991.
- Commission des Episcopats de la Communauté Européenne*, <<http://www.comece.org/>>.
- Composta D., *Moral philosophy and social ethics*, Urban University Press, Vatican, Rome 1987.
- Concordia Catholica*, <<http://www.concordiacatholica.se/>>.
- Congregatio Pauperum Sororum Scholasticarum Dominae Nostrae*, <http://de.wikipedia.org/wiki/Arme_Schulschwwestern_von_Unserer_Lieben_Frau>.
- Corecco E., *Chiesa lokale e partecipazione nella migrazione*, Servizio Migranti 1 (1978), s. 52-58.
- Czakowska H., *Chrześcijaństwo a proces inkulturacji*, [w:] *Wielokulturowość w zglobalizowanym świecie. Wybrane aspekty wyznaniowe, prawne i instytucjonalne*, red. H. Czakowska, M. Micińska, Wydawnictwo Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2010, s. 21-25.
- Dag Hjalmar Agne Carl Hammarskjöld biograf*, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Dag_Hammarskjöld>.
- Darby A., Hanell B., *Miljögruppen*, <http://www.sanktaeugenia.se/index.php?option=com_content&view=article&id=131:miljoegruppen&catid=45:grupper&Itemid=119>.
- De Brouwer J. L., *DG justice freedom and security*, <<http://www.migration4development.org/content/jean-louis-brouwer-dg-justice-freedom-and-security-european-commission>>.
- De Hernandez-Paluch M., *Mieć ducha misyjnego. Rozmowa z bp. Janem Wosińskim Przewodniczącym Komisji Episkopatu ds. misji oraz Dyrektorem Krajowych Papieskich Dziel Misyjnych*, „Tygodnik Powszechny” (1983) 47, s. 1,3-4.
- De Paillerets M., *Katolsk religion. Några personliga synpunkter*, Scripta Sancti Petri, Lund 1988.
- De Wanngård Y., *(Försök till) sammanställning över det lokala karitativa arbetet i Stockholms katolska stift*, Caritas Sverige, Stockholm 1993.
- Den katolske kirke*, <<http://www.katolsk.no/home/jwgran/>>.
- Die Salesianer Don Boscos, auf österreichischem Reichsgebiet 1887-1938 und in Deutschland bis zur Teilung der Provinz in eine österreichische und eine deutsche Provinz 1916-1935*, Provinz Chronik 1. Teil, mps, j. niemiecki, s. 94, SODD, t. *Historia*.
- Domaszk A., *Możliwości zastosowania Internetu w misji Kościoła katolickiego. Studium kanoniczno-teologiczne*, Kraków 2013.
- Dominicaines de Sainte Marie des Tourelles*, <<http://www.roglekloster.se/>>.
- Dominikaner*, <<http://www.dominikan.nu/>>.
- Dominikansyrstrarna i Sverige*, <<http://www.dominikansyrstrarna.se/viewNavMenu.do?menuID=14>>.

- Dominikansystrarna*, <<http://www.dominikansystrarna.se/viewNavMenu.do?menuID=2>>.
- Dominikansystrarna i Stockholm*, <<http://www.dominikansystrarna.se/>>.
- Domino*, <<http://dominolund.wordpress.com/about/>>.
- Duda M., *Problematyka bezrobocia i jej społeczno-duchowych skutków w świetle katolickiej nauki społecznej*, Wydawnictwo Naukowe Papieskiej Akademii Teologicznej, Kraków 2002.
- Durkheim E., *Sociologins metodregler*, „Korpen”, Göteborg 1978.
- Dylus A., *Globalizacja. Refleksje etyczne*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo, Wrocław 2005.
- Dziewulski G., *Integracyjne oddziaływanie Kościoła w historii i współcześnie*, „Seminare. Poszukiwania naukowe” 29 (2011), s. 137-150.
- Dzwonkowski R., *Om invandrarnas religiösa integration*, „Signum” (1985) 8, <<http://signum.se/artikelarkivet/>>.
- Ejerfeldt L., *Invandrarforskning med förbehåll*, „Signum” (1985) 1, <<http://signum.se/artikelarkivet/>>.
- Ejerfeldt L., *Samhälle och stat*, „Signum” (1983) 9, <<http://signum.se/artikelarkivet/>>.
- Ejerfeldt L., *Svensk invandrapolitik*, „Signum” (1980) 8, <<http://signum.se/artikelarkivet/>>.
- Ekelöf C., *Nordiskt samarbete*, [w:] *50 års med SUK*, red. B. Saers-Lynn, Riksförbundet Sveriges Unga Katoliker, Stockholm 1984, s. 3-4.
- Ekelöf C., *Ordning på medlemsregister*, [w:] tamże, s. 9.
- Ekelöf C., *Splittring*, [w:] tamże, s. 7-8
- Ekumenik – enhet och vänskap*, bez autora, „Katolsk Magasin” (2011) 7-8, s. 3.
- Elworth K., *Guld rökelse myrra – de orientaliska katolikerna i Sverige*, Veritas Förlag Stockholm 2009.
- Elworth K., *Mångkulturell kateketsamling i Hallonbergen*, „Katolsk Magasin” (2011) 10, s. 10.
- Engelhart K., *Caritas snabbt på plats*, „Katolsk Magasin” (2005) 1-2, s. 5.
- Engelhart K., *Irena Sendler förblev människa i förnedringens stund*, „Katolsk Magasin” (2007) 11, s. 17-18.
- Encyclopaedia Britannica Online, Dominican*, <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/168703/Dominican-order>>.
- Encyklopedi om invandring, integration och rasism – Italienare*, <<http://www.immi.se/alfa/ir.htm>>.
- Entzinger H., Biezeveld R., *Zasady integracji imigrantów*, tłum. O. Adamczyk i inni, [w:] *Integracja kulturowa imigrantów. Wyzwania i dylematy*, red. J. Balicki, Instytut Politologii UKSW, Fundacja Konrada Adenauera, Warszawa 2007, s. 26-36.
- Etikforum*, <<http://www.elisabetse/etikforum.html>>.
- Etzler A., *Zigenarna och deras avkomlingar i Sverige*, 1944.

- Eugeniaförsamlingens katastrofkonto*, <http://www.sanktaeugenia.se/index.php?option=com_content&view=article&id=76:katastrofkonto-igar-i-dag-i-morgon&catid=39:hjaelpverksamhet&Itemid=97>.
- Europa. Drogi integracji*, red. A. Dylus, Studium Generale Europa, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 1999.
- Europeistyka w zarysie*, red. A. Nowak, D. Milczarek, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2006, s. 26.
- Farley J. E., *Sociology*, Second Edition, Southern Illinois University at Edwardsville, New Jersey 1992.
- Filipino Pastoral Group in Stockholm*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/177/1/>>.
- Filippino Global Charity Association (FGCA)*, <<http://www.filipinocharity.org/article2.html>>.
- Filozofia, dialog, uniwersalizm*, red. J. Krakowiak, W. Lorenc, A. Miś, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa 2001.
- Focolarerörelsen i Sverige*, <http://www.focolare.se/index.php?option=com_content&task=view&id=104&Itemid=77>.
- Formella Z., *Wychowywać do społeczeństwa wielokulturowego*, „Paedagogia Christiana” 12 (2003) 2, s. 193-196.
- Formigoni G., *Opus Dei*, [w:] *Encyklopedia chrześcijaństwa – historia i współczesność, 2000 lat nadziei*, red. H. Witczyk, tłum. S. Bielański, Wydawnictwo „Jedność”, Kielce 2000, s. 529.
- Fredestad C., *Caritas*, „SUK Verksamhetsberättelse 2005”, Stockholm 2005, s. 3.
- Fredestad C., *Caritativa Utskottet*, „SUK Verksamhetsberättelse 2005”, Stockholm 2005, s. 5.
- Fyra perspektiv på religion i Sverige*, red. L. Weibull, J. Strid, SOM Institutet Göteborg, <http://www.som.gu.se/digitalAssets/1351/1351274_331-348-weibull-o-strid.pdf>.
- Fäldt G., *Familjerna Europas rikedom – illusion eller verklighet*, „Katolsk Magasin” (2010) 2, s. 29.
- Galagher R., *Rak på sak om att vara katolik*, Katolska Pedagogiska Nämnden, Stockholm 1994.
- Gallén J. W., *Svensk katolicism och svenska katoliker sedan 1500-talet*, „CREDO – Katolsk Tidskrift” 1927, s. 94-100.
- Gärde J., *Från invandrarkyrka till mångkulturellt samfund. En kyrkosociologisk analys av katolska kyrkan i Sverige från 1970-tal till 1990-tal*, Uppsala Universitet, Uppsala 1999.
- Gärde J., *From Immigration Church to a Multicultural Church. A Church Sociological Analysis of the Catholic Church in Sweden from the 1970's to the 1990's*. Doctoral dissertation, Department of Sociology of Religion, Faculty of Theology, Uppsala University, Sweden, 1999.
- Gärde J., *Katolicismen i Sverige – Mångfaldens kyrka. Invandrare och minoriteter*, „Scandinavian Migration and Ethnic Minority Review” 4 (1999).

- Gerlach J., *Femtio år Credo*, „CREDO – Katolsk Tidskrift” 50 (1969) 5, s. 203-204.
- Giddens A., *Sociologia*, tłum. A. Szulżycka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Główny Urząd Statystyczny w Hanoi: *General Statistics Office of Vietnam*, <http://www.gso.gov.vn/default_en.aspx?tabid=467&idmid=3&ItemID=9882>.
- Godkatolik, <<http://godkatolik.blogspot.se/2008/05/ett-katolskt-forum.html>>.
- Governance of cultural diversity*, red. J. W. Dacyl, Ch. Westin, Stockholm University, CEIFO, 2000.
- Górski J., *Inkulturracja*, [w:] *Jan Paweł II – Encyklopedia Nauczania Społecznego*, red. A. Zwoliński, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom 2005, s. 204-206.
- Griffiths T., *Skandynawia – wojna z trollami. Historia, kultura, artyści od czasów Napoleona do Stiega Larssona*, tłum. B. Gadomska, Wydawnictwo AMF Plus, Warszawa 2011.
- Grupper och föreningar*, <http://www.sanktaeugenia.se/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=45&Itemid=119>.
- Grzymała-Kazłowska A., „Integracja” – próba rekonstrukcji pojęcia, [w:] *Problemy integracji imigrantów. Koncepcje, badania, polityki*, red. A. Grzymała-Kozłowska, S. Łodziński, Warszawa 2008, s. 29-50.
- Grzymała-Moszczyńska H., *Proces akulturacji*, [w:] *Integralnokulturowe badanie kontaktu kulturowego*, red. J. Królikowska, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2009, s. 33-47.
- Gustafsson B., Zamanian M., Aguilar R., *Invandring och försörjning*, „Daidalos Förlag”, Göteborg 1990.
- Gustafsson G., *Den kristna närvaron i ett sekulariserat Sverige*, [w:] *Den religiösa närvaron i ett mångkulturellt Sverige. Symposium på Aspenäs herrgård 21-23 oktober 1992*, red. K. Hallingberg, Statens invandrarverk, Norköpping 1993.
- Gustafsson G., *Religionen i 1990-talets Sverige*, „Signum” (1995) 3, <<http://signum.se/artikelarkivet/>>.
- Gustafsson G., *Religionen i Sverige: ett sociologiskt perspektiv*, „Esselte studium”, Solna 1981.
- Gustafsson G., *Religiös Change in the Five Scandinavian Countries 1930-1980*, Acta Universitas Upsaliensis, Uppsala 1994.
- Gustafsson G., *Tro, samfund och samhälle*, „Libris”, Örebro 1997.
- Guzikowski J., *Rodzice – pierwsi i główni wychowawcy*, [w:] *Wychowanie młodego pokolenia w warunkach emigracyjnych*, red. G. Koszałka, Szczecin 2005, s. 37-45.
- Hallingberg K., *Den religiösa närvaron i ett mångkulturellt Sverige. Symposium på Aspenäs herrgård 21-23 oktober 1992*, Statens invandrarverk, Norköpping 1993.
- Hasselgren M., *En man som växte i korsets skugga*, „Katolsk Magasin” (2005) 1-2, s. 41-42.

- Hermanas Carmelitas de Santa Teresa*, <http://www.ocd.pcn.net/ist_con2.htm#HERMANAS_CARMELITAS_DE_SANTA_TERESA>.
- Hermann Ch., *Jesuit Refugee Service på Förvaret i Märsta*, <http://www.sanktaeugenia.se/index.php?option=com_content&view=article&id=74:jesuit-refugee-service-pa-foervaret-i-maersta&catid=39:hjaelpverksamhet&Itemid=97>.
- Hjertén L., *Opus Dei är ingen sekt*, "Aftonbladet – Nyheter" 2010.02.17, <<http://www.aftonbladeTse/nyheter/article6623001.ab>>.
- Hornung P., *S: ta Eugenia kyrka i Stockholm*, Stockholm 1999.
- Höffner J., *Chrześcijańska Nauka Społeczna*, tłum. I. Bokwa, Wydawnictwo Fundacji ATK, Warszawa 1999.
- Hrvatska Katolička Misija Alojzije Stepinac – Göteborg*, <<http://hrvatska-kmisija-goteborg.rkkweb.nu/>>.
- Hrvatska Katolička Misija*, <<http://www.katolickamisija.se/>>.
- Hrvatska Katolička Misija*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/180/1/>>.
- Hrvatski Glasnik u Svedskoj*, <<http://www.immigranTorg/spf/immi-integration-sverkeThtm>>.
- Humanisterna i Sverige*, <www.humanisterna.se>.
- Immigrant Institutet / Kroater i Sverige*, <<http://www.immi.se/alfa/k.htm>>.
- Immigrant-Institutet*, <<http://www.immi.se/alfa/ir.htm>>.
- Indeks polityki integracji migrantów 2007*, red. T. Huddleston, J. Niessen, Published in Brussels by the British Council and Migration Policy Group 2007.
- Indeks – Migrant integration policy 2011*, red. T. Huddleston, J. Niessen, Published in Brussels by the British Council and Migration Policy Group, Indeks nr III, 2011.
- Integracja dla integracji*, red. S. Rabiej, Uniwersytet Opolski, Wydział Teologiczny, Instytut Ekumenizmu i Badań nad Integracją, Wydawnictwo Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2002.
- International Organization for Migration*, <<http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home.html>>.
- International Prison Chaplains Association*, <<http://www.ipcaworldwide.org/>>.
- Invandringens elektroniska encyklopedi*, <<http://www.immi.se/alfa/k.htm>>.
- Iwaskiewicz J., *Macierzyński patronat dla Europy – rzecz o św. Brygidzie Szwedzkiej*, Wyd. „Apostolicum”, Ząbki 2003.
- Jabusch W., *A Swedish springtime*, „The Tablet” (21 August 1999), s. 1130.
- Janzon E., *Årsmöte med manga frågor*, „Katolsk Magasin” (2006) 5, s. 4-5.
- Janzon E., *Caritas Sverige i mindre kostym*, „Katolsk Magasin” (2007) 1, s. 4-5.
- Janzon E., *Integrationen med de romerska katolikerna är svår*, „Katolsk kyrkotidning” 10 (1995) ”A”, s. 5-6.
- Janzon E., *Religionen har gjort att vi överlev*, „Katolsk kyrkotidning” 10 (1995) ”B”, s. 8-10.
- Jean C., *Geopolityka*, tłum. T. Orłowski, J. Pawłowska, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 2003.

- Jesuit Refugee Service*, <http://www.jrseurope.org/about_us.htm>.
- Jesuiterna i Sverige*, <http://www.jesuiterna.se/sidor/omoss_sverige.html>.
- Jesuitorden och pedagogiken*, <<http://sv.wikipedia.org/wiki/Jesuiterna>>.
- Jeżowicz T., *S:t Clemens katolska församling i Helsingborg*, Helsingborg 1995.
- Johansson K., *Tolv svenska helgon*, Sankt Eriks Bokförlag, Jönköping 1999.
- Jönköping University*, <<http://hj.se/en.html>>.
- Jonsered kapell*, <<http://www.paxetbonum.se/>>.
- Josefsystrar*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/211/1/>>.
- Juros H., *Migration und Menschenwürde. Assimilation oder Integration? – ein ethisches Dilemma*, „Moraltheologische Studien Bd” 15 (1988), s. 48-65.
- Justitia et Pax*, <<http://www.juspax-eu.org/en/home/index.shtml?navanchor=1110000>>.
- Justitia et Pax*, <<http://www.justitiaetpax.se/>>.
- Karlsson I., *Islam och Europa*, Wahlström&Widstrand, Stockholm 1994.
- Karlsson K., *Socialpolitik. Socialvård. Samhällsservice*, Utbildningsproduktion AB, Malmö 1976.
- Karlsson M. S., *Kyrkan som integrationsverkstad – ett samtal med biskop Anders Arborelius om orientalernas utmaning?* „Signum” (2011) 3.
- Karmeliter*, <<http://www.karmel.se/karmelitorden1.htm>>.
- Karmelitorden*, <<http://sv.wikipedia.org/wiki/Karmelitorden>>.
- Karwat M., *Kryteria demokratyzmu postaw społecznych, stosunków politycznych i państwa. Społeczeństwo otwarte i umysł otwarty*, [w:] *Społeczeństwo i polityka. Podstawy nauk politycznych*, red. K. A. Wojtaszczyk, W. Jakubowski, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2007, s. 378-379.
- Kaszubski Uniwersytet Ludowy w Gdansku*, <<http://www.kfhs.com.pl>>.
- Katekes för alla – vår troi ord och bild*, red. B. Göransson, Katolska Pedagogiska Namnden, Veritas Förlag 2008.
- Katoliknu*, <http://www.katoliknu.se/html/artcl_guds-ord.htm>.
- Katolsk bokhandel*, <<http://www.katolskbokhandel.com/article.asp?artcatid=1>>.
- Katolsk Forum*, <<http://www.stabirgitta.com/forum.html>>.
- Katolsk karismatisk förnyelse*, <<http://www.isidor.se/kks/pl-pl/hem.aspx>>.
- Katolska biskopar i Sverige efter reformationen*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/244/1>>.
- Katolska biskopar i Sverige under åren 1783-2011*, <<http://www.katolskhistoria.se/biskop.htm>>.
- Katolska Biskopar*, <<http://hem.passagen.se/katolskhistoria/biskop.htm>>.
- Katolska domkyrkoförsamlingen*, <<http://www.katolskadamkyrkan.se/>>.
- Katolska Kyrkan i Sverige* (The Catholic Church in Sweden, Die Katholische Kirche in Schweden, L’Eglise Catholique en Suède) 2010-2011, Församlingar och gudstjänstorter (Parishes and places of worship), red. M. Pender, Stockholms Katolska Stift, Stockholm 2010.
- Katolska kyrkan i Sverige*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/262/1/>>.

- Katolska Kyrkan i Sverige*, red. J. S. Granlund, Förlagsaktiebolaget Religion & Kultur – Göteborg, Halmstad 1953.
- Katolska skolan av Notre Dame i Göteborg*, <<http://www.katolska.com/vår-historia>>.
- Katolskevangelisation*, <http://www.katolskevangelisation.se/text1_13.html>.
- Katolsktfonster*, <<http://katolsktfonster.se/forum/blogs/>>.
- Katolsktforum*, <<http://katolsktforum.blogspot.se/>>.
- Katolsktforum*, <http://www.sanktaeugenia.se/index.php?option=com_content&view=article&id=83&Itemid=85>.
- Kawczyńska-Butrym Z., *Migracje. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2009.
- Kenny W., *Skall kyrkan bli svensk*, „Signum” (1985) 2, <<http://signum.se/artiklar-kivet/>>.
- Keszei B., *Historia ur Katolska skolan av Notre Dame i Göteborg*, Göteborg 2004.
- Kilström B. I., *Högkyrkligheten i Sverige och Finland under 1900-talet*, 1990.
- Kmak-Pamirska A., *Kościół katolicki a wielokulturowość w zjednoczonej Europie*, [w:] *Wielokulturowość w zglobalizowanym świecie. Wybrane aspekty wyznaniowe, prawne i instytucjonalne*, s. 21-42.
- Knut Ansgar Nelson*, <<http://hem.passagen.se/katolskhistoria/biskop.htm>>.
- Kolasa P., *Ochrona praw uchodźców w Unii Europejskiej w świetle wytycznych Stolicy Apostolskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2010.
- Kolvenbach P. H., *The historical development of the Apostleship of prayer*, <<http://www.apostleshipofprayer.net/docs/THE-HISTORICAL-DEVELOPMENT-OF-THE-AP-EN.pdf>>.
- Kommissionen för interreligiös dialog*, <<http://kid.rkkweb.nu/>>.
- Koneczny F., *Dzieje Polski*, Wyd. „Antyk”, Reprint wydania z 1922 r., Warszawa 1999.
- Konstytucje i Regulaminy Towarzystwa św. Franciszka Salezego*, wersja polska, Rzym 1986.
- Koprowski A., *Religie i kultury w zglobalizowanym świecie*, [w:] *Wielokulturowość w zglobalizowanym świecie. Wybrane aspekty wyznaniowe, prawne i instytucjonalne*, s. 43-53.
- Koral J., *Podstawy działalności charytatywnej Kościoła na przykładzie organizacji Caritas. Studium etyczno-społeczne*, Wydawnictwo Poligrafia Salezjańska, Kraków 2000.
- Koral J., *Miłosierdzie podstawową zasadą działalności Caritas*, „Chrześcijanin w świecie” (1997) 203, s. 85-95.
- Koreanska Församlingen i Stockholm*, <<http://www.koreanchurch.nu/svenska1.php?PHPSESSID=8873276c6ebee733dce2d7229ca95db>>.
- Koreanska Missionen i Sverige*, <<http://ch.catholic.or.kr/sweden/>>.
- Kościół katolicki w Finlandii, *Katolinen Kirkko Suomessa*, <<http://katolinen.net/>>.

- Kowalik J., *25 lat działalności polskich Misjonarzy Oblatów Maryi Niepokalanej w Skandynawii*, Wyd. „Misyjne Drogi”, Polska Delegatura Misjonarzy Oblatów M. N. w Skandynawii, Malmö 1997.
- Krawiec J., *Powstanie Towarzystwa św. Franciszka Salezego oraz jego działalność na ziemiach polskich*, Poligrafia Inspektoratu Towarzystwa Salezjańskiego, Kraków 2004.
- Kręgi integracji i rodzaje tożsamości – Polska, Europa, Świat*, red. W. Wesołowski, J. Włodarek, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2005.
- Kubitsky J., *Alfabet szwedzki. Svenska alfabetet*, Engram–Difin SA, Warszawa 2011.
- Kuciński M., *Nowe technologie a promowanie kultury dialogu i przyjaźni*, [w:] *Jeden świat wiele kultur. Refleksje nad kulturowymi aspektami globalizacji*, red. M. Bednarz, W. Jurkiewicz, Wydawnictwo Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2010, s. 13-17.
- Kumor B., *Historia Kościoła. Wczesne średniowiecze chrześcijańskie*, Katolicki Uniwersytet Lubelski, t. 2, Lublin 1973.
- Kunkel R., *S: ta Maria Katolska Församling Halmstad-Oskarström. Jubileumsåret*, 2000.
- Kupka A., *Pomiędzy Szwecją a Norwegią – rozmowa z o. Teodorem Famulą duszpasterzem w Skandynawii*, „Misyjne Drogi” (2006) 2, s. 116.
- Kurs Alfa*, <<http://alfapolska.org/okursie.php>>.
- Kyrkans grupper*, <<http://katolskadamkyrkan.se>>.
- Kyrkans liv – introduktions till kyrkovetenskapen*, red. S. Borgehammar, Verbum Förlag AB, Göteborg 1993.
- Laine K., *Ekumeniken – vägar och mål 6. Splittrad bild av ekumeniska samtal. Mer fokus på samhällsfrågor och spiritualitet*, „Katolsk Magasin” (2011) 7-8, s. 10.
- Landelius A., Frendel L., Lindståhl B., *Krönika över den katolska församlingen Linköpingsrådet – från allra första början till nya kyrkan invigning 1990*, Utgiven av S: t Nikolai katolska församling i Linköping 1999.
- Lang M., *Spór uniwersalizmu z relatywizmem*, [w:] *Wielokulturowość w zglobalizowanym świecie. Wybrane aspekty wyznaniowe, prawne i instytucjonalne*, s. 153-162.
- Lars Olof Jonathan (Nathan) Söderblom*, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Natan_S%C3%B6derblom>.
- Larsson F., *Enskild självård inom kriminalvården – en kvalitativ studie utav det självårdande arbetet på svenska anstalter*, Lund Universitet 2010.
- Lechat B., *Pastoralrådets – lekfolkets röst*, [w:] *Stockholms katolska stift 50 år*, red. H. Hellström, Veritas förlag, Värmano 2003, s. 73-77.
- Legio Mariae*, <<http://www.legionmaryi.pl/>>.
- Levenskog Y., *Institutionssjälvård i Sverige 1932–1989. Med särskild hänsyn tagen till fängelsesjälvården* [Pastoral care at Total Institutions in Sweden 1932-1989 with special Regard taken to the Pastoral Care in Prison] (1997), Uppsala Universitet, Teologiska fakulteten, Uppsala 1999.

- Lilla boken om kristen tro*, Svenska Kyrkan, Verbum Förlag, 1992.
- Lindquist B., *År för år – Kyrkans väg i Sverige 1783-1983*, Stockholm 1983.
- Lindquist B., *År för år, katolska kyrkan väg i Sverige 1688-1988*, Katolska biskopsämbetet, Stockholm 1989.
- Lindqvist B., *Biskopliga bekymmer*, „Signum” (1992) 7, <<http://www.signum.se/signum/template.php?page=read&id=1871>>.
- Lindqvist B., *Romersk-katolska kyrkan. Stockholms stift. Katolska biskopsämbetet*, „Katolsk kyrkotidning” 1989, s. 45-56.
- Little Sisters of Jesus*, <<http://www.charlesdefoucauld.org/en/groupe-petites-sœurs-de-jesus-2>>.
- Lubińska D., *Förstaspråksattrition hos vuxna*, Centrum för tvåspråkighetsforskning, Stockholms Universitet, Stockholm 2011.
- Lysander A., *Den apostoliska bekännelsens brödraskap*, „Sydsvenska Dagbladet Snällposten” (29 oktober 1944).
- Maciejewski W., *Religia w Szwecji*, Katedra Skandynawistyki Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, Filologia Szwedzka, Poznań 1985.
- Majka J., *Zagadnienie integracji grup etnicznych w świetle katolickiej nauki społecznej*, „Studia Polonijne” 6 (1985), s. 45-58.
- Majka J., *Katolicka Nauka Społeczna*, Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej, Rzym 1987.
- Marchetto A., *Religion, migration and national identity*, „People on the Move” 41 (2009), s. 29-36.
- Maria Theresia von Jesus (Karolina) Gerhardinger*, <http://www.heiligenlexikon.de/BiographienT/Theresia_Gerhardinger.html>.
- Mariadöttrarna*, <<http://kallelse.rkkweb.nu/Mariadottrarna.htm>>.
- Mariadöttrarna*, <<http://sv.wikipedia.org/wiki/Mariad%C3%B6ttrarna>>.
- Mariafönstren i Linköpings domkyrka*, red. G. Lundquist, Carlsson Bokförlag, Borås 1998.
- Mariasystrarna från Osnabrück*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/205/1/>>.
- Matsumoto D., Jung J., *Psychologia międzykulturowa*, tłum. A. Nowak, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2007.
- Matt L. von, H. Bosco, *Ksiądz Bosko*, tłum. J. Jurczyński, K. Siekierski, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 1994.
- McKeown P., *Pater Wojciechs 50 årsjubileum av prästvigningen*, Predikan under jubileumsmässa i Helsingborg den 15 februari 2009, „S: t Paulus av Korsets katolska församling tidningen” 1 söndagen i Fastan (2009.03.01), Angered 2009, s. 1-4.
- Mella O., *Chilenska flyktingar i Sverige*, Stockholm Universitet, CEIFO, 1990.
- Mella O., *Några tankar kring kyrkan och invandrarna i Sverige*, „Signum” (1985) 4/5, <<http://signum.se/artikelarkivet/>>.
- Mella O., *Religion in the life refugees and immigrants*, Stockholm Universitet, CEIFO, 1994.

- Metzler J., *Martyrergestalten aus der schwedischen Missionsgeschichte*, Xaverius – Missions – Kalender 1923.
- Michalik E., *Spoleczne skutki szwedzkiej polityki integracji imigrantów*, [w:] *Migracje i społeczeństwa współczesne*, Seria: *Migracje i społeczeństwo* t. 12, Instytut Historii Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2007, s. 76-86.
- Migracje: dzieje, typologia, definicje*, red. A. Furdal, W. Wysoczański, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2006.
- Migration och etnicitet. Perspektiv på ett mångkulturellt Sverige*, red. M. Darvishpour, Ch. Westin Ch., Lund 2008.
- Militia Immaculatae*, <<http://www.avemariapublikationer.com/militia.htm>>.
- Miljöpolicy för Stockholms katolska stift*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/24/Milj%C3%B6policy%20dokument.pdf>>.
- Missionaries of Charity*, <http://en.wikipedia.org/wiki/Missionaries_of_Charity>.
- Missionaries of Charity*, <http://www.cmswr.org/member_communities/MC.htm>.
- Missionary Society of st Tomas the Apostle*, <http://www.mstworld.org/?page_id=246>.
- Monsignore Assarsson*, bez autora, „Katolsk Magasin” (2005) 12, s. 22.
- Moder Teresas Systrar*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/207/1/>>.
- Mother Teresa*, <<http://www.motherteresa.org/>>.
- Müller B., *Fakta om prelaturen Opus Dei*, Opus Deis Informationskontor i Skandinavien 2011.
- Muller J. E., <<http://hem.passagen.se/katolskhistoria/biskop.htm>>.
- Müller J. E., *Våra församlingar*, [w:] *Katolska kyrkan i Sverige*, s. 309-361.
- Muller Johannes Erik, <<http://www.katolskhistoria.se/biskop.htm>>.
- Müller O., *Święty Olaf – Król Norwegii*, Wyd. „Verbinum”, Warszawa 2000.
- Murray-Nyman M., *Katolsk fotboll i Örebro fjärde gången gillt*, „Katolsk Magasin” (2010) 5, s. 44.
- Mycielski L., *Dziennik mnicha*, TYNIEC – Wydawnictwo Benedyktynów, Kraków 2000.
- Mycielski L., *Kära Sverige*, Wyd. „W drodze”, Poznań 1987.
- Nao N., *Caritativa Utskottet*, SUK Verksamhetsberättelse 2006, Stockholm 2006, s. 7.
- Nationalencyklopedin (NE)*, <<http://www.ne.se/romer>>.
- Necel W., *Interkulturowość parafii terytorialnej wobec współczesnych migracji*, „Studia Polonijne” 30 (2009), s. 33-45.
- Necel W., *Interkulturowość pierwszych gmin chrześcijańskich a współczesne duszpasterstwo przybyszów*, „Ateneum Kapłańskie” 159 (2012) 1, s. 58-70.
- Necel W., *Jedność wszystkich w miłości Chrystusa*. „Caritas in veritate” wobec współczesnych migracji, „Ateneum Kapłańskie” 155 (2010), s. 67-77.
- Necel W., *Prawo migranta do specjalnego duszpasterstwa*, Wydawnictwo Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2012.

- New Catholic Encyclopedia*, Catholic University of America 1967.
- Newman John Henry, <<http://www.birmingham-oratory.org.uk/JohnHenryNewman/tabid/58/Default.aspx>>.
- Newmaninstitutet – Katolskt Institut för teologi, filosofi och kultur, Utbildningsprogram 2009, Uppsala 2009.
- Newmaninstitutet, <<http://www.newman.se/>>.
- Niedźwiecki D., *Migracje i tożsamość – od teorii do analizy przypadku*, Zakład Wydawniczy NOMOS, Kraków 2010.
- Nilsson A., *Unga katoliker vann klart över den almänna sekulariseringen*, „Dagen – Ekumeniskt tidning i Sverige” (2008.04.22), s. 2.
- Norberg J., *Spór o globalizację. Kto zyskuje, kto traci, ile i dlaczego?*, tłum. P. Bonisławski, Fijo Publishing, Warszawa 2006.
- Nordicbishopsconference*, <http://www.nordicbishopsconference.org/fileadmin/NBK/pdfiler/Pressemitteilungen_NBK/Pressebericht_01.pdf>.
- Nordicbishopsconference-Statut*, <http://www.nordicbishopsconference.org/fileadmin/pdfiler/STATUT_01.pdf>.
- Nowicki W., *Szwedzi – polityka, obyczaje*, Warszawa 1973.
- Nyman M., *Förlorarnas historia – Katolsk liv i Sverige från Gustav Vasa till drottning Kristina*, „Veritas Förlag”, Edyt. II, Malmö 2002.
- Nyman M., *Kyrkan som integrationsfaktor*, „Signum” (1992) 2, <<http://signum.se/artikelarkivet/>>.
- Nyman M., *Stiftet 50 år*, [w:] *Stockholms katolska stift 50 år*, s. 11-17.
- Nyman M., *Tankar inför stiftssynoden*, „Signum” (1995) 1, <<http://signum.se/artikelarkivet/>>.
- Oblaci Maryi Niepokalanej – historia, statystyka*, <http://www.oblaci.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=63&Itemid=66>.
- Oblater*, <<http://st-andreas.se/index.php?p=romi>>.
- Oblicza wykluczenia i marginalizacji społecznej*, red. A. Fidelus, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2011.
- Ojcowie Założyciele UE*, <http://europa.eu/about-eu/eu-history/founding-fathers/index_pl.htm>.
- Okrasa W., Herbst J., *Rodzaje uczestnictwa. Instytucje społeczne Kościoła i jednostki parafialne w świetle badań statystyczno-socjologicznych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2012.
- Opus Dei*, <<http://www.opusdei.pl/>>.
- Orczykowski A., *Rola osób konsekrowanych w duszpasterstwie migrantów*, „Prawo Kanoniczne” 48 (2005) 3-4, s. 67-85.
- Orczykowski A., *Zbiór dokumentów Kościoła dotyczących zjawiska migracji*, „Studia Towarzystwa Chrystusowego” 7 (2006) 7, s. 95-99.
- Ordo Fratrum Minorum Capuccinorum*, <<http://www.db.ofmcap.org/ofmcap/s2magazine/index1.jsp?idPagina=1>>.
- Ordo Fratrum Minorum Conventualium*, <<http://www.ofmconv.org/>>.

- Oreǳia Jana Pawła II na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 1985-2005*, red. W. Necel, Wydawnictwo Hlondianum, Poznań 2009.
- Östborg O., *För Sverige har jag skänkt Gud mit liv! Elisabeth Hesselblads kallelse och birgittinska mission i Sverige*, Wyd. „Artos”, Skellefteå 1999.
- På upptäc̄tsfärd i kyrkan. En kyrkguide för alla*, red. M. Micheel, E. Bihler, A. Hoffmann, KPN, Stockholm 2010.
- Packner W., *Uciekłem z objęć śmierci – rozmowa z o. Pawłem Glogowskim, salezjaninem*, „Gość Niedzielny” (2001) 20, s. 15-16.
- Paleczny T., *Migracje*, [w:] *Słownik społeczny*, red. B. Szlachta, Wydawnictwo WAM, Kraków 2004, s. 660-671.
- Pasjonister i Sverige*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/173/1/>>.
- Pasjoniści*, <<http://www.passio.opoka.org.pl/>>.
- Passiochristi*, <<http://www.passiochristi.org/>>.
- Passionists in the world*, <<http://www.passionistsinternational.org/>>.
- Pater D., *Kościół a wyzwania genderyzmu*, „Międzynarodowy Przegląd Teologiczny Communio” 33 (2000) 1, s. 87-113.
- Påven Johannes Paulus II – tal och skrivelser i urval*, Översättning och redigering av M. Mauritsson, Katolska Teologföreningen, Stockholm 1989.
- Pawlaczek S., *Akulturation*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, red. F. Gryglewicz, t. 1, Lublin 1973, kol. 283-284.
- Peeters M. A., *Globalizacja zachodniej rewolucji kulturowej*, tłum. K. Grygiel, Wydawnictwo Sióstr Loretanek, Warszawa 2010.
- Piekarski R., *Uniwersalizm czy zamaskowana oligarchia*, „Christianitas” 14 (2002-2003), s. 139-157.
- Pietrzykowski J., *Salezjanie w Polsce 1945-1989*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 2007.
- Podręcznik integracji dla osób odpowiedzialnych za kształtowanie i wdrażanie polityki*, Grupa ds. Polityki Migracyjnej Unii Europejskiej, Luksemburg 2010.
- Polonia w liczbach*, <<http://www.wspolnota-polska.org.pl/index.php?id=pwko-00>>.
- Polska diaspora*, red. A. Walaszek, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2001.
- Polskie dzieje od czasów najdawniejszych do współczesności*, red. A. Suchemi-Grabowska, E. Król, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1994.
- Popper K. R., *Spółczesność otwarte i jego wrogowie*, tłum. H. Krahelska, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1993, t. 1.
- Problemy integracji imigrantów. Koncepcje, badania, polityki*, red. A. Grzymała-Kazłowska, S. Łodziński, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008.
- Próchniewicz J., *Współczesny katolicyzm szwedzki – duszpasterstwo w diasporze*, Poznań 1999.
- Rådgivningsbyrå för asylsökande och flyktingar i Sverige*, <<http://www.sweref.org/>>.

- Ratzinger J., Bertone T., *Nota doktrynalna o niektórych aspektach działalności i postępowania katolików w życiu politycznym*, „Społeczeństwo” (2003) 1, s. 121-134.
- Redin J., *Sodalitium Sancti Sigfridi*, Växjö 1975.
- Religionsfrihet. Om jämlikheten i ett mångkulturellt samhälle*, red. J. Hultman, „Proprius”, Stockholm 1994.
- Religiös förändring i Norden 1930-1980*, red. G. Gustafsson, Liber Förlag, Malmö 1985.
- Roelvink H., *Riddarholmens kyrkan och kloster*, Wyd. Veritas förlag, Malmö 2008.
- Romer i Sverige*, <http://sv.wikipedia.org/wiki/Romer_i_Sverige>.
- Romer*, <<http://sv.wikipedia.org/wiki/Romer>>.
- Roszkowski W., *Półwiecze. Historia polityczna świata po 1945 roku*, Wydawnictwo Naukowe PWN, wyd. IV, Warszawa 2005.
- Rusin E., *Migracja*, [w:] *Jan Paweł II – Encyklopedia Nauczania Społecznego*, red. A. Zwoliński, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom 2005, s. 290-292.
- S: t Eriks katolska skolan*, <<http://www.sterikskatolskaskola.se/>>.
- S: ta Birgittas folkhögskola*, <<http://www.stabirgitta.com/index.html>>.
- S: ta Elisabets folkhögskola*, <<http://www.elisabeTse/allman.html>>.
- S: ta Maria folkhögskola*, <<http://www.sanktamaria.fhsk.se/omskolan.html>>.
- S: ta Maria Katolska Församling Halmstad-Oskarström. Jubileumsåret 2000*, red. B. Skåring, H. Syblik, J. Sture-Neuman, Halmstad 2000.
- Sakowicz E., *Dialog międzyreligijny jako forma komunikacji interkulturowej na emigracji. Refleksja w nurcie nauczania Jana Pawła II*, „Studia Towarzystwa Chrystusowego” 7 (2006), s. 17-32.
- Salesiani di Don Bosco*, <<http://www.sdb.org/>>.
- Samhällsguiden – hitta rätt bland rättigheter, lagar och bestämmelser*, En handbok i offentlig service, Fritzes ett Wolters Kluwer företag, Visby 2009.
- Samhällsguiden. En handbok i offentlig service*, 21: a upplagan, Fritzes-WS Bookwell, Stockholm 2009.
- Sancta Birgittas kloster Pax Mariae*, <<http://www.birgittaskloster.se/?h=5&u=16&l=sv>>.
- Sankt Dominikus kloster*, <<http://www.roglekloster.se/retratt/>>.
- Sankt Tomas skola*, <<http://www.sanktthomasskola.se/index.php?p=57>>.
- Scheffer P., *Druga ojczyzna. Imigranci w społeczeństwie otwartym*, tłum. E. Jusewicz-Kalter, Wydawnictwo Czarne, Wołowiec 2010.
- School Sisters of Notre Dame*, <<http://www.ssnd.org/>>.
- Schulschwwestern von Unserer Lieben Frau*, <http://de.wikipedia.org/wiki/Arme_Schulschwwestern_von_Unserer_Lieben_Frau>.
- Seliga W., *Report for the provincial chapter – oktober 2001*, Helsingborg 2001, mps, j. angielski, s. 3, SODD, t. 14, *Pasjoniści*.
- Signum – katolsk orientering om kyrka, kultur & samhälle*, <<http://signum.se/om-signum/om-oss/>>.

- Silfverling U., *Bröder i tro*, <http://www.silverlink.nu/domkyrkan/hist_josef.htm>.
Sisters of Mary Reparatrix historia, <http://www.smr-historic.org/smr_en.html>.
Sisters of Mary Reparatrix, <<http://www.smr.org/en/page.php?id=5>>.
Sisters of Saint Joseph of Chambéry, <http://en.wikipedia.org/wiki/Sisters_of_Saint_Joseph_of_Chambéry#United_States_Sisters_of_Saint_Joseph_of_Chambéry>.
- Sjöblom Y. K., *Ordenslivet kommer tillbaka*, [w:] *Stockholms Katolska stift 50 år*, s. 87-106.
- Sjöblom Y. K., *De nationella missionerna*, [w:] tamże, s. 67-72.
- Skolsystrar de Notre Dame*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/210/1/>>.
- Skolsystrarna*, <<http://www.steriskskatolskaskola.se/Skolsystrarna%20de%20Notre%20Dame.pdf>>.
- Skorowski H., *Europa regionu*, Warszawa 2006.
- Skorowski H., *Imigranci a prawa człowieka*, [w:] *Migracje jako nowa kwestia społeczna*, red. J. Balicki, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2008, s. 15-40.
- Skorowski H., *Problem marginalizacji emigrantów i uchodźców*, „Roczniki Naukowe Caritas” 3 (1999), s. 69-83.
- Skubiś I., Dudkiewicz L., *U salezjanów w Sztokholmie – rozmowa z ks. Marianem Chojnackim Rektorem Polskiej Misji Katolickiej w Sztokholmie*, „Tygodnik Katolicki Niedziela” (2008) 1, s. 24-26.
- Słownik Katolickiej Nauki Społecznej*, red. W. Piwowarski, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1993.
- Slovenska Katoliška Misija na Švedskem*, <http://www.slovenskamisija.se/SveteMase2009%20Accessories/SveteMase_Sl01.html>.
- Social exkludering och kontroll*, <http://www.socwork.gu.se/forskning/Social_exkludering_och_kontroll/>.
- Socjologia życia religijnego: tradycje badawcze wobec zmiany kulturowej*, red. S. Zaręba, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2010.
- Söderberg-Widding A., *Vi och de andra*, „Signum” (1996) 1, <<http://signum.se/artikelarkivet/>>.
- Soeurs de Saint Joseph de Chambéry*, <http://catholique-moulins.ccf.fr/sources/vie_consacree23.php>.
- Sowiński S., Zenderowski R., *Europa drogą Kościoła. Jan Paweł II o Europie i europejskości*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław-Warszawa-Kraków 2003.
- Spałek L., *40 lecie polskich oblatów w Szwecji*, „Misyjne Drogi” (2007) 2, s. 122.
- Sorokin P., *Contemporary Sociological Theories*, Harper and Brothers, New York-London 1928.
- Statistik Stockholms katolska stift – Faktauppgifter*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/24/Stockholms%20katolska%20stift%20Statistik%20%20C3%A5r%202003-2010.pdf>>.

- Statistiska Centralbyrån, <http://www.scb.se/default____30.aspx>.
- Statistiska Centralbyrån, <http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____231104.aspx>.
- Statuty Drogi Neokatechumenalnej, <<http://www.camminoneocatecumenale.it/new/default.asp?lang=pl>>.
- Stawniak H., *Problematyka migracji ludności w świetle zasad i niektórych działań Stolicy Apostolskiej*, „Seminare. Poszukiwania naukowe” 26 (2009), s. 143-157.
- Stiftelse Sveriges Katolska Folkhögskola, <<http://www.elisabete/allman.html>>.
- Stiftsgården Marielund – Program för sensommar och höst 2012, red. G. Silow, Marielund 2012.
- Stiftsgården Marielund, <<http://www.marielund.org/index.htm>>.
- Stiftsrådet, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/80/1/>>.
- Stockholms katolska stift – statistik, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/24/1/>>.
- Strzeszewski Cz., *Katolicka nauka społeczna*, Warszawa 1985.
- Studach J., *Die Urreligion. Oder Das Entdeckte Uralphabet*, Verlag Nabu Press 2010.
- Studach J. L., *Die urreligion oder das entdeckte uralphabet*, Stockholm Und Leipzig A. Bonnier 1856.
- Studienförbundet Bilda, <<http://www.bilda.nu/>>.
- Sundberg K., *Femtio år av integration*, „Signum” (2003) 7, <<http://www.signum.se/archive/read.php?id=1039>>.
- Svartvik J., *Dialogen behövs – även utanför religionsdialogen*, „Katolsk Magasin” (2010) 11, s. 30-31.
- Svenska kyrkan – mit i livet, red. D. Olson, E. Järnil, L. Rindeskog, A. Tukler, Svenska kyrkans trycksaksenhet 1999.
- Sveriges Kristna Råd, <<http://www.skr.org>>.
- Sveriges Kroatiska Katoliker, <<http://www.suk.se/viewNavMenu.do?menuID=110>>.
- Sveriges Riksdag, Svensk författningssamling, *Lag (1999: 291) om avgift till registrerat trossamfund*, <http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Lag-1999291-om-avgift-till_sfs-1999-291/>.
- Sveriges Unga Katoliker–anställda, <<http://www.suk.se/viewNavMenu.do?menuID=19>>.
- Swedish International Development Cooperation Agency (SIDA), <<http://www.sida.se/English/>>.
- Sztompka P., *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Wydawnictwo ZNAK, Kraków 2006.
- Teixeira A., *Obcy – znakiem czasu. Refleksja nad sytuacją europejską*, „Międzynarodowy Przegląd Teologiczny Communio” 20 (2000) 3, s. 3-16.
- Tekniska Högskolan, <<http://www.kth.se/>>.
- Terzo Ordine Regolare di San Francesco, <http://iTwikipedia.org/wiki/Terzo_Ordine_Regolare_di_San_Francesco>.

- The Alpha Course*, <<http://uk-england.alpha.org/catholic-context/home>>.
- The Cardinals of the Holy Roman Church*, Biographical Dictionary (1903-2009), <<http://www2.fiu.edu/~mirandas/bios-r.htm>>.
- The Golden Jubilee 1951-2001 of the Passionists in Sweden*, red. W. Seliga, W. Ken-ny, Göteborg 2001.
- The Jesuit Curia in Rome*, <<http://www.sjweb.info/>>.
- The Legion of Mary*, <<http://www.stthomas.se/english-information/the-legion-of-mary.html>>.
- The Nordic bishops meet pope Benedikt*, <www.nordicbishopsconference.org/file-admin/NBK>.
- The Passionists*, <<http://www.passionist.org/>>.
- The Times Atlas of World History*, wersja polska, tłum. M. Dziekan, Wydawnictwo Świat Książki, Warszawa 1999.
- Theresia Gerhardinger Hause*, <<http://www.theresia-gerhardinger-haus.de/eingang.htm>>.
- Third Order of St Francis*, <http://en.wikipedia.org/wiki/Third_Order_Regular_of_ST_Francis>.
- Tigrinja*, bez autora, "S: ta Eugenia Kyrkoblad" (2012) 3, s. 20.
- Tillbaka till Jerusalem* – Slutdokument från Stiftssynoden 1995, Stockholm 1996.
- Tio tumregler för god ekumenik. Riktlinjer för det växande samarbetet mellan kyrkorna i Europa i Sverige*, SKR, *Kyrkorna tillsammans*, <<http://www.skr.org/verksamheter/ekumenisk-teologi/tio-tumregler>>.
- Tipslista för församlingslivet i Sverige*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/402/1/>>.
- Tönnies F., *Community and Association*, „Routledge&Kegan Paul”, London 1974.
- Törnekronans samfund. Communitas Sanctae Spinae Coronae 50 år (1951-2001)*, red. J. Hagberg, 2001.
- Triacca A., *La preghiera liturgica e la mobilità umana*, [w:] Pontificia Commissio de Spirituali Migratorum atque Itinerantium Cura, *Liturgia e mobilità umana*, Padova 1987, s. 38-57.
- Triacca A., *Mobilità umana e normativa liturgico-sacramentale*, [w:] Pontificio Consiglio della Pastorale per Migranti e gli Itineranti, *Migrazioni e diritto ecclesiale*, Padova 1992, s. 79-116.
- Trzcziński S., *Polskie fale emigracyjne do Szwecji*, [w:] *Polacy w Szwecji po II wojnie światowej*, Materiały Sympozjum, Kongres Polaków w Szwecji, Sztokholm 1986, s. 60-64.
- Tüchle H., Bouman C. A., *Historia Kościoła 1500-1715*, tłum. J. Piesiewicz, Instytut Wydawniczy Pax, t. 3, Warszawa 1986.
- Ugglå A. U., *Polacy w Szwecji w latach II wojny światowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1996.
- Unia Europejska – Informator o Kościołach*, Studium Generale Europa, red. M. Bonikowska, Centrum Informacji Europejskiej, Warszawa 1998.

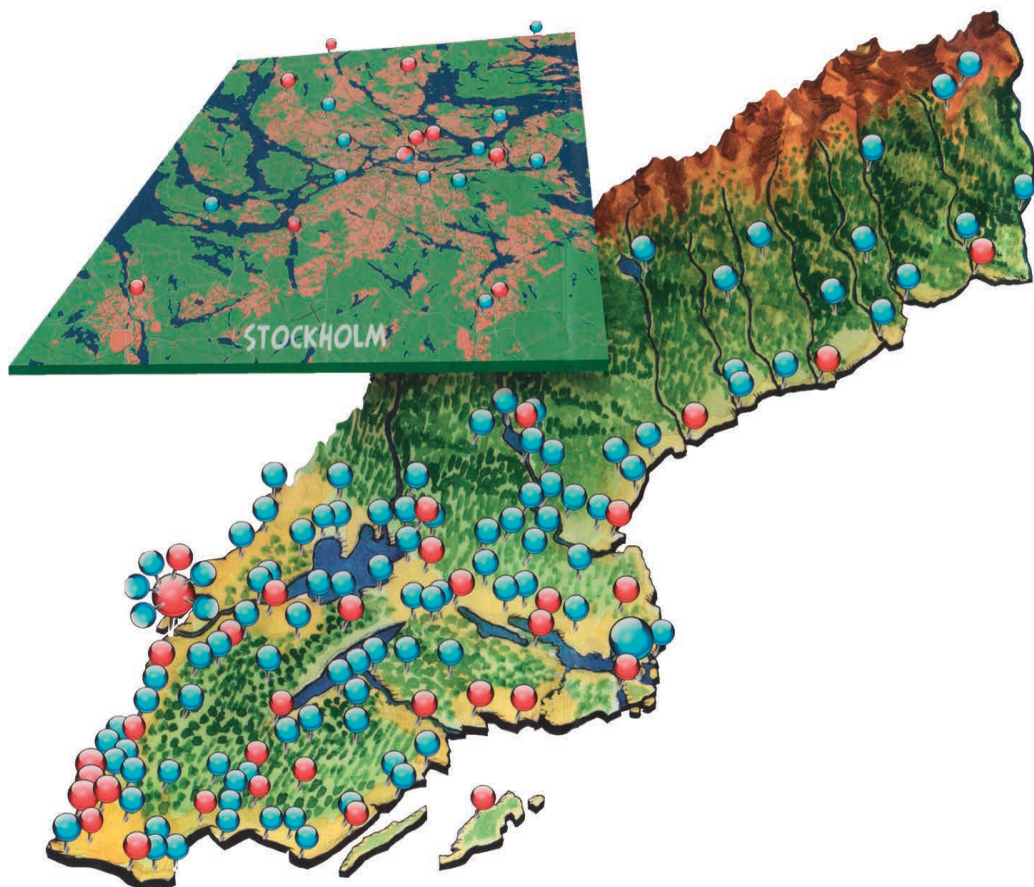
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), <<http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home>>.
- Uniwersalizm chrześcijaństwa a pluralizm religii. Materiały sympozjum Tarnów-Kraków 14-15 kwietnia 1999, red. S. Budzik, Z. Kijas, Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej Biblos, Tarnów 2000.
- Vad var nu KATS?, <<http://www.suk.se/viewNews.do?NewsID=0268>>.
- Välkommen som medlem i Katolska kyrkan i Sverige, Stockholms Katolska Stift, Stockholm 2000.
- Vallfärd till Birka på Benediktus festdag 2011, <<http://www.youtube.com/watch?v=MunWaVBPWys>>.
- Vår Biskop, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/20/1/>>.
- Västerås Unga Katoliker, <<http://www.varfru.se/index.php?sida=kyrka&val=verksamhet&del=ungdom>>.
- Verbunt G., *Getto, asymilacja czy integracja zbiorowa?*, „Studia Polonijne” 6 (1985), s. 209-211.
- Vessels J. L., *History of Apostleship of Prayer*, <<http://www.apostleshipofprayer.net/docs/History-of-AP-Vessels-EN.pdf>>.
- Viska gifta oss – frågor och svar om katolsk vigsel, Katolska Pedagogiska Namnden, Prinfo Grafisk Center, Malmö 2012.
- Vienot D., *Wspólne kierunki i problemy pracy charytatywnej Kościołów europejskich*, „Roczniki Naukowe Caritas” 4 (2000), s. 21-31.
- Vikariatet för de orientalsk-katolska kyrkorna som är representerade i Sverige, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/134/1/>>.
- Waldstein E. von, *Opus Dei medlem – lögner och överdrifter kan inte nås på alvar*, „Katolsk Magasin” (2010) 4, s. 18-20.
- Wand K., *Gustav II Adolf och Jesuitdolken – Kamp och försoning med den katolska kyrkan i Sverige*, Förlag SMI, Stockholm 2003.
- Weber M., *The Sociology of Religion*, N. Y., Beacon Press USA 1963.
- Werner Y. M., *Svenskhet, katolicism och europeisk integration: den katolska kyrkan i Sverige efter 1945*, „Kyrkohistorisk årsskrift” (2006) 106, s. 153-166.
- Werner Y. M., *Världsvid men främmande. Den Katolska kyrkan i Sverige 1873-1929*, Katolska Bokförlaget, Uppsala 1996.
- Wickenberg E., *Integrering av ämnet slöjd i Marchtalsplanens tematiska undervisning*, Handledare L. Håkansson, Malmö Högskola 2004.
- Wirth M., *Ksiądz Bosko i Rodzina Salezjańska – dzieje i nowe wyzwania (1815-2000)*, tłum. T. Jania, Kraków 2009.
- Wojtowicz W. J., *Folkhögskolor i Sverige: ideal och verklighet*, Linköping 1985.
- Wójcik Z., *Historia Powszechna XVI-XVII wieku*, PWN, Warszawa 1973.
- Wroceński J., *Obowiązki pasterskie biskupa diecezjanego*, „Prawo Kanoniczne” 51 (2008) 3-4, s. 119-145.
- Wychowanie i kształcenie w systemach politycznych, red. E. Anhalt, D. Stępkowski, Seria: *Educatio*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa 2012.

- Zabielska J. M., *Ubóstwo a procesy marginalizacji społecznej*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2007.
- Zamberini Z., *Działalność dobroczynna Kościoła*, [w:] *Encyklopedia Chrześcijaństwa*, red. H. Witczyk, Wydawnictwo JEDNOŚĆ, Kielce 2000, s. 185.
- Zaporowski A., *Konsekwencja kontaktu międzykulturowego: współpraca czy konflikt*, [w:] K. Ilski, *Obrazy migracji*, Poznań 2010, s. 69-77.
- Zaręba S. H., *Religijność młodzieży w środowisku zurbanizowanym*, Pobitno Oficyna, Warszawa-Rzeszów 2012.
- Zimniak S., *Dusza wybrana. Salezjański rodowód kard. Augusta Hlonda Prymasa Polski*, Wydawnictwo Salezjańskie, Warszawa-Rzym 2003.
- Zwoliński A., *Katolicka nauka społeczna*, Kraków 1992.
- Zwoliński A., *Państwo a Europa*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 2001.

Aneksy

Aneks I

Mapa miejsc działalności prowadzonej przez Kościół katolicki w Szwecji wg grafiki pobranej z: SKS, *Verksamhetsåret 2011*, Stockholm 2011, s. 11-12.

Legenda:

Punkty czerwone – oznaczają parafie

Punkty niebieskie – oznaczają miejsca sprawowania mszy św.

lub prowadzenie innych aktywności duszpasterstko-społecznych

Aneks II

Spis miejsc działalności prowadzonej przez Kościół katolicki w Szwecji
Tabela 1. Źródło: SKS, *Verksamhetsåret 2011*, Stockholm 2011, s. 11-12.

Alfta	Hagfors	Malmö:	Storfors
Alingsås	Hallsberg	Vår Frälsare	Strängnäs
Angered	Halmstad	Rosengård.	Strömstad
Arboga	Hedemora	Malung	Sundsvall
Arild	Helsingborg	Mariavall	Säffle
Arvidsjaur	Hisingen	Mariestad	Söderhamn
Arvika	Hofors	Mora	Södertälje
Bagarmossen	Hosjö	Motala	Johannes kyrka
Billingsfors	Hällefors	Märsta	Sörforsa
Boden	Härnösand	Mönsterås	Tanumshede
Bollnäs	Hässleholm	Norrköping	Tensta
Bondrum	Jakobsberg	Norrtälje	Trelleborg
Borlänge	Jonsered	Nybro	Trollhättan
Borås	Järfälla	Nyköping	Tågarp
Bromma	Jönköping	Olofström	Uddevalla
Bromölla	Kalmar	Omberg	Ulricehamn
Djursholm	Karlshamn	Oskarshamn	Umeå
Dorotea	Karlskoga	Oskarström	Uppsala
Döderhult	Karlskrona	Partilie	Vadstena
Ekerö	Karlstad	Piteå	Varberg
Eksjö	Katrineholm	Ronneby	Vilhelmina
Enköping	Kinna	Rättvik	Vimmerby
Enskede	Kiruna	Rögle	Visby
Eskilstuna	Kramfors	Sala	Vrigstad
Fagersta	Kristianstad	Sandviken	Värnamo
Falkenberg	Kristinehamn	Sibbhult	Västervik
Falköping	Kumla	Simrishamn	Västerås
Falun	Köping	Skellefteå	V:a Frölunda
Filipstad	Laholm	Skene	Växjö
Finspång	Landskrona	Skärholmen	Ystad
Fisksätra	Laxå	Skövde	Åkersberga
Fittja	Lidköping	Spånga	Åmål
Färgelanda	Lindesberg	Stockholm:	Almhult
Gamlestaden	Linköping	Domkyrkan	Ängelholm
Gislaved	Ljungby	S:ta Eugenia	Örebro
Glumslöv	Ludvika	S:t Johannes kyrka	Örnköldsvik
Gällivare	Luleå	Marie Bebådelse	Östersund
Gävle	Lund	Haninge	
Göteborg	Lycksele	Nacka	
Götene	Lysekil	Täby.	

Aneks III

Spis 43 parafii katolickich w Szwecji

Tabela 2.

Domkyrkoförsamlingen i Stockholm 1784 Stockholms katolska församling 1892 S: t Eriks församling 1953 Stockholm Katolska Domkyrkoförsamlingen,	S:t Tomas av Aquino församling, Lund (1970)
S:ta Eugenia församling i Stockholm 1784 Stockholms katolska församling 1837 S:ta Eugenia församling	S:t Andreas församling Hässleholm-Kristianstad (1971)
Kristus Konungens förs., Göteborg (1862)	Kristi Moders församling, Umeå (1972)
Vår Frälsarens församling, Malmö (1870)	S:ta Anna förs., Nyköping (1975)
S:t Pauli församling, Gävle (1880)	S:t Lars församling, Uppsala (1975)
S:ta Maria f., Halmstad-Oskarström (1925)	Kristi Lekamens församling, Visby (1979)
S:t Clemens församling, Helsingborg (1928)	Johannes Döparens församling, Landskrona (1980)
S:t Eskils församling, Örebro (1928)	S:t Kristofers församling, Kalmar (1982)
S:t Sigfrids församling, Borås (1932)	S:t Petri församling, Trollhättan (1982)
S:ta Birgitta förs., Norrköping (1939)	S:t Paulus av Korsets förs., Angered (1985)
Heliga Korsets fors, Eskilstuna (1949)	S:t Antonius förs., Olofström (1985)
Vår Fru församling, Västerås (1949)	Maria Rosengård förs., Malmö (1986)
S:t Franciskus församling, Jönköping (1950)	S:t Nikolai församling, Ystad (1988)
Vår Fru av Rosenkransens församling, Karlstad (1954)	S:t Konrads församling, Nacka (1996)
S:t Olofs församling, Sundsvall (1954)	Marie Födelse församling, Värnamo (1999)
S:t Mikael's församling, Växjö (1954)	Heliga Familjens förs., Haninge (1999)
S:t Görans församling, Karlskoga (1956)	Heliga Trefaldighets förs., Järfälla (2003)
Vår Fru församling, Täby (1962)	S:t Franciskus av Assisi förs., Märsta (2009)
S:t Josef Arbetarens församling, Luleå (1964)	S:ta Maria Magdalenas församling, Göteborg (2012)
S:t Nikolai församling, Linköping (1964)	S:t Botvids församling, Fittja (2012)
S:ta Katarina fors. i Dalarna, Falun (1965)	
S:t Ansgars församling, Södertälje (1966)	
Skarabors katolska församling S:t Brynolf och s: ta Helena, Skövde (1966)	

Opracowanie własne na podstawie: Matrikel 2013, s. 37-94.

Aneks IV

Spis duszpasterstw narodowo-językowych i obrządkowych w Szwecji

Tabela 3. Misje narodowo-językowe

Nazwa w języku szwedzkim	Nazwa w języku narodowym i polskim
Afrikanska Missionen	African Catholic Mission in Sweden (Afrykańska Misja Katolicka)
Eritreanska och Etiopiska Missionen	Gheez rit (Erytreańska i Etiopska Misja Katolicka)
Filipinska Missionen	The Filipino Pastoral Group (Filipińska Misja Katolicka)
Franska Missionen	Catholique de langue française du ministère (Katolickie Duszpasterstwo Francuskie)
Italienska Missionen	Misione Italiana (Duszpasterstwo Włoskich Emigrantów)
Koreanska Missionen	한국어 이민자의 전원 관리 (Duszpasterstwo Migrantów z Korei)
Kroatiska Missionen	Hrvatska Katolička Misija (Chorwacka Misja Katolicka)
Lettiska Missionen	Latviešu katoļu Kapelānu kalpošana (Duszpasterstwo Katolików Łotewskich)
Polska Missionen	Polska Misja Katolicka
Slovenska Missionen	Slovenska Katoliška Misija na Švedskem (Słoweńska Misja Katolicka)
Spanska Missionen	Misión Católica en el sur de Suecia (Katolicka Misja Hiszpańskojęzyczna)
Ukrainska Missionen	Українською атолом ицького священнослужителя (Duszpasterstwo Katolików Ukraińskich)
Vietnamesiska Missionen	Chăm sóc mục vụ Việt Nam tại Thụy Điển (Duszpasterstwo Katolików Wietnamskich)

Opracowanie własne.

Tabela 4. Misje Kościołów wschodnich

Nazwa w języku szwedzkim	Nazwa w języku polskim
Armeniska katoliker	Armeński Kościół Katolicki
Kaldéer	Chaldejski Kościół Katolicki
Maroniter	Maronicki Kościół Katolicki
Melkiter	Melchicki Kościół Katolicki
Syriska katoliker	Syryjski Kościół Katolicki

Opracowanie własne.

Źródła:

- Matrikel 2013*, s. 95-104.
- Språkliga sjölasörjare och missioner*, <<http://www.katolskakyrkan.se/1/1.0.1.0/134/1/>>, (data dostępu: 20.02.2013).
- Wikariatet för det orientalisk-katolska kyrkorna som är representerade i Sverige*, tamże.

Aneks V

Spis biskupów katolickich w Szwecji od ostatniego katolickiego biskupa-Szweda przez okres Reformacji do współczesności
Tabela 5.

Imię i nazwisko	Kraj pochodzenia	Okres pełnienia funkcji
Olaus Magnus Ostatni biskup katolicki	Szwecja	1544-1557
Nicolaus Oster Wikariusz Apostolski	Francja	17830-1790

Rafael d'Ossery Wikariusz Apostolski	Niemcy	1790-1795
Paolo Moretti Prowikariusz Apostolski	Włochy	1795-1804
Jean Baptiste Gridaine Wikariusz Apostolski	Francja	1805-1833
Jakob Laurentius Studach Wikariusz Apostolski	Francja	1833-1873
Johan Georg Huber Wikariusz Apostolski	Niemcy	1874-1886
Albert Bitter Wikariusz Apostolski	Niemcy	1886-1922
Johannes Erik Müller Wikariusz Apostolski Ordynariusz (1953)	Niemcy	1923-1957
Ansgar Nelson Ordynariusz	Dania/USA	1957-1962
John Taylor OMI Ordynariusz	USA	1962-1976
Hubertus Brandenburg Ordynariusz	Niemcy	1978-1998
Anders Arborelius OCD Ordynariusz	Szwecja	1998 –

Opracowanie własne

Źródło: *Stockholms katolska stift*, <www.katolskakyrkan.se>, (dostęp: 11.01.2013).

Aneks VI

Spis duchowieństwa, siostr zakonnych i osób świeckich różnych narodowości pracujących w strukturach diecezji sztokholmskiej (wg *Matrikel 2013*, s. 131-140)

A

Abouna Alber
Adner Daniel
Ahlberg-Hyse Birgit
Alberius Henrik
Andersson Birger
Andersson Michelle
Andersson Thomas
Andreassen Oddbjörn
Antanus Amar Behnam
Arab Antoine
Arborelius Anders
Axelsson Jan-Ola

Blomqvist Anders
Blückert Kjell
Borg Mattias
Borowiec Maria
Braumok Paul Rabban
Briacca Elena
Brogard Aleksandra
Brzostek Wiesław
Bucó Alviero
Buczowski Jan
Bull Ann
Bungerfeldt Katarina
Buning Elisabeth
Burcher Pierre

B

Badan Wiesław
Bahi Hovsep Khajik
Bakran Piroska
Baldostamon Gabriel Felipe
Banaszek Bogusław
Bang Hanne
Banot Paweł
Basista Rudolf
Beckfjäll Urban
Bergmann Andreas
Bernaldo Johannes L.
Bernar Andrés
Bernitz Ulf
Bertels Clementiana
Bietkowski Stefan
Biletic Stjepan

C

Camara Charles
Carls Rainer
Cavallin Lars
Cavallin Samuel
Cedergren Sten
Cesare Furio
Chahinian Krikor
Chahin Michael
Chanh Thanh Thaddeus Tran
Chibiko Lilian
Chin A Loi Pancho
Chojnacki Marian
Chrzanowski Józef
Cogliati Maxim
Collvin Matteus
Cumurdzic Drago

D

Dahlborg Magdalena
Dalecki Bernadetta
Daniluk Jaroslaw
D'Arcy Helena
Dartmann Stefan
Degen Göran
Dekermendjian Krikor
Denisiuk Ryszard
Diaz Andreas
Dietz Klaus
Drażyk Paweł
Dudek Jerzy
Dudek Mirosław
Durel Bernard
Dyer Eugene
Dyktus Jerzy

E

Eggertz Agnes
Eggertz Peter
Eidsvig Bernt
Einarsson Hans
Ekenberg Anders
Elksne Anita
Elworth Morgan
Emanuelson Fredrik
Engdahl Björn
Engelhart Kaj
Erlandsson Ulrika
Eze Damian

F

Fahlbeck Reinhold
Famuła Teodor
Fariás Dfaz Manuel

Feltenheim Pär-Anders
Ferenc Martin
Flakiewicz Ryszard
Fogelqvist Ingvar
Fors Kurt
Franjo Prstec
Fredell Madeleine
Frendel Lars
Fresman Peter
Fäldt Göran

G

Geister Philip
Gerdmar Staffan
Gil Marek
Glodowski Bononiusz
Gołębiewski Zbigniew
Grabarz Edyta
Grahm Matthias
Grave Ingrid
Grgic Berislav
Göransson Björn
Görtz Henrik von

H

Hallonsten Gösta
Hana Fadi Isho
Hanna Adris
Hassany Sameer
Haupt Nausikaa
Hawarian Georges
Hayward Richard
Heiding Fredrik
Hellman Bo
Hellström Hans
Hellström Lena
Herczfeld Stefan

Hermann Christoph
Herrera Francisco
Heyer Lee
Hidal Sten
Hjalmarsson Björn
Hoc Jarmila
Holin Franz-Josef
Holmberg Magnus
Hulthén Åsa
Håkonsson Björn
Hägglund Martin
Härdelin Alf
Höfner Josef
Högberg Bengt

I

Idergard Per

J

Jancarz Marian
Janjic Ilija
Jankowski Mirosław
Janowski Bazyli (Piotr)
Jański Grzegorz
Jansson Sebastian Torvald
Jarosz Jan
Jerrhage Håkan
Jonsson Ulf
Joseph George
Jungkvist Héléne Strokirk
Jungkvist Per

K

Kasarji Nasif
Kaschner Anna Mirijam

Kassabian Dani
Kazinczy Elisabeth
Kedzo Marija
Kenney William
Keown Patrick Mc
Keça Roman
Kidanemariam Abba Asfaha
Knezevic Tomislav
Konopka Andrzej
Kostiw Mirosław
Kozon Czesław
Kruczkowski Włodzimierz
Kunkel Roman
Kuriala Samjimon
Kurian Raphael
Kvist Anders
Kunkel Marcus
Källström Leena

L

Landa Fermin
Landgraff Martha
Lantz Kristofer
Larson Frans-Eric
Lepper Zdzisław
Lévy Antoine
Linck Patrick-Dominique
Lindberg Benedicta
Lindén Johan
Lindskog Eva
Lindskog Lars
Lindström Mattias
Livehed Staffan
Loggia Calogero La
Louis Ghattas
Louis Michel
Lung Pascal René

M

Machnica Eugeniusz
Maeurer Markus Josef
Magnusson Jadranka
Maguire Paddy
Makrickas Rolandas
Malko Mahir
Martin Martinus
Masiclat Paul-Dominique
Masłowski Jan
McCormack John
Medina Leonel Larios
Mendoza Caserial Nelson
Mężyk Władysław
Miksits Katarina
Miler Rafael
Misura Daniela
Młotkowski Grzegorz
Młynarczyk Carina
Moon Bonifatia
Morales Alamiro Sanchez
Mossop John
Murray-Nyman Margareta
Muller Paul

N

Nagy Peter
Nehmé Georges
Nering Krzysztof
Nguyen Thanh Duc
Nikiforov Vladimir
Nilsson Anders
Nilsson Joseph Maria
Niziołek Janusz
Nordström Stefan
Norlin Nina
Nowacki Henryk Józef

Nowosielski Jan
Nyman Magnus

O

Ognissanti Mario
Olsson Stefan Sten
Onuoha Chikezie
Orylski Tomasz
Ostrop Udo
Ostrowski Dominique
Osuji Veronica

P

Paillard Jean
Pajeska Marina
Palma Claudio
Paolino Amadeo
Pauchard Daniel
Pawlak Kazimierz
Pender Martin
Pernler Sven-Erik
Persson Olof
Piasecki Adam
Piltz Anders
Pizarro López Manuel
Podvinski Zvone
Porebski Mariusz
Pålsson Erik Kennet

Q

Quynh Nguyen Thi Dan

R

Ramos de Strandberg Cristina
Redmond Paul

Remenyik Laszlo
Retamales Villalobos José
Roelvink Henrik
Roquebert Claude
Ros Diego
Rubaj Marek
Rybäck Erik

S

Saegh Samer
Salas Jorge de
Samuelsson Per
Samuelsson Ulf
Sanchez Alamiro
Schink Mikael
Schneider Franz
Schneider Otto Michael
Seckar Georges
Segerhamma Amor
Segerstedt Folke
Selander Ulf
Seliga Wojciech
Semaan Simon Petrus
Sibana Barthazar
Silow Ann Engstrand
Silow Gunnar
Sippo Teemu
Skodowski Arkadiusz
Słupkowski Tomasz Mariusz
Smith Jan-Erik
Soneborg Ankica
Spalek Ludwik
Spychala Natan
Stanic Filip
Stasiak Sebastian
Stinissen Wilfrid
Svanteson Ingmar
Svenda Vladimir

Svensson Jan
Svensson Jonas
Svensson Kristina
Szmagliński Edyta

T

Tadic Sanna
Taverne Marcel
Tayam-Dahlgren Annie
Terstriep Dominik
Thottiyil Benoy Jose
Thu Maria Tran Thi My
Thuringer Rune
Torty Livinus
Tournier Veronica
Tranesjö Jussi
Trosander Kent Ericsson

U

Unnerstål Tobias
Urniaż-Hallonsten Anna

V

Valiamangalam Jose Thomas
Vargas Duran Cristian
Vargas Monica

W

Wahlstedt Sofia
Waligórski Wojciech
Wallerek Magnus
Walther Susanna
Wambugu Samuel Thirikwa
Wapaño Roberto Bersabal
Weckfelt Gith

Weerdesteyn Ajan
 Wegnerowski Bogdan
 Węgrzynek Józef
 Wenk Mikaela
 Wessberg Peter
 Wetterberg Magnus
 Wickström Anders
 Wiśniewska Weronika
 Witwicki Bolesław
 Wojciechowski Marcin
 Wrona Krzysztof
 Wurzer Antonia

Y

Yousif Basma
 Yousif Jamel

Z

Zacharewicz Piotr
 Zieliński Ryszard
 Żmuda Andrzej
 Żuczkowski Robert
 Zyka Christine

Å

Åmell Katrin
 Årlind Conny
 Åsblom Olof

Ö

Österberg Per-Anders

Aneks VII

Nekrolog zmarłych duchownych i siostr zakonnych różnych narodowości, którzy pracowali w diecezji sztokholmskiej (wg *Ordo* – 2012/2013)

20.08.1942	Br. Adolf Hättich SDB
25.02.1951	Sr. Krispina Zajac SM
31.12.1955	Msgr. Berndt David Assarsson
05.10.1957	Sr. Paula Zaremba SM
20.10.1959	P. Paul von Styp SDB
06.02.1963	Sr. M. Johanna Schmitt SSND
17.09.1963	P. Harald Högberg
05.04.1965	Biskop Johannes Erik Müller
17.05.1966	Br. Leonard Reck SDB
23.01.1972	Sr. M. Machalda Knöferl SSND
08.05.1975	Sr. Natalia Jędrzejczak SM
09.09.1976	Biskop John Edward Taylor
20.09.1976	Sr. M. Bonaventura Hoch SSND
21.01.1977	Sr. Kwirina Chwalna SM
26.01.1977	Sr. Paschalia Karasiewicz SM
02.11.1979	Sr. M. Fridwinda Sobótka SSND

09.03.1980	P. Hermann Burczyk SDB
14.03.1980	Kyrkoherde Franciszek Bobrowski SAC
11.12.1980	Sr. Bożena Dobek SM
13.12.1980	Sr. M. Theodoline Bezold SSND
30.11.1981	Sr. M. Otberta Spangler SSND
19.08.1982	P. Heinrich Appel SDB
04.09.1982	P. Richard Wehner SJ
08.09.1982	P. Rafał Alojzy Kawczyński OSPPE
25.12.1982	P. August Adelpkamp SJ
13.03.1983	Fader Beda Othar Romanczyk
12.05.1983	Msgr. Gösta Karl Pontén
12.10.1983	P. Bertrand Fens OP
10.11.1983	P. Thomas Josef Doran CP
26.02.1984	P. Jan Antoni Kalyta OMI
31.03.1984	Kyrkoherde Josef Johan Theeuwes
30.11.1984	P. Kasper Deis OMI
10.12.1984	Sr. Konsolata Dejewska SM
20.12.1984	Sr. Dorota Patelska SM
06.06.1985	P. Wilhelm Köster SJ
18.02.1986	Sr. M. Humilina Seitz SSND
11.04.1986	Fader Paul Verburgh
25.08.1986	Msgr. Hans-Henrik von Essen
01.12.1986	Fader Johann Angermayr
30.01.1987	Sr. Maria Lucia Kock OSsS
11.11.1987	P. Edward Nitkiewicz OFMCap
27.01.1988	Kyrkoherde Kazimir Vilnis
14.04.1989	Fader Josip Kroppek
20.08.1989	P. Paul Schmidt SJ
17.10.1989	Sr. Johanna Mayr SSND
05.11.1989	Sr. Maria Edith Weimar OSsS
28.04.1990	Sr. M. Reginberta Pöllmann SSND
24.05.1990	Sr. Sigrid Fischer SSND
12.07.1990	Sr. Damasia Lipp
02.09.1990	Sr. M. Sewalla Huber SSND
02.09.1990	Sr. Birgitta Wohlwend SSND
07.04.1991	Sr. Wiktoria Janiak SM
15.02.1992	Sr. Ansgaria Kumos SM
29.04.1993	Sr. Bobola Drojecka CMBB
01.05.1993	Sr. Flawia Dzwonkowska SM

06.06.1993	Sr. Grzymislawa Kozłowska SM
23.05.1994	Sr. Natalia Kunisz CMBB
16.02.1995	P. Jean Dureau OP
22.05.1995	Msgr. Kristian Hylla
15.09.1995	P. Raymond Crochet OP
17.12.1995	P. Louis-Marie Dewailly OP
22.01.1996	Sr. Theresia M. Edelgundis Zeitler SSND
05.02.1996	Sr. Maria-Theresia av Kristus Konungen OCD.
06.11.1996	Sr. Berta Legadia Luber SSND
05.07.1997	Sr. M. Eugenie Gradowski CSSE
12.10.1997	Sr. Konstantyna Gil CMBB
17.01.1998	Sr. Theokosia Stadier SSND
29.07.1998	P. Hermann Seiler SJ
04.10.1998	Sr. Maria Adelinde Scheloske CSSE
31.01.1999	Sr. Maria av den helige Ande OCD
19.03.1999	Sr. Maria Liboria Postkemper CSSE
19.05.1999	Sr. Maria Beatrix Schmidt SM
30.09.1999	Sr. Marie Silvander OP
03.01.2000	P. Pierre Aupy OP
25.03.2000	Sr. Imelda Schulz CSSE
29.03.2000	Sr. Bernharda Müller CSSE
01.07.2000	Kyrkoherde Martin Schmid
23.09.2000	Sr. Maria Immacolata Cafora OSsS
24.10.2000	Sr. Maria Birgitta OCD
31.12.2000	P. Mihaly Gombos SDB
07.03.2001	P. Józef Nowacki SDB
19.03.2001	Sr. Natanaela Jakubowska SM
13.04.2001	Sr. Witolda Franek SSND
26.06.2001	Prelat Franz Müller
06.09.2001	Sr. Anna Veneranda Skrabania CSSE
03.10.2001	Dom Andreas Rask OSB
04.12.2001	Diakon Sigfrid Fredestad.
11.03.2002	Msgr. Don Ricardo Bulloni
18.03.2002	Fader Vincente Mantilla Dominguez
18.03.2002	Sr. Maria Armella Basler CSSE
18.05.2002	<i>Apostolisk protonotar Czesław Chmielewski</i>
11.06.2002	Sr. Maria Elisabeth Högman OP
17.12.2002	Sr. Maria Rosamunda Larisch CSSE
30.12.2002	P. Michel de Paillerets OP

27.01.2003	Br. Josef Mersch SJ
29.10.2003	Fader Kristian Hylak
31.12.2003	Sr. Maria Helen Felbe, Mariasyster från Osnabrück
20.01.2004	Sr. Demetria Danuta Sobótka SM
23.03.2004	Sr. Maria Heliona Meyer CSSE
08.05.2004	Fader Leszek Piotrkowicz
05.08.2004	Sr. Maria Tietze RSCJ
05.12.2004	Sr. M. Placida Prankl CSSE
13.01.2005	P. Paul Glogowski SDB
06.02.2005	Diakon John Josten
18.03.2005	Fader Krystian Soll OMI
09.05.2005	Sr. M. Piera Grilli OSsS
25.05.2005	Msgr. Bernhard Koch
09.09.2005	Msgr. Sigfrid van Pottelsberghe de la Potterie
18.09.2005	Sr. M. Ingrid Ekstam, Josefsyster SCCJC
04.11.2005	Sr. Anna Maria Elofsson OSB
27.12.2005	Br. Gabriel Moran CP
30.12.2005	P. Hector Dominguez SJ
13.02.2006	P. Georg Adalbert Engelhart OSB
21.02.2006	P. Wilhelm Imach OMI
25.02.2006	Sr. Maria Polimeni OP
20.03.2006	Prelat Johannes F. Koch
18.04.2006	Sr. M. Ludgera Woehl CSSE
11.06.2006	P. Warren Womack CP
12.06.2006	Sr. Maria Olga Riedle SSND
30.06.2006	Sr. Catherine de Sienne Cottin OP
06.07.2006	P. Peter Hornung SJ
17.11.2006	Sr. Anna av Eukaristin OCD
08.05.2007	Sr. Antida Ciappesoni OSsS
17.07.2007	Sr. Catharina Broomé OP
03.08.2007	Br. Emmanuel Martens OCD
21.09.2007	Sr. Maria Theresia Kaludzinski CSSE
18.11.2007	Sr. Alweria Cywińska SM
23.04.2008	Sr. Athanasia Bokisch CSSE
22.08.2008	Sr. M. Bruneldis, Schönstattsystem
22.01.2009	Sr. M. Dosithea. Mariasyster från Osnabrück
07.02.2009	P. John Schoeberle OMI
25.02.2009	Sr. M. Melina Haue SSND
25.11.2012	P. Gordian Józef Słaboń OSPPE

